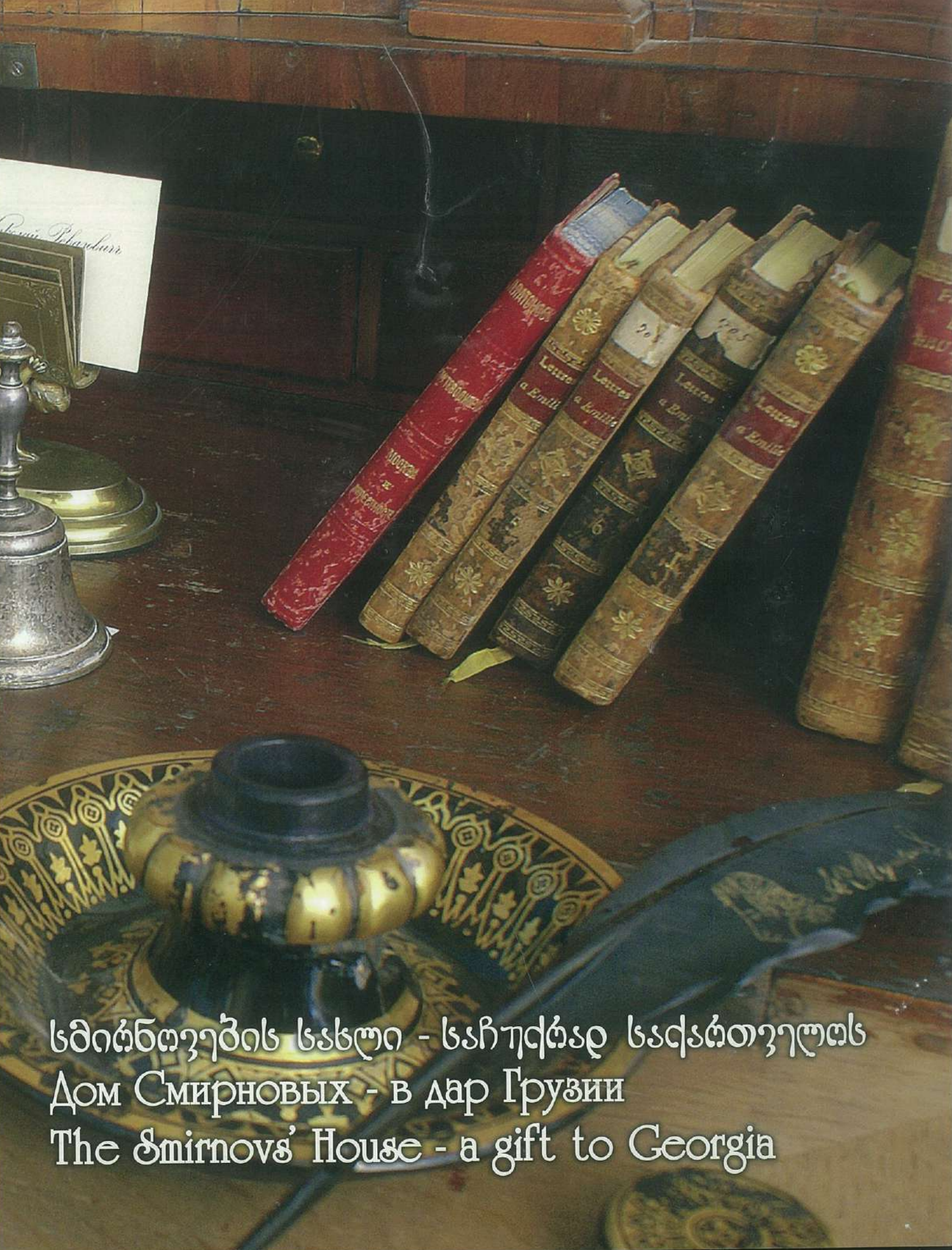
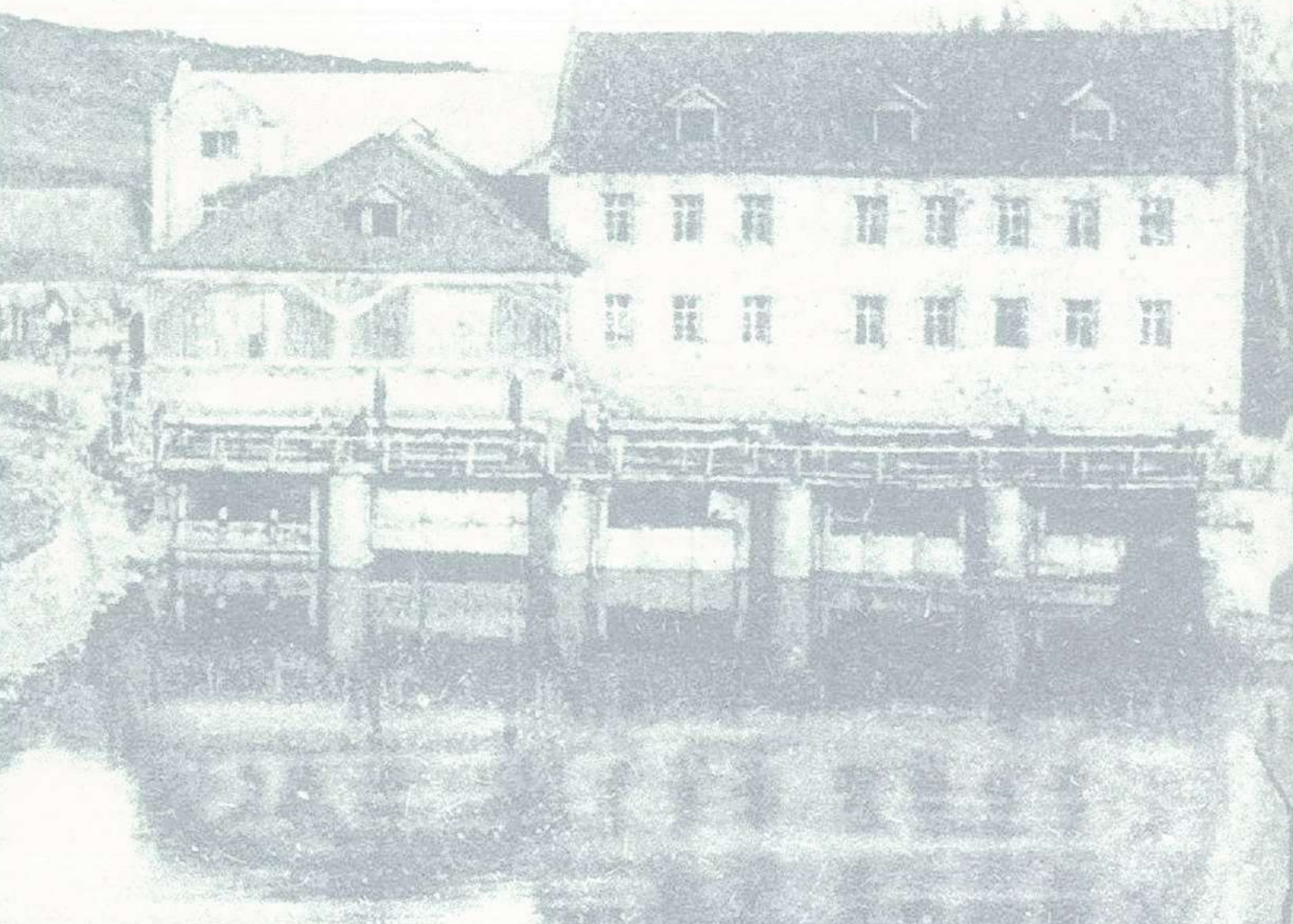

სმირნოვების სახლი - საჩუქრად საქართველოს
Дом Смирновых - в дар Грузии
The Smirnovs' House - a gift to Georgia

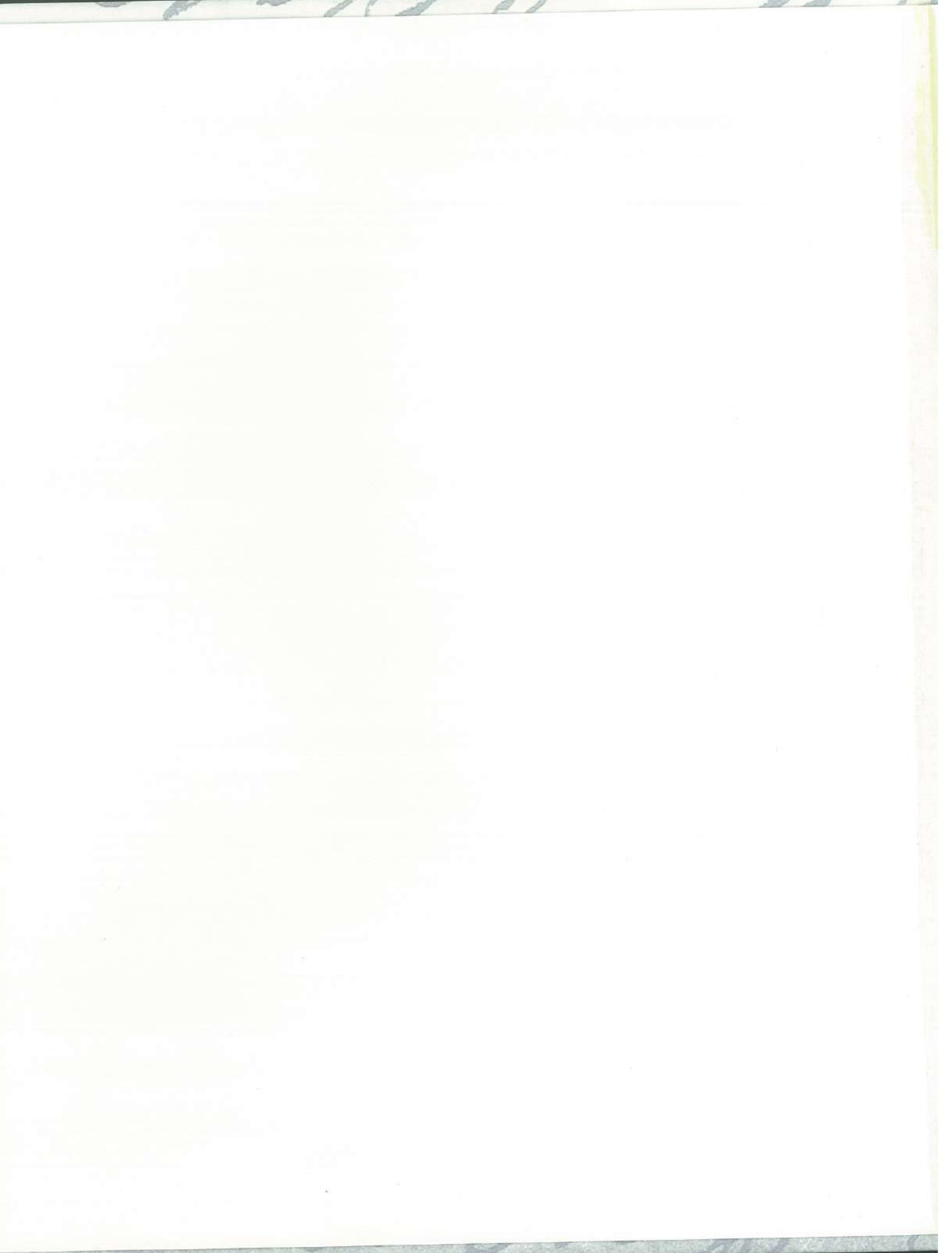
სმირნოვის სახლი

სმირნოვების სახლი - საჩუქრად საქართველოს
Дом Смирновых - в дар Грузии
The Smirnovs' House - a gift to Georgia

საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტრო
Министерство культуры, охраны памятников и спорта Грузии
The Ministry of Culture, Protection of Monuments and Sports of Georgia

გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის კვლევის
ეროვნული ცენტრი

Национальный исследовательский центр истории грузинского искусства и охраны памятников
им. Г. Н. Чубинашвили
The G. Chubinashvili's National Research Center of the History of Georgian Art and Protection of Monuments

საერთაშორისო კულტურულ-საგანმანათლებლო კავშირი "რუსული კლუბი"
Международный культурно-просветительский союз "Русский клуб"
The International Cultural-Educational Association "The Russian Club"

სმირნოვების სახლი - საჩუქრად საქართველოს
Дом Смирновых - в дар Грузии
The Smirnovs' House - a gift to Georgia

თბილისი
ТБИЛИСИ
TBILISI
2009

წიგნის ავტორები: მარიამ გაჩეჩილაძე, თამარ ბელაშვილი და ალექსანდრე სვატიკოვი
Авторы книги: Мариам Гачечиладзе, Тамар Белашвили, Александр Сватиков
Authors: Mariam Gachechiladze, Tamar Belashvili and Alexander Svatikov

რედაქტორი: დიმიტრი თუმანიშვილი
Редактор: Дмитрий Туманишвили
Editor: Dimitri Tumanishvili

ფოტოსურათები: ალექსანდრე სვატიკოვი
Фотографии: Александр Сватиков
Photos: Alexander Svatikov

რუსული თარგმანი: გინა ქელიძე
Перевод на русский язык: Гина Челидзе
The Russian translation: Gina Chelidze

ინგლისური თარგმანი: ასმატ ლეკიაშვილი
Перевод на английский язык: Асмаат Лекиашвили
The English translation: Asmat Lekiasvili

ინგლისური ტექსტის რედაქტორი: თინათინ ნამგალაშვილი
Редактор английского текста: Тинатин Намгалашвили
The English text editor: Tinatin Namgalashvili

დიზაინი, დაკაბადონება: დავით ელბაკიძე-მაჭავარიანი
Дизайн, верстка: Давид Элбакидзе-Мачавариани
Design: David Elbakidze-Machavariani

ტექსტი და ანოტაციები:
Над текстами и аннотациями работали:
Preface and Annotations:

სმირნოვების ოჯახი საქართველოში: ალექსანდრე სვატიკოვი
Семья Смирновых в Грузии: Александр Сватиков
The Smirnovs in Georgia: Alexander Svatikov

მარიამ გაჩეჩილაძე (დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნება)
Мариам Гачечиладзе (Декоративно-прикладное искусство)
Mariam Gachechiladze (decorative-applied art)

დალი ლებანიძე (სახვითი ხელოვნება)
Дали Лебанидзе (Изобразительное искусство)
Dali Lebanidze (fine arts)

ეკატერინე გაჩეჩილაძე (სახვითი ხელოვნება)
Екатерина Гачечиладзе (Изобразительное искусство)
Ekatherine Gachechiladze (fine arts)

ნანა მირცხულავა (ავეჯი, ბრინჯაოს ნაკეთობები)
Нана Мирцхулава (Мебель, изделия из бронзы)
Nana Mirtskhulava (furniture, bronze articles)

თამარ ბელაშვილი (ხატები; დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნება - მინა, კერამიკა)
Тамар Белашвили (Иконы, декоративно-прикладное искусство, стекло, керамика)
Tamar Belashvili (icons; decorative-applied art, glass, ceramic)

დახმარებისათვის მადლობას ვუხდით:

საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის მინისტრს ბ-ნ ნიკოლოზ რურუას; მინისტრის მოადგილეებს ბ-ნ დავით ცხადაძეს და ბ-ნ გიორგი ჩალაძეს; სამინისტროს მთავარ სპეციალისტს, ICOM-ის საქართველოს ეროვნული კომიტეტის თავმჯდომარეს ქ-ნ ინგა ქარაიას; კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს გენერალურ დირექტორს ბ-ნ ნიკოლოზ ვაჩეიშვილს; სააგენტოს თანამშრომელს ქ-ნ ქრისტინე დარჩიას; საერთაშორისო კულტურულ-საგანმანათლებლო კავშირის „რუსული კლუბის“ პრეზიდენტს ბ-ნ ნიკოლოზ სვენტიცკის; კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრის „კავკასიური სახლის“ დირექტორს ქ-ნ ნაირა გელაშვილს; „კავკასიური სახლის“ თანამშრომლებს: ბ-ნ მიხეილ ბეროშვილს, ქ-ნ მარინე კეკელიძეს, ქ-ნ ნარა კუსრაევას; შ. ამირანაშვილის სახ. საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის კონსერვატორს ბ-ნ გიორგი მარსაგიშვილს, კურატორს ქ-ნ ელენე კაველაშვილს, გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის კვლევის ეროვნული ცენტრის მთავარ მეცნიერ-თანამშრომელს ბ-ნ გიორგი ხოშტარიას და უფროს მეცნიერ-თანამშრომელს ქ-ნ მარინე მეძმარიაშვილს.

Благодарим за поддержку:

Министра культуры, охраны памятников и спорта Грузии Николая Руруа; заместителей министра Давида Цхададзе и Георгия Чаладзе; главного специалиста Министерства, председателя национального комитета Грузии ICOM-а Ингу Карая; Генерального директора Национального агентства по охране культурного наследия Николая Вачеишвили; сотрудницу агентства Кристину Дарчия; президента Международного культурно-просветительского союза «Русский клуб» Николая Свентицкого; директора Центра культурных связей Грузии «Кавказский дом» Наиру Гелашвили; сотрудников «Кавказского дома»: Михаила Берошвили, Марину Кекелидзе, Нару Кусраеву; сотрудников Музея искусств Грузии им. Ш.Амиранашвили Георгия Марсагишвили и Елену Кавелашвили; главного научного сотрудника Национального исследовательского центра истории грузинского искусства и охраны памятников им. Г. Н. Чубинашвили Георгия Хоштария и старшего научного сотрудника Марину Медзмариашвили.

We thank for their assistance to:

Nikoloz Rurua, the Minister of Culture, Protection of Monuments and Sports; Deputies of Minister Davit Tskhadadze and George Chaladze; The Chief specialist of Ministry, ICOM the chairman of Georgian national committee's - Inga Qaraia; Nikoloz Vacheishvili, the Director of the National Agency for Cultural Heritage Preservation; Cooperator of Agency - Qristine Darchia; The president of the International Cultural-Educational Association "The Russian Club"- Nikoloz Sventitski; The director of "The Caucasian House" - the Centre of the Caucasian Interrelations - Naira Gelashvili; Michael Beroshvili, Marine Kekelidze, Nara Kusraeva - the employees of "The Caucasian House"; George Marsagishvili, the conservative of the Sh. Amiranashvili Museum of Arts; The curator - Ellene Kavlelashvili; George khoshtaria, the chief specialist of G. Chubinashvili National Research Center of the History of Georgian Art and Protection of Monuments and elder scientist cooperator - Marina Medzmariashvili.

სმირნოვების ოჯახი საქართველოში
СЕМЬЯ СМІРНОВЫХ В ГРУЗИИ
THE SMIRNOVS IN GEORGIA

პ.-დ. მიტრეიტერი.
ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტის
პორტრეტი.
1820-1830-იანი წლები

Г.-Д. Митрейтер.
Портрет А.О. Смирновой-Россет.
1820-1830-ые годы

H.-D. Mitreiter.
Alexandra Smirnova-Rosset's portrait.
1820-1830

ფ. კრიუგერი.
ლითოგრაფი ვერნერი.
ნიკოლოზ სმირნოვის პორტრეტი.
1835

Ф.Крюгер.
Литограф Вернер.
Портрет Н.М. Смирнова.
1835

F. Kriuger.
Lithographer Verner.
Nicholas Smirnov's portrait.
1835

თბილისში (1), გალაკტიონ ტაბიძის № 20-ში (ყოფილი განის; შემდგომში ა. წერეთლის ქუჩა), სმირნოვების სახლში ერთმანეთზე მყარად იყო გადაჯაჭვული სხვადასხვა ეპოქები, მხატვრული სტილები და საუკუნეთა სიღრმეში განფენილი გენეალოგიური ფესვები, ამსახველი ამ გვარის კავშირებისა ქართულ, რუსულ, სომხურ, იტალიურ, გერმანულ, პოლონურ, ფრანგულ საწყისებთან. პუშკინის მსგავსად სმირნოვებსაც შეეძლოთ ეთქვათ: „ჩემი წინაპრების სახელი მუდმივად გვხვდება ჩვენს ისტორიაში“.

1847 წლის ზაფხულში, ქ. კალუგაში, გუბერნატორ ნიკოლოზ მიხეილის ძე სმირნოვის (1808-1870) და მისი მეუღლის, ალექსანდრა ოსიპის ასული სმირნოვა-როსეტის (1809-1882) ოჯახში უმცროსი ვაჟიშვილი მიხეილი დაიბადა.

ბავშვის მამა, ნიკოლოზ სმირნოვი, ძველი მოსკოვური გვარის წარმომადგენელი იყო. მისი ერთ-ერთი წინაპარი სერგეი ლეონტის ძე ბუხვოსტოვი, პირველი რუსი ჯარისკაცი, პეტრე პირველის არმიამი მსახურობდა. ხელმწიფე დიდად აფასებდა თავის ერთგულ ჯარისკაცს, რომელიც ყველა მის მიერ ჩატარებული ბრძოლის მონაწილე იყო. სმირნოვების ოჯახში ფაქიზად ინახავდნენ იმპერატორის საჩუქრებს და სიამოვნებით აჩვენებდნენ ახლობლებს.

ახალშობილის დედა, ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტი, 1809 წლის 6 მარტს, ოდესაში, ოსიპ ივანეს ძე როსეტის (1760-1813) და ნადეჟდა ივანეს ასული ლორერის (1790-1825) ოჯახში დაიბადა. როსეტი ძველი თავადური გვარია. მის წარმომავლობას ზოგი მკვლევარი იტალიას, ზოგი შვეიცარიას, ცნობილი პუშკინოლოგი პ. რეინბოტი კი რუმინეთს უკავშირებს. საკუთარი გვარის წარმოშობაზე განსხვავებული აზრის მქონე, ოსიპ როსეტის შვილები, თავის წინაპრებს საფრანგეთში ეძებდნენ, რის გამოც გვარის იტალიური ფორმა როსეტი, ფრანგულ ყაიდ-აზე — როსეტი-ად შეკვეცეს.

პეტრე I
Петр I
Peter I

ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტი ლიტერატურული სალონის დიასახლისი და ბრწყინვალე მემუარების ავტორი ა. პუშკინის, ვ. ჟუკოვსკის, ი. კრილოვის, ნ. გოგოლის, ე. როსტოპჩინის, ა. ტურგენევის, კ. ბრიულოვის, ა. მიცკევიჩის, ფ. ლისტის უახლოესი მეგობარი იყო. ამ სიის გაგრძელება უსასრულოდ შეიძლება. ამ ქალბატონის განუმეორებელი სახე XIX საუკუნის რუსულმა პოეზიამ და პროზამ უკვდავყო.

1855 წელს სმირნოვებმა თავისი ვაჟის აღმზრდელად გამოჩენილი მწერალი, პოეტი და დრამატურგი იაკობ პოლონსკი მიიწვიეს. აღსაზრდელთან ყოველდღიური ურთიერთობის დროს, ი. პოლონსკი ხშირად იგონებს საქართველოში გატარებულ წლებს (1846-1851). პერიოდს, რომელმაც მის ცხოვრებასა და შემოქმედებას მკაფიო კვალი დაამჩნია. თვითმყოფადი ფოლკლორის, მდიდარი ისტორიისა და ეთნოგრაფიის მქონე ეს ქვეყანა მუდმივად ფიგურირებდა მასწავლებლის საუბრებში. მონათხრობი ძლიერ ზემოქმედებას ახდენდა ყრმა მიხეილზე, რომლის ძარღვებში ქართული სისხლიც ერია.

მიხეილის დედა — ალექსანდრა როსეტმა ბავშვობის წლები უკრაინაში, სოფელ გრამაკლეაში, ქართველი ბუბიის — ეკატერინე იასეს ასული ლორერის (ქალიშვილობაში ციციშვილის) საგვარეულო სახლში გაატარა. ეკატერინე ციციშვილი უძველესი ქართული თავადური გვარის წარმომადგენელი იყო. იასესა (დაბ. დაახლ. 1700 წ.) და მისი მეუღლის მატრონას შვილებიდან ცნობილია დიმიტრი ციციშვილი (1747-1835), რომელსაც მეფისწულ გიორგის ქალიშვილი ბარბარე გრუზინსკაია (1762-1832) ჰყავდა ცოლად. ციციშვილების ნათესაობა ქართულ სამეფო კართან ამით არ იფარგლებოდა. ეკატერინესა და დიმიტრის დიდი პაპა დაქორწინებული იყო კახეთის მეფის ალექსანდრე II-ს შვილიშვილზე. საქართველოს უკანასკნელ მეფეს გიორგი XII-ს კი ცოლად, ამავე საგვარეულოს წარმომადგენელი, მარიამ ციციშვილი ჰყავდა. მსგავსი ნათესაური კავშირები ოჯახში კარგად ახსოვდათ და ამით ჯეროვნად ამაყობდნენ კიდევ, იასე ციციშვილის ოჯახს ხშირად სტუმრობდა ქართული მოწინავე საზოგადოებაც, მათ შორის გამოჩენილი ქართველი პოეტი დავით გურამიშვილი.

მაღალ საზოგადოებასთან სიახლოვე ლორერთა ოჯახშიც გრძელდებოდა. ერთხელ სოფელ გრამაკლეს მახლობლად, გავლით მყოფმა იმპერატორმა

ალექსანდრე I-მაც კი მოინახულა ეკატერინე ციციშვილის სახლი. ამ სტუმრობას ოჯახში ხშირად სიამაყით იხსენებდნენ.

ლორერებს რვა შვილი ჰყავდათ. მათ შორის იყო 1812 წლის სამამულო ომის მონაწილე, ვიატკის ქვეითი პოლკის მაიორი, დეკაბრისტების ჩრდილოეთ და სამხრეთ საზოგადოების წევრი, მემუარების ავტორი ნიკოლოზ ივანეს ძე ლორერი (1795-1873). მისი პორტრეტის ასლი დღესდღეობით სმირნოვების ოჯახის კოლექციაში ინახება ("ნ. ლორერის პორტრეტი", 1841, პიატიგორსკი. მხატვარი რ. შვედე. ერმიტაჟი). (2).

იაკობ პოლონსკი ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტისა და მისი მეუღლის ცხოვრებას უშუალოდ ადევნებდა თვალს და დაგვიტოვა საინტერესო მოგონებები მათ შესახებ (3).

1820 წ-ს ა. როსეტი პეტერბურგის წმ. ეკატერინეს ორდენის სასწავლებელში ჩაირიცხა. სწავლის დასრულებისთანავე ის ჯერ იმპერატრიცა მარია ფიოდოროვნას, მოგვიანებით კი ალექსანდრა ფიოდოროვნას ფრეილინა ხდება. ზამთრის სასახლეში, ალექსანდრა გამუდმებულად იმპერატორთან დაახლოებულ პირთა წრეში ტრიალებს. აქ ის უამრავ ნაცნობს, მეხოტბესა თუ მოშურნეს იძენს. სამეფო კარის სასიამოვნო, ოფიციალური და ზოგჯერ მომაბეზრებელი, დამქანცველი ცხოვრების მიუხედავად, ახალგაზრდა ა. როსეტი თავის ახლო მეგობრებსა და ნათესავებზე ზრუნვასაც ახერხებს. სწორედ ის გამოსთხოვს უზენაეს ხელისუფალს განაჩენის შემსუბუქებას დეკაბრისტ

ნ. ლორერისათვის, რომელიც ალექსანდრას ბიძად ეკუთვნის. ასევე მისი მეოხებით გადაურჩება ა. პუშკინის ნაწარმოებები ხელმწიფის კარის ცენზურის დევნას, ნ. გოგოლი კი პენსიას მოიპოვებს და იტალიაში ცხოვრებასა და „მკვდარი სულების“ მეორე ტომზე მუშაობას განაგრძობს. ალექსანდრას მფარველობით სარგებლობდნენ მხატვარი ა. ივანოვი და მწერალი ი. ტურგენევი. ხელოვნების ესოდენ გამორჩეული ქომაგი, ა. როსეტი, პეტრაშევცევსაც გულწრფელად უთანაგრძნობდა. თავის დღიურში 1845 წ-ს ალექსანდრა ჩაწერს: „ჩემი საქმე სხვის სასიკეთოდ რაიმეს თხოვნაა და არაფერია ამაში სამარცხვინო. მე ხომ, მაღლობა ღმერთს, ჩემთვის არაფერს ვითხოვ..." (4) ამ მოსაზრების ერთგულებას ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტი მთელი თავისი ცხოვრებით ადასტურებს.

ზამთრის სასახლეში ახალგაზრდა ქალბატონი არამარტო სამეფო ოჯახის წევრებს, არამედ გ. ჟუკოვსკისაც დაუახლოვდება, რომელიც მას ა. კარამზინის წარუდგენს. მათ გარემოცვაში გაიცნობს საშენკა ა. კოშელოვს და თავდავიწყებით შეიყვარებს კიდეც. იმპერატორის ოჯახთან ალექსანდრას ახლო ურთიერთობა თანდათანობით ყმაწვილი კაცის მუდმივი ეჭვიანობის

ვ. ტროპინინი.
ა.პუშკინის პორტრეტი. 1827.
(ასლი)

В.А.Тропинин.
Портрет А.С.Пушкина. 1827.
(Копия)

V.A. Tropinin.
Pushkin's portrait. 1827.
(Copy)

ნ. გოგოლი
Н.В. Гоголь
N.V. Gogol

საბაბად იქცევა და მათ დაშორებასაც განაპირობებს.

ალექსანდრას „ჩერქეზულ თვალთა“ მომწესხველი ნიბლის აღწერაში ერთმანეთს ფარულად ებაეჭრებოდნენ კარამზინის სალონის ხშირი სტუმრები, XIX ს-ის გამოჩენილი რუსი პოეტები. ა. ვიაზემსკი თავს ამ შავგვრემანი ლამაზმანის „სამხედრო ტყვედ“ მიიჩნევდა. ვ. ჟუკოვსკი, ასაკობრივი სხვაობის მიუხედავად, პ. პლეტნიოვის დახმარებით გაუზიარებელ სიყვარულზე ესაუბრებოდა ა. როსეტის. ალექსანდრა მოგვიანებითაც ხშირად ღებულობდა ჰეგზამეტრით დაწერილ სახუმარო წერილებს პ. პლეტნიოვისაგან, რაც აწ უკვე დიდი ხნის მეგობრებს წარსულის

ფ. ლისტ
Ф. Лист
F. List

თბილი მოგონებებით აღავსებდა. ამ მშვენიერი ქალბატონის მეხოტბეთა შორის იყვნენ ა. პუშკინი, რომელიც მას „ნევის ვენერას“ აღრიდა; ა. ხომიაკოვი, ვისთვისაც როსეტი ბოლომდე მშვენიერ „უცხოელად“ დარჩა; ი. მიატლევი, რომელიც მას „ქალბატონ კურდიუკოვას ნათლიდელად“ აღიქვამდა და მ. ლერმონტოვი, ვინც ისე იბნეოდა ამ ქალის წინაშე, რომ თანამედროვეებს მუდმივად საბაბს უქმნიდა არაორაზროვანი მსჯელობისათვის. დღეს უკვე ისტორიის კუთვნილებად ქცეულ ამ ადამიანთა მრავალპლანიან ურთიერთობებში ჩაღრმავების საკამათო მცდელობად შეიძლება მივიჩნიოთ ლ. ბელოვას მხატვრულ-დოკუმენტური ნაწარმოებიც „ალექსანდრა და მიხეილი“ (მ., 2005. რუსულ ენაზე), რომელიც ა. სმირონოვას პიროვნებისადმი XX ს-ის 70-იანი წლებიდან მოყოლებული სულ უფრო მზარდ ინტერესს მკაფიოდ წარმოაჩენს.

ა. როსეტის პოეტურ პერსონალებს, როგორც რაოდენობრივად, ასევე ავტორთა შემადგენლობით ძნელია ანალოგი მოეძებნოს. უკვე ნახსენებ შემოქმედთა გარდა აღსანიშნავია: ვ. თუმანსკი, ი. აქსაკოვი, ე. როსტოპჩინი, ს. სობოლევსკი, კ. პრუტკოვი...

ალექსანდრა პროტოტიპია ნ. გოგოლის, მ. ლერმონტოვის თუ ი. ტურგენევის მხატვრულ ნაწარმოებთა გმირების. ის ნახსენებია ლ. ტოლსტოის დღიურებში და ფ. დოსტოევსკის რომანის — „ქაჯები“ — მოსამზადებელ ვარიანტში.

აღმოსავლური სილამაზის გარდა ა. როსეტის მრავალმხრივი ნიჭიერება და ფენომენალური მეხსიერებაც გამოარჩევდა. მას არაფრად უღირდა რამდენიმე კვირაში ბერძნული ენის შესწავლა; ფლობდა ფრანგულ, ინგლისურ, გერმანულ, იტალიურ, უკრაინულ და ძვ. ებრაულ ენებს. მისი დახვეწილი რუსული პუშკინსაც კი ადაფრთოვანებდა.

ალექსანდრა მუსიკას ბეთჰოვენის მოწაფესთან, ქალბატონ გირტთან სწავლობდა. მოგვიანებით გერმანელი რომანტიკოსი პოეტის, ულანდის ლექსებზე რომანსებს წერდა; ვ. ოდოევსკისა და ძმებ ვიელგორსკებთან ერთად კი ხშირად ოთხ ხელშიც უკრავდა.

Пиковая дама
опера
П. Чайковского

Всего 125 страниц в 1 том. 1 руб.

Всего 125 страниц в 1 том. 1 руб.

ИЗДАТЕЛЬСТВО
А. С. СЕРГЕЕВ
1913

Москва у П. Юренкова
ГЛАВНОЕ СЛАВЯНО-ОРИЕНТАЛЬНОЕ
КУЛЬТУРНО-НАУЧНОЕ ИСКУССТВЕННОЕ
ОБЩЕСТВО

С. ПЕТЕРБУРГ: П. ЮРЕНКОВ (1913) 125 стр. 1 руб.

С. ПЕТЕРБУРГ: П. ЮРЕНКОВ (1913) 125 стр. 1 руб.

П. ЧАЙКОВСКОГО. ПИКОВАЯ ДАМА. ОПЕРА ВЪ ДВѢ РУКИ.

მრავალმხრივი ნიჭიერებით გამოირჩეული ამ ქალბატონის ინტერესთა არეალში ზუსტი და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებიც შედიოდა. ამასთან ის საღვთისმეტყველო საკითხებითაც ინტერესდებოდა. ეკლესიის მამების შრომებს ორიგინალში, ძველ ებრაულ ან ბერძნულ ენებზე კითხულობდა. ლოგიკურია, მსგავსი ინტელექტის მქონე ალექსანდრას მოსწრებული სიტყვა-პასუხი (მის რჩევებს რუსეთის ბევრი წარჩინებული პირი ითვალისწინებდა), დახვეწილი, გემოვნებიანი მთხრობელის ბრწყინვალე უნარი და მსჯელობისა თუ მოქმედების დამოუკიდებლობა გამოარჩევდა.

რ.შვედე.
ნ. ლორერის პორტრეტი. 1841.
(ასლი)

Р.К.Шведе.
Портрет Н.И. Лорера. 1841.
(копия)

R. Shvede.
The Portrait of the
N.I. Lorer. 1841.
(copy)

XIX ს-ის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ქალბატონის პეტერბურგის ლიტერატურული სალონი, რუსული კულტურის თვალსაჩინო კერად მოიაზრებოდა. ცნობილი ისტორიკოსის ვ. კლუჩევსკის სიტყვებით: „ნიკოლოზ I ალექსანდრას სალონში თავს ჩინებულად გრძნობდა, თითქოს საზღვარგარეთ ყოფილიყო, ის თავისუფლად მოაზროვნე ევროპელივით, ნამდვილი ჯენტლმენივით იქცეოდა, სრულიად უბრალოდ...“ (5). ერთხელ იმპერატორს თავადაც უზუმრია: „მე რუსეთის მბრძანებელი გავხდი ოდნავ უფრო ადრე, ვიდრე ალექსანდრა რუს პოეტთა გულებზე გამეფდებოდა“. (6).

ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტი გარდაიცვალა პარიზში 1882 წლის 9 სექტემბერს. დაკრძალულია მოსკოვში, დონის მონასტრის სასაფლაოზე. დაკრძალვას მისი ვაჟი, მიხეილი და შვილიშვილი გიორგი ესწრებოდნენ.

სმირნოვების ვაჟი, მიხეილ სმირნოვი, ასაკთან შედარებით მეტად განსწავლული ბავშვი იყო. თანამედროვენი მიიჩნევდნენ, რომ მისი ხასიათის ფორმირებაზე დედის ფაქტორი ძლიერ ზემოქმედებდა. ალექსანდრას მსგავსად მასაც ლიტერატურა იტაცებდა და რეგულარულად კითხულობდა ცნობილ თუ ნაკლებადცნობილ ავტორთა უახლეს პუბლიკაციებს. ამის მიუხედავად მიხეილ სმირნოვმა არჩევანი მაინც საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებზე შეაჩერა და სასწავლებლად ოდესის ნოვოროსიისკის უნივერსიტეტს მიაშურა. მისი სახელი შეტანილია ამ უმაღლესი სასწავლებლის კურსდამთავრებულთა ოქროს სიაში. როგორც ე. ანდრეევსკის ჩანაწერებიდან (1867) ვგებულობთ, მიხეილ სმირნოვი კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად გამოცდების წარჩინებით ჩაბარების შემდეგ საგარეო საქმეთა სამინისტროში მუშაობის დაწყებას გეგმავდა. ეს სურვილი აუხდენელ ოცნებად იქცა, რადგან მალევე მიხეილ სმირნოვმა თბილისში მთავარმართებელთან საგანგებო დავალებათა ჩინოვნიკის თანამდებობაზე დაიწყო მუშაობა.

ახალგაზრდა მეცნიერის წინაშე, საქართველოში, ფართო სამოღვაწეო არეალი იშლება. საკუთარი აღმზრდელის, ი. პოლონსკის მსგავსად, ისიც თითქმის მთლიანად, ფეხით შემოივლის წინაპრების ქვეყანას. იკვლევს ადგილობრივი ჰავის ცვალებადობას. ინიშნავს სხვადასხვა მცენარის ყვავილობის დროს და აკვირდება ფლორის თავისებურებებს. როგორც თბილისის კავკასიის მუზეუმის იმჟამინდელი დირექტორი, გუსტავ რადე იგონებს: „...ჩვენთან დაცული მცენარეთა ნიმუშები, მათი მოპოვების ადგილის ნიშნით, 1883 წელს, ცალკეულ მუყაოს კოლოფებში დანაწილდა. მთელი ზაფხული სმირნოვმა ჩემთან გაატარა. ერთად ვაწარმოებდით ამ კოლექციის სისტემატიზირებას და ეტიკეტირებას. სამუშაო მრამდენიმე თვეს გასტანა. სმირნოვის ინტერესი ამ მასალის საფუძვლიანი შესწავლისადმი კიდევ უფრო გაძლიერდა“ (7). ათეულობით კავკასიური ენდემური ჯიში გააცნო მიხეილ სმირნოვმა სამეცნიერო სამყაროს. ამ მცენარეთა ლათინურ სახელწოდებებში პირველად მომჩენის გვარიც ფიგურირებს. წლების მანძილზე მეცნიერის მიერ ნაგროვები მასალების საფუძველზე შედგენილი დიდი ჰერბარიუმი დღეს-დღეობით საქართველოს ეროვნული მუზეუმის ექსპონატთა შორისაა დაცული.

მ. სმირნოვი კავკასიის გეობოტანიკური რაიონირების წამომწყებად შეიმღება იქნას მიჩნეული. ის აქტიურად მონაწილეობდა თბილისის ბოტანიკური ბაღის ბიბლიოთეკის შექმნაში. ოცნებობდა კავკასიის ალპური ბაღის გაშენებაზე, რაც იმ დროის მწირი ტექნიკური შესაძლებლობების გამო მხოლოდ ფანტაზტიკის სფეროს კუთვნილებად დარჩა.

დაგროვილი დაკვირვებების საფუძველზე მეცნიერმა 1884 წ-ს „მოსკოვის ბუნებისმოყვარულთა საზოგადოების მაგნიში“, პუბლიკაციები გამოაქვეყნა, მოგვიანებით კი აქვე მცენარეების მის მიერ შედგენილი სიაც დაიბეჭდა. მზადდებოდა ფუნდამენტური ნაშრომი სახელწოდებით „კავკასიის ფლორა“.

საქართველოში ყოფნის დროს მ. სმირნოვს მიმოწერა ჰქონდა რუსეთისა და დასავლეთ ევროპის წამყვან მეცნიერებთან, მათ შორის ნ. მიკლუხო-მაკლაისა და პ. ბროკთან. ის დაუახლოვდა ადგილობრივ მკვლევარებს, გახდა

მრავალი საქველმოქმედო და სამეცნიერო საზოგადოების წევრი. ასეთებია: სამედიცინო საზოგადოება; კავკასიის არქეოლოგიის მოყვარულთა საზოგადოება; რუსეთის საიმპერატორო გეოგრაფიული საზოგადოების კავკასიის განყოფილება; კავკასიის ისტორიისა და არქეოლოგიის საზოგადოება და სოფლის მეურნეობის საზოგადოება. მასვე ეკისრება კავკასიაში მართლმადიდებლობის აღდგენის ორგანიზაციის კანცელარიის მართვაც.

განსაცვიფრებელია მისი ღვაწლი მეცნიერების სხვადასხვა სფეროში, დაწყებული ლინგვისტიკითა და ისტორიით — დამთავრებული გეოგრაფიითა თუ ბოტანიკით. მისი კვლევები,

ი. პოლონსკი
Я.П. Полонский
I.P. Polonski

მიხეილ სმირნოვი. თბილისი.
ვ. ბარკანოვის ფოტო-სტუდია

Михаил Николаевич Смирнов.
Тбилиси. Фото-студия В.Барканова

Michael N. Smirnov. Tbilisi.
V. Barkanov's photo studio

მიხეილ სმირნოვის დიპლომი
გაცემული პარიზის ანთროპოლოგიური
საზოგადოების მიერ. 1877.
28,5 X 38,5

Диплом М.Н. Смирнова, выданный
Парижским антропологическим
обществом. 1877.
28,5 X 38,5

Michael Smirnov's Diploma given by the
Anthropological Society of Paris. 1877.
28,5 X 38,5

წლების განმავლობაში ნაგროვები სამეცნიერო კოლექციები, ანთროპოლოგიური მონაცემები, მოპოვებული მცხეთის მახლობლად სამთავროს სამაროვანის გათხრებში აღმოჩენილი თავის ქალების შესწავლის შედეგად, ასევე ფენოლოგიური დაკვირვებები, საფუძვლად დაედო მრავალ პუბლიკაციას საქართველოში, რუსეთსა და ევროპაში.

მიხეილ სმირნოვი საქართველოში გატაცებით მუშაობდა მდიდარ ადგილობრივ ეთნოგრაფიულ, ფოლკლორულ და ლინგვისტურ მასალებზეც. თავის შრომებში ის ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ უძველესი დროიდან მოყოლებული საქართველოს ტერიტორიაზე მუდამ მალაღვანელობად ხალხი ბინადრობდა.

პარიზში „Revue de antropologie“-ს ერთ-ერთ ნომერში დაიბეჭდა მ.სმირნოვის სტატია, რომელიც ეხებოდა კავკასიის ეთნოგრაფიას. სტატიაში აღინიშნა, რომ ევროპის ქვეყნებში, თითქმის არაფერი იცინა ამ რეგიონის ხალხების ენებისა და ტიპაჟების შესახებ. ნაშრომში განსაზღვრულია ეთნოგრაფიის, ეთნოგენეზისა და ეთნოლოგიურობის ზუსტი მნიშვნელობები. ავტორი კავკასიის ეთნოგრაფიის შესწავლის კომპლექსური მეთოდის აუცილებლობას ემხრობა და ამასთან დაკავშირებით ანტიკური თუ თანამედროვე ეპოქის მკვლევართა მოსაზრებებსაც იშველიებს. მოხმობილი ციტატებიდან ნათელი ხდება, რომ მ. სმირნოვი საფუძვლიანად იცნობს ვახუშტი ბატონიშვილის და ა. ცაგარელის შრომებს.

1881 წ-ს საქართველოში სრულიად რუსეთის მე-5 არქეოლოგიური ყრილობა ტარდება. მასში ცნობილი რუსი, ქართველი და ევროპელი მეცნიერები მონაწილეობენ (გრაფი ა. უვაროვი, გრაფინიები ა. უვაროვა და პ. უვაროვა;

მიხეილ სმირნოვის დიპლომი
გაცემული ავსტრიის ზოოლოგიური
საზოგადოების მიერ. 1881.
39,5 X 55,5

Диплом М.Н. Смирнова,
выданный Зоологическим
обществом Австрии. 1881.
39,5 X 55,5

Michael Smirnov's Diploma given by
the Zoological Society of Austria. 1881.
39,5 X 55,5

მიხეილ თამამშევი და მისი მეუღლე
ბარბარე ყორღანოვა-თამამშევა
შვილებთან ერთად (ელისაბედი,
ეკატერინე, გიორგი, ვასილი)

Михаил Тамамшев с супругой
Барварой Коргановой-Тамамшевой
и детьми (Елизавета, Екатерина,
Георгий, Василий)

Michael Tamamshev and his wife
- Barbara Korganova-Tamamsheva
together with their children (Elizabeth,
Katherine, George, Vasil)

პ. ვისკოვატოვი, ი. ცვეტაევი, ნ. კოსტომაროვი, ე. ვეიდენბაუმი, დ. ჩუბინაშ-
ვილი, რ. ვირხოვი და სხვ.). მათ შორისაა მ. სმირნოვიც. ის ამ ყრილობის მსგ-
ლელობისას არაერთ გამოჩენილ მკვლევარს უახლოვდება და მის ხელთ არსე-
ბულ საინტერესო მასალებს უზიარებს. მ. სმირნოვის ახლო ნაცნობთა წრეში
ამ დროისათვის ისეთი განსხვავებული ინტერესებისა და საქმიანობის ადამ-
იანები მოიაზრებიან როგორიცაა: აკადემიკოსი ვ. აბიზი, რ. ტრაუტფელტერი,
ხ. სტევენი, იმხანად თბილისში მოღვაწე ცნობილი გერმანელი არქიტექტორი
ა. ზალცმანი, თავადები ს. ტრუბეცკოი და გ. შარვაშიძე და მრავალი სხვა.

მეცნიერების ისტორიაში, ერთ-ერთი პირველი კავკასიოლოგი, მ. სმირნო-
ვი, ამ რეგიონის შესწავლაში გაწეული ღვაწლის გამო, ხშირად „სმირნოვ-კა-
ვკაზსკის“ სახელითაც მოიხსენიება.

1876 წ-ს მიხეილ სმირნოვი ელისაბედ (ლიზა) მიხეილის ასულ თამამ-
შევაზე (1854-1919) ქორწინდება (8). იმავე წელს მათ ვაჟი გიორგი სმირნოვი
(1876-1964) შეეძინებათ.

ბებია ნატო (ბარბარე ვასილის ასული
ყორღანოვა-თამამშევას დედა)
მეუღლის ვასილ ყორღანოვის
(ყორღანაშვილის) პორტრეტით

Бабушка Нато (мать Варвары
Васильевны Коргановой-
Тамамшевой) с портретом
супруга Василия Корганова
(Корганашвили)

Grandmother Nato (Barbara V.
Korganova-Tamamsheva's mother)
with a portrait of her husband – Vasil
Korganov (Korganashvili)

ელისაბედი ძველი სომხური საგვარეულო დინასტიის წარმომადგენელი იყო. პაპამისს, იაგორ ივანეს ძე თამამშევს „პირადი თავადიშვილობა“ ჰქონდა ნაბოძები. თურქეთთან და სპარსეთთან ომის დროს დაგროვილი კაპიტალის მეოხებით ის და მისი ძმა გაბრიელი უმდიდრეს თბილისელ ვაჭრებად ითვლებოდნენ. XIX ს-ის დასაწყისში იაგორს საპატიო მოქალაქის წოდებაც მისცეს.

1851 წ-ს თბილისში, ერევნის მოედანზე (ამჟამინდელი თავისუფლების მოედანი), კავკასიის მთავარმართებლის მ. უორთონცოვის დავალებით გაბრიელ თამამშევმა კავკასიაში პირველი თეატრის შენობა ააგო (არქიტექტორი ჯ. სკუდიერი, მხატვარი გ. გაგარინი). (9).

ი. თამამშევის ქონებას უმთავრესად სახლები და მიწის ნაკვეთები შეადგენდა. მისი სურვილით ერთ-ერთ მათგანზე (განის ქუჩაზე მდებარე მიწის ნაკვეთზე), 1859 წ-ს, არქიტექტორ ოტო სიმონსონის პროექტით საცხოვრებელი სახლი აშენდა. აქ მოგვიანებით მიხეილ სმირნოვისა და ელისაბედი თამამშევას ოჯახმა დაიდო ბინა.

მწირია საკუთრივ იაგორ თამამშევის ოჯახის შესახებ ჩვენამდე მოღწეული ცნობები. თუმცა შემორჩენილი დოკუმენტური მასალები ცხადყოფს, რომ მის ვაჟს მიხეილს ცოლად ბარბარე ვასილის ასული ყორღანოვა (ყორღანაშვილი)

უცნობი მხატვარი.
ვასილ ყორღანოვის
(ყორღანაშვილის) პორტრეტი

Неизвестный художник. Портрет
Василия Корганова (Корганашвили)

An unknown painter.
Vasil Korganov's (Korganashvili's)
portrait

შეურთავს და ოთხი შვილი შეძენიათ: ორი ქალიშვილი — ელისაბედი და ეკატერინე და ორი ვაჟი — ვასილი და გიორგი.

1876 წ-ს მ. სმირნოვზე ქორწინებისას მშობლებმა ელისაბედს 100 000 რუბლის მზითვი მისცეს; მათ შორის 5 000 რუბლის ძვირფასეულობა, „გარდერობი და სხვა აუცილებელი საყოფაცხოვრებო საგნები და 80 000 რუბლის საღირაღი“. ელისაბედს მამა-პაპისეული ქონებიდან წი-

ლი აღარასოდეს უნდა მოეთხოვა. 1882 წ-ს თამამშევეების მეორე ქალიშვილი, ეკატერინე, ნიკოლოზ რევაზის ძე ერისთავზე გათხოვდა და ოჯახის ქონება კიდევ ერთხელ გადანაწილდა. ხუთი საცხოვრებელი სახლი, სამი დუქანი ბნელ რიგებში, ორი მიწის ნაკვეთი მშენებარე ნაგებობებითურთ, აგარაკები კოფორსა და კისლოვოდსკში, წისქვილი ორთაჭალაში, საძოვრები და ვენახები ნავთლულსა თუ დილომში — ასეთი იყო ამ დროისათვის თამამშევეების ქონების არასრული სია. მდიდრული და მრავალფეროვანი მზითვი მისცეს მშობლებმა ეკატერინეს, თუმცა ოჯახის დედის ბარბარე ყორღანოვას სურვილით, იმავე 1882 წ-ს ელისაბედმაც მიიღო დამატებით სახლი განის ქუჩა № 24-ში (ამჟამინდელი გ. ტაბიძის № 20) და მიწის ნაკვეთი, 128 კვადრატული საჟენის ოდენობით.

ამ სახლში ხშირად ეწყობოდა ლიტერატურული და მუსიკალური საღამოები. სხვადასხვა დროს აქ სტუმრობდნენ: ა. ჩაიკოვსკი, კ. აბაშიძე, დ. სარაჯიშვილი, ი. ჯავახიშვილი, პ. მელიქიშვილი, ე. ლანსერე, ტ. ტაბიძე, გ. ლეონიძე...

დღეს-დღეობით, სმირნოვების სახლში, ფორტეპიანოზე, ფერენც ლისტის ფოტოს გვერდით პ. ჩაიკოვსკის ავტოგრაფით დამშვენებული ფოტოცაა, რომელიც კომპოზიტორმა თბილისში თავისი პირველი სტუმრობის დროს, ოჯახის დიასახლისს, ელისაბედ სმირნოვას უსახსოვრა. ამ ვიზიტთან დაკავშირებით ა. ანდრონიკაშვილი თავის მოგონებებში აღნიშნავს: „მის (ჩაიკოვსკის) საპატივსაცემოდ, მტკვრის პირას, თამამშევეების ორთაჭალის წისქვილის

სომხური საქველმოქმედო საზოგადოების დიპლომი. გადაეცა ბარბარე ვასილის ასულ თამამშევას. 1914. ოფორტი. 36,5 X 54

Диплом армянского благотворительного общества. Выдан Варваре Васильевне Тамамшевой. 1914. Офорт. 36,5 X 54

The Diploma of Armenian Charity. Given to Barbara Vasilievna Tamamsheva. 1914. Ofort. 36,5x54

ბარბარე თამამშევა
Варвара Васильевна Тамамшева
Barbara Vasilievna Tamamsheva

მიხეილ სმირნოვი და ელისაბედ
სმირნოვა-თამაშევა. თბილისი.
ე. ვესტელის ფოტო-სტუდია

Михаил Смирнов и Елизавета
Смирнова-Тамамшева. Тбилиси.
Фото-студия Е.Вестеля

Michael Smirnov and Elizabeth
Smirnova-Tamamsheva. Tbilisi.
E.Vestel's photo-studio

ელისაბედ სმირნოვა. თბილისი.
ორლაი დე კარვას ფოტო-
სტუდია

Елизавета Михайловна Смирнова-
Тамамшева. Тбилиси.
Фото-студия Орлая де Карва

Elizabeth M. Smirnova-
Tamamsheva. Tbilisi.
Orlay De Karva's photo-studio

ბალში, დიდი წვეულება გაიმართა. გაზაფხულის თბილი ჰაერითა და წარმტა-
ცი პეიზაჟით მონუსხულმა პეტრე ილიას ძემ განაცხადა, რომ დიდი ხანია ასე
კარგად თავი აღარსად უგრძნია” (10).

თამამშევების მთელი ოჯახი მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ხელოვნებას-
თან. ელისაბედის ძმა, გენერალ-მაიორის წოდების მქონე, ვასილ თამამშევი,
მთავარმართებელთან განსაკუთრებულ დავალებათა ოფიცრის და პირველი
მსოფლიო ომის დროს, ლტოლვილთა განსახლების კავკასიის ფრონტის პა-
სუხისმგებელი წარმომადგენლის თანამდებობებს, თბილისის სახაზინო
თეატრის დირექტორის საქმიანობასაც უთავსებდა (1907-1917). მეუღლესთან,
ოპერის ცნობილ მომღერალ, ელისაბედ ზუბალოვასთან (ზუბალაშვილი) ერ-
თად, ვასილ თამამშევი თითქმის ყოველწლიურად მოსკოვში, პეტერბურგსა
და ევროპის უდიდეს ქალაქებში მოგზაურობდა, ეცნობოდა ამ ქალაქების საო-
პერო თეატრების რეპერტუარს, ნოვაციებს მართვის სისტემაში და თბილისში
ცნობილ უცხოელ შემსრულებლებს იწვევდა.

ვასილ თამამშევის შემოქმედებითი პოტენციალი სახვით ხელოვნებაშიც
გამოვლინდა. შემონახულია „ზამთრის პეიზაჟი“, რომელიც მან ცარცითა და
ნახშირით, ტონირებულ ქალაღზე შეასრულა. წლების მანძილზე იგი იყო
ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი კავკასიის საზოგადოების ვიცე-თავფ-
დომარე.

თამამშევები ცნობილი თუ ნაკლებად ცნობილი ავტორების ფერწერული
და გრაფიკული ნამუშევრების მდიდრულ კოლექციას ფლობდნენ. ოჯახის
განსაკუთრებული სიამაყის საგანს ამ კოლექციის მშვენება, ცნობილი რუსი

ნიკოლოზ (კოლა) ერისთავი
Николай (Кола) Эристави
Nikoloz (Kola) Eristavi

ეკატერინე ერისთავი-თამამშევა,
თბილისი. ვ. ბარკანოვის ფოტო-
სტუდია

Екатерина Эристави-Тамамшева.
Тбилиси. Фото-студия В.Барканова

Katherine Eristavi-Tamamsheva. Tbilisi.
V. Barkanov's photo-studio

მარინისტის ი. აივაზოვსკის ხუთი ფერწერული ტილო შეადგენდა. ეს ნამუშევრები საქართველოში ვიზიტის დროს ფერმწერმა თამამშევებს თავად უსახსოვრა.

1868 წ-ს ი. აივაზოვსკი კავკასიაში მოგზაურობს. საქართველოს სამხედრო გზა, შავი ზღვის დელეა, მტკვრის ნაპირებს ჩამოყოლებული, მთაწმინდის ძირში გაშლილი თბილისი ემოციებით აღავსებს მხატვარს და ისიც უამრავ ჩანახატს ქმნის სამგზავრო ალბომში. მათი ნაწილი, უკვე თბილისში ჩამოსვლის შემდეგ, დასრულებული ფერწერული ტილოების სახეს იღებს. მხატვარი მთელი დღეები გამალებით მუშაობს ველიამინოვის ქუჩაზე (დღეს დადიანის № 15) თამამშევების კუთვნილ სახლში და ვერც კი ამჩნევს ფანჯრიდან მზირალ ცნობისმოყვარე თბილისელებს. იქმნება 15 ფერწერული ტილო კავკასიის თემატიკაზე. მათი დასრულებისთანავე ი. აივაზოვსკი ქარვასლაში გამოფენას აწყობს და რუსეთში დასაბრუნებლად ემზადება. გამგზავრების წინ კი მასპინძლებს თავის ხუთ ნამუშევარს ჩუქნის: „ხედი ფეთხაინზე“, „ტრაპეზუნის ხედი“, „თბილისის ხედი“ და ორი ზღვის პეიზაჟი.

მოგვიანებით ი. აივაზოვსკის ნამუშევრები თამამშევების შვილებს ელისაბედს, ეკატერინესა და ვასილს შორის გადანაწილდება. ზღვის პეიზაჟები ელისაბედთან რჩება და დღეს სმირნოვების სახლშია დაცული.

თამამშევების ძველ სახლში, ველიამინოვის ქუჩაზე, არისტოკრატიული „ინგლისური კლუბი“ მოქმედებდა. მისი წევრები ქალაქის წარჩინებული საზოგადოების წარმომადგენლები იყვნენ. „ინგლისურ კლუბს“ ხშირად ეკატერინე თამამშევას მეუღლე ნიკოლოზ ერისთავი და მისი უახლოესი მეგობარი მწერალი, პუბლიცისტი, პოეტი და ცნობილი საზოგადო მოღვაწე

ილია ჭავჭავაძე სტუმრობდნენ. მის ახლო მეგობრულ კავშირს ერისთავების ოჯახთან ჩვენამდე მოღწეული მრავალრიცხოვანი დოკუმენტური მასალე-ბიც ცხადყოფს, მათ შორის ეკატერინე ერისთავის (ქალიშვილობაში თამამ-შევა) დღიურები და წერილები. ამ ქალბატონის არქივის ნაწილი, გარდაცვა-ლების შემდეგ, 1937 წ-ს, ლიტერატურის მუზეუმს გადაეცა. მათ შორისაა ორი დღიური, მიმოწერა ა. ამილახვართან, ბ. შანშიევასთან, ლ. ბაგრატიონ-მუხრანელთან, ო. ბარიატინსკისთან, მ. ორბელიანთან, ბარონ უინსპერთან და ა.შ. განსაკუთრებული ღირებულებისაა მასალები ქართველი რომანტიკო-სი პოეტის ნიკოლოზ ბარათაშვილის შესახებ. ნიკოლოზ ერისთავი, პოეტს ენათესავებოდა და მისი ნეშტის განჯიდან გადმოსვენების ერთ-ერთი ინიცია-ტორიც იყო. თავად ეკატერინე კი 1915 წ-ს მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ, საკუთარი ხარჯებით ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსების ერთტომეულის მომზადებასა და გამოცემას განიზრახავს, რისთვისაც ამ საქმის საუკეთესო სპეციალისტებს მოიწვევს: კ. აბაშიძე, ი. გედევანიშვილი, ი. გრიშაშვილი, გ. თუმანიშვილი, გ. ვეზირიშვილი, ს. ფირცხალავა, გ. ლასხიშვილი, გ. ჟურუ-ლი, დ. შევარდნაძე, გ. რობაქიძე, ი. ჯავახიშვილი. წიგნი ილუსტრირებულია ნ. ფიროსმანის, ლ. გუდიაშვილის, გ. გაგარინის, მ. თოიძის, ვ. სიღამონ-ერი-სთავის ნამუშევრებით, გამოყენებულია ფოტომასალაც. კრებული გამოცე-მისთანავე (1922) ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად იქცა. წიგნის მომზადების ორგანიზებაში ეკატერინეს დისშვილი გიორგი სმირნოვი ეხმარებოდა.

1900 წ-ს გიორგი სმირნოვმა პეტერბურგის უნივერსიტეტი დაასრულა და დიპლომი თბილისის ნიადაგების შესახებ დაიცვა. 1901-1903 წ.წ.-ში ის გერ-მანიაში, ქალაქ ლაიფციგში, ცნობილ მეცნიერ-პეტროგრაფ ფ. ცირკელთან

ქსნის ერისთავთა საგვარეულო
საბეჭდური

Печать Эристави-Ксанских

The family signet-ring stamps
Eristavi's of Ksani

მიემგზავრება სტაჟირებაზე. დაბრუნებულს, პეტერბურგის უნივერსიტეტში სთავაზობენ დარჩენას, თუმცა გიორგი საქართველოში დარჩენას არჩევს და მთელი ცხოვრება კავკასიის გეოლოგიას იკვლევს. მეცნიერი არ წყვეტს კონტაქტებს პეტერბურგთან და მუდმივი მიმოწერა აქვს ამ დარგის ისეთ ცნობილ სპეციალისტებთან როგორცაა: ფ. ლევისონ-ლესინგი და დ. ბელიანკინი. ახლო მეგობრული ურთიერთობა აკავშირებდა გიორგი სმირნოვს ივანე ჯავახიშვილთან. მათ ჯერ კიდევ პირველ ვაჟთა გიმნაზიაში გაიცნეს ერთმანეთი, შემდეგ უნივერსიტეტში სწავლობდნენ ერთად და თითქმის მთელი ცხოვრება შეინარჩუნეს ეს ურთიერთობა. ურთულეს 1920-30-იან წლებში კი, როგორც გ. სმირნოვის მეუღლე ევგენია ფონ შლეიერი იხსენებს, სწორედ ივანე ჯავახიშვილი დაეხმარა გიორგის საგვარეულო კოლექციის გადარჩენაში.

1904 წ-იდან გიორგი სმირნოვი კავკასიის სამთო სამმართველოში იწყებს მუშაობას. 1909 წ-იდან ის კითხულობს ლექციებს ქალთა უმაღლეს კურსებზე, სადაც თავის მომავალ მეუღლეს ევგენია ფონ შლეიერს (1890-1985) გაიცნობს. სრულიად ახალგაზრდა, მომხიბვლელი და უადრესად განსწავლული ქალბატონი (თბილისის კურსების მოსმენის შემდეგ ის ხარკოვში გაემგზავრა, სადაც კავკასიის გეოლოგიის საკითხებზე დისერტაციის დაცვა ჰქონდა განზრახული) დახვეწილი ლიტერატურული გემოვნებით და გასაოცარი მეხსიერებითაც გამოირჩეოდა. უკვე ძლიერ ასაკოვანიც კი, ევგენია სმირნოვა თავისი საყვარელი პოეტების თხზულებებიდან ნაწყვეტებს ზეპირად ციტირებდა; სულ ერთია, იქნებოდა ეს ნადსონი, აპუხტინი, პუშკინი თუ ლერმონტოვი. ევგენიას თითქმის ყველა ქიმიური ელემენტის მონაცემები ახსოვდა, რის გამოც მის მეუღლეს იმასაც კი აბრალებდნენ — ცოლი იმიტომ შეირთო, მენდელეევის ტაბულა ზედმეტად, რომ არ გადაეშალაო.

1918 წ-ს დაიბადა გიორგი სმირნოვისა და ევგენია ფონ შლეიერის ერთადერთი ვაჟი, მიხეილ სმირნოვი. ადრეულ ასაკში გადატანილმა ძვლების ტუბერკულოზმა ხანგრძლივი დროით მიაჯაჭვა მიხეილი საწოლს, შემდგომ კი მისი დაინვალიდებაც გამოიწვია, თუმცა გულისხმიერება, შეუპოვარი ბუნება და შთამომავლობით მიღებული შესანიშნავი მეხსიერება მას ბოლომდე არ დაუკარგავს. დიდი სამამულო ომის დროს მ. სმირნოვმა ექსტერნად დაამთავრა თბილისის უნივერსიტეტის ფილოლოგიური ფაკულტეტი, მოგვიანებით კი საქართველოს მწერალთა კავშირის რუსულ სექციასთან დაიწყო თანამშრომლობა — წერდა პიესებს, რომელთაგან არც ერთი არასოდეს არსად დადგმულა; მათი უმეტესობა ოჯახის არქივში ინახება.

გიორგი სმირნოვის სამეცნიერო თუ პედაგოგიური მოღვაწეობა მთლიანად საქართველოს, სომხეთსა და აზერბაიჯანს უკავშირდება. ის უნივერსიტეტისა და პოლიტექნიკური ინსტიტუტის პირველ პედაგოგთა შორის მოიაზრებოდა.

გრეგოლ ორბელიანის პორტრეტი.
დ. ერმაკოვის ფოტოსურათი
ლითოგრაფიდან

Портрет Григола Орбелиани.
Д.И. Ермаков. Фотоснимок с
литографии

Grigol Orbeliani's portrait.
D. Ermakov. A photo from the
lithography

1926 წ-ს მას პროფესორის წოდება მიანიჭეს, 1932 წ-იდან კი ის გამოყენებითი მინერალოგიის ამიერკავკასიის განყოფილებაში იწყებს მუშაობას. ამ დროისათვის იწყება კავკასიის წიაღისეულის შესწავლა-ათვისება, შესაბამისად მეცნიერების აღნიშნული სფეროსადმი სახელმწიფოებრივი ინტერესიც მატულობს და ბევრი ახალი გეოლოგიური დაწესებულება იქმნება. იზრდება მოთხოვნა კვალიფიცირებულ კადრებზეც. გ. სმირნოვის უშუალო ხელმძღვანელობით, მკვლევარებად ყალიბდებიან შემდგომში ისეთი ცნობილი სპეციალისტები, როგორებიც იყვნენ: პ. ძოწენიძე, ნ. თათრიშვილი, გ. ჩხოტუა, პ. კილასონია, პ. თოფურიძე. მისივე თაოსნობით იქმნება საქართველოს პეტროგრაფიის სამეცნიერო სკოლა.

დიდია გიორგი სმირნოვის დამსახურება საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის სასარგებლო წიაღისეულის შესწავლის საქმეში. მას შემდგომ შეეთავსებინა სხვადასხვა ექსპედიციები, სამეცნიერო კვლევა და პედაგოგიური მოღვაწეობა. 1951 წ-ს ის დაჯილდოვდა ლენინის ორდენით და მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება მიენიჭა.

გიორგი სმირნოვი 1964 წელს, 88 წლის ასაკში გარდაიცვალა. მისმა მეუღლემ, ევგენიამ, მთელი თავისი შემდგომი ცხოვრება ოჯახის კოლექციაზე ზრუნვასა და მის პოპულარიზაციას მიუძღვნა. დედას მიხეილ სმირნოვიც ეხმარებოდა. უკვე 1970-იანი წლებიდან ის ამ უნიკალური ნივთების დაცვის საქმეში საქართველოს მწვერალთა კავშირთან არსებულ მხატვრულ-მთარგმნელობით და ლიტერატურულ ურთიერთობათა მთავარ სარედაქციო კოლეგიას (თავმჯდომარე ო.ნოღია) სთხოვს პარტნიორობას. მსგავსი არჩევანი რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა: ორგანიზაციის საქმიანობის სპეციფიკამ — საქართველოში მთარგმნელობითი საქმიანობის კურიერება, ქვეყნის ფარგლებს გარეთ ქართული კულტურის პოპულარიზება, კონტაქტები მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებთან; უმთავრესად კი ოთარ ნოდიას პიროვნებამ, მისი აზროვნების მასშტაბურობამ და ამა თუ იმ მოვლენისა და პროცესის აქტუალობის შეფასების უტყუარმა ალლომ.

ო. ნოდიას ხელმძღვანელობით კოლეგია ნაყოფიერ მოღვაწეობას ეწეოდა. თავდაპირველად სმირნოვების სახლს, ლიტერატურულ ურთიერთობათა სახლის — პუშკინის მემორიალის სტატუსი მიენიჭა. ის საზოგადოებრივ საწყისებზე ფუნქციონირებდა, თუმცა მალევე გაჩნდა საშტატო ერთეულები, სპეციალური ბლანკები და ორგანიზაციის ბეჭედი. ყოველწლიურად იდებოდა თანამშრომლობის ხელშეკრულებები, სადაც ორივე მხარის პირობები მკაფიოდ იყო განსაზღვრული.

1975 წლიდან სმირნოვების სახლში, ანუ ახლად სახელდებულ

კავკასიის მთავარმართებელი, დიდი
თავადი მიხეილ ნიკოლოზის ძე
რომანოვი

Наместник Кавказа, великий князь
Михаил Николаевич Романов

Caucasus governor, great noble
Michael Nikolaevich Romanov.

გიორგი თამამშევის შვილები – ლიზა და მიშა თამამშევი ალმზრდელთან ერთად

Дети Георгия Тамамшова – Лиза и Миша Тамамшова с няней

George Tamamshev's children – Liza and Misha Tamamshevs, together with their foster-parent

პუშკინის მემორიალში აქტიური ლიტერატურული ცხოვრება დაიწყო. დაიწერა არაერთი სტატია, როგორც ადგილობრივ, ასევე საკავშირო პერიოდულ გამოცემებში. დამყარდა კონტაქტები სხვადასხვა სამეცნიერო დაწესებულებებთან, ჟურნალ „ოგონიოკის“ რედაქციასთან, პუშკინის მუზეუმებთან მოსკოვში, ლენინგრადსა თუ ოდესაში.

1977 წ-ს თბილისში, ლიტერატურული ურთიერთობების სახლის ინიციატივით, ჩატარდა პუშკინის პირველი საკავშირო კონფერენცია. ერთი წლის შემდეგ ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში მოეწყო ექსპოზიცია სახელწოდებით „პუშკინისდროინდელი პეტერბურგი“.

1979 წ-ს სმირნოვების სახლში პუშკინის 180 წლის იუბილისადმი მიძღვნილი მეორე საკავშირო კონფერენცია გაიმართა. ამავე ღონისძიების ფარგლებში ჩატარდა არაერთი საინტერესო გამოფენა და ა. ბლოკის პოეზიის საღამო.

1983 წლის ოქტომბერში სმირნოვების სახლის სამ გარემონტებულ ოთახში პუშკინის მემორიალის პირველი სამეცნიერო ექსპოზიცია გაიხსნა. იქვე ამ ოთახების გვერდით კი თავად მიხეილ სმირნოვი და დედამისი ცხოვრობდნენ.

1984 წ-ს მძიმედ დასნეულებული მიხეილის ინიციატივით ნ. გოგოლის კონფერენცია მოეწყო. ეს ღონისძიება ალექსანდრა სმირნოვასა და ნ. გოგოლის დაბადების 175 წლისთავს ეძღვნებოდა.

1984 წელს ძველი რუსული თავადური გვარის უკანასკნელმა წარმო-

ელისაბედ, ეკატერინე და გიორგი თამამშევი. თბილისი. ორლაი დე კარვას ფოტო-სტუდია

Елизавета, Екатерина и Георгий Тамамшвы. Тбилиси. Фото-студия Орлая де Карва

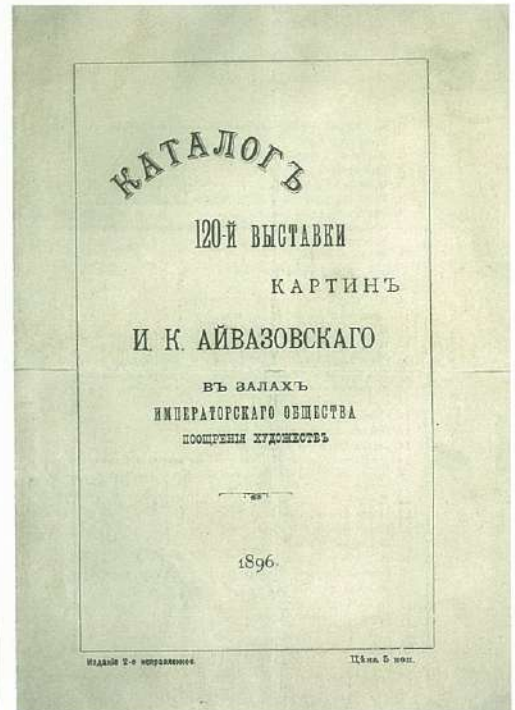
Elizabeth, Katherine and George Tamamshevs. Tbilisi. Orlay De Karva's photo-studio

ივანე აივაზოვსკი
И.К. Айвазовский
Ivan Aivazovski

ი. აივაზოვსკის გამოფენის
კატალოგი. 1896

Каталог выставки работ
И.К. Айвазовского. 1896

I. K. Iavazovski's exhibitions' catalogue.
1896

მადგენელმა, მიხეილ გიორგის ძემ და უკვე ღრმად მოხუცებულმა 95 წლის დედამისმა, ევგენია ფონ შლეიერ-სმირნოვამ, რთული გადაწყვეტილება მიიღეს — მათ საგვარეულო სახლი და ოჯახის მთელი ქონება „საქართველოს მწერალთა კავშირთან არსებულ მხატვრულ-მთარგმნელობით და ლიტერატურულ ურთიერთობათა მთავარი კოლეგიის სახით, საქართველოს სსრ-ს“ გადასცეს (11).

შედგა ანდერძი, რომლის მე-9 პუნქტიც „პუშკინის ეპოქის ყველა ნივთის სახლში უცილობელ დატოვებას მოითხოვდა, რადგან ამ კოლექციის, როგორც ერთიანი მემორიალური კომპლექსის მნიშვნელობა არ დაკარგულიყო“. ანდერძის აღმსრულებლად ის ადამიანები დასახელდნენ, რომელთა მიმართაც სმირნოვებს სრული ნდობა ამოძრავებდათ — მთავარი მთარგმნელობითი კოლეგიის თავმჯდომარე ოთარ ნოღია და ცნობილი ჟურნალისტი ია მუხრანელი.

1985 წ-ს 20 იანვარს მიხეილ სმირნოვი გარდაიცვალა. იმავე წლის 30 ივნისს გარდაიცვალა დედამისი ევგენია ფონ შლეიერიც. სმირნოვების გამორჩეულად მრავალფეროვანი და ისტორიულად მეტად მნიშვნელოვანი კოლექციის ერთადერთი მემკვიდრე საქართველო იყო. რუსეთიდან და უკრაინიდან მოსული არაერთი შემოთავაზების მიუხედავად, გვარის უკანასკნელმა წარმომადგენლებმა არჩევანი იმ ქვეყანაზე შეაჩერეს სადაც მათი წინაპრების არაერთი თაობა ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა, ქვეყანაზე, რომლის ნაწილსაც თავადაც წარმოადგენდნენ.

დღეს სმირნოვების სახლში განთავსებულია არასამთავრობო ორგანიზაცია — „კავშირი კულტურულ ურთიერთობათა ცენტრი კავკასიური სახლი“. კოლექცია „კავკასიური სახლის“ ნაწილად იქცა. ოჯახური რელიკვიები ექს-

ვასილ თამამშევი საკარნავალო
კოსტუმში. თბილისი. ფილიპოვიჩის
ფოტო-სტუდია

Василий Тамамшев в карнавальном
костюме. Тбилиси. Фото-студия
Филипповича

Vasil Tamamshev in a carnival fancy
dress. Tbilisi. Filipovitch's photo-studio

ელისაბედ (ლიზა) ზუბალაშვილი
(ვასილ თამამშევის მეუღლე)

Елизавета (Лиза) Зубалашвили
(супруга Василия Тамамшева)

Elizabeth (Liza) Zubalashvili
(Vasil Tamamshev's wife)

პონირებულია მეორე სართულის მხოლოდ ოთხ ოთახში, ორი პატარა ოთახი
კი ფონდებს ეთმობა.

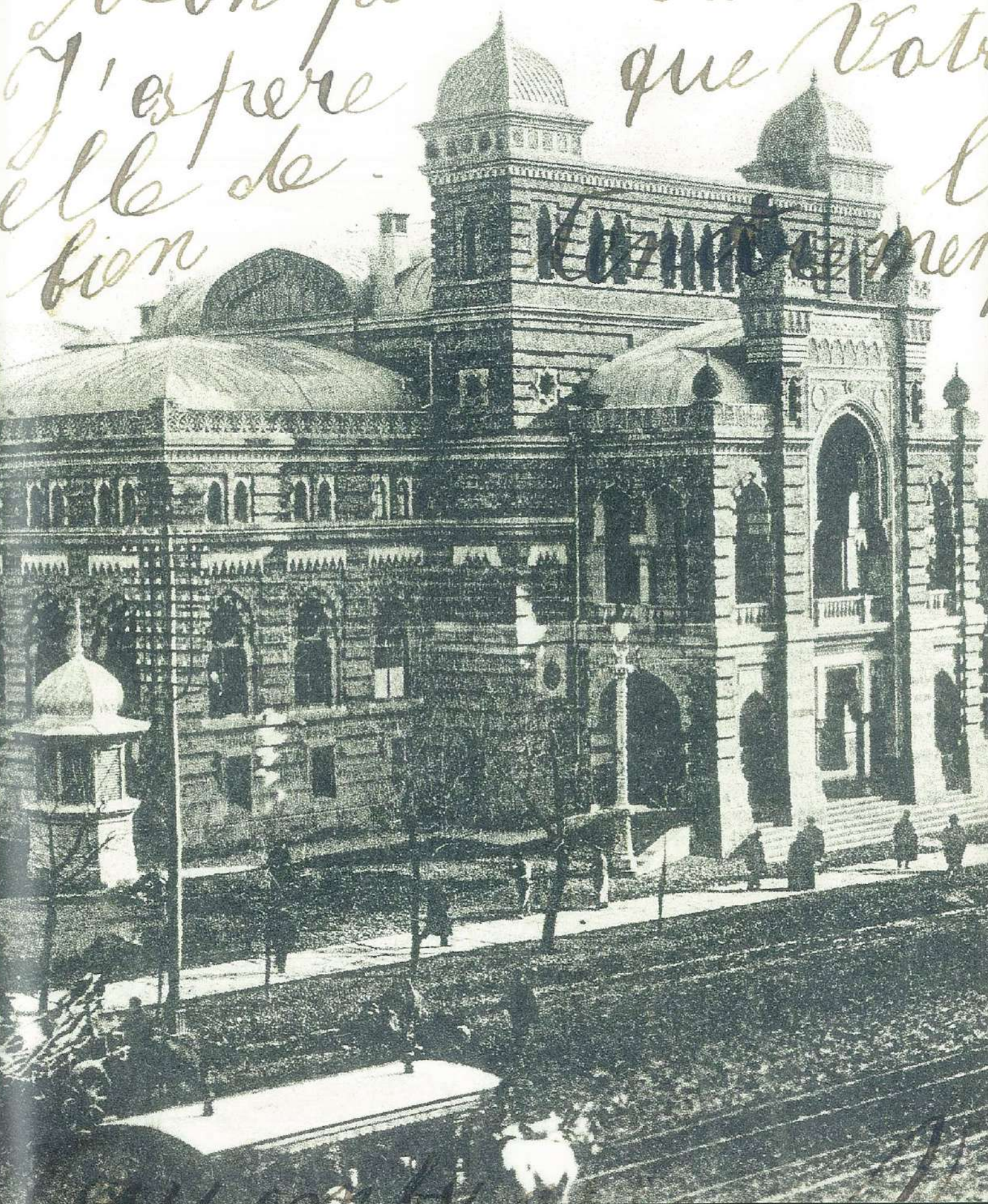
ამჟამად საქართველოს მთავრობა განიხილავს აღნიშნული კოლექციის
საფუძველზე სახელმწიფო სამართლებრივი სტატუსის მქონე მუზეუმის შექმ-
ნის საკითხს.

სმირნოვების დინასტიის უკანასკნელი წარმომადგენლების ბოლო სურვი-
ლი იყო — მათ სახლში გულგრილ ადამიანებს არასოდეს ევლოთ.

Mon piano va bien
J'espère
elle de
bien

que Votr
l
Kam
men

В Тбилиси (1), в доме Смирновых, на улице Галактиона Табидзе, 20 (бывшая Гановская, затем Акакия Церетели) тесно сплелись разные эпохи, художественные стили и генеалогические корни, уходящие в глубину веков, отражающие грузинские, русские, армянские, итальянские, немецкие, польские, французские пересечения этого рода. Вслед за А.С. Пушкиным Смирновы могли бы повторить: «Имя предков моих встречается поминутно в нашей истории».

Летом 1847 года в Калуге, в семье губернатора Николая Михайловича Смирнова (1808-1870) и его супруги Александры Осиповны Смирновой-Россет (1809-1882) родился младший ребенок, сын Михаил.

Николай Михайлович Смирнов – представитель старинного московского рода, потомок по матери Сергея Леонтьевича Бухвостова “первого российского солдата”, служившего в армии Петра I. Государь ценил своего верного спутника во всех боевых походах. В семье бережно сохраняли дары императора, охотно показывали друзьям.

Александра Осиповна Смирнова-Россет родилась в Одессе 6 марта 1809 года в семье Осипа Ивановича Россети (1760-1813) и Надежды Ивановны Лорер (1790-1825). Осип Иванович происходил из старинного дворянского рода. Некоторые исследователи считают его итальянцем, другие – выходцем из Швейцарии, известный пушкинист П.Е. Рейнбот не исключал и румынское происхождение. Сами дети считали отца французом и итальянское написание фамилии Россети сократили до Россет.

Александра Осиповна Смирнова-Россет, хозяйка литературного салона и талантливая мемуаристка, была приятельницей А.С. Пушкина, В.А. Жуковского, И.А. Крылова, Н.В. Гоголя, Е.П. Ростопчиной, И.С. Тургенева, К.П. Брюллова, А.Н. Мицкевича, Ф. Листа, и список этот бесконечен. Ее образ навсегда запечатлен в русской лирике и прозе XIX века.

В 1855 году Смирновы пригласили воспитателем сына известного писателя, поэта, драматурга Якова Полонского. Во время ежедневного общения со своим подопечным Полонский не раз вспоминал проведенные в Грузии (1846-1851) годы, которые оставили яркий след в жизни и творчестве поэта. Поездки по стране, знакомство с ее самобытным фоль-

ნიკოლოზ ერისთავი (ნიკოლოზ ბარათაშვილის დისწული), მარტა თარხან-მოურავი, დავით ერისთავი. თბილისი, ა. როინაშვილის ფოტოსალონი

Николай Эристави (племянник Николоза Бараташвили), Марта Тархан-Моурави, Давид Эристави. Тбилиси. Фото-студия А. Роинашвили

Nikoloz Eristavi (Nikoloz Baratashvili's nephew), Marta Tarkhan-Mouravi, Davit Eristavi. Tbilisi, A. Roinashvili's photo-studio

клором, богатой историей и этнографией – все оживало в беседах с воспитанником. Эти рассказы вызывали живой отклик у юного Михаила, ведь в его жилах текла и грузинская кровь.

Его мать, Александра Осиповна Россет, провела детские годы в Украине, в селе Грамаклея, в имении бабушки - грузинки Екатерины Евсеевны Лорер (урожденной Цицишвили). Екатерина Евсеевна происходила из древнего грузинского княжеского рода. Ее отец Евсей Цицишвили (род. ок.1700 г.) хорошо знал известного грузинского поэта Давида Гурамишвили.

Из потомства Евсея и его супруги

Матроны, кроме Екатерины, известен Дмитрий Евсеевич Цицишвили (1747-1835), женатый на Варваре Егоровне Грузинской (1762-1832), дочери царевича Георгия Вахтанговича. Родство Цицишвили с грузинским царским двором на этом не исчерпывается. Прапрадед Екатерины и Дмитрия был женат на дочери кахетинского царевича Георгия и внучке царя Кахетии Александра II, а их родственница Мариам Цицишвили стала женой последнего царя Грузии Георгия XII. Высокое родство помнили и заслуженно им гордились.

Недалеко от Грамаклеи находилась почтовая станция. Однажды через нее проехал император Александр I и посетил дом Екатерины Евсеевны. Давно улеглась пыль, поднятая императорской каретой, а воспоминания еще долгие годы согревали вечера в Грамаклее.

В семье Лореров было восемь детей. Особого упоминания заслуживает участник Отечественной войны 1812 года, майор Вятского пехотного полка, член Северного и Южного декабристского общества, мемуарист Николай Иванович Лорер (1795-1873).

В семейном собрании Смирновых сохранилась копия портрета Н.И. Лорера, написанного летом 1841 года художником Р.К. Шведе в Пятигорске (2).

Родственные связи Александры Осиповны далеко не исчерпываются упомянутыми, но вернемся в Петербург 1855 года.

Яков Полонский наблюдал жизнь этой семьи изнутри и оставил воспоминания об Александре Осиповне, ее муже, записи их рассказов о молодости, о дружбе с выдающимися современниками (3).

Александре Осиповне шел 47-й год. Она изменилась внешне, все чаще подводило здоровье, но иногда она преображалась, увлекалась воспоминаниями о былом, а ей было что вспомнить.

სხედან:

ზ. ჭავჭავაძე, ა. ჭავჭავაძე,
მ. ნიკოლაი-შარვაშიძისა,
დ. ჭავჭავაძე, მ. ჭავჭავაძე,
ე. ჭავჭავაძე.

დგანან:

ვ. ბარნოვი,
ბ. ასტაფიევი, გ. შარვაშიძე,
თ. ჭავჭავაძე

სიდატ:

ზ.გ. ჭავჭავაძე, ა. დ. ჭავჭავაძე,
მ. ა. ნიკოლაი-შარვაშიძე,
დ. ა. ჭავჭავაძე, მ. დ. ჭავჭავაძე,
ე. დ. ჭავჭავაძე.

სოფია:

ვ. ი. ბარნოვი, ნ. ა. ასტაფიევი, გ. დ.
შარვაშიძე, თ. დ. ჭავჭავაძე

Sitting:

Z. Chavchavadze, A. Chavchavadze,
M. Nikolai-Sharvashidze,
D. Chavchavadze, M. Chavchavadze,
E. Chavchavadze.

Standing:

V. Barnov, N. Astafiev, G. Sharvashidze,
T. Chavchavadze

В 1820 году Александра была зачислена в Петербургское училище ордена Святой Екатерины (Екатерининский институт), по окончании стала фрейлиной императрицы Марии Федоровны, а в дальнейшем - Александры Федоровны. В Зимнем дворце завязывались связи, которые Александра Осиповна часто будет использовать для заступничества за своих опальных родственников и друзей: одной из первых она нарушит запрет и на коленях будет просить смягчить приговор дяде-декабристу Н.И. Лореру, передаст на непосредственную царскую цензуру ряд пушкинских произведений, поможет Н.В. Гоголю преодолеть цензурные препоны, добьется для него пенсии, чтобы он мог жить и работать над вторым томом "Мертвых душ" в Италии, будет хлопотать за художника А.А. Иванова, за И.С. Тургеневу, к ней обратятся с просьбой заступиться за петрашевцев... Всю жизнь она будет придерживаться однажды записанной в дневнике за 1845 год мысли: "Мое дело просить, и не стыдно просить для других, для себя, слава Богу, ничего не прошу" (4).

В Зимнем дворце она сближается не только с царской семьей, но и с В.А. Жуковским, через него входит в дом Карамзиных, где вспыхнет первый роман Сашеньки Россети и А.И. Кошелева. Ее близость ко двору беспокоит жениха и после откровенного объяснения последует расставание.

В салоне Карамзиных начнется негласное соревнование лучших русских поэтов, воспевающих "черкесские глаза" Александры. П.А. Вяземский одним из первых признал себя "военнопленным" смуглой красавицы. В.А. Жуковский, несмотря на разницу в возрасте, через П.А. Плетнева объяснился ей в любви, но получил отказ, что не помешало сохранить

добрые отношения на многие десятилетия и писать ей гекзаметром шуточные письма. Для А.С. Хомякова она осталась “иностранкой”, для А.С. Пушкина – “Венерою Невы”, для И.П. Мятлева – “крестной матерью мадам Курдюковой”. Чувство М.Ю. Лермонтова к ней даст повод написать современной исследовательнице Л.А. Беловой достаточно спорное художественно-документальное произведение “Александра и Михаил” (М., 2005.). Впрочем, интерес к А.О. Смирновой с 70-ых годов XX века неизменно растет.

Ее поэтические персоналии не имеют равных ни по количеству, ни по авторскому составу, к перечисленным выше добавим стихи В.И. Туманского, И.С. Аксакова, Е.П. Ростопчиной, С.А. Соболевского, Козьмы Пруtkова... В прозе она – прототип ряда героинь Н.В. Гоголя, М.Ю. Лермонтова, И.С. Тургенева, ее имя – в дневниках Л.Н. Толстого, черновиках Ф.М. Достоевского к роману “Бесы”...

Отметим, что кроме яркой внешней красоты она обладала многими талантами и феноменальной памятью. Ей ничего не стоило за несколько недель изучить греческий. Ее русский восхищал А.С. Пушкина, в детстве она говорила по-украински, впоследствии овладела французским, английским, немецким, итальянским, древнееврейским языками.

Она часто музицирует в четыре руки с В. Одоевским, братьями Виельгорскими, берет уроки музыки у ученицы Бетховена мадам Гирт, сочиня-

მარიამ (კაკო) ჭავჭავაძე
ბავშვთან ერთად.
ვ. ბარკანოვის ფოტო-სტუდია.
თბილისი

Мария (Како) Чавчавадзе с детьми.
Фото-студия В.Барканова.
Тбилиси

Mariam (Kako) Chavchavadze
together with a child.
V.Barkanov's photo-studio.
Tbilisi

ილია ჭავჭავაძე. თბილისი.
დ. ერმაკოვის ფოტო-სტუდია

Илья Чавчавадзе. Тбилиси.
Фото-студия Д.И. Ермакова

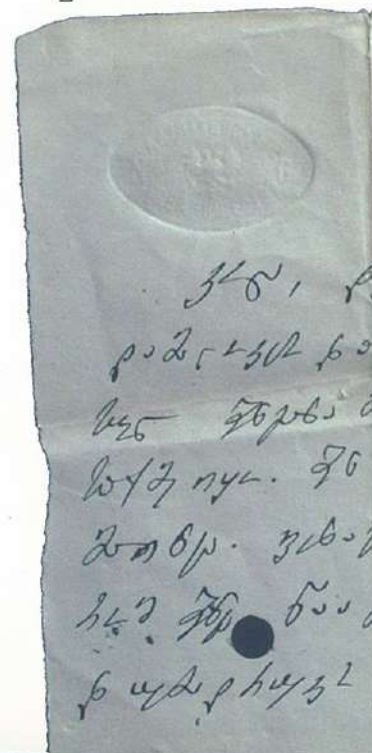
Ilia Chavchavadze. Tbilisi.
D. Ermakov's photo-studio

ილია ჭავჭავაძის ბარათი ნიკოლოზ
(კოლა) ერისთავისადმი.
XIX ს-ის ბოლო - XX ს-ის დასაწყისი.
თბილისი.
ქალაქი, შავი მელანი.
1. 16,9 X 13,4.
2. 10,9 X 22,1

Письма Ильи Чавчавадзе Николаю
(Коле) Эристави.
Конец XIX - начало XX в.
Тбилиси.
Бумага, черные чернила.
1. 16,9 X 13,4.
2. 10,9 X 22,1

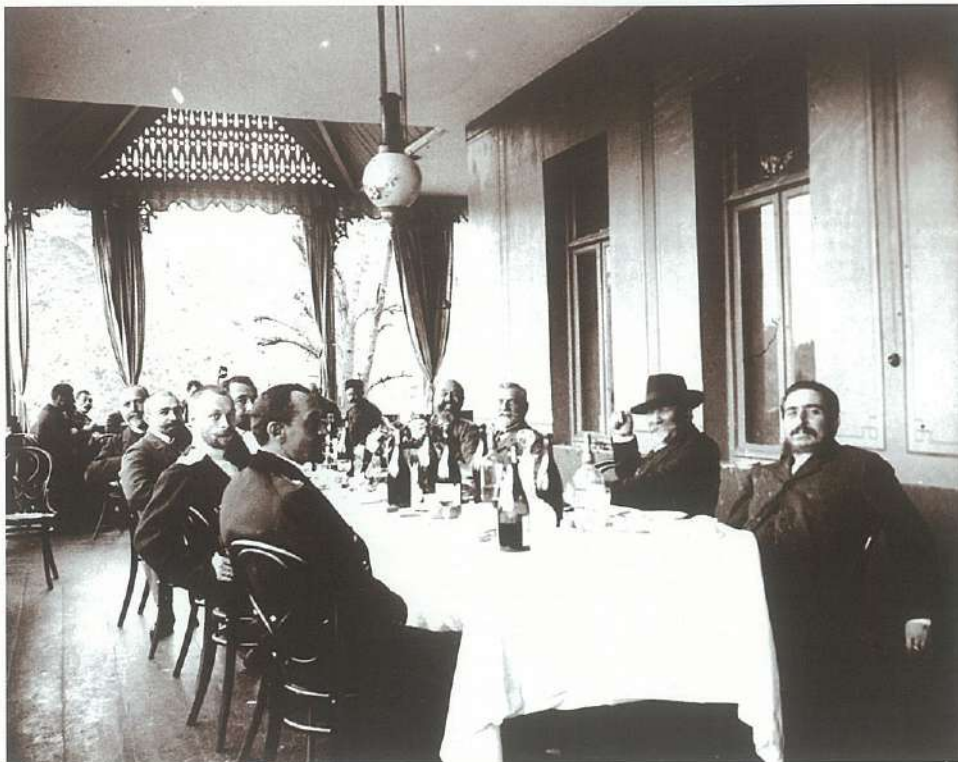
Ilia Chavchavadze's letter to Nikoloz
(Kola) Eristavi.
End of the XIX c. - beginning of the XX c.
Tbilisi.
Paper, black ink.
1. 16,9 X 13,4.
2. 10,9 X 22,1

2

ეტ რომანსსა სტუქს ნემეცკოგო პოეტა-რომანტიკა ულანდა.

Ее познания в точных и естественных науках поражают. При этом она увлекается богословскими вопросами, читает отцов церкви на древнееврейском и греческом языках, а если добавить к этому острый язычок, дар увлекательной и хорошо осведомленной рассказчицы с тонким чувством вкуса (не даром к ее замечаниям прислушиваются лучшие русские поэты и писатели!), умение собирать вокруг себя выдающихся людей, независимость в суждениях и поступках, то перед нами встает портрет одной из самых ярких женщин XIX века, чей петербургский литературный салон объединял все лучшее в русской культуре. По словам известного историка В.О. Ключевского: "Николай I у Александры Осиповны в гостиной чувствовал и вел себя, как за границей, свободомыслящим европейцем,

წვეულება თამაშშევა ნისქელის
აივანზე — სტუმრებს შორისაა ილია
ჭავჭავაძე

Застолье на балконе мельницы
Тамамшевых. Среди гостей — Илья
Чавчавадзе

Party on Tamamshev's mill balcony —
among the guests is Iliа Chavchavadze

джентльменом, русским самодержцем, запросто..." (5). Недаром император как-то подчеркнул: "Александра Осиповна, я начал царствовать над Россией незадолго перед тем, как вы начали царствовать над русскими поэтами" (6).

Умерла Александра Осиповна Смирнова-Россет в Париже, в июле 1882 года.

9 сентября ее похоронили в Москве на кладбище Донского монастыря, на похоронах присутствовали сын Михаил и внук Георгий.

Сын Смирновых, Михаил, был развит не по годам. Современники отмечали сильное влияние матери. Он увлекается литературой, читает новейшие журналы, но выбирает естественнонаучный факультет Новороссийского университета в Одессе. Его имя было занесено в золотые списки университета. В 1867 году Э.А. Андреевский в записках отмечал, что Михаил Николаевич держит экзамен на кандидата (ему всего 20 лет) и мечтает о службе в Министерстве иностранных дел. Но ему суждено было получить должность чиновника особых поручений при Кавказском наместнике в Тбилисе.

Грузия представляла для молодого ученого широкое поле деятельности и, как его воспитатель Я.П. Полонский в свое время, Михаил исходит

ა. რუბინშტეინი.
ე. ვესტელის ფოტო-სტუდია.
თბილისი

A. Rubinshtein.
Foto-studia E. Vestel.
Tbilisi

A. Rubinshtein.
E. Vestel's photo-studio.
Tbilisi

პ. ჩაიკოვსკი.
(ფოტო ავტოგრაფით)

П.И. Чайковский.
(Фото с автографом)

P. Chaikovski.
(a photo with an autograph)

ლია ბარათი თამამშვევების
წიქვილის ხედი

Открытка с видом на
мельницу Тамамшевых

A postcard representing a mill
belonging to the Tamamshevs

пешком страну предков. Изо дня в день он ведет наблюдения над климатом, заносит в тетради время цветения различных растений, сближается с местными учеными, переписывается с крупнейшими учеными России и Западной Европы. Входит в многочисленные благотворительные и научные общества – в разные годы он состоит в Медицинском обществе, Обществе любителей кавказской археологии, возглавляет канцелярию Общества восстановления православного христианства на Кавказе, является членом Кавказского отдела императорского русского географического общества, Кавказского общества истории и археологии, Общества сельского хозяйства и т.д.

Поражает его подвижническая деятельность в разных отраслях науки – от лингвистики и истории до антропологии, географии и ботаники. Его наблюдения, собранные коллекции растений, антропологический

დავით სარაჯიშვილი.
ზანკევიჩის ფოტო-სტუდია.
თბილისი

Давид Сарадживили.
Фото-студия Занкевича.
Тбилиси

David Sarajishvili.
Zankevich's photo-studio.
Tbilisi

материал, полученный в ходе исследования черепов из Самтаврйского могильника близ Мцхета, фенологические наблюдения, богатый этнографический, фольклорный и лингвистический материал становятся основой для многих публикаций в Грузии, России, Европе.

Он переписывается с Н.Н. Миклухо-Маклаем и Полем Брока, отстаивает идеи равенства представителей разных рас и подчеркивает, что с древнейших времен территорию Грузии заселяли представители высоко развитых народов.

Густав Иванович Радде, возглавлявший около 50 лет Кавказский музей в Тбилисе, вспоминал, что "до 1883 года мои растения были сложены в картонные коробки лишь сообразно с местом нахождения. Летом этого года Смир-

ეკატერინე სარაჯიშვილი-
ფორაქიშვილისა
(დავით სარაჯიშვილის მეუღლე).
გ. კვიტონის ფოტო-სტუდია.
ვლადიკავკაზი

Екатерина Сараджишвили-
Поракишвили
(супруга Давида Сараджишвили).
Фото-студия Г. Квитона.
Владикавказ

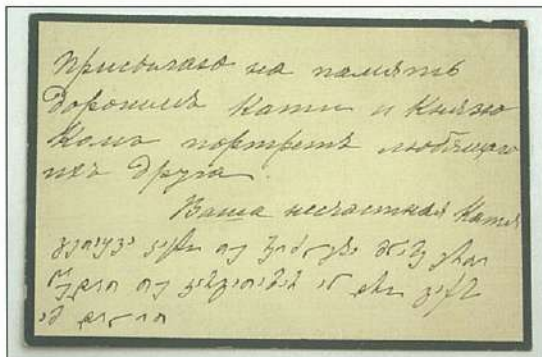
Katherine Sarajishvili-Phoragishvili
(David Sarajishvili's wife)
G. Kviton's photo-studio.
Vladikavkaz

ეკატერინე ფორაქიშვილის წერილი

Письмо Екатерины Поракишвили

A letter written by Katherine
Phoragishvili

нов прожил у меня и мы
оба принялись системати-
зировать и этикетизировать
эти небольшие запасы. На
эту работу было затрачено
несколько месяцев. Рвение
Смирнова к ботанике зна-
чительно усилилось под
влиянием этой работы..."(7).
Десятки растений-эндеми-
ков Кавказа были введены в

научный оборот Михаилом Николаевичем, в своих латинских названиях
они сохранили фамилию первооткрывателя. В фондах Национального
музея Грузии хранится гербарий М.Н. Смирнова.

Обобщая накопленные наблюдения М.Н. Смирнов попытался систе-
матизировать их. В "Вестнике Общества любителей природы Москвы" с
1884 года он публикует статьи, а потом и список растений, которые долж-
ны были войти в капитальный труд "Флора Кавказа".

М.Н. Смирнова можно считать зачинателем геоботанического райо-
нирования Кавказа. Сотрудничая с Ботаническим садом, он формирует
его обширную библиотеку, мечтает о создании альпийского ботаничес-
кого сада на Кавказе – идея, фантастическая по тем временам, так и оста-
лась нереализованной.

V არქეოლოგიური ყრილობის
მონაწილეთა ჯგუფი. გადაღებული
მეფისნაცვლის სასახლის ეზოში
ვ. ბარკანოვის ფოტო-სტუდია.
თბილისი. 1881.
45,4 X 55,2

Группа участников V съезда
археологов. Снимок сделан во
дворе дворца наместника.
Фото-студия В.Барканова.
Тбилиси. 1881.
45,4 X 55,2

The group of the participants of
the conference V of archeologists.
Photographed in the yard of the
governor's Palace.
V. Barkanov's photo-studio.
Tbilisi. 1881.
45,4 X 55,2

V არქეოლოგიური ყრილობის
მონაწილეთა ჯგუფი.
გადაღებულია მეფისნაცვლის
სასახლის ეზოში.
ვ. ბარკანოვის ფოტო-სტუდია.
თბილისი. 1881.
36,5 X 48,7

Группа участников V съезда
археологов.
Снимок сделан во дворе дворца
наместника.
Фото-студия В.Барканова.
Тбилиси. 1881.
36,5 X 48,7

The group of the participants of
the conference V of archeologists.
Photographed in the yard of the
governor's Palace.
V. Barkanov's photo-studio.
Tbilisi. 1881.
36,5 X 48,7

რუდოლფ ვირხოვი.
ვ. ბარკანოვის ფოტო-სტუდია.
თბილისი. 1881

Рудольф Вирхов.
Фото-студия В. Барканова.
Тбилиси. 1881

Rudolf Virkhov.
V. Barkanov's photo-studio.
Tbilisi. 1881

В одном из номеров "Revue de anthropologie" (Париж) М.Н. Смирнов публикует статью об этнографии Кавказа. Он отмечает, что в европейских странах мало знают о народах этого региона, его языках, традициях. В статье он дает определения этнографии, этногении и этнологии. Отмечает необходимость комплексного подхода к изучению этнографии Кавказа, цитирует труды античных авторов и своих современников (Услара, Мюллера и др.). Он проявляет знакомство с трудом Вахушти Батонишвили, а труд А. Цагарели "Исследования по грамматике грузинского языка"

называет блестящим.

В 1881 году в Грузии прошел 5-й Всероссийский съезд археологов. В его работе принимали участие крупнейшие ученые: граф А.С. Уваров, графини П.С. и П.А. Уваровы, П.А. Висковатов, И.В. Цветаев, Н.И. Костомаров, Е.Г. Вейденбаум, Д.Е. Чубинашвили, Рудольф Вирхов и др. Участие М.Н. Смирнова в работе съезда, сближение с крупными учеными подтверждают правильность избранного им научного пути. Деятельность в многочисленных обществах сводит его с академиком В.Г. Абихом, Р.Э. Траутфетгером, Х.Х. Стевеном, архитектором А.Ф. Зальцманом, князьями С.Н. Трубецким, Г.Д. Шарвашидзе и многими другими.

Один из первых ученых-кавказоведов М.Н. Смирнов в истории науки остался как Смирнов-Кавказский.

В 1876 году Михаил Николаевич женился на Елизавете Михайловне Тамамшевой (1854-1919) и в декабре того же года у них родился единственный сын Георгий (1876-1964). (8).

Елизавета происходила из старинного армянского рода, ее дед Егор Иванович Тамамшев получил личное дворянство, в начале XIX века стал почетным горожанином, во время войн с Турцией и Персией сколотил значительный капитал. Егор Иванович и его брат Гавриил (Габриэл) принадлежали к числу самых богатых людей Тбилиса.

В 1851 году, по поручению наместника Кавказа М.С. Воронцова, Габриэл Тамамшев построил в Тбилисе, на Эриванской площади (ныне пл. Свободы) первое в Закавказье театральное здание (арх. Дж. Скудиери, худ. Г. Г. Гагарин). (9).

Егор Иванович Тамамшев вкладывал деньги в дома, лавки, земельные участки. В 1859 году на одном из них (на Гановской ул.) построил по проекту Отто Симонсона дом, который впоследствии перешел во владение семьи Смирновых.

ანეტა ამილახვარი.
ვ. ჩეხოვსკის ფოტო-სტუდია.
ოდესა

Аннетта Амилахвари.
Фото-студия В.Чеховского.
Одесса

Annetta Amilakhvari.
V. Chekhovski's photo-studio.
Odessa

თამარ ბაგრატიონ-გრუზინსკაია
Тамара Багратиони-Грузинская
Tamar Bagration-Gruzinskaya

თამარ ჭავჭავაძე.
ე. ვესტელის ფოტო-სტუდია.
თბილისი

Тамара Чавчавадзе.
Фото-студия Е.Вестеля.
Тбилиси

Tamar Chavchavadze.
E. Vestel's photo-studio.
Tbilisi

К сожалению, о самом Егоре Ивановиче сведения крайне скупы. Из его потомства известен сын Михаил, женатый на Варваре Васильевне Коргановой. У них было четверо детей – дочери Елизавета и Екатерина, сыновья – Василий и Георгий.

В 1876 году родители выделили Елизавете приданое на 100 тысяч рублей – из них драгоценностей на 5 000 рублей, “гардеробом и другими необходимыми для жизни предметами на 80 тысяч рублей”. Особо оговорили, что девица Елизавета в дальнейшем не примет участия в разделе имущества, но в 1882 году ее сестра Екатерина выходит замуж за Николая Ревазовича Эристава и семья вновь делит имущество. К этому времени Тамамшеры владеют пятью жилыми домами, тремя лавками в Темном ряду, двумя участками с начатыми на них постройками, дачами в Коджори и Кисловодске, мельницей в Ортачала, пастбищами и виноградниками в Навтлуги и Дигоми. В октябре 1882 г. Варвара Васильевна передала Елизавете дом на Гановской улице, № 24 (ныне ул. Галактиона, № 20) с участком земли в 128 квадратных саженей.

В этом доме часто устраивали литературные и музыкальные вечера, здесь в разные годы бывали П. Чайковский, И. Айвазовский, А. Рубинштейн, И. Чавчавадзе, К. Абашидзе, Д. Сараджишвили, И. Джавахишвили, П. Меликишвили, Е. Лансере, Т. Табидзе, Г. Леонидзе...

Сегодня на скромном фортепиано в доме Смирновых рядом с фотографией Ференца Листа стоит фотография Петра Чайковского с автографом. Она была подарена Елизавете Смирновой в первый приезд композитора в Тбилис. В 1886 году, как вспоминал позже А.З. Андроникашвили: “Ему устроили большой обед в саду на мельнице Тамамше-

ва в Ортачалах, на берегу реки Куры. Наслаждаясь теплым, весенним воздухом и любясь пейзажем, Петр Ильич заявил, что давно не испытывал такого удовольствия”(10).

Вся семья Тамамшевых тесно была связана с искусством. Брат Елизаветы Михайловны, Василий дослужился до чина генерал-майора, был офицером для особых поручений при наместнике, главноуполномоченным по устройству беженцев Кавказского фронта во время Первой мировой войны, что не помешало ему в течение 10 лет (1907-1917) оставаться бессменным директором Тбилисского казенного театра. Василий с женой, известной оперной певицей Елизаветой Зубаловой (Зубалашвили), ежегодно выезжал в Москву, Петербург, в крупнейшие города Западной Европы, где знакомился не только с репертуаром оперных театров, но перенимал опыт ведения дел и приглашал на гастроли лучших исполнителей. Творческий потенциал Василия Михайловича проявлялся и в изобразительном искусстве. Сохранился “Зимний пейзаж”, выполненный им мелом и углем на тонированной бумаге. Многие годы он был вице-председателем Кавказского Общества поощрения изящных искусств. Живописные и графические работы разных авторов украшали стены особняков Тамамшевых, но предметом особой гордости семьи были пять работ известного русского мариниста Ивана Константиновича Айвазовского. В 1868 году художник совершил поездку на Кавказ. Военно-Грузинская дорога, черноморское побережье, Тбилис, раскинувшийся у подножия Мтацминда, по берегам бурной Куры - все восхищало художника. Мгновение и на чистый лист дорожного альбома ложились эскизы понравившихся пейзажей. Многие из них были перенесены на холст уже в Тбилиси, в доме Тамамшевых на Вельяминовской (ныне ул. Дадияни, № 15). С утра до позднего вечера художник работал у окна. Любопытные тбилисцы десятками ездили посмотреть на художника, поразительно быстро создававшего свои шедевры.

Завершив 15 картин на кавказские сюжеты, художник устроил выставку в караван-сараяе, а перед отъездом он оставил в дар семье Тамамшевых пять картин: “Петхаинский вид”, “Вид Трапезунда”, “Вид Тбилиса” и два морских пейзажа. Картины были поделены между Екатериной, Елизаве-

ელისაბედ ორბელიანი-გრუზინსკაია.
ნადარის ფოტო-სტუდია.
პარიზი. XIX ს.

Елизавета Орбелиани-Грузинская.
Фото-студия Надара.
Париж. XIX в.

Elizabet Orbeliani-Gruzinskaya.
Nadar's photo-studio.
Paris. XIX c.

той и Василием. Два морских пейзажа остались у Елизаветы и в настоящее время находятся в доме Смирновых.

В старом доме Тамамшевых на Вельяминовской действовал аристократический “Английский клуб”, членами его были представители высших кругов города. Завсегдатаями клуба стали и супруг Екатерины Михайловны Тамамшевой Николай Ревазович Эристави, и один из ближайших его друзей выдающийся писатель, публицист, поэт, общественный деятель Илья Чавчавадзе. Имя его часто упоминается на страницах дневников и в переписке Екатерины Эристави. Часть архива Екатерины, после ее смерти в 1937 году, была передана в фонд Литературного музея – два дневника, переписка с А. Амилахвари, Б. Шаншиевой, Л. Багратион-Мухранской, О. Барятинской, М. Орбелиани, бароном Уинспером и другими. Но жемчужиной ее фонда стал обширный материал, связанный с выдающимся поэтом-романтиком Николозом Бараташвили. Ее супруг Николай Ревазович Эристави по материнской линии был племянником поэта. Он стал одним из инициаторов перенесения останков Н. Бараташвили из Гянджи в Тифлис. В 1915 году Николай Ревазович умер и Екатерина дала обет за свой счет подготовить и издать однотомник поэта. К подготовке издания она привлекла крупнейших специалистов – К. Абашидзе, И. Гедеванишвили, И. Гришашвили, Г. Туманишвили, Г. Везиришвили, С. Пирцхалава, Г. Ласхишвили, Г. Журули, Д. Шеварднадзе, Г. Робакидзе, И. Джавахишвили. В книгу вошли работы Н. Пиросмани, Л. Гудиашвили, Г. Гагарина, М. Тоидзе, В. Сидамон-Эристави и фотографии событий и мест, связанных с поэтом, многочисленные факсимиле. Сразу по выходе, в 1922 году, книга стала библиографической редкостью. В подготовке и издании книги Екатерине

გიორგი შარვაშიძე
(ფოტო ავტოგრაფით)

Георгий Шарвашидзе
(фото с автографом)

George Sharvashidze
(there is a signature on the photo)

გ. შარვაშიძის წერილები
Письма Г. Шарвашидзе
G. Sharvashidze's letters

ных с поэтом, многочисленные факсимиле. Сразу по выходе, в 1922 году, книга стала библиографической редкостью. В подготовке и издании книги Екатерине

მარიამ შარვაშიძე
ბავშვთან ერთად

Мария Шарвашидзе
с ребенком

Mariam Sharvashidze
together with a child

большую помощь оказал ее племянник Георгий Михайлович Смирнов.

В 1900 году Г.М. Смирнов окончил Петербургский университет и защитил дипломную работу по почвам Тбилиса.

С 1901 по 1903 гг. Георгий Михайлович стажировался в Лейпциге у знаменитого ученого-петрографа Ф. Циркеля. По возвращении ему предлагают остаться в Петербурге при университете, но он предпочел вернуться на родину и всего себя посвятить изучению геологии Кавказа. Связь с Петербургом сохранилась, долгие десятилетия он дружил с Ф.Ю. Левинсон-Лессингом, Д.С. Белянкиным и многими другими выдающимися учеными.

Через всю жизнь он пронес дружбу и с выдающимся ученым-историком И. Джавахишвили. Дружба зародилась еще в Первой мужской гимназии, продолжилась в университете, а в сложные 20-30-ые годы, по воспоминаниям супруги Георгия Михайловича, Евгении Владимировны, И. Джавахишвили помог сохранить семейное собрание.

С 1904 года Георгий Михайлович служил в Кавказском горном управлении. С 1909г. читал лекции на Высших женских курсах, здесь он сближается с профессором П.Г. Меликишвили. На курсах Георгий познакомился с будущей супругой, Евгенией Владимировной фон Шлейер (1890-1985). Это была высоко образованная женщина (после тифлисских курсов она уехала в Харьков, где собиралась защититься по геологии Кавказа), с тонким литературным вкусом и поразительной памятью (злые языки утверждали, что Георгий женился на ней лишь бы лишний раз

სხვადასხვა პიროვნებათა სავიზიტო
ბარათები. XIX ს-ის ბოლო XX ს-ის
დასაწყისი

Визитные карточки разных лиц.
Конец XIX - начало XX в.

Visit-cards of different persons. End of
the XIX c. and beginning of the XX c.

MICHEL DE ZICHY

Князь Николай Павлович
Эрстовъ

ГЕНЕРАЛ-МАЙОР ЕКАТЕРИНА МИХАЙЛОВНА
ЭРИСТОВА

Княгиня Варвара Георгиевна
Баранова

Prince Nicolas Eristoff

Princesse Catherine Eristoff

~~Воскресенье~~
27 Тоит

Princesse Elisabeth de Georgie.

Demoiselle d'Honneur de S. L. M. les Impératrices
Je vous remercie
beaucoup de votre
présence et regrette
que vous ne

не открывать таблицу Менделеева, она знала атомный вес всех элементов, свободно цитировала в глубокой старости любимые стихи Надсона, Апухтина, Пушкина, Лермонтова).

В 1918 году у них родился единственный сын, Михаил. В раннем детстве перенесенный костный туберкулез надолго приковал его к кровати. Оставшуюся жизнь он передвигался на костылях, но сохранил при этом душевность, стойкость, от предков и он унаследовал прекрасную память. В годы Великой Отечественной войны Михаил экстерном закончил филологический факультет Тбилисского университета, долгие годы сотрудничал с русской секцией Союза писателей Грузии. В семейном архиве сохранились пьесы М.Г. Смирнова, но ни одна из них не увидела сцены.

Научная и педагогическая деятельность Георгия Михайловича была связана с Грузией, Арменией, Азербайджаном. Он был среди первых преподавателей Университета и Политехнического института. В 1926 году избран профессором. С 1932 года местом его работы стало Закавказское отделение Института прикладной минералогии. В эти годы геология востребована как никогда – исследуются и осваиваются недра Кавказа, множатся геологические учреждения, подготавливаются новые кадры. Под руководством Георгия Михайловича формируется петрографическая

თამამშევების სახლის მისაღები
ოთახის ინტერიერი

Интерьер гостиной дома
Тамамшевых

The interior of the sitting-room of
Tamamshevs' house

ეკატერინე ერისთავის სახლის
კარების აბრა

Дверная табличка Екатерины
Эристава

The signboard of the door of Katherine
Eristavi's house

научная школа Грузии. Его ученики П.С. Дзоценидзе, Н.Ф. Татришвили, Г.Р. Чхотуа, П.Р. Киласония, П.А. Топуридзе и др. снискали признание далеко за пределами Грузии.

Трудно переоценить заслуги Георгия Михайловича в изучении месторождений полезных ископаемых в разных регионах Грузии. Георгию Михайловичу удавалось

совмещать полевые экспедиции, научные изыскания и педагогическую деятельность. В 1951 году он награжден орденом Ленина, ему присвоено звание заслуженного деятеля науки.

Георгий Михайлович умер на 88-м году жизни, в 1964 году. Евгений Владимировне суждено было пережить его на 21 год. Эти годы, вдвоем с сыном, они не только бережно сохраняли семейное собрание, но все активнее занимались его популяризацией. К 1970-ым годам Михаил Георгиевич осознает, что в одиночку не добиться цели и выстраивает партнерские отношения с Главной редакционной коллегией по художественному переводу и литературным взаимосвязям при Союзе писателей Грузии (председатель О.Ф. Нодия). Этот выбор был определен несколькими факторами: ее профиль – курирование переводческого дела в Грузии, популяризация грузинской культуры за пределами страны, обширные контакты со многими странами мира и, пожалуй, самый важный фактор – личность Отара Филимоновича Нодия, масштабно мыслящего и точно ощущающего актуальность того или иного процесса, явления. Под его руководством Коллегия сплотила уникальный коллектив и развернула деятельность. На первых порах Дом Смирновых получил статус Дома литературных взаимосвязей – Пушкинского мемориала, действовал на общественных началах, но вскоре появился штат сотрудников, были напечатаны бланки Дома литературных взаимосвязей, изготовлена печать. Ежегодно заключались договора о сотрудничестве, в которых четко оговаривались права обеих сторон.

Дом Смирновых в 1970-80-ые годы привлекает внимание журналистов. Статьи о нем появляются в местной и центральной прессе. Устанавливаются прочные отношения с редакцией журнала "Огонек", Пушкинскими музеями Москвы, Ленинграда, Одессы, многими научными учреждениями. В 1977 году в Тбилиси по инициативе Дома литературных взаимосвязей проходит Первая всесоюзная пушкинская конференция, на следующий год в Государственном музее искусств организована выставка "Пушкинский Петербург".

К 180-летию со дня рождения А.С. Пушкина, в 1979 году в Доме Смир-

ნ. ზურაბოვი.
ბ. კოზაკის ფოტო-სტუდია.
ფოტოგრაფი მიშჩენკო.
თბილისი. 1914

Н. Зурабов.
Фото-студия Б. Козака.
Фотограф Мищенко.
Тбилиси. 1914

N. Zurabov.
B. Kozaki's photo-studio.
Photographer Mishchenko.
Tbilisi. 1914

новых проводится Вторая всесоюзная пушкинская конференция. За ними последуют выставки, Блоковские чтения, в октябре 1983 года в трех отремонтированных комнатах Дома Смирновых открыли первую научную экспозицию Пушкинского мемориала, а рядом продолжалась жизнь Михаила Георгиевича и Евгении Владимировны Смирновых. В 1984 году тяжелобольной Михаил Георгиевич организовал к 175-летию со дня рождения А.О. Смирновой и Н.В. Гоголя - Гоголевскую конференцию.

В 1984 году последние представители старинного русского дворянского рода Михаил Георгиевич и его 95-летняя мать Евгения Владимировна приняли непростое решение – дом и уникальное семейное собрание

მ. ლორის-მელიქოვი.
შეინდელის და ვასილევის
ფოტო-სტუდია.
მოსკოვი

М.Т. Лорис-Меликов.
Фото-студия Шейнделя и
Васильева.
Москва

M. Loris-Melikov.
Sheindel and Vasilev's photo-studio.
Moscow

передать "Грузинской ССР в лице Главной редакционной коллегии по художественному переводу и литературным взаимосвязям при Союзе писателей Грузии" (11). В 9-ом пункте завещания они подчеркивали: "Все мемориальные вещи Пушкинской эпохи должны храниться в Доме, где они находятся в настоящее время, представляя с ним единый мемориальный комплекс". Исполнителями завещания Смирновы назначили людей, которым они полностью доверяли – председателя Главной редакционной коллегии Отара Филимоновича Нодия и известного журналиста Ию Леонидовну Мухранили.

20 января 1985 года Михаила Георгиевича не стало. 30 июня того же года ушла из жизни Евгения Владимировна. Несмотря на многочисленные предложения перевезти собрание в Россию или в Украину, Смирновы передали его в дар Грузии и их последним желанием было, чтобы в этом

ნიკოლოზ (კოლა) ერისთავი გემბანზე
(მჯდომარე ფიგურა)

Николай (Кола) Эристави на яхте
(сидит)

Nikoloz (Kola) Eristavi on the deck
(sitting figure)

доме, по этим комнатам не ходили равнодушные люди.

Сегодня в Доме Смирновых располагается неправительственная организация. "Союз – Центр культурных связей Грузии – Кавказский дом", который занимает значительную часть Дома Смирновых. Экспозиция семейных реликвий Смирновых разместилась лишь в четырех комнатах второго этажа, еще две крохотные комнаты занимают запасники.

В настоящее время Правительство Грузии рассматривает вопрос о создании на базе этого уникального собрания музея, обладающего государственным статусом.

წერა-კითხვის გამავრცელებელი
საზოგადოების მონოგრამა

Монограмма Общества
распространения грамотности
среди грузин

A monogram with the initials of the
Literacy Propagating Society

სხედან:

უცნობი, ნადეჟდა სმირნოვა-სორენი
(მიხეილ სმირნოვის და), ეკატერინე
ერისთავი, უცნობი.

დგანან:

ნიკოლოზ ერისთავი, არტურ სორენი
(ნადეჟდას ვაჟი), სორენი (ნადეჟდას
მეუღლე). 1901

სიდატ:

неизвестная, Надежда Смирнова-
Сорен (сестра Михаила Смирнова),
Екатерина Эристави, неизвестный.

Стоят:

Николай Эристави, Артур Сорен
(сын), Сорен (супруг Надежды). 1901

Sitting:

unknown, Nadezhda Smirnova-
Soren (Michael Smirnov's sister), and
Katherine Eristavi, unknown.

Standing:

Nikoloz Eristavi, Arthur Soren
(Nadezhda's son), Soren (Nadezhda's
husband). 1901

Various epochs, artistic styles and genealogical roots dating back to the depth of the centuries and reflecting the Georgian, Russian, Armenian, Italian, German, Polish and French intersections of that kind are tightly interlaced in "The Smirnovs' House" – situated in Galaktion Tabidze St, 20 (formerly – Gani St; later – Akaki Tsereteli St), in Tbilisi (1). The Smirnovs might say: A. S. Pushkin's words: "Every now and then, we come across my ancestors names in the history of our country."

The youngest child – Michael was born in the family of the governor Nicholas (Nicholay) M. Smirnov (1808 - 1870) and his wife Alexandra O. Smirnova-Rosset (1809 - 1882), in Kaluga, in the summer of 1847.

The newborn baby's father, Nicholas M. Smirnov, a representative of an old family of Moscow, on his mother's side, was a descendant of L. Buchvostov – "the first Russian soldier" serving in the army of Peter I (Peter the Great). The sovereign ruler appreciated his devoted servant who had been accompanying him in all the military operations. The Smirnovs preserved the emperor's gifts with great love and care, and willingly showed them to their friends and acquaintances.

Nicholas M. Smirnov's mother, Alexandra O. Smirnova-Rosset, was born in Odessa (6. III. 1809), in the family of Osiph I. Rosset (1760 - 1813) and his wife, Nadejda I. Lorier (1790 -1825). Osiph Rosset was a descendant of an old noble family. Some researchers considered him an Italian and others insisted on his Swiss descent; as for P. E. Reinbott, an outstanding investigator of A. S. Pushkin's life and work, he did not exclude his Russian descent as well, but

ნიკოლოზ ბარათაშვილი.
ლექსები, ზედი ქართლისა, წერილები.
თბილისი. 1922

Николоз Бараташвили.
Стихи, поэма, письма.
Тбилиси. 1922

Nikoloz Baratashvili.
Poems, "The Fate of Georgia", letters.
Tbilisi. 1922

ახალი აღთქმა. მოსკოვი. 1915
Новый Завет. Москва. 1915
New Testament. Moscow. 1915

საგუგუშო
სიკრძაბი

ლექსები
გელა ქართლისა
ფერილები

ტფლისი 1922 წელს

ტფლისი 1922 წელს

his own children thought him a Frenchman and they abbreviated the Italian spelling of the family "Rosseti" to "Rosset."

Alexandra O. Smirnova-Rosset, a hostess of the literary salon and a famous memoirist, was a great friend of A. S. Pushkin, V. A. Zhukovski, I. A. Krilov, N. V. Gogol, E. P. Rostropchina, I. S. Turgenev, K. P. Bryullov, A. N. Mitskevich, F. List and... and that list seems endless... Her image is, once and for all, imprinted in the Russian lyric and prose of the nineteenth century.

In 1855, an outstanding writer, poet and dramatist, Jacob Polonski, was invited by the Smirnovs as their son's tutor.

During the daily communications with his pupil, Polonski frequently spoke of the years spent in Georgia (1846 - 1851) – the years having greatly influenced the poet's life and creative work as well. The journey around the country, its distinctive and original folklore, its inspiring history and ethnography – all that had been often discussed during the conversations with young Smirnov. The narrations greatly impressed Michael, as in his veins, too, flowed the Georgian blood.

His mother, Alexandra O. Rosset, spent her childhood in the estate of her grandmother – a Georgian lady, Katherine (Ekatherine) E. Tsitsishvili-Loror – in the Ukrainian settlement called Gramaklea. Katherine E. Tsitsishvili was a descendant of an old aristocratic family. Her father, Evsey Tsitsishvili (born in 1700), was a good acquaintance of the well-known Georgian poet David Guramishvili. Besides Katherine, among the descendants of Evsey and his wife, Matron, history has preserved Dmitri E. Tsitsishvili's (1747 - 1835) name, who was married to Barbara (Barbare) E. Gruzinskaya (1762 - 1832), the daughter of Tsarevich (Prince) George. The kinship of the Tsitsishvilies with the Georgian court doesn't end there. Katherine and Dmitri's great-great-grandfather was married to the Kakhetian prince – George's daughter, who, at the same time, was a granddaughter of the Kakhetian king – Alexander II; and their relative, Mariam Tsitsishvili, was a wife of the last Georgian king – George XII. The Tsitsishvilies never forgot of their noble birth and were rightfully proud of it.

A post station was situated not far from the settlement Gramaklea. Once, the Emperor Alexander I passed through it and visited Katherine Tsitsishvili. The dust risen by the emperor's state-coach was blown away long ago, but the

ოგანეს (ივანე) მირიმახოვი
მეუღლესთან ერთად

Оганес (Иван) Мириманов
с супругой

Oganess (Ivan) Mirimanov together with
his wife

გიორგი მიხეილის ძე სმირნოვი
აღმზრდელთან ერთად.
ვ. ბარკანოვის ფოტო-სტუდია.
თბილისი

Георгий Михайлович Смирнов с
гувернанткой.
Фото-студия В. Барканова.
Тбилиси

George Mikhailovich Smirnov with his
foster-parent.
V. Barkanov's photo-studio.
Tbilisi

Winter Palace she got in touch and established communications with nobility, and used such relations to save her disfavored kinsmen and friends; once, she even broke the rules and, on her knees, begged to ease the punishment for her sentenced uncle, the Decembrist N. I. Lorer; she asked for the direct Royal censorship for a number of A. S. Pushkin's works; she helped N. V. Gogol to overcome the obstacles of the censorship, succeeded in pensioning him, so that he could have lived in Italy and worked on the second volume of "The Dead Souls." At the court, she made efforts to help the artist A. A. Ivanov, the writer I. S. Turgenev; she was asked to plead for the so-called "petrashevtsevs." All life long she followed the idea formulated, once and for all, in her diary: "My task is pleading, and I am not ashamed to plead for others; thank God, I never ask anything for myself" (4).

At Winter Palace she established relations not only with the Royal family but made friends with V. A. Zhukovski as well, who, in his turn, introduced her to the Karamzins. In their house "flared up" the first love affair between Sashenka Rosset and A. I. Koshelyov. Her closeness to the court worried the bridegroom, and the frank explanations were followed by parting.

A hidden competition between the best Russian poets singing to Alexandra's "Cherkesian eyes" started up in the Karamzins' salon. P. A. Vyazemski was

the first to declare himself "a captive of the swarthy beauty." V. A. Zhukovski, in spite of the difference between their ages, asked P. A. Pletnev to have a word with her about his love... and after the denial, their friendship lasted for a long time and he used to write for her comic poems in hexameter. Alexandra had always been "a foreigner" to A. S. Khomiakov, "The Venus of Neva" – to A. S. Pushkin, "Madam Kurdyukova's Godmother" – to I. P. Myatlev. Michael. U. Lermontov used to lose his head in her presence and that inspired the modern researcher L. A. Belova to write a rather questionable literary-documentary work "Alexandra and Michael" (M., 2005. In Russian). It must be mentioned that in the 70-ies of the XX c. the interest towards A. O. Smirnova was constantly increasing.

More than often, she happened to be a prototype of the heroines of the poetical personages. To the list of her admirers must be added V. I. Tumanski, I. S. Aksakov, E. Rostopchini, S. A. Sobolevski, K. Prutkov... Her image was used as a prototype for many personages in the prose by N. V. Gogol, M. U. Lermontov and I. S. Turgenev; her name was mentioned on the pages of L. N. Tolstoy's diaries, in the draft of the novel "The Devils" by F. M. Dostoyevski.

It must be said that besides beauty, she was endowed with great talent and phenomenal memory. She didn't find it difficult to master Greek just in several

სირაკან ტიგრანია, გიორგი
სმირნოვი და ივანე ჯავახიშვილი.
ვორელის ფოტო-სტუდია.
პეტერბურგი. XX ს-ის დასაწყისი

Сиракан Тигранян, Георгий
Смирнов и Иване Джавахишвили.
Фото-студия Вореля.
Петербург. Начало XX в.

Sirakan Tigranyan, George Smirnov
and Ivane Javakhishvili.
Voreli's photo-studio.
Peterburg. Beginning of the XX c.

გიორგი მიხეილის ძე სმირნოვი.
ა. გერმანის ფოტო-სტუდია.
თბილისი

Георгий Михайлович Смирнов.
Фото-студия А.С. Германа.
Тбилиси

George Mikhailovich Smirnov.
A.S. Germany's photo-studio.
Tbilisi

ევგენია ფონ-შლეიერი.
პ. ზანკევიჩის ფოტო-სტუდია.
თბილისი

Евгения фон Шлейер.
Фото-студия П. Занкевича.
Тбилиси

Evgenia fon-shleier.
P. Zankevich's photo-studio.
Tbilisi

weeks; A. S. Pushkin admired her brilliant Russian; in her childhood she spoke the Ukrainian language; later she learned French, English, German, Italian and Hebrew.

Alexandra often played the piano in four hands together with V. Odoyevski and brothers Vyelgorski; took lessons from Madam Girt, Beethoven's pupil; composed romances on the poems of the German romanticist Uland.

Her knowledge in exact and natural sciences was truly amazing. Besides, she was carried away by theology, read the works of the Reverend Fathers in Hebrew and Greek, and if we add to all that her sparkling wit, the gift of an informal and entertaining narrator (her remarks and comments were taken into consideration by the best Russian poets and writers), the gift for gathering outstanding people round her, her unrestricted opinions and behavior, we'll behold an image of one of the brightest women living in the XIX c., whose Petersburg literary salon embodied and joined the best values of the Russian culture. The famous historian V. O. Kluechevski wrote: "In Alexandra Smirnova-Rosset's salon Nicholas I behaved as if he'd been somewhere abroad and felt himself a free-thinking European, a gentleman... and a Russian autocrat." (5). Once, the emperor mentioned not without reason: "Dear Alexandra, I began to reign over Russia not long before you commenced to reign over the Russian poets" (6).

Alexandra Smirnova-Rosset died in Paris, in July of 1882. She was buried in the Cemetery of the Donski Monastery, in Moscow, on September 9. The burial was attended by her son Michael and grandson George.

The Smirnovs' son, Michael, was too bright and educated for his age. The contemporaries mentioned his mother's great influence over him. He was fond of literature, read the modern magazines, but entered the Novorossiisk University in Odessa and chose the natural-scientific faculty. His name stood in the "golden list" of the University. In 1867, E. A. Andreevsky mentioned in his notes that Michael Smirnov was to take an examination as a candidate (he was just 20 then) and longed for working in the Ministry of Foreign Affairs, but as luck would have it, he got a post as an official of special mission in Tiflis, under the rule of the governor of the Caucasus.

Georgia became a wide field for his activities, and he, too, like his tutor I. P. Polonski, paced the whole country – the homeland of his ancestors. Daily he daily observed the climate of the place, took down notes about the time of blooming of various plants, made friends with local scientists; was in correspondence with outstanding Russian and West European scientists, became a member of many charity and scientific societies: at different times, he had been a member of the Medical Society, of the Caucasian Amateur Archaeologists' Society; besides, he headed the Society for Restoring the

გიორგი მიხეილის ძე სმირნოვი
Георгий Михайлович Смирнов
George Mikhailovich Smirnov

Orthodox Christianity in the Caucasus; was a member of the Caucasian Department of the Emperor's Russian Geographical Society, of the Caucasian Society of History and Archaeology, of the Agricultural Society, etc.

Truly surprising are his activities in various branches of science – from linguistics and history to anthropology, geography and botany. Many publications in Georgia, Russia and Europe were based on his observations, collections of plants; on the anthropological material obtained by him while investigating the skulls from the Samtavro Cemetery near Mtskheta; on his phenological observations, on the rich ethnographical, folklore and linguistic material gathered by him.

He was in correspondence with Miklukho-Maklai and Paul Brock, asserted the rights of the representatives of various races, and stressed the point that Georgia had been inhabited by the highly developed nations, since the old times.

Gustav I. Radde, the man heading the Caucasus Museum in Tbilisi for almost 50 years, wrote: "Till 1883 my plants were piled in the cardboard boxes just according to the areas and regions, but Smirnov has been visiting my house this summer, and we both started to systematize and label my moderate supplies. It took us several months to arrange the material, and Smirnov's zeal for botany seemed obviously increased thanks to that work" (7). Michael Smirnov enriched that branch of science with several tens of plant-endemics, and their Latin definitions always preserved the names of their discoverers. M. N. Smirnov's herbarium is included in the materials of the National Museum of Georgia.

Having generalized all the observations, Michael Smirnov attempted to systematize them. Since 1884, he had been publishing articles in "The Messenger of Defenders of the Moscow Nature", and later, in the same edition, he presented a list of plants that were to enter the monumental work "The Caucasian Flora."

M. N. Smirnov may be considered the initiator on dividing the Caucasus in geo-botanical regions. He worked together with the staff of the Botanical Garden and established its rich library; he even wished to plant an Alpine Botanical Garden in the Caucasus – the idea undoubtedly unrealizable in those times, and his dream, too, never came true.

In one of the copies of "Revue de anthropologie" (Paris) M. N. Smirnov published an article about the ethnography of the Caucasus, where he mentioned that the European countries were not well informed about the peoples inhabiting that region, about their languages and traditions. In the above-mentioned article, he defines the meaning of ethnography, ethnogeny and ethnology, and points out the necessity of the combined investigation of the Caucasian ethnography; besides, he quotes from the works of the antique authors and his contemporaries (Uslar, Mueller, etc). There he speaks about Vakhushhti Batonishvili's writings, and mentions that A. Tsagareli's "Observations on the Georgian Grammar" is an excellent work.

In 1881, the Fifth Conference of the Archaeologists of the Whole Russia was

Тифлисъ - Фуникюльеръ
Tiflis - Funiculaire

held in Georgia, the participants of which were such outstanding scientists as count A. S. Uvarov, countess P. S. Uvarova, countess P. A. Uvarova, P. A. Viskovatov, I. V. Tsvetaev, N. I. Kostomarov, E. G. Weidenbaum, D. E. Chubinashvili, Rudolf Virkhov and many others. M. N. Smirnov's participation in the conference, his making friends with well-known scientists confirms the fact that his decision to dedicate himself to the science was truly justified. During his work with various societies he got acquainted with the academician V. G. Abikh, with R. E. Trautfetter and Ch. Ch. Steven, an architect A.

F. Zaltsmann, prince S. N. Trubetskoy, G. D. Sharvashidze, etc.

One of the first "Caucasists", M. N. Smirnov is known in the history of science as "Smirnov the Caucasian."

In 1876 Michael Smirnov married Elizabeth M. Tamamsheva (1854 - 1919) and in December of the same year, their only son, George was born (1876 - 1964). (8).

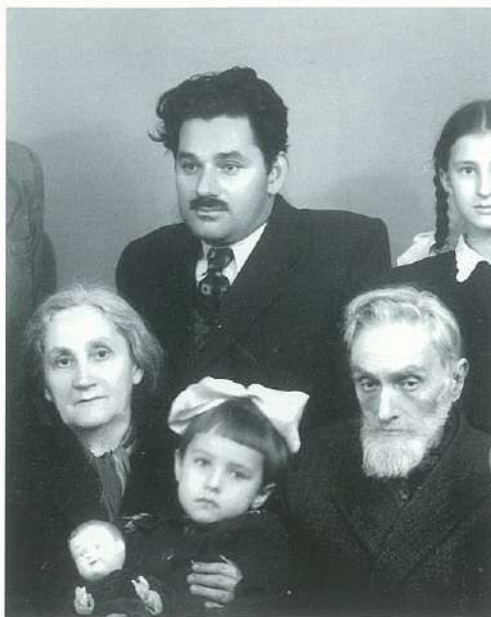
Elizabeth was a descendant of an old Armenian family; her grandfather Egor I. Tamamshev was awarded the title of the member of gentry, became an honored citizen in the beginning of the XIX c. and acquired great wealth during the wars with Turkey and Persia. Egor Tamamshev was known one of the richest men in Tbilisi; the same can be said about his brother, Gabriel Tamamshev.

In 1851, Gabriel Tamamshev, by the order of the governor M. S. Vorontsov, built a theatre in Tbilisi (at the Erevan Square; now - the Liberty Square), which happened to be the first building for performances in the whole Trans-Caucasus (architect - J. Scudieri, designer - G. Gagarin). (9).

E. I. Tamamshev used to invest his capital in houses, shops and building plots. In 1859, he built a house on one of such plots (namely, in Gani St.) according to Otto Simonson's project. Later the very building became the Smirnov's property.

Unfortunately, not much is known about Egor Tamamshev's life. His son Michael married Barbara V. Korganova and they had four children: sons - Vasil and George, and daughters - Elizabeth and Katherine.

In 1876, the parents provided the dowry for Elizabeth - 100 thousand rubles (that capital included jewellery, costing 5. 000 rubles and "the garments and other necessary articles, the price of which made 80 thousand rubles." It was specially stipulated that the "lass Elizabeth" would no longer participate in

ევგენია (კალთაში ბავშვით),
გიორგი და მიხეილ სმირნოვები

Евгения (с ребенком на коленях),
Георгий и Михаил Смирновы

Evgenia (with a child on her lap),
George and Michael Smirnov

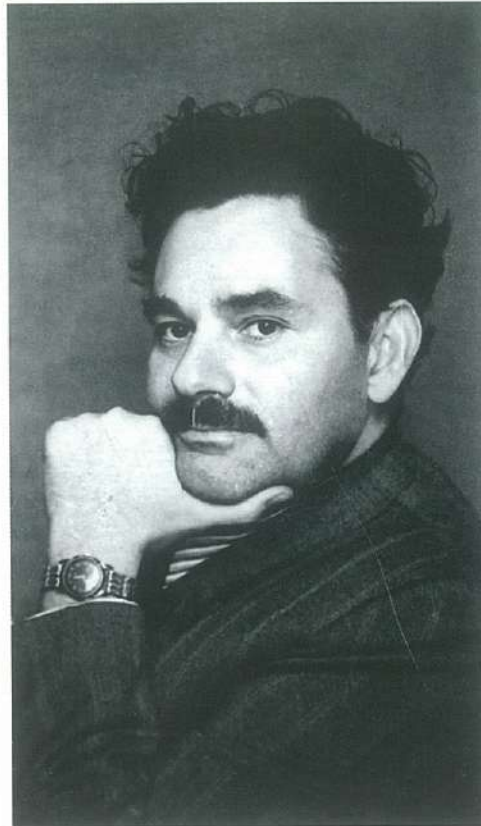
the further allotment of the property, but in 1882, when her sister, Katherine, married Nikoloz (Kola) Eristavi, the family again divided their belongings. By that time, the Tamamshevs had owned five dwelling houses, three shops in the "Dark Rows", two plots with building constructions, two villas (in the settlement called Kojori and in Kislovodsk), a mill in the suburb Ortachala, pastures and vineyards in the suburbs Navtlugi and Digomi. In October of 1882 Barbara Korganova handed down the house situated in Gani St, 24 (now – Galaktioni St, 20) to her daughter, Elizabeth, together with a building plot of 128 sq. sazens (old Russ. measure of length).

Literary and musical parties were often given at that house, and at different times, it had been visited by such outstanding people as P. Chaikovsky, I. Aivazovski, A. Rubenstein, Ilia Chavchavadze (a Statesman and writer), K. Abashidze (a critic), D. Sarajishvili (a maecenas), I. Javakhishvili (the founder of the University), P. Melikishvili (the first rector of the University), E. Lansere, T. Tabidze (a poet), G. Leonidze (a poet).

Today, on the lid of a quite modest piano, beside the photograph of Ferenz List stands Peter Chaikovsky's photograph as well. It had been presented to Elizabeth Smirnova while the composer's first visit. In 1886, according to A. Z. Andronikashvili, "the family gave a great dinner-party in his honor – in the garden of Tamamshev's mill situated at the bank of river Mtkvari, in the Ortachala suburb. The warm, fresh air of the spring and the beautiful landscape made the composer confess that he hadn't been so pleased for a long time" (10).

The Tamamshevs were deeply attached to art. Elizabeth's brother, Vasil had been a Major-General, an officer of special mission under the rule of the governor of the Caucasus, an authorized agent in settlement of the refugees of the Caucasian front of the World War I, but all that never prevented him from remaining a director of the Tbilisi Public Theatre during ten years (1907 – 1917). Vasil Tamamshev, together with his wife – a well-known operatic-singer Elizabeth Zubalalova (Zubalashvili), almost every year visited Moscow, Petersburg and West European cities, where he not only got acquainted with the repertoire of various operahouses, but improved his skill for managing his affairs and invited the best performers on tours to Tbilisi. His creative potential was revealed

მიხეილ გიორგის ძე სმირნოვი
Михаил Георгиевич Смирнов
Mikhael Georgevich Smirnov

in fine arts as well. His "Winter Scene" drawn in chalk and coal on the toned paper, is preserved in the family collection. For years, he had been a vice-chairman of the Caucasian Society Promoting Fine Arts. Many paintings and graphical drawings – the works of various masters – decorated the walls of the Tamamshevs' residences, but the true objects of their pride were five works of the famous Russian marine painter Ivan Aivazovski. In 1868, the artist made a journey round the Caucasus, and greatly admired the Georgian Military Road, the Black-Sea Coast, and the capital of Georgia, Tbilisi – spread at the foot of Mtatsminda ("Holy Mount"), between the banks of the raging Mtkvari. In no time, the sketches of the admired scenes appeared in his traveling album. Many of them were repainted on the canvases in Tbilisi – in the Tamamshevs' house (Velyaminov St; now – Dadiani St, 15). From dawn to night, the artist used to work at the window of the house. Many tens of curious "Tiflisians" hurried to have a look at the artist creating his masterpieces in the twinkling of an eye.

Having created 15 canvases on the Caucasian themes, the artist exhibited them in Karavan-Saraih, and before his departure, he presented to the Tamashevs five of his works: "The Petkhain View," "The Trapesund Scene", "The Tbilisi Scene", and two marine paintings. The canvases were divided between Katherine, Elizabeth and Vasil; two of them, the marine paintings, became Elizabeth's property, and nowadays, they are preserved in the Smirnovs' collection.

მოსკოვის სატირის თეატრის
მსახიობები სტუმრად სმირნოვებთან.
1980-იანი წლების დასაწყისი

Актеры Московского театра
Сатиры в гостях у Смирновых.
Начало 1980-х годов

The Smirnovs hosted Moscow's Satire
Theatre artists.
Begining of 1980

გოგოლისადმი მიძღვნილი
კონფერენციის მონაწილენი.
1984 წელი.

სხედან: ოთარ ნოდია,
მიხეილ სმიროვი

Участники Гоголевской
конференции.
1984 г.

Сидят: Отар Нодия,
Михаил Смирнов

Participants of
Gogol conference.
1984.
Sit: Otar Nodia,
Michael Smirnov

An aristocratic "English Club" was established at the Tamamshevs' old house (Velyaminov St), the members of which were the representatives of the Tbilisian nobility. Katherine M. Tamamsheva's husband, Nikoloz Eristavi and one of his closest friends – an outstanding writer, publicist, poet and Statesman Ilia Chavchavadze – became the frequenters of the club. Ilia Chavchavadze's name is often mentioned in the letters and diaries of Katherine Eristavi. After her death (1937) a part of the archives was handed down to the fund of the Museum of Literature: two diaries and letters; Katherine Eristavi had been in correspondence with A. A. Amilakhvari, B. Shanshieva, L. Bagration-Mukhranski, O. Baryatinski, M. Orbeliani, Baron Winsper and many others, but the true pearl of the fund is a rich material dealing with a famous poet, a romanticist Nikoloz Baratashvili. Katherine's husband, N. R. Eristavi was the poet's nephew on his mother's side. He became one of the initiators of conveying the poet's remains from Gandja to Tbilisi. After N. R. Eristavi's death (1915), Katherine vowed to edit and publish a volume of Nikoloz Baratashvili's poems. She invited the best specialists for the preparatory work: K. Abashidze, I. Gedevanishvili, I. Grishashvili, G. Tumanishvili, G. Vezirishvili, S. Pirtskhalava, G. Laskhishvili, G. Zhuruli, D. Sharvashidze, G. Robakidze, I. Javakhishvili. As soon as published, the book rich with the illustrations of such masters as N. Pirosmiani, L. Gudiashvili, G. Gagarin, M. Toidze, V. Sidamon-Eristavi, photographs representing the events and places dealing with the poet, and a great number of his facsimiles, became a

მიხეილ სმირნოვი და მარინა
ბოკარიუსი

Михаил Смирнов и Марина
Бокариус

Michael Smirnov and Marina Bokarius

bibliographic rarity, but, as luck would have it, it was published only in 1922. Katherine's nephew, George M. Smirnov, was of a great help to her in editing the book.

In 1900, G. M. Smirnov graduated from the Petersburg University and defended a thesis for a degree-work on the kinds of soil in Tbilisi.

From 1901 to 1903, he had been a probationer in Leipzig, under the guidance of an outstanding scientist, a petrograph F. Zirkel. After his return, he was offered a work at the Petersburg University, but he chose to get back to his homeland and devote himself to the investigation of the Caucasian geology. Despite that, he was in touch with the Petersburg scientists, and for many tens of years remained a close friend of F. U. Levinson-Lessing, D. S. Belyankin, and many others.

All life long, he'd been a close friend of an outstanding historian Ivan Javakhishvili. Their friendship had begun at the First School for Boys, lasted during their University years, and, as George Smirnov's wife, Evgenia mentions in her memoirs, I. Javakhishvili helped him to save the family collection.

Since 1904, George Smirnov had been working at the mining department of the Caucasus, since 1909 – giving a course of lectures at the High School for Women, where he made friends with professor P. G. Melikishvili. At that school, he also met his future wife, Evgenia Von Shleier (1890 -1985), a very educated lady (having finished the high school she left for Kharkov, where she was going to defend a thesis on the geology of the Caucasus) with an excellent taste in literature and amazingly bright memory (it was rumored that George

ლიტერატურულ ურთიერთობათა
სახლის ინიციატივით წატარებული
გამოფენების ბუკლეტები (1970-
1980-იანი წწ-ის დასაწყისი).
თბილისი

Буклеты выставок, проведенных по
инициативе Дома литературных
взаимосвязей (1970-1980-е гг.).
Тбилиси

The leaflets of the exhibitions spent at
the initiative of the House of literary
interrelations (1970-1980-ies beginning).
Tbilisi

Smirnov had married her just in order not to trouble himself by digging into the Mendeleev periodic table, as Evgenia knew by heart the atomic weight of all the elements; besides, even at her old age, without thinking twice, she could quote from her favorite poets Nadson, Apukhtin, Pushkin, Lermontov).

Their only son, Michael was born in 1918. In his early childhood, the bone consumption had confined him to bed for a long time. During the rest of his life, he went about on crutches, but never lost his spirit, courage and vigor, to say nothing of his brilliant memory inherited from his ancestors. During the Great Patriotic War, he finished extramural courses at the philological faculty of Tbilisi State University; for years, had been working together with the Russian section of the Georgian Writers' Union. Some of his dramatic works are preserved in the family archives, but none of them had been staged.

George Smirnov's scientific and pedagogical activities were connected with Georgia, Armenia, Azerbaijan. He was one of the first lecturers at the

პუბლიკაციები ა. სმირნოვა-როსეტის
შესახებ

Публикации, посвященные
А.О. Смирновой-Россет

Publications about
A. O. Smirnova-Rosset

University and the Polytechnic Institute. In 1926, he was elected a professor. Since 1926, he had been working at the Transcaucasian department of the Institute of Applied Mineralogy. Geology was a science of great importance in those years: The depths of the Caucasus were investigated and explored, many geological establishments appeared, the young specialist were trained up. The petrographical scientific school of Georgia was founded under his guidance. His pupils – P. S. Dzotsenidze, N. F. Tatrishvili, G. R. Chkhotua, P. R. Kilasonya, P. A. Topuridze, and many others – had been known and respected beyond the bounds of Georgia.

George Smirnov's activities in research of the layers of useful minerals in different regions are truly priceless and incomparable. He succeeded in combining his field expeditions and scientific observations with pedagogical

activities. In 1951, he was awarded the Lenin order and a title of an honored scientist.

George Smirnov died at the age of 88, in 1964. As luck would have it, Evgenia outlived him – she died 21 years later. After Smirnov's death, she and her son had not only preserved the family collection with great love and care, but kept on popularizing it as well. In 1970-ies, Michael Smirnov realized the impossibility of attaining his object just on his own and entered into partnership with the Main Editorial Board of Translation and Literary Interrelations at the Georgian Writers' Union (Chairman – O. F. Nodia). The choice had its reasons: the very establishment kept on managing the translational activities in Georgia, popularizing the Georgian culture abroad, and establishing extensive interrelations with many other countries, but the main "factor" of that choice was Otar F. Nodia himself – a man with wide interests who could precisely sense and realize the actuality of each process or event. Thanks to him, the Main Editorial Board was distinguished by an undoubtedly unique staff, and carried out a truly great work. At first, the Smirnovs' House had a status of the House of Literary Interrelations – Pushkin Memorial and worked on a voluntary basis, but soon it got its staff, its own printed forms and a seal. The contracts and agreements of collaboration fixing and determining the rights of both sides were made each year.

In 70-80-ies, the Smirnovs' House attracted the attention of many journalists. The articles about the house appeared in the local and central press. Stable and lasting interrelations were established with the editorial office of the journal "Ogonyok", with the Moscow, Leningrad and Odessa Pushkin Museums and many scientific institutions. In 1977, on the initiative of the House of Literary Interrelations, the First All-Union Pushkin Conference was held in Tbilisi, and a year later, an exhibition – "Pushkin's Petersburg" – was arranged in the State Museum of Arts.

In connection with the 180th anniversary of Pushkin's birth, in 1979, the Second All-Union Pushkin Conference was held at the Smirnovs' House. The arrangement was followed by exhibitions, by an evening dedicated to reading Block's poems; in October of 1983, the first scientific exposition of the Pushkin Memorial was opened in the three repaired chambers of the Smirnovs' House, while Michael and Evgenia Smirnovs continued living in the next rooms. In 1984, Michael Smirnov, being already seriously ill, arranged the Gogol Conference dedicated to the 175th anniversary of A. O. Smirnova and N. V. Gogol's birth.

In 1984, the last descendants of the Russian gentry, Michael Smirnov and his mother, Evgenia Von Shleier, who was 95 then, made a very earnest decision – to hand down the house together with its unique family collection to "The Georgian S. S. R. namely, to the Main Editorial Board of Translation and Literary Interrelations at the Georgian Writers' Union" (11); In the 9th item of the will they stress the point that, "all the memorial articles of the Pushkin's epoch must be preserved in the house, where they are kept at this very time and make together with the house one inseparable memorial complex." The

Smirnovs appointed Otar F. Nodia, the Chairman of the Main Editorial Board and a well-known journalist, Ia Mukhraneli – the people whom they fully trusted – the executors of their will.

Michael Smirnov died on January 20, 1985, and on June 30 of the same year died Evgenia V. Smirnova. In spite of many proposals that their family collection should have been handed down to Russia or to the Ukraine, the Smirnovs left it as a gift to Georgia, and their last wish was that no indifferent people should have paced the house, its rooms...

Today, "The Centre of Georgian Cultural Interrelations – the "Caucasian House" – non-governmental organization – is located in the Smirnovs House. The family collection entered the Slavonic Department of "The Caucasian House." The family collection is exposed just in four rooms on the third floor, and the two tiny ones are used for the supplies.

At present, the government of Georgia discusses a question about establishing of a museum with a State status, on the base of that unique collection.

სმირნოვების სახლი
ДОМ СМІРНОВЫХ
THE SMIRNOVS' HOUSE

სმირნოვ-თამაშეშვილების
სახლის ინტერიერი — კედელზე
ი. აივაზოვსკის პეიზაჟით

Интерьер дома Смирновых-
Тамашевых с пейзажем
И.К. Айвазовского на
стене

The interior of the Smirnov-
Tamamshevs' house — with
I. Aivazovski's landscape on the
wall

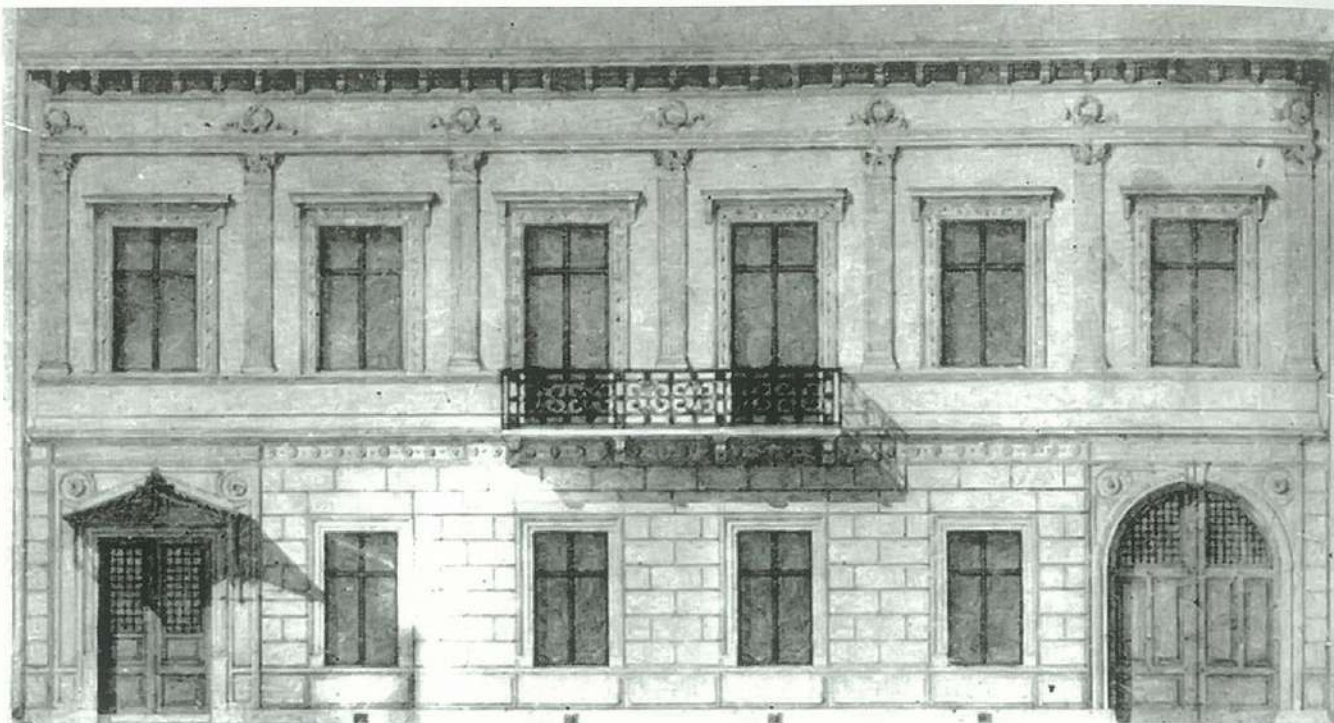
თბილისის ცენტრში, გალაკტიონ
ტაბიძის № 20-ში მდებარეობს სახლი,
რომელიც არქიტექტორ ოტო იაკობ
სიმონსონის (1832-1914) მიერ 1859
წელს შედგენილი პროექტითაა გან-
ორციელებული (12). შენობა თბილი-
სის მკვიდრის, იაკობ თამაშეშვი-
ლის დაკვეთით აშენდა. მოგვიანებით
ის (1882) მზითვად მის შვილიშ-
ვილს ელისაბედ (ლიზა) თამაშე-
შვას (1854-1919) გადაეცა, რომელიც
ცოლად გაჰყვა მიხეილ ნიკოლოზის
ძე სმირნოვს (1847-1889), რუსეთის
სამეფო კარის ფრეილინის, პოეტა,
მხატვართა და ბევრ წარჩინებულ
პირთა სათაყვანებელი ქალბატო-
ნის, ცნობილი ლიტერატურული სა-
ლონის დიასახლისის, ალექსანდრა
სმირნოვა-როსეტის ერთადერთ ვაჟს.

მიხეილმა, სახლის მოსაწყობად, პეტერბურგიდან საგვარეულო ქონება ჩამოი-
ტანა და გალაკტიონ ტაბიძის № 20-ში (მაშინდელი განის ქუჩა), მისმა ოჯახმა
დაიდო ბინა. შემდგომში ამ კედლებში ცხოვრება სმირნოვების სამმა თაობამ
გაატარა.

საგვარეულოს უკანასკნელმა შთამომავალმა, მიხეილ გიორგის ძე სმირნო-
ვა წინაპრების დანატოვარი მემკვიდრეობა საქართველოს უანდერძა. ის, რაც
დღეს “სმირნოვთა სახლშია” დაცული, მხოლოდ ნაწილია დიდი ქონებისა,
რომელსაც მისი მკვიდრნი ფლობდნენ, რადგან მრავალჭირვარამგამოვლილი
ოჯახი, წლების მანძილზე, ამ კაპიტალით ირჩენდა თავს. სმირნოვების შეს-
ახებ ზოგადი წარმოდგენა მკითხველს წიგნის წინასიტყვაობიდანაც შეექმნა,
მასალის უფრო სიღრმისეული გაცნობისათვის კი სათანადო ლიტერატურის
ნუსხაა თანდართული.

წიგნში ზოგადად მიმოხილულია სმირნოვთა სახლში შემონახული კოლექ-
ცია, რაც ცხადყოფს, რა კულტურული მემკვიდრეობის დანატოვართან გვაქვს
საქმე. სახლს უდაოდ სამუზეუმო ღირებულება აქვს, რადგან აქ დაცული
ნივთების დიდი ნაწილი მხატვრულ-ისტორიული მნიშვნელობისაა. იშვია-
თია ისეთი კოლექციები, სადაც თავმოყრილია ესოდენ განსხვავებული ხასი-
ათის, მასალისა და დანიშნულების ექსპონატები. ისინი მიზანმიმართულად
არ გროვდებოდა, წლების მანძილზე მფლობელთა მიერ იყო შეძენილი თუ სა-
მასოვროდ მიღებული. სიძველე და იშვიათობა თითოეულ ნივთს გამორჩეულ
დატვირთვას სძენს, ცალკე კვლევის ობიექტად აქცევს, მაგრამ ეს მომავლის
საქმეა.

სმირნოვთა სახლში დღესაც შეიგრძნობა ატმოსფერო, რაც მათ ოჯახურ
კერას ასაზრდოებდა. დახვეწილი გემოვნებით შერჩეული ავეჯი, ფერწერული
ტილოები, გრაფიკული ნამუშევრები თუ მდიდრული ნივთები გამორჩეული
მხატვრულ-სტილისტური ერთიანობით მფლობელთა ინტელექტსა და მაღალ

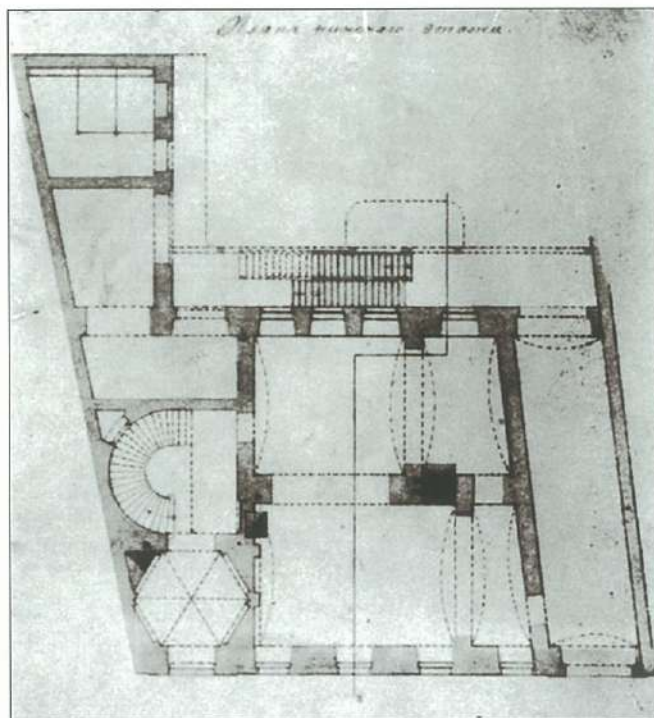
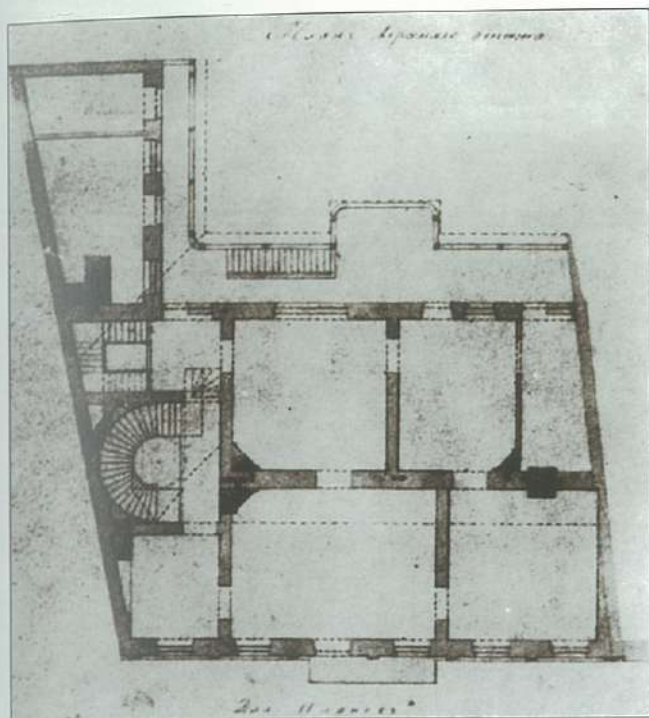
გემოვნებაზე მეტყველებს. სმირნოვთა სახლი „თბილისური სახლის“ ტიპური ნიმუშია. იგი XIX საუკუნის 70-იანი წლებიდან მოყოლებული, თითქმის მთელი XX საუკუნის მანძილზე მასპინძლობდა ევროპული თუ აზიური ქვეყნებიდან ჩამოსულ სტუმრებს. აქ დაცულ ექსპონატებში შეიცნობა იმდროინდელი თბილისური ყოფის ერთ-ერთი ძირითადი მახასიათებელი — აღმოსავლურ და ევროპულ კულტურათა სინთეზი.

სასურათე ალბომებიდან, ფორტეპიანოსა და საწერ მაგიდაზე განთავსებული დასადგმელი ჩარჩოებიდან, კედლებზე დაკიდებული ფოტოებიდან შემოგვცქერიან წარსულის კუთვნილებად ქცეული დახვეწილი, ღირსებით აღსავსე ადამიანთა სახეები. აქ არის ოჯახის წევრების, მათი მეგობრებისა და ახლობლების ფოტოები, რომლებიც გადაღებულია სხვადასხვა ქვეყნის ცნობილ ფოტოგრაფთა სახელოსნოებში: პარიზში — ნადარის ფოტო-ატელიეში, დარმშტადში — ფოტოგრაფ გ. ლანჟის, პეტერბურგში — ლ. ბარკლავის, ჩ. ბერგამასკოს, თბილისში — დ. ერმაკოვის, ე. ვესტლის, ვ. ბარკანოვის, ორლაი დე კარვას, ა. როინაშვილის სახელოსნოებში. ფოტო-სურათთა საერთო რაოდენობა რამდენიმე ასეულს აღემატება.

იგორ თამაშშევის სახლის ფასადი 1859 წლის პროექტიდან. არქიტექტორი ო. სიმონსონი (გ. ტაბიძის № 20)

Фасад дома Егора Тамамшьева. Архитектор О.Симонсон. 1859. (Г.Табидзе, № 20)

A facade of Egor Tamamshev's house according to the project of 1859. Architect O. Simonson (G. Tabidze St, 20)

იგორ თამაშველის სახლის
I-II სართულების გეგმა. არქიტექტორი
ო. სიმონსონი
(გ. ტაბიძის № 20)

План I-II этажей дома Егора
Тамамшева. Архитектор
О.Симонсон
(Г.Табидзе, № 20)

A plan for the I-II floors of Egor
Tamamshvili's house. Architect
O.Simonson
(G. Tabidze St, 20)

В центре Тбилиси на улице Галактиона Табидзе, 20 находится дом, проект которого был составлен архитектором Отто Симонсоном (1832-1914) в 1859 году (12). Здание построено по заказу уроженца Тбилиси Егора Ивановича Тамамшева, а позднее передано в приданое его внучке Елизавете Михайловне Тамамшевой (1854-1919), вышедшей замуж за Михаила Николаевича Смирнова (1847-1889), единственного сына Александры Осиповны Смирновой-Россет, фрейлины императорского двора, хозяйки известного литературного салона. Михаил Николаевич перевез из Петербурга вещи для обустройства своего семейного очага. В доме на тогдашней Гановской поселилась семья Смирновых. В этих стенах прошла жизнь трех поколений рода.

Последний представитель этого рода, Михаил Георгиевич Смирнов свое имущество завещал Грузии. То, что сегодня хранится в доме Смирновых, лишь часть тех ценностей, которыми располагала эта семья, поскольку испытывавшие множество невзгод потомки этого рода существовали за счет капитала с оставленного им наследства. Общее представление о семье читатель может составить из предисловия, а почерпнуть более подробные сведения о ней можно из соответствующей литературы, список которой прилагается в конце книги.

Наша цель на данном этапе – дать общий обзор собрания, сохраненного в Доме Смирновых, и создать у читателей представление о том, с каким культурным наследием мы имеем дело. Этот дом и собрание, бесспорно, имеют музейную ценность, поскольку сохраненные здесь экспонаты обладают художественным, материальным и исключительным культурно-историческим значением. Редки коллекции, где собраны воедино столь

различные по характеру, материалу и назначению экспонаты. Их не собирали целенаправленно, на протяжении лет их приобретали владельцы или принимали в дар. Художественная ценность или историческое значение придают каждой вещи особую нагрузку и делают их объектом отдельного исследования, но это дело будущего.

В этом доме и сегодня ощущается та атмосфера, которая духовно питала семейный очаг Смирновых. Мебель, живописные полотна, графические работы, ценные предметы обихода своей художественно-стилистической цельностью говорят об интеллекте и утонченном вкусе их владельцев. Дом Смирновых – типичный образец тбилисского дома. Следует особо отметить синтез азиатской и европейской культуры, характерный для тогдашнего тбилисского быта. С 70-ых годов XIX века, почти на протяжении всего XX века здесь радушно принимали гостей из стран Европы и Азии. Со страниц разложенных на столе альбомов, с фотографий, расставленных на письменном столе и развешанных на стенах, глядят на нас из прошлого одухотворенные, исполненные достоинства лица. Здесь – фотографии членов семьи, их друзей и близких. Фотографии сделаны в ателье известных фотографов разных стран: в Париже – в фотоателье Надара, в Дармштадте – у фотографа Г. Ланжа, в Петербурге – у Л.Барклая, Ч.Бергамаско, в Тбилиси – у Д.Ермакова, Е.Вестли, Орлая де Карва, А.Роинашвили. Общее число фотографий превышает несколько сотен.

უცნობი მხატვარი.
იგორ ტამაშევი

Неизвестный художник.
Егор Тамашев

Unknown painter.
Egor Tamamshev

თამაშეშვილების სახლის მისაღები
ოთახის ინტერიერი

Интерьер гостиной дома
Тамашевых

The interior of the sitting-room of the
Tamamshevs' house

In Galaktion Tabidze Street, 20, in the centre of Tbilisi, is situated a building constructed after the project (1859) of an architect Otto Jacob Simonson (1832-1914). (12) The house built by the order of Egor Tamamshev – the inhabitant of Tbilisi – later, in 1882, was given as a dowry to his granddaughter, Elizabeth (Liza) Tamamsheva (1854-1919), who was married to Michael N. Smirnov (1847-1889), the only son of Alexandra Smirnova-Rosset – a maid of honor at the Russian court, a well-known hostess of the literary salon, a lady adored by a large number of noblemen, poets and artists. In order to arrange the house, Michael Smirnov took from Petersburg to Tbilisi the property of the family and the Smirnov-Tamamshevs settled in Galaktion Tabidze, 20 (the former Gani St.); later this flat was dwelt by three generations of that family.

According to the will of the family's last descendant, Michael G. Smirnov, his ancestors' property was handed down to Georgia. Everything preserved nowadays in "The Smirnovs' House" is just a part of the great property belonging to the dwellers of the very building, because the long-suffering family had been living on the capital left by their ancestors for many years. To some extent, the prologue will inform the reader about that family; besides, a list of

სმირნოვთა სახლის ფასადი
რეკონსტრუქციის დროს და
რეკონსტრუქციის შემდეგ

Фасад дома Смирновых во время и
после реконструкции

The facade of the Smirnov house
during and after reconstruction

the corresponding fiction is added to the book for the further information.

The given book makes a general survey of the collection preserved in the Smirnovs' House, showing the significance of that cultural heritage. Undoubtedly, the house is a true museum exponent, as a great part of the articles saved there is of a high artistic and historical value. Usually, such a collection including a number of exponents of different character, material and usage, is a great rarity. The exponents saved in "The Smirnovs' House" were not intentionally gathered, they, simply, happened to be obtained by the family or given to them as keepsakes. The oldness and rareness impart each piece with great significance and suggestive meaning, and turn them into the subject of the separate investigation and research, and such work must be carried out in the future without fail.

Even today is felt the atmosphere nourishing the Smirnov-Tamamshevs' hearth. The tastily selected furniture, canvases, graphical pieces of art, the exquisite articles, according to their artistic-stylistic combination, speak of the excellent taste and high intellect of the owners of the house. "The Smirnovs' House" is a pattern of a typical "Tbilissian house." Since the end of the XIX c. and during almost the whole XX c. it had been receiving guests from the European and Asian countries. The exponents reveal the main characteristic feature of the atmosphere of the Tbilisi of that time – the synthesis of the Oriental and European cultures.

From the albums arranged on the table, the frames standing on the piano and the writing desk, the photographs hanging on the walls, the faces of the worthy people of those times look at us. Here are the photographs of the members of the family, of their friends and relatives, taken in the studios

სმირნოვთა სახლი რეკონსტრუქციის
დროს და რეკონსტრუქციის შემდეგ

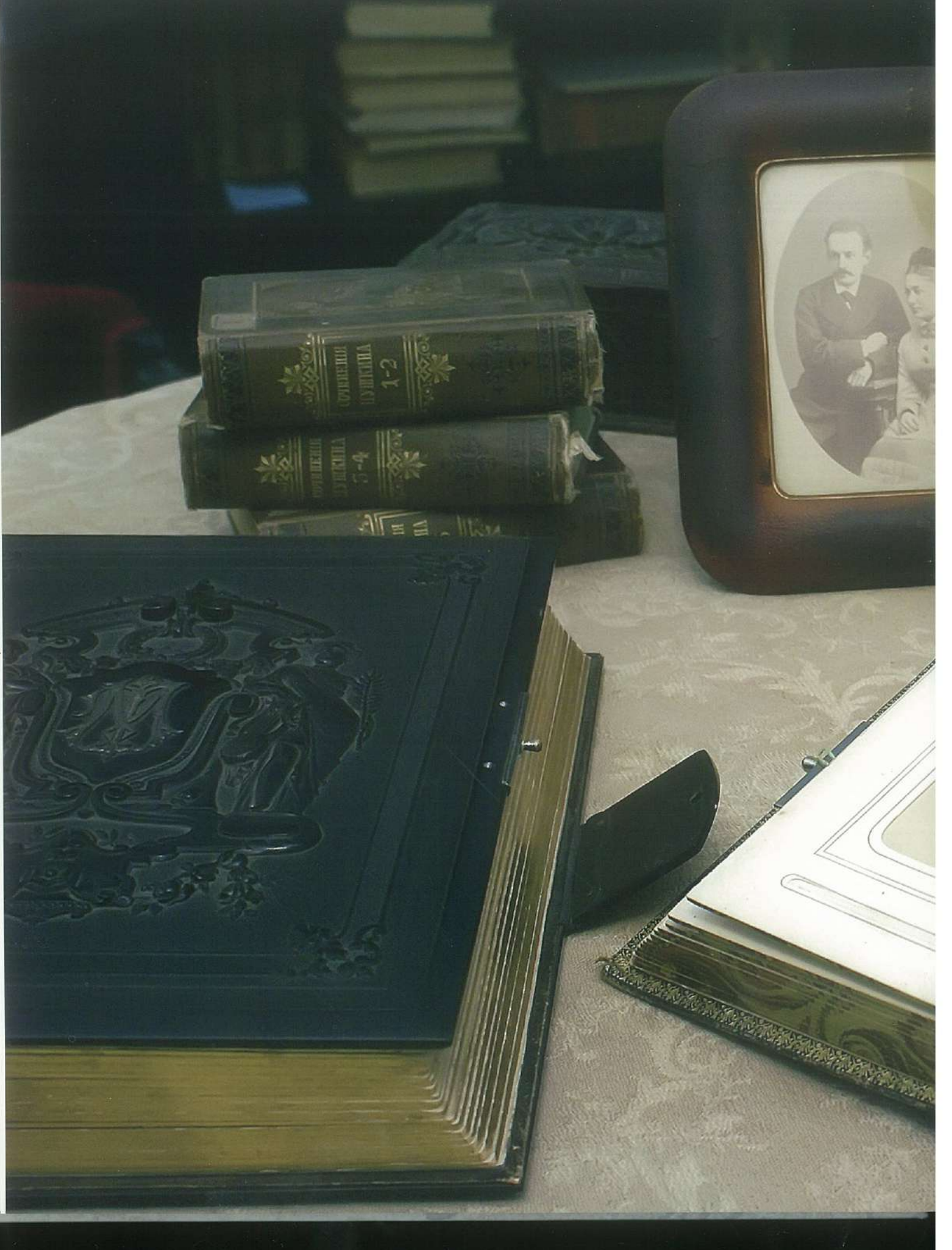
Дом Смирновых во время и после
реконструкции

The Smirnovs' house during
and after reconstruction

of the well-known photographers from different countries: Paris – Nadari's studio, Darmshtadt – G. Lange's studio, Petersburg – L. Barklai's and Ch. Bergamasco's studios, Tbilisi – D. Ermakov's, E. Vestli's, V. Barkanov's, Orlay De Karva's, A. Roinashvili's studios. It makes more than several hundreds of photographs in all.

26

Hanna Håkansson, Teknisk skola,
Örebro

საჯი
МЕБЕЛЬ
FURNITURE

სახლის ინტერიერში განთავსებულია როგორც რუსული, ასევე სხვა ევროპული ქვეყნების ავეჯის მწარმოებელთა საუკეთესო ნამუშევრები. ექსპოზიციაში წარმოდგენილი ავეჯის ყველაზე ადრინდელ ნიმუშად შეიძლება ჩაითვალოს მაგიდაზე დასადგმელი შავი ფერის ხის კარადა. ბაროქოს სტილში შესრულებული კარადის გარეგნულ იერში გამოვლენილია იტალიური ავეჯის დროისმიერი (XVIII ს.) თავისებურებანი — არქიტექტურულ-სკულპტურული ფორმები და პრაქტიკულ-ფუნქციონალური მახასიათებლები.

გვიანი ბაროკოს ხელოვნებისათვის ჩვეული დრეკადი ფორმებით გამოირჩევა გერმანული წარმოების ბიურო ინტარსიებით (სხვადასხვა სახეობის ეგზოტიკური ხის და სპილოს ძვლის ფირფიტების ჩანართებით).

თვალსაჩინო ექსპონატია დასავლეთ ევროპაში შექმნილი ხის ორი დაბალი კარადა ჭურჭლისათვის, რომელთა ფასადები ჰორელიეფური გრეხილი სვეტებით და უჯრებითაა დანაწევრებული, კარებს და გვერდებს კი ბარელიეფები ამკობს. მათზე ცალკეული ფიგურები, ეგზოტიკური პეიზაჟები, მითოლოგიური პერსონაჟები და კომპოზიციებია გამოსახული (“წელიწადის დრონი”, “ღმერთთა ნადიმი”...).

მაღალი რანგის ოსტატის ნახელავი და XIX საუკუნის რუსული ავეჯის საუკეთესო ნიმუშია წითელი ხის სეკრეტერი, სპილენძის აყურული ბალუსტრადით, ოვალური ფორმის გადმოსაწვეი თავსახურით და უჯრებზე ოქროსფერი ბრინჯაოს სახელოებით. ასევე მნიშვნელოვანი ნაკეთობაა ე.წ. “რუსი დიპლომატის” მასიური საწერი მაგიდა, მრავალდანიყოფიანი უჯრებით და განსაკუთრებული დოკუმენტების შესანახი სამალავი სათავსოებით (13).

მხატვრული და ტექნიკური ელემენტების ურთიერთშერწყმის სრულყოფილ ნიმუშს წარმოადგენს სეკრეტერი, რომლის უჯრები და საიდუმლო განყოფილებები ზამბარისებურ მექანიზმზე დაფუძნებული საკეტებით იღება-იკეტება. ფასადის გასაფორმებლად ანტიკური და გოთური არქიტექტურისათვის მახასიათებელი დეტალებია გამოყენებული (კორინთული სვეტები, ნიშებში შედგმული ვაზონები, ფანჯრის შეისრული საპირეები). ორნამენტის სტრუქტურა, დამუშავების ტექნიკური ხერხები, რთული მექანიზმების ჩართვა დამახასიათებელია რუსეთის მეფის კარზე მოღვაწე ცნობილი გერმანელი ოსტატის კ. გამბსის (1765-1831) კლასიციზტური სტილის ავეჯისათვის. გამბსის ხელწერას ადასტურებს სეკრეტერის შესრულების მაღალმხატვრული დონეც (14).

მნიშვნელოვანია ასევე: ხელით ნაკეთი, მრგვალზედაპირიანი წყვილადი მაგიდა, გორგოლაჭებზე. მაგიდის ფუძე შემკულია კვეთილი მცენარეული ორნამენტით (გადმოცემის თანახმად ეს მაგიდეები პეტრე დიდის ხელითაა შექმნილი) (15). დასავლეთ ევროპული ავეჯის ნიმუშია ალექსანდრა სმირნოვაროსეტის ნაქონი ხელსაქმის მაგიდა; XIX საუკუნისაა ფრანგული წარმოების რბილი ავეჯის კომპლექტი, შედგენილი ორი სავარძლის, ფეხსადგამებისა და დივანისაგან; იმავე დროისაა რუსეთში დამზადებული მუდლების შესანახი მაგიდა და პიანინო (16). ავეჯის საინტერესო ნიმუშებს წარმოადგენს XIX — XX საუკუნეების მიჯნით დათარიღებული სხვადასხვა დანიშნულების მრგვალი და ოვალურზედაპირიანი გასაშლელი მაგიდეები, კონსოლიანი სარკეები, სახატე კარადა და სხვა.

შემონახულია მრავალრიცხოვნობით და დანიშნულების მრავალ-

ფეროვნებით გამორჩეული სხვადასხვა ზომისა და ფორმის სკივრებიც — არის დიდი ზომის სამგზავრო ხის სკივრები, ზედაპირზე გადაკრული ხელოვნური ტყავით; განსაკუთრებულია საიდუმლო უჯრებიანი, მოზრდილი სკივრი პოლირებული ხის ზედაპირით, მდიდრულად მორთული ოქროსფრად აელვარებული ბრინჯაოს სარტყელებით, რომლებიც სკივრის ჩამკეტის ფუნქციასაც ასრულებს.

В интерьере дома размещены прекрасные образцы мебели российского и европейского производства. Одним из ранних образцов, представленной в экспозиции мебели, можно назвать настольный шкафчик-секретер черного цвета. В художественном исполнении шкафчика, выполненного в стиле барочетто, четко проявляется своеобразие итальянской мебели того времени (XVIII в.) – увлечение архитектурно-скульптурными формами и особое внимание, уделяемое функционально-практической стороне.

Характерными для искусства позднего барокко гнутыми формами с интарсиями из экзотических деревьев разных видов и вставками из слоновой кости выделяется бюро немецкого производства XVIII в.

Примечательны два деревянных низких буфета, фасады которых разграничены горельефными витыми колоннами, а ящички, дверцы и боковые стенки украшены барельефами, изображающими отдельные фигуры, композиции с мифологическими персонажами, пейзажи, сцены на темы “времен года”.

Превосходный образец русской мебели XIX века, выполненный мастером высокого ранга – секретер красного дерева (с откидной крышкой овальной формы и бронзовыми ручками выдвижных ящичков), завершающийся медной ажурной балюстрадой. Замечателен также массивный двухтумбовый письменный стол “русского дипломата” с многочисленными полками и выдвижными ящичками со множеством секретных отделений для хранения документов (13).

Образец сочетания безупречного мастерства в соединении технических и художественных элементов, архитектурных форм и доведенного до совершенства мебельного ремесла представляет секретер, замки ящичков и потайных отделений которого основаны на пружинном механизме. Для оформления его фасада использованы характерные для античной и готической архитектуры элементы (коринфские колонны, вазоны в нишах, стрельчатые оконные рамы). Характер орнамента, технические средства обработки и использование сложных механизмов характерны для мебели классицистического стиля известного немецкого мастера Г.Гамбса (1765-1831), творившего при русском царском дворе. Почерк Гамбса удостоверяется и высоким художественным уровнем исполнения этого секретера (14).

Привлекают внимание парные декоративные столики ручной работы с круглой столешницей (согласно семейной легенде, они изготовлены собственноручно Петром Великим) (15). Основание столов украшает растительный орнамент.

Столик для рукоделия западноевропейского производства принадлежал Александре Осиповне Смирновой-Россет (она увлекалась рукоделием). Комплект мягкой мебели французского производства XIX века состоит из двух кресел, подставок для ног и дивана; к этому же времени относятся русского производства столик для хранения медалей и пианино (16). Интересные образцы мебели представляют также изготовленные на рубеже XIX-XX веков столы – раздвижной обеденный овальный и круглый для гостиной – зеркала с консолями, киот и др.

Вызывают интерес сундуки разных форм и размеров. Здесь есть большие дорожные деревянные сундуки, обтянутые искусственной кожей; сундук с потайными отделениями, полированная поверхность которого надежно защищена бронзовыми обручами.

The best patterns of furniture produced in Russia and other European countries are arranged in the interior of the house. A piece of that exposition – a locker of black wood (placed on a table) – may be regarded as one of the earlier patterns. In that locker of the "Barochetti's" style one can notice some features of the Italian furniture produced in that time (XVIII) – the architectural and sculptural forms and practical and functional aspects.

With the flexible forms typical of the Baroque style is distinguished the bureau of the German origin incrustated with the plates (sheets) of various exotic wood and ivory.

Two wooden low sideboards made in the West Europe are distinguished by facades with high relief, curved little pillars and drawers. Their doors and sides are decorated with the bas-reliefs presenting separate figures, exotic sceneries, mythological personages and compositions ("The seasons", "The Feast of Gods" ...)

An *escritoire* made of red wood with three-sided, open work copper banister, an oval movable lid and gold-colored bronze handles, is the best sample of the Russian furniture of the XIX c. and seems to be the work of an excellent master. The significant piece is also the so-called "Russian diplomatist's" massive writing desk with drawers in sections and hiding places for secret documents and papers. (13).

An excellent example of combination of technical and artistic elements happens to be an *escritoire*, the drawers and secret section of which are locked and unlocked by the locks based on springy, elastic mechanism. The elements of the antique and Gothic architecture are used for the design of the facades: the Corinthian pillars, the vases in the nook, the window-shutters coated with arrows. Such ornaments, the technical means of working up and the usage of the complicated mechanisms are characteristic of the furniture produced by

the German master H. Gambs (1765-1831) who followed the classic style, and worked at the Russian court. The High artistic level of the article certifies the fact that the *escritoire* is made by Gambs. (14).

Special attention should be paid to the handmade double table with a rounded surface and rollers, the legs of which are encrusted with floral designs (according to the family legend, the very tables were made by the Russian King Peter the Great). (15). Alexandra Smirnova-Rosset's property – a table used for needlework is of the West European origin as well; The given collection includes a set of soft furniture of French production (XIX c.) consisting of two armchairs, low stools (for resting feet on them) and a sofa; To the same time belong the table used for keeping medals and a piano of Russian production. (16). The tables of different usages with removable, round and oval surfaces, mirrors supported by consoles, a locker for icons, etc. are produced in XIX-XX cc. and present interesting samples of furniture.

A number of chests of different sizes and shapes used for various purposes may be regarded as pieces of furniture as well. Here are the large wooden chests used while traveling, the surfaces of which are upholstered in artificial leather. Special attention should be paid to the large chest with hiding drawers and a polished, wooden surface. The chest is decorated with glittering yellow bronze rims used for locking it.

ბიურო. გერმანია. XVIII ს. კაკლის ხე,
იშვიათი ჯიშის ხეების
და სპილოს ძვლის მოზაიკური
ნაკრები (ინტარსია), ბრინჯაო.
194 X 130 X 80

Бюро. Германия. XVIII в. Ореховое
дерево, мозаичный набор
из редких пород
дерева и слоновой кости
(интарсия), бронза.
194 X 130 X 80

A bureau. Germany. XVIII c. Nut-tree,
the mosaic of sparse wood and ivory
(intarsia), bronze.
194 X 130 X 80

სეკრეტერი. რუსეთი. პეტერბურგი. XIX ს.
ჰ. გამბსი (1765 – 1831).
ხე, მარმარილო, ბრინჯაო, სპილენძი, საღვავი,
სარკე.
200,5 X 108 X 53,7

Секретер. Россия. Петербург. XIX в. Г. Гамбс
(1765-1831).
Дерево, мрамор, бронза, медь, перламутр,
зеркало.
200,5 X 108 X 53,7

An escritoire. Russia. Petersburg. XIX c. H. Gambs
(1765-1831).
Wood, marble, bronze, copper, nacre, mirror.
200,5 X 108 X 53,7

სეკრეტერი. რუსეთი. პეტერბურგი. XIX ს.
პ. გამბსის სახელოსნო (?).
წითელი ხე, ბრინჯაო, სპილენძი.
155 X 128,5 X 67

Секретер. Россия. Петербург. XIX в.
Мастерская Г.Гамбса (?).
Красное дерево, бронза, медь.
155 X 128,5 X 67

An escritoire. Russia. Petersburg. XIX c. H.
Gamb's workshop (?).
Mahogany, bronze, copper.
155 X 128,5 X 67

ხელსაქმის მაგიდა.
დასავლეთ ევროპა (?). XIX ს.
ხე.
71 X 58,5 X 43

Столик для рукоделия.
Западная Европа (?). XIX в.
Дерево.
71 X 58,5 X 43

A table for needlework.
West Europe (?) XIX c.
Wood.
71 X 58,5 X 43

მაგიდაზე დასაღებად კარადა.
იტალია. XVIII ს.
ხე, ბრინჯაო.
44,9 X 75,8 X 33,3

Настольный шкаф.
Италия. XVIII в.
Дерево, бронза.
44,9 X 75,8 X 33,3

A tabletop locker.
Italy. XVIII c.
Wood, bronze.
44,9 X 75,8 X 33,3

წყვილადი მაგიდა (შექმნილი პეტრე
დიდის მიერ (?).
რუსეთი. XVIII ს.
ხე. სიმაღლე 81, დიამეტრი 58

Парные столики (изготовленные
Петром Великим (?).
Россия. XVIII в.
Дерево.
Высота 81, диаметр 58

Pair tables (made by Peter the Great (?).
Russia. XVIII c.
Wood.
Height 81, diameter 58

მაგიდა. დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
ხე.
79,5X108,8X55,3

Стол. Западная Европа. XIX в.
Дерево.
79,5X108,8X55,3

A table. West Europe. XIX c.
Wood.
79,5X108,8X55,3

კედლის თარო.
ევროპა (?). XIX ს-ის I ნახევარი.
ხე.
85,5 X 57 X 18

Настенная этажерка. Европа (?).
Первая половина XIX в. Дерево.
85,5 X 57 X 18

Wall whatnot.
Europe (?). XIX c. I half.
Wood.
85 X 57 X 18

მედალების მაგიდა.
რუსეთი. XIX ს.
ხე, მინა, ბრინჯაო.
სიმაღლე 86, დიამეტრი 34

Столик для медалей.
Россия. XIX в.
Дерево, стекло, бронза.
Высота 86, диаметр 34

A table for medals.
Russia. XIX c.
Wood, glass, bronze.
Height 86, diameter 34

სამგზავრო სკივრი.
რუსეთი (?). XIX ს.
ხე, ფანერა, ბრინჯაო.
29,5 X 49,8 X 33,3

Дорожный сундук.
Россия (?). XIX в.
Дерево, фанера, бронза.
29,5 X 49,8 X 33,3

A bin used while traveling.
Russia (?). XIX c.
Wood, veneer, bronze.
29,5 X 49,8 X 33,3

ბუფეტი.
დასავლეთ ევროპა. XVIII ს. (?).
ხე. 106 X 198 X 59

Буфет.
Западная Европа. XVIII в. (?).
Дерево. 106 X 198 X 59

A sideboard.
West Europe. XVIII c. (?)
Wood. 106 X 198 X 59

ბუფეტი.
დასავლეთ ევროპა. XVIII ს. (?).
ხე.
102,9 X 158 X 60,5

Буфет.
Западная Европа. XVIII в. (?).
Дерево.
102,9 X 158 X 60,5

A sideboard.
West Europe. XVIII c. (?).
Wood.
102,9 X 158 X 60,5

წყვილადი სარკე კონსოლით.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
ხე, მარმარილო, სარკე.
კონსოლი 92,3 X 120,5 X 49.
სარკე 190 X 120 X 6

Парные зеркала с консолью.
Западная Европа. XIX в.
Дерево, мрамор, зеркало.
Консоль 92,3 X 120,5 X 49.
Зеркало 190 X 120 X 6

Pair mirrors with a console.
West Europe. XIX c.
Wood, marble, mirror.
The console 92,3 X 120,5 X 49.
The mirror 190 X 120 X 6

პიანინო.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
ხე, ბრინჯაო, სპილოს ძვალი,
სპილენძი.
124,5 X 137,2 X 66

Пианино.
Западная Европа. XIX в.
Дерево, бронза, слоновая кость,
медь.
124,5 X 137,2 X 66

A piano.
West Europe. XIX c.
Wood, bronze, ivory, copper.
124,5 X 137,5 X 66

ტუალეტის მაგიდა სარკით.
რუსეთი. XIX ს-ის ბოლო
XX ს-ის დასაწყისი.
ხე, სარკე, სპილოს ძვალი.
160 X 122 X 82

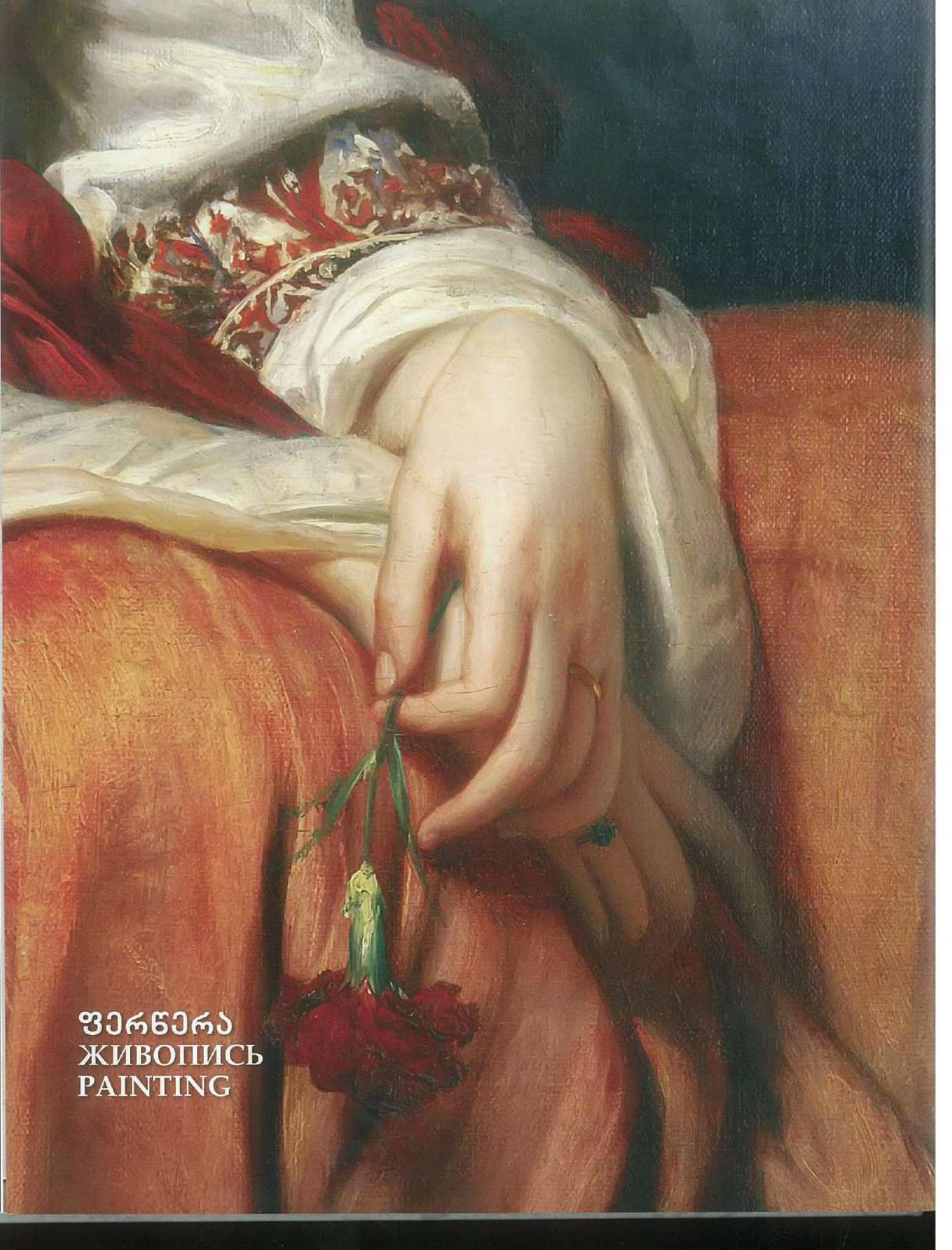
Туалетный столик с зеркалом.
Россия. Конец XIX- начало XX в.
Дерево, зеркало,
слоновая кость.
160 X 122 X 82

A dressing-table.
Russia. End of XIX and
beginning of the XX c.
Wood, mirror, ivory.
160 X 122 X 82

ՅՈՒՆԵՍԿՈ
ЖИВОПИСЬ
PAINTING

სახლის მყუდრო და დახვეწილ გარემოს დაზღუდრი ფერწერის, გრაფიკის და ქანდაკების მრავალი ნიმუშიც აპირობებს. ინტერიერში მათი თავდაპირველი განთავსება დღეს მხოლოდ მიახლოებით შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ.

ფერწერული ტილოების რიცხვი სამ ათეულამდეა. კოლექციის მშვენიერებაა ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტის პორტრეტები. ერთ-ერთი მათგანი ფრანსუა-ქსავიერ ვინტერჰალტერს (1806-1873) ეკუთვნის. ნაპოლეონ III-ის კარის მხატვრის ნახელავი პორტრეტი მაშინვე იქცევა მაყურებლის ყურადღებას. მხატვარმა ალექსანდრა ბუნების წიაღში გამოსახა, თავისუფლად, ფეხმორთხმით მჯდომარე, აღმოსავლური კაბით და თავსაბურავით შემოსილი. ფერმწერის მიზანს არა მარტო პორტრეტირებულის გარეგნული მსგავსების გადმოცემა, არამედ პერსონაჟის რომანტიკული სახის შექმნაც წარმოადგენს.

მეორე, უფრო მცირე ზომის პორტრეტი (მხატვარი ა. რემი (1800-1872), სალონური ხასიათისაა, შესრულებული ლესირების ტექნიკით. მასზე წარმოდგენილი ახალგაზრდა ქალის გარეგნობა იდეალიზებულია.

გამორჩეული ადგილი უჭირავს ილია ზანკოვსკის (1832-1919) სამ პეიზაჟს, ციკლიდან: "ბორჯომის ხეობა" — "დილა", "დღე", "ღამე". ნამუშევრები ხასიათდება ბუნების რეალისტური ასახვითა და ფერადონების თავშეკავებულიობით.

თამაშშვეთა ოჯახთან ახლო ურთიერთობა აკავშირებდა ცნობილ რუს ფერმწერს ივანე აივაზოვსკის (1817-1900), ამჟამად აქ მხატვრის ორი პეიზაჟია შემონახული: "ზღვის პეიზაჟი. დაისი" და "მღელვარე ზღვის პეიზაჟი" (17).

ფერის განსაკუთრებული გრძნობა, ნოვაციებისადმი ინტერესი იკითხება იან პაევსკის მიერ შესრულებულ კომპოზიციაში „მოთხილი ქალი ცხენზე“ (XIX ს-ის ბოლო XX ს-ის 20-იანი წწ.). წერის ეტიუდური მანერა ნამუშევარს უშუალობას სძენს.

სმირნოვების კოლექციაში არსებული ფერწერული პეიზაჟები XIX საუკუნისათვის დამახასიათებელი სხვადასხვა სტილითაა შესრულებული. იდეალიზებულ და კლასიცისტურ მანერაშია შექმნილი — ვ. რაევის (1808-1871) "იტალიური პეიზაჟი რომის გარეუბანში" (1843); რომანტიკულია უცნობი ავტორის პეიზაჟი "საფოსტო სადგური ღამით"; ობიექტური დამკვირვებლის თვალი შეიცნობა ფ. ბაიკოვის ფერწერულ ტილოზე "ჩასაფრებული მოთხლები".

საგანგებო ყურადღების ღირსია იავორ თამაშშვევისა და ვასილ ყორღანოვის (ყორღანაშვილის) თბილისური სკოლისათვის დამახასიათებელ მხატვრულ მანერაში განხორციელებული პორტრეტები (XIX ს-ის I ნახ.).

მნიშვნელოვანია ისტორიული პირების პორტრეტები, რომლებიც ფოტობთან ერთად განსაკუთრებულად გვეხმარება წარსულის აღდგენა-გააზრებაში. ასეთებია: ალექსანდრე პუშკინის (ვ. ტროპინინი; ასლი) დეკაბრისტ ნიკოლოზ ლორერის (მხატვარი რ. შვედე; ასლი), მიხეილ თამაშშვევის (მხატვარი ვ. იოჰანსენი) და სხვათა პორტრეტები.

Уютную и изысканную атмосферу Дома Смирновых дополняет множество образцов станковой живописи, графики и скульптуры, первоначальное размещение которых в интерьере сегодня мы можем представить лишь приблизительно.

Здесь хранится около тридцати живописных полотен. Украшением собрания следует считать живописные портреты Александры Осиповны Смирновой-Россет. Один из них принадлежит кисти Франца-Ксавье Винтергальтера (1806-1873). Портрет придворного живописца Наполеона III сразу же привлекает внимание посетителей. Для художника заманчивым было не только передать внешнее сходство, но и возможность создать романтический образ. Художник представил Александру Смирнову-Россет на лоне природы, в свободной позе, сидящую, скрестив ноги, в восточном костюме.

Второй портрет (А. Реми, Берлин, 1836) носит более салонный характер, внешность изображенной идеализирована, а техника лессирования придает ему более официальный оттенок.

В коллекции особое место занимают три пейзажа Ильи Занковского (1832-1919) из цикла "Виды Боржомского ущелья" – "Утро", "День", "Ночь", отличающиеся реалистическим отображением природы и сдержанностью колорита.

Близкие взаимоотношения с семьей Тамамшевых были у Ивана Константиновича Айвазовского (1817-1900). Сохранились два пейзажа художника "Морской пейзаж. Закат" и "Бурное море" (17).

Особое чувство цвета, заинтересованность новациями просматриваются в композиции Яна Паевского "Горянка на коне" (конец XIX - 20-е годы XX в.). Этюдная манера исполнения придает работе непосредственность.

Имеющиеся в собрании Смирновых живописные пейзажи выполнены в разных стилях, характерных для XIX века. Идеализированно, в классицистической манере выполнен В.Раевым "Итальянский пейзаж. Предместье Рима" (1843), романтичен "Ночной пейзаж (почтовая станция ночью)" неизвестного мастера; взгляд объективного наблюдателя распознается в живописи Ф.Байкова "Горцы в засаде".

Особого внимания заслуживают, характерные для т.н. тбилисской школы, портреты Егора Тамамшева и Василия Корганова (Корганашвили).

Портреты исторических лиц, наряду с фотографиями, помогают нам в восстановлении и осмыслении прошлого. Таковы портрет Александра Пушкина (В.А. Тропинин, копия), декабриста Николая Ивановича Лорера (Р.К. Шведе, копия), Михаила Тамамшева (худ. В. Иогансен) и других исторических лиц.

The exquisite and cosy milieu of "The Smirnovs' House" is conditioned by the samples of easel painting, graphic and sculptures, but today we may have just a vague idea of their former arrangement in the interior.

There are about thirty canvases in the collection. Alexandra Smirnova-Rosset's painted portraits must be regarded as the main beauty of the given collection. One of them is painted by Franz Xaver Winterhalter (1806-1873). The artist tried not only to show the likeness: his aim was to create a romantic image. He portrayed her in the lap of the nature, sitting freely, with her legs crossed, clad in an oriental style and wearing an oriental kerchief as well.

The other, comparatively small-sized portrait (the artist – A. Ram – 1800-1872) happens to be more of a salon style; the appearance of the young lady depicted on it is idealized, and the portrait is created in glazing techniques.

Special attention should be paid to three landscape paintings (Ilia Zankovski – 1832-1919): "The Bordjomy Canyon" – "Dawn", "Daytime", "Night", that are distinguished by realistic depicting of the nature and lack of bright colors.

The well-known Russian artist, Ivan Aivazovski (1817-1900) was a close friend of the Smirnov-Tamamshevs. Nowadays his two works are presented here: "Marine scenery. Sunset" and "The Storming Sea". (17).

The distinguished perceiving of colors, a great interest in innovation is noticed in Yan Paevski's composition "The Mountain woman on the Horse" (painted on cardboard; the end of the XIX c. – the twenties of the XX c.). The "sketchy" manner of drawing makes the work ingenious and natural.

The canvases presented in the Smirnovs' collection are created in different style and manner characteristic of the XIX c. "The Italian Scenery in the Suburb of Rome (1843) by V. Raev (1808-1871) is distinguished by the idealized and classic style; "The Post-Station at Night" (an unknown artist) is an undoubtedly romantic canvas. The vision of an objective observer is felt in F. Baikov's work "The Mountain Dwellers in Ambush".

Egor Tamamshev and Vasil Korganov's (Korganashvili) portraits (the so-called Tbilissian School) are of great importance (the first half of the XIX c.).

The portraits of the historical persons, together with the photographs, help us to perceive and restore the past. Such are the portraits of Alexander Pushkin (the artist – V. Tropinin; a copy), of the Decembrist Nicholas Lorier (the artist – Shvede; a copy), of Michael Tamamshev (the artist – V. Johansen) and many others...

ფ.-ქ. ვინტერჰალტერი (1805-1873).
 ა.სმირნოვა-როსეტის პორტრეტი.
 პარიზი. 1837.
 ტილო, ზეთი. 130 X 98

Ф.-К.Винтергальтер (1805-1873).
 Портрет А.О. Смирновой-Россет.
 Париж. 1837.
 Холст, масло. 130 X 98

F.-X. Winterhalter (1805-1873).
 A. Smirnova-Rosset's portrait.
 Paris. 1837.
 Canvas, oil. 130 X 98

ა. რემი (1800-1872).
 ა. სმირნოვა-როსეტის პორტრეტი.
 ბერლინი. 1836.
 ტილო, ზეთი. 50 X 41

А.Реми (1800-1872).
 Портрет А.О. Смирновой-Россет.
 Берлин. 1836.
 Холст, масло. 50 X 41

A. Remi (1800-1872).
 A. Smirnova-Rosset's portrait.
 Berlin. 1836.
 Canvas, oil. 50 X 41

უცნობი მხატვარი.
სოფიო სმირნოვას პორტრეტი.
XIX ს-ის 20-30-იანი წლები.
ტილო, ზეთი. 44,5 X 40,4

Неизвестный художник.
Портрет Софьи Михайловны Смирновой.
XIX век, 20-30-е годы.
Холст, масло. 44,5 X 40,4

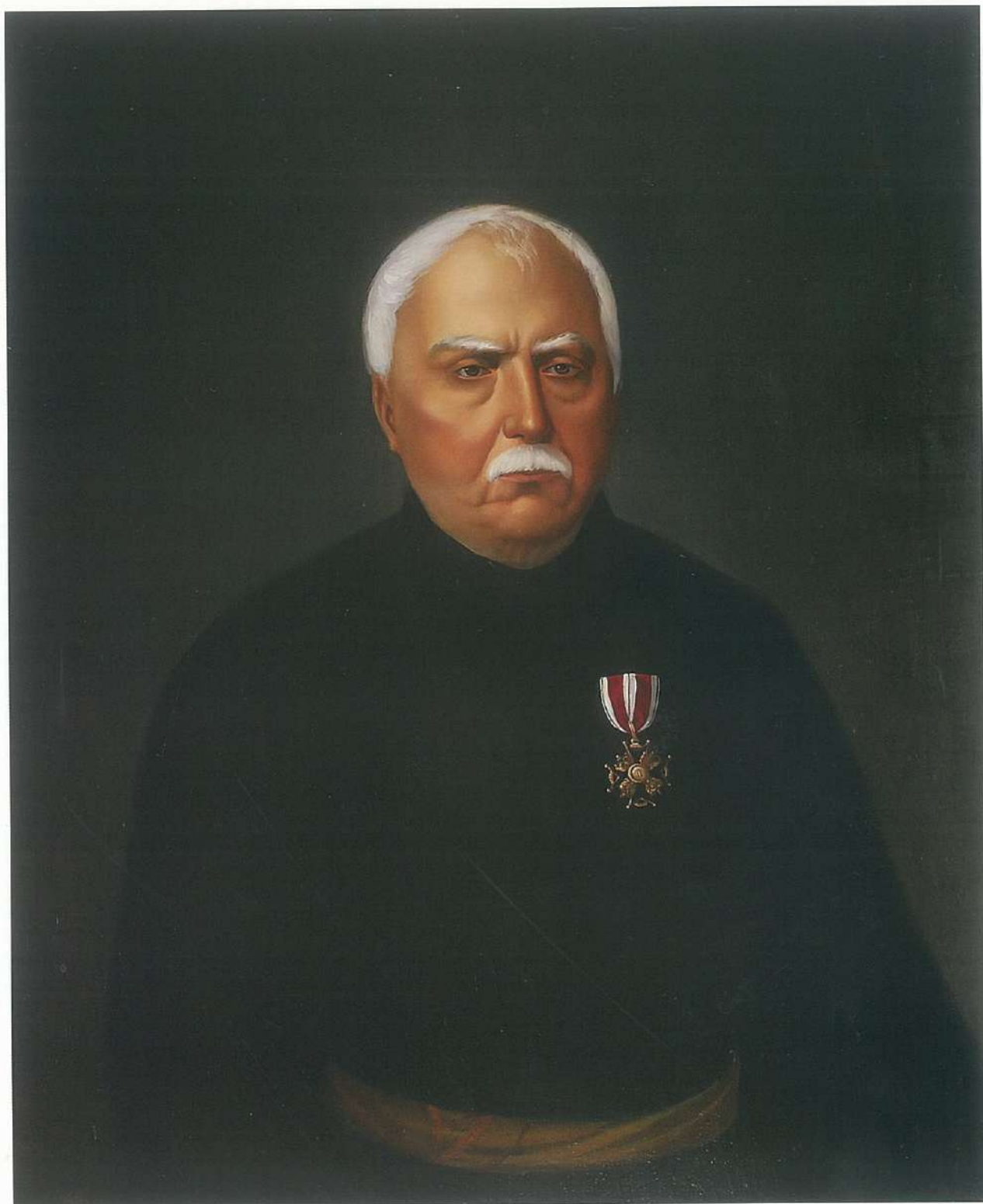
An unknown painter.
Sofia Smirnova's portrait.
XIX c. 20-30-ies.
Canvas, oil. 44,5 X 40,4

უცნობი მხატვარი.
ვასილ ყორღანოვის (ყორღანაშვილის) პორტრეტი.
თბილისი. XIX ს-ის I ნახ.
ტილო, ზეთი. 78,2 X 65,5

Неизвестный художник. Портрет
Василия Корганова (Корганашвили).
Тбилиси. I-ая половина XIX в.
Холст, масло. 78,2 X 65,5

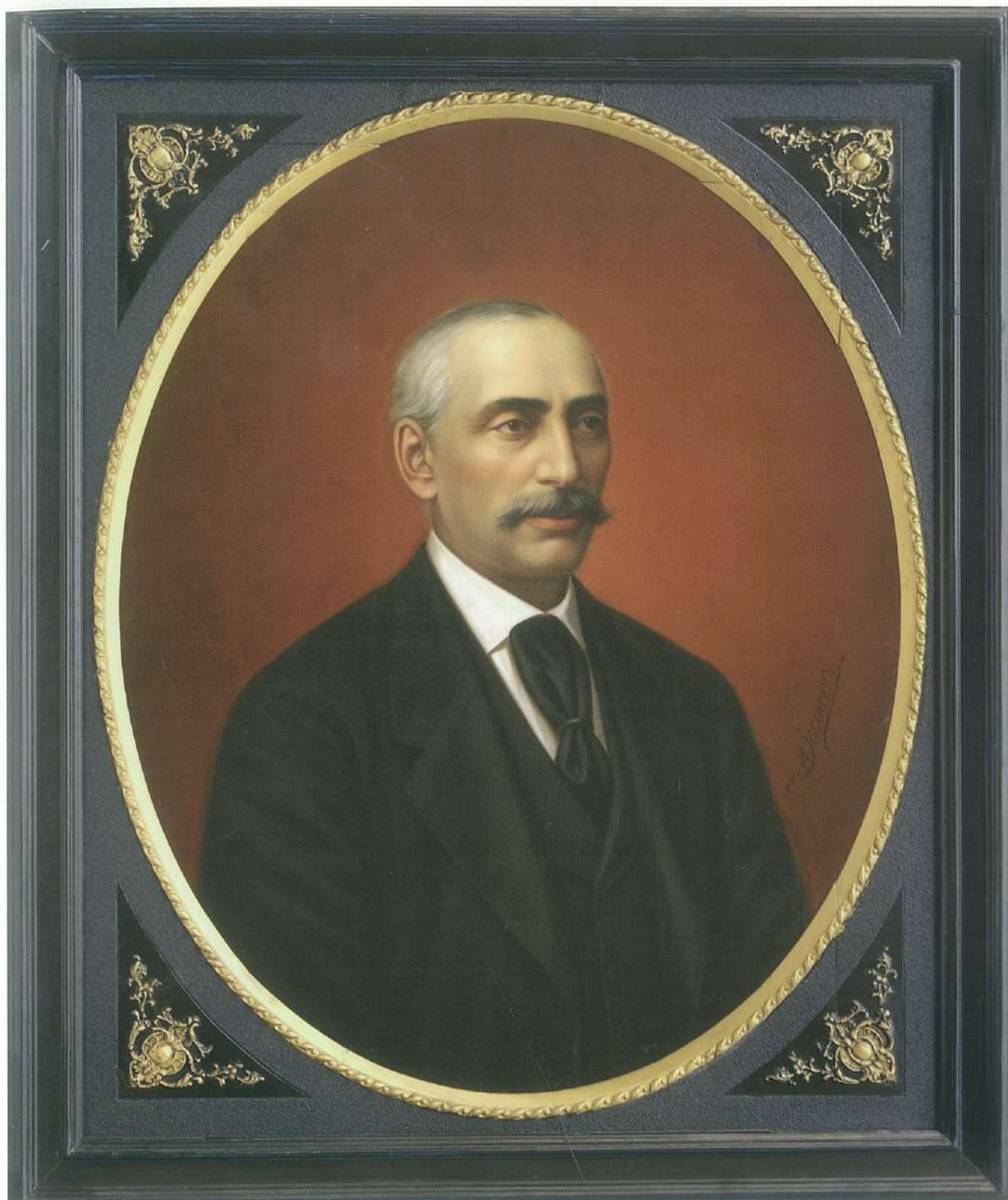
An unknown painter.
Vasil Korganov's (Korganashvili's) portrait.
Tbilisi. I half of XIX c.
Canvas, oil. 78,2 X 65,5

უცნობი მხატვარი.
ეგორ თამამშევის პორტრეტი.
თბილისი. XIX ს-ის I ნახ.
ტილო, ზეთი. 85,5 X 70,7

Неизвестный художник.
Портрет Егора Ивановича Тамамшева.
Тбилиси. I-ая половина XIX в.
Холст, масло. 85,5 X 70,7

An unknown painter.
Egor Tamamshev's portrait.
Tbilisi. I half of XIX c.
Canvas, oil. 85,5 X 70,7

ვ. იოჰანსენი.
მიხეილ თამამშევის პორტრეტი.
თბილისი. XX ს-ის დასაწყისი.
ტილო, ზეთი. 84 X 69

В. Иогансен.
Портрет Михаила Егоровича Тамамшева.
Тбилиси. Начало XX в.
Холст, масло. 84 X 69

V. Johansen.
Michael Tamamshev's portrait.
Tbilisi. Beginning of the XX c.
Canvas, oil. 84 X 69

უცნობი მხატვარი.
პეიზაჟი წინა პლანზე ხით.
გერმანული სკოლა. XIX ს.
ხე, ზეთი. 29,3 X 19,8

Неизвестный художник.
Пейзаж с деревом на переднем плане.
Немецкая школа. XIX в. Дерево,
масло. 29,3 X 19,8

An unknown painter.
The landscape with a Tree on the front plan.
German School. XIX c.
Wood, oil. 29,3 X 19.8

ფ. ბაიკოვი (1818-1890).
ჩასაფრებული მთიელები.
1839.
ტილო, ზეთი. 53,5 X 44,5

Ф.Байков (1818-1890).
Горцы в засаде.
1839.
Холст, масло. 53,5 X 44,5

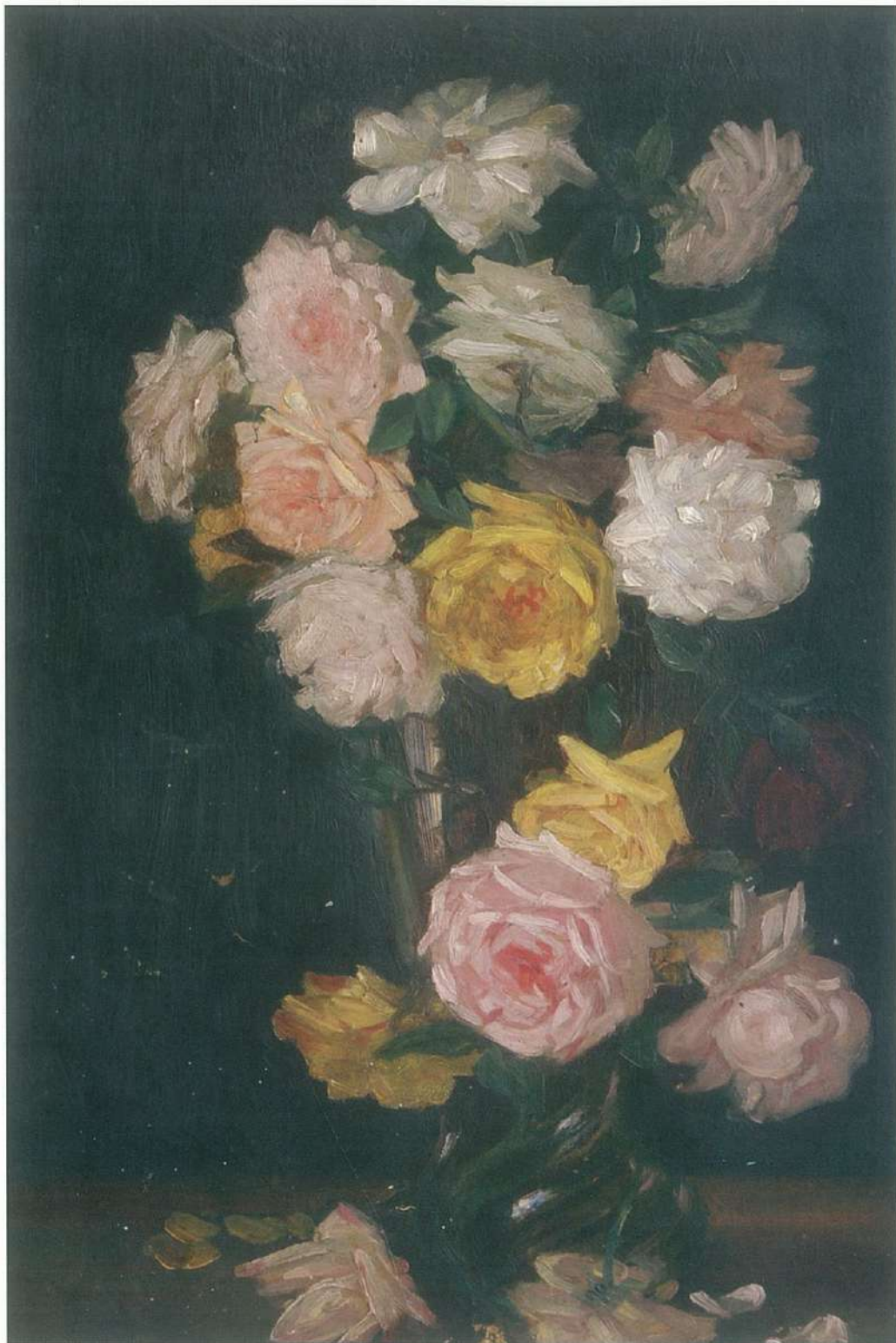
F. Baikov (1818-1890).
The Mountain Dwellers Lying in Ambush.
1839.
Canvas, oil. 53,5. X 44,5

ი. პაევსკი.
მთიელი ქალი ცხენზე.
XIX ს-ის ბოლო XX ს-ის დასაწყისი.
მუყაო, ზეთი. 29,9 X 22,4

Я.Паевский.
Горянка на коне.
Конец XIX – начало XX в.
Картон, масло. 29,9 X 22,4

Y. Paevski.
The Mountain woman on the Horse.
End of the XIX c. and beginning of the XXc.
Cardboard, oil. 29,9 X 22,4

ა. აკოფიანი (1874-1939).
ნატურმორტი ვარდებით.
თბილისი. 1905.
მუცაო, ზეთი. 52,3 X 33

А.Акопян (1874-1939).
Натюрморт с розами.
Тбилиси. 1905.
Картон, масло. 52,3 X 33

A.Akopian (1874-1939).
Still life with roses
Tbilisi. 1905.
Cardboard, oil. 52,3 X 33

უცნობი მხატვარი.
საფოსტო სადგური ღამით.
XIX ს.
მუყაო, ზეთი. 13,9 X 17,5

Неизвестный художник.
Почтовая станция ночью.
XIX в.
Картон, масло. 13,9 X 17,5

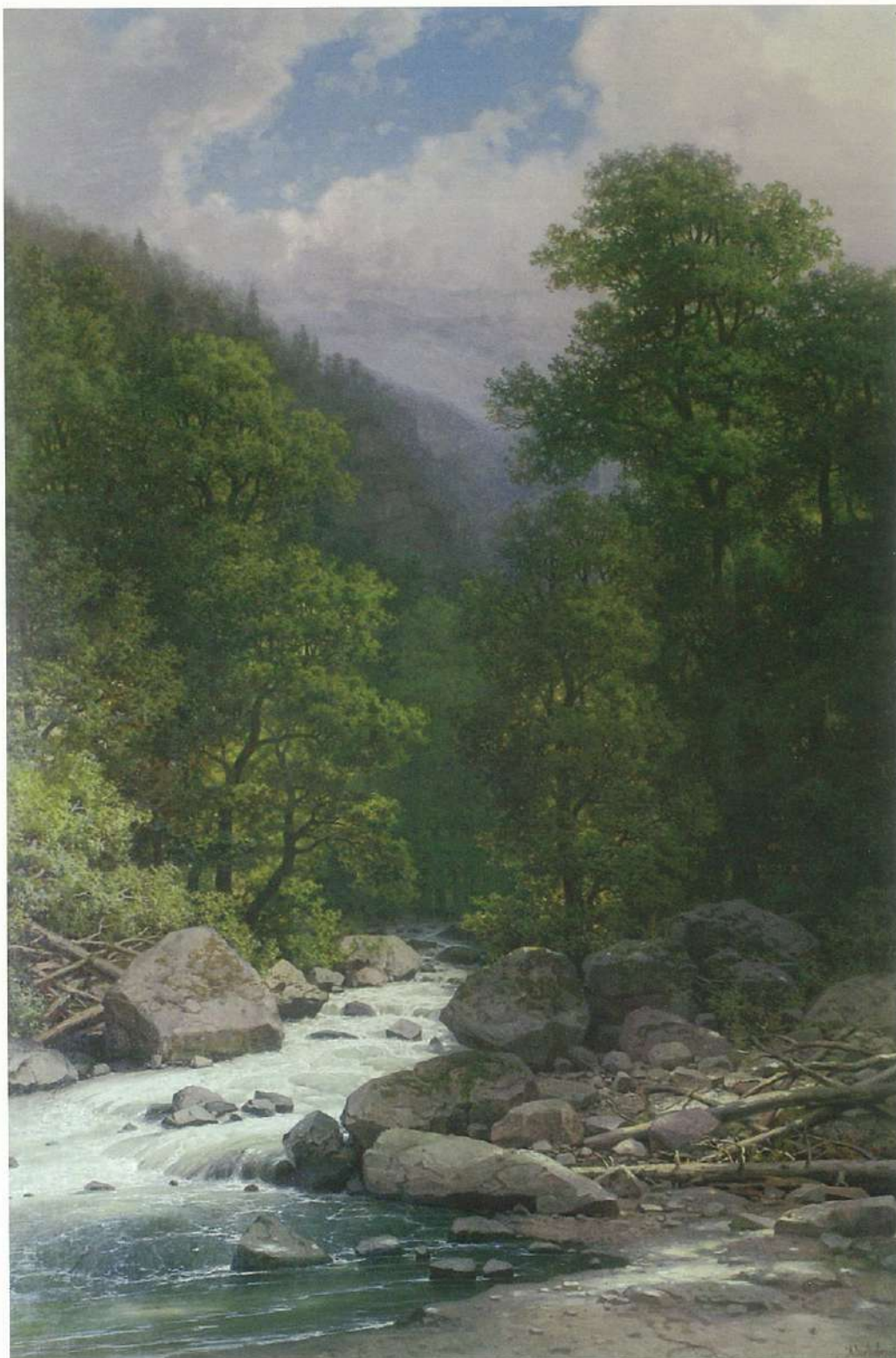
An unknown painter.
The Post Station at Night.
XIX c.
Cardboard, oil. 13,9 × 17,5

ი. ზანკოვსკი (1832-1919).
ბორჯომის ხეობა. დილა.
XIX ს-ის ბოლო - XX ს-ის დასაწყისი.
ტილო, ზეთი. 100 X 138

И.Н. Занковский (1832-1919).
Боржомское ущелье. Утро.
Конец XIX – начало XX в.
Холст, масло. 100 X 138

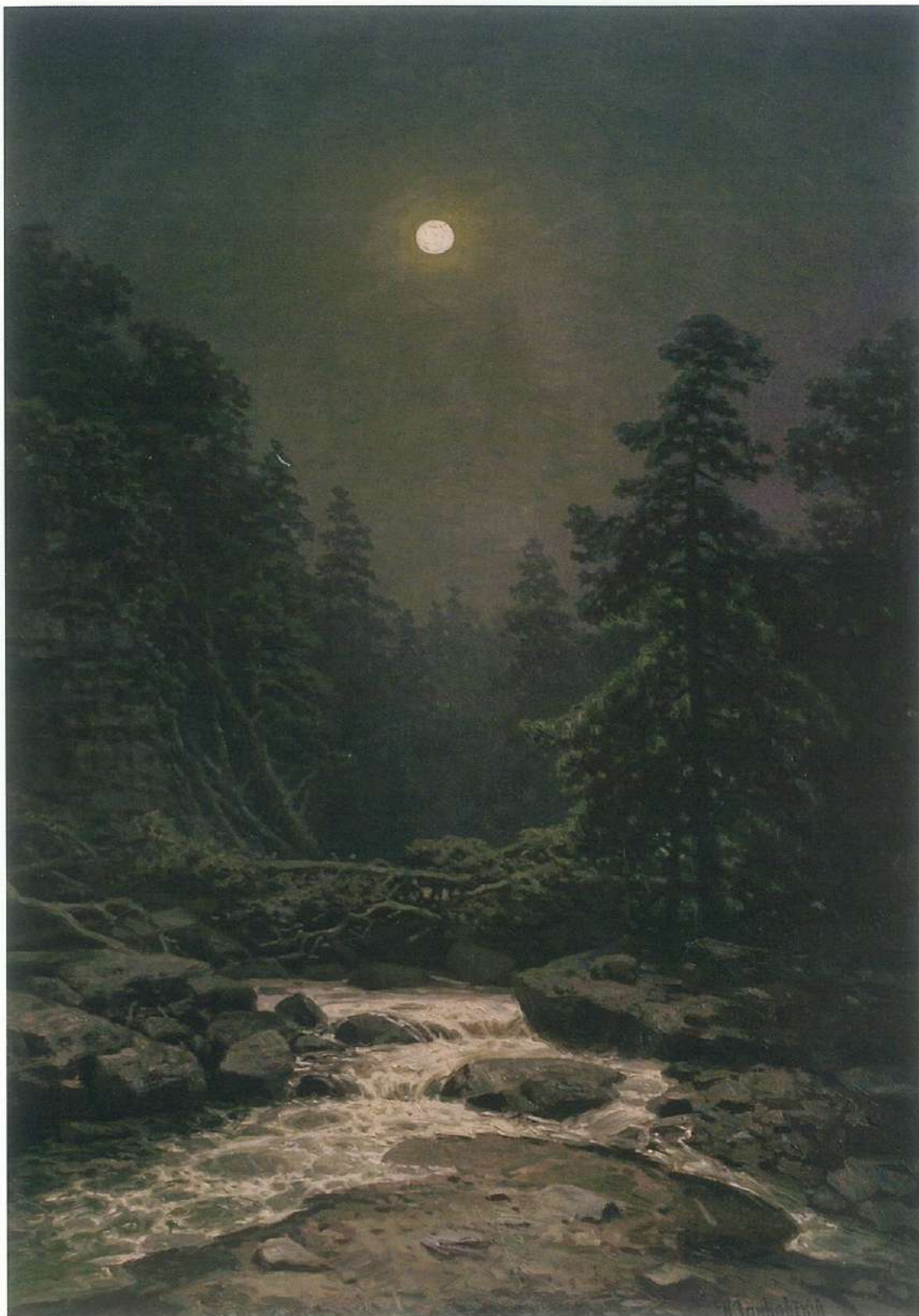
I. Zankovski (1832-1919).
Bordjomy Canyon. Dawn.
The end of XIX c. and beginning of the XX c.
Canvas, oil. 100 X 138

ი. ზანკოვსკი (1832-1919).
 ბორჯომის ხეობა. დღე.
 XIX ს-ის ბოლო - XX ს-ის დასაწყისი.
 ტილო, ზეთი. 164 X 103

И.Н. Занковский (1832-1919).
 Боржомское ущелье. День.
 Конец XIX – начало XX в.
 Холст, масло. 164 X 103

I. Zankovski (1832-1919).
 Bordjomy Canyon. Daytime.
 The end of XIX c. and beginning of the XX c.
 Canvas, oil. 164 X 103

ი. ზანკოვსკი (1832-1919).
 ბორჯომის ხეობა. ღამე.
 XIX ს-ის ბოლო - XX ს-ის დასაწყისი.
 ტილო, ზეთი. 112 X 54

И.Н. Занковский (1832-1919).
 Боржомское ущелье. Ночь.
 Конец XIX – начало XX в.
 Холст, масло. 112 X 54

I. Zankovski (1832-1919).
 Bordjomy Canyon. Night.
 The end of XIX c. and beginning of the XX c.
 Canvas, oil. 112 X 54

ი. აივავოვსკი (1817-1900).
მღელვარე ზღვის პეიზაჟი.
1868.
ტილო, ზეთი. 47 X 39

И.К. Айвазовский (1817-1900).
Бурное море.
1868.
Холст, масло. 47 X 39

I. Aivazovski (1817-1900).
The Storming Sea.
1868.
Canvas, oil. 47 X 39

ი. აივაზოვსკი (1817-1900).
ზღვის პეიზაჟი. დანისი.
1868.
ტილო, ზეთი. 47 X 39

И.К.Айвазовский (1817-1900).
Морской пейзаж. Закат.
1868.
Холст, масло. 47 X 39

I. Aivazovski (1817-1900).
Marine scenery. Sunset.
1868.
Canvas, oil. 47 X 39

ვ. რაევი (1808-1871).
რომის გარეუბანი.
1843.
მუყაო, ზეთი. 21,5 X 17,3

В.Е. Раев (1808-1871).
Предмestье Рима.
1843.
Картон, масло. 21,5 X 17,3

V. Raev (1808-1871).
The Suburb of Rome.
1843.
Cardboard, oil. 21,5 X 17,3

სატიკი და ჯვრები
ИКОНЫ И РАСПЯТИЯ
ICONS AND CROSSES

სმირნოვების ოჯახში თავმოყრილია რუსული ხატწერის გამორჩეული ნიმუშები. მათი უმეტესობა XIX საუკუნით თარიღდება — ამას ვერცხლის საპირეთა დამღებზე დატანილი თარიღები და ინიციალები, ასევე საკუთრივ ფერწერული ნაწილის იკონოგრაფია და სტილისტიკა ცხადყოფს ("ვლადიმირის ღვთისმშობლის ხატი", "კოზელშანსკის ღვთისმშობლის ხატი", "ყაზანის ღვთისმშობლის ხატი"...), როგორც გადმოცემითაა ცნობილი, ბევრი მათგანი სახლში გაჩენილი ხანძრის დროს დაზიანდა. ხატები შემდგომ მცირედად იქნა რესტავრირებული, ზოგ შემთხვევაში კი მოსკოვისა და პეტერბურგის ძვირფას ლითონებზე მომუშავე საუკეთესო სახელოსნოებში მოჭედილი. ჭარბობს XIX საუკუნის რუსული ხატწერისათვის ჩვეული რეალისტური წერის მანერით შესრულებული ნამუშევრები, თუმცა ზოგიერთი მათგანი შესაძლოა უფრო ადრე იყოს დაწერილი, რასაც სიძველის მიმანიშნებელი სოლისებული პარკეტაჟი ადასტურებს. ყოველივე ეს კი მათდამი ინტერესს ერთიორად ზრდის.

მაცხოვრისა და ღვთისმშობლის ხატების გარდა, არის ხატები სხვადასხვა წმინდანების გამოსახულებით, ხის ჯვრები. მნიშვნელოვანია ტრიბიტქი, გარეკანზე გადაკრული მოწითალო ტყავით. ხატის ცენტრში ამოღრმავებულ არეში მოთავსებულ ჯვრის ფორმის რელიქვარიუმს სახარებისეული კომპოზიციები ამკობს.

კოლექციაში ორ ათეულამდე ხატია დაცული.

Большинство семейных икон датируется XIX веком и создано в России, что подтверждают как даты и инициалы, проставленные на клейме окладов, так и собственно иконография и стилистика живописи ("Владимирская Богоматерь", "Козельщанская Богоматерь", "Казанская Богоматерь"). Согласно семейному преданию, часть из них пострадала во время пожара. Оклады многих из них изготовлены в лучших мастерских Москвы и Петербурга. Это подтверждается клеймами мастеров-ювелиров, проставленных почти на всех иконах. В собрании преобладают работы, выполненные в реалистической манере. Она свойственна русской иконописи XIX века. Хотя, возможно, некоторые из икон были созданы раньше, чем были изготовлены оклады для них. Предположить это можно, ссылаясь на имеющийся на обратной стороне клинообразный паркетаж, характерный для более раннего периода. Все это увеличивает интерес к ним и требует дополнительного изучения в будущем.

Помимо икон с образами Спасителя и Богоматери, есть иконы с изображением других святых, деревянные кресты. Нельзя не отметить и двухстворчатую икону в окладе из кожи красного цвета. В центре иконы, в углублении помещен реликварий в форме креста, украшенный разделенными на ярусы евангельскими композициями.

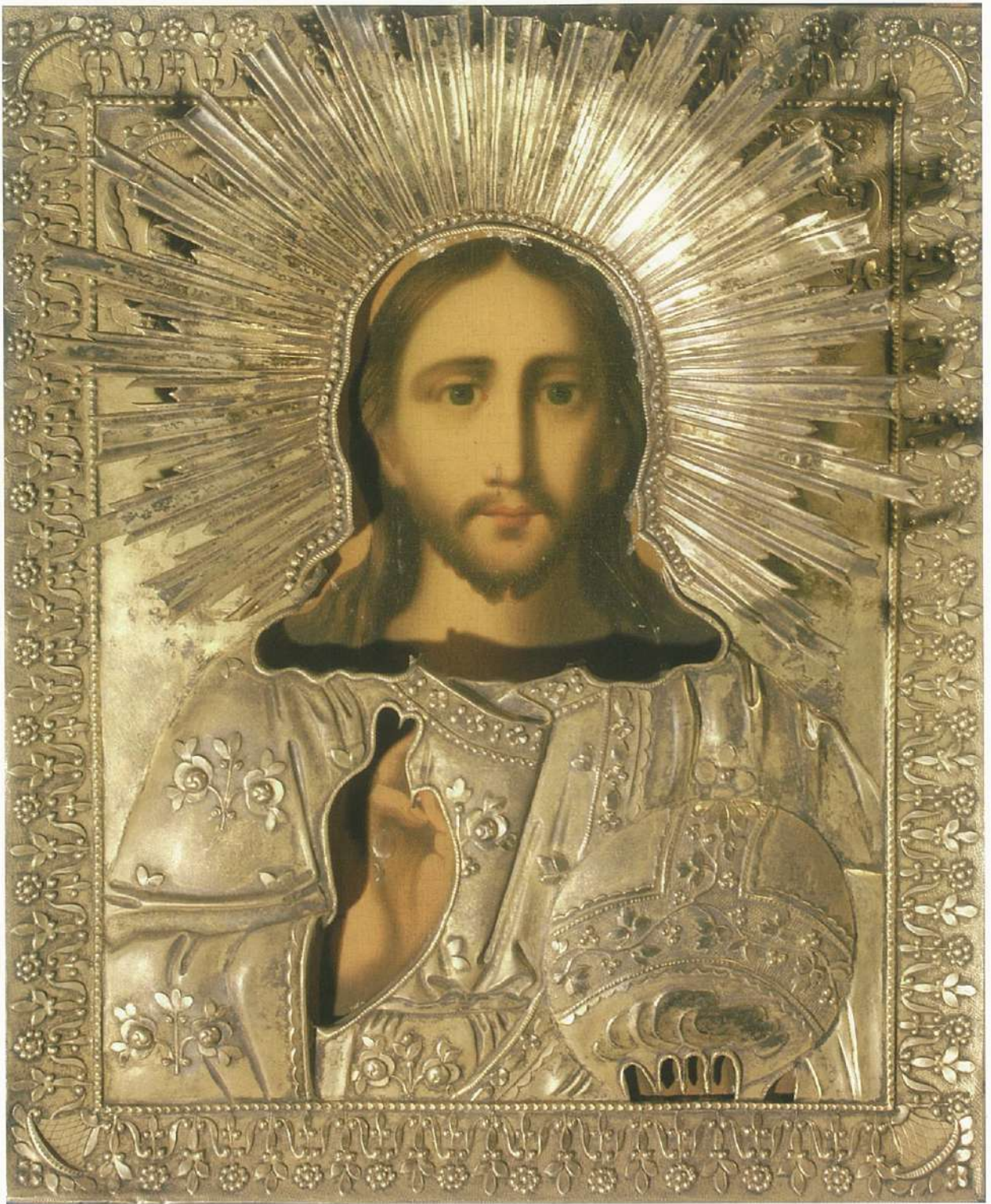
В собрании хранится около двух десятков икон.

The Smirnovs' collection includes remarkable samples of the Russian icons. Most of them date back to the XIX c.; that is certified by the dates and initials on the stamps of the silver coating and the iconography and stylistic of the drawing itself (The Vladimir Virgin Icon, The Kozelshanski Virgin Icon, The Kazan Virgin Icon). Most of them are said to have been damaged by fire. Later they were restored, and some of them were engraved in the best workshops and studios working on the precious metals. Most of the icons are created in realistic manner; such style is a usual one for the Russian iconography in the XIX c.; though some of the icons may be created earlier: the wedge-shaped parquetage (pointing to their oldness) on their backside makes us think so. All the above-mentioned increase our interest towards them.

Besides the icons of the Savior and of Virgin, the given collection includes those with the images of the saints and the wooden crosses as well. Special attention should be paid to the folding icon in a red calfskin cover. The cross-shaped reliquary placed in the dip, in the centre of the icon, is decorated by the separate compositions from the Gospel.

About twenty icons are preserved in the Smirnovs' House.

მაცხოვრის ხატი.
რუსეთი. XIX ს. ქედური პერანგი 1831.
ხე, ტემპერა, მოჭრული ვერცხლი,
სინჯი - 84, ქსოვილი. 22,7 X 18,7

Спас.
Россия. XIX в. Чеканный оклад 1831.
Дерево, темпера, позолоченное серебро,
проба - 84, ткань. 22,7 X 18,7

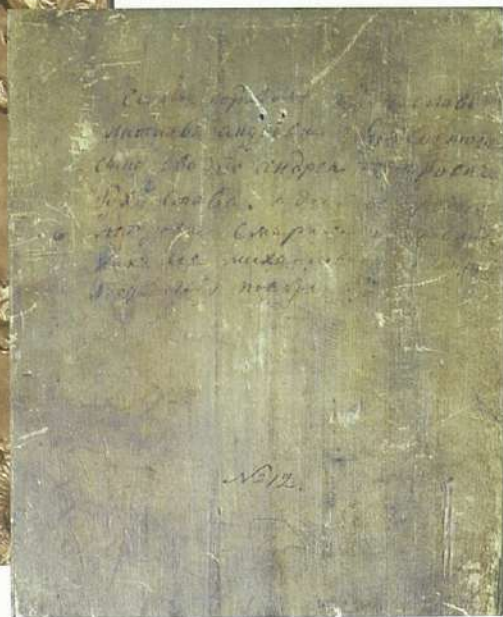
An icon of the Savior.
Russia. XIX c. Chased casing 1831.
Wood, tempera, gilded silver,
hallmark - 84, fabric. 22,7 X 18,7

კოზელშანსკის ყოვლადწმინდა
ლეთისმშობლის ხატი. რუსეთი. XIX ს.
ხე, ტემპერა, მოოქრული ვერცხლი,
ქსოვილი. 22,7 X 8,2

Козельшанская Пресвятая Богородица.
Россия. XIX в.
Дерево, темпера, позолоченное серебро,
ткань. 22,7 X 8,2

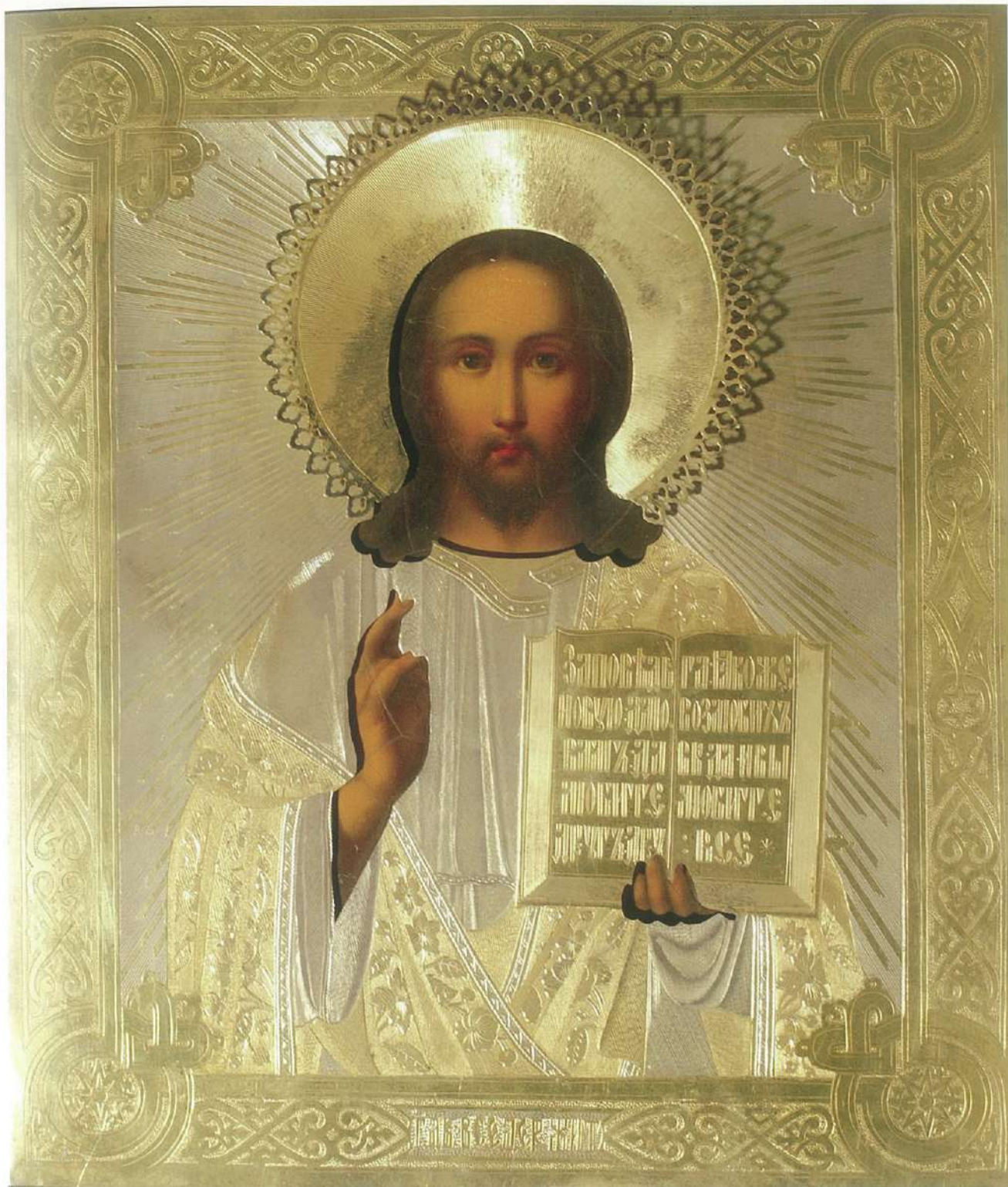
The Kozelshanski's icon of Virgin.
Russia. XIX c.
Wood, tempera, gilded silver, fabric.
22,7 X 8,2

ღვთისმშობელი ყრმით.
რუსეთი. XVIII ს. ჭედური პერანგი 1778.
ხე, ტემპერა, მოოქრული ვერცხლი,
ქსოვილი. 22 X 18,2. (22)

Богоматерь с младенцем.
Россия. XVIII в. Чеканный оклад 1778.
Дерево, темпера, позолоченное серебро,
ткань. 22 X 18,2. (22)

The icon of Virgin with child.
Russia. XVIII c. Chased casing 1778.
Wood, tempera, gilded silver,
fabric. 22 X 18.2. (22)

მაცხოვრის ხატი.
რუსეთი. XIX ს. ჭედური პერანგი 1874.
ხე, ტემპერა, მოჭრული ვერცხლი,
სინჯი - 84, ქსოვილი. 27 X 22,6

Спас.
Россия. XIX в. Чеканный оклад 1874.
Дерево, темпера, позолоченное серебро,
проба - 84, ткань. 27 X 22,6

An icon of the Savior.
Russia. XIX c. Chased casing. 1874.
Wood, tempera, gilded silver,
hallmark - 84, fabric. 27 X 22,6

მაცხოვრის ხატი.
რუსეთი. XIX ს.
ხე, ტემპერა, მოლქრული ვერცხლი.
31,2 X 27,2

Спас.
Россия. XIX в.
Дерево, темпера, позолоченное серебро.
31,2 X 27,2

The icon of the Savior.
Russia. XIX c.
Wood, tempera, gilded silver.
31,2 X 27,2

ღვთისმშობლის ხატი.
რუსეთი. XVIII ს. (?).
ხე, ტემპერა, მოოქრული ვერცხლი.
32,1 X 27

Богоматерь.
Россия. XVIII в. (?).
Дерево, темпера, позолоченное серебро.
32,1 X 27

The icon of Virgin .
Russia. XVIII c (?).
Wood, tempera, gilded silver.
32,1 X 27

ყაზანის ღვთისმშობლის ხატი.
 რუსეთი. XIX ს. ჭედური პერანგი 1881.
 ხე, ტემპერა, მოოქრული ვერცხლი,
 სინჯი - 84, ქსოვილი. 26,4 X 21,7

Казанская Богоматерь.
 Россия. XIX в. Чеканный оклад 1881.
 Дерево, темпера, позолоченное серебро,
 проба - 84, ткань. 26,4 X 21,7

The Kazan icon of Virgin.
 Russia. XIX. Chased casing 1881.
 Wood, tempera, gilded silver,
 hallmark - 84, fabric. 26,4x21,7

ვლადიმირის ღვთისმშობლის ხატი.
რუსეთი. XIX ს. ჭედური პერანგი 1869.
ხე, ტემპერა, მოოქრული ვერცხლი,
სინჯი - 84, ქსოვილი. 35,5 X 31

Владимирская Богоматерь.
Россия. XIX в. Чеканный оклад 1869.
Дерево, темпера, позолоченное серебро,
проба - 84, ткань. 35,5 X 31

The Vladimir icon of Virgin.
Russia. XIX c. Chased casing. 1869.
Wood, tempera, gilded silver,
hallmark - 84, fabric. 35,5 X 31

ვლადიმირის ღვთისმშობლის ხატი.
რუსეთი. XIX ს. ჭედური პერანგი 1871.
ხე, ტემპერა, მოოქრული ვერცხლი,
სინჯი - 84, ქსოვილი. 31,1 X 26,8

Владимирская Богоматерь.
Россия. XIX в. Чеканный оклад 1871.
Дерево, темпера, позолоченное серебро,
проба - 84, ткань. 31,1 X 26,8

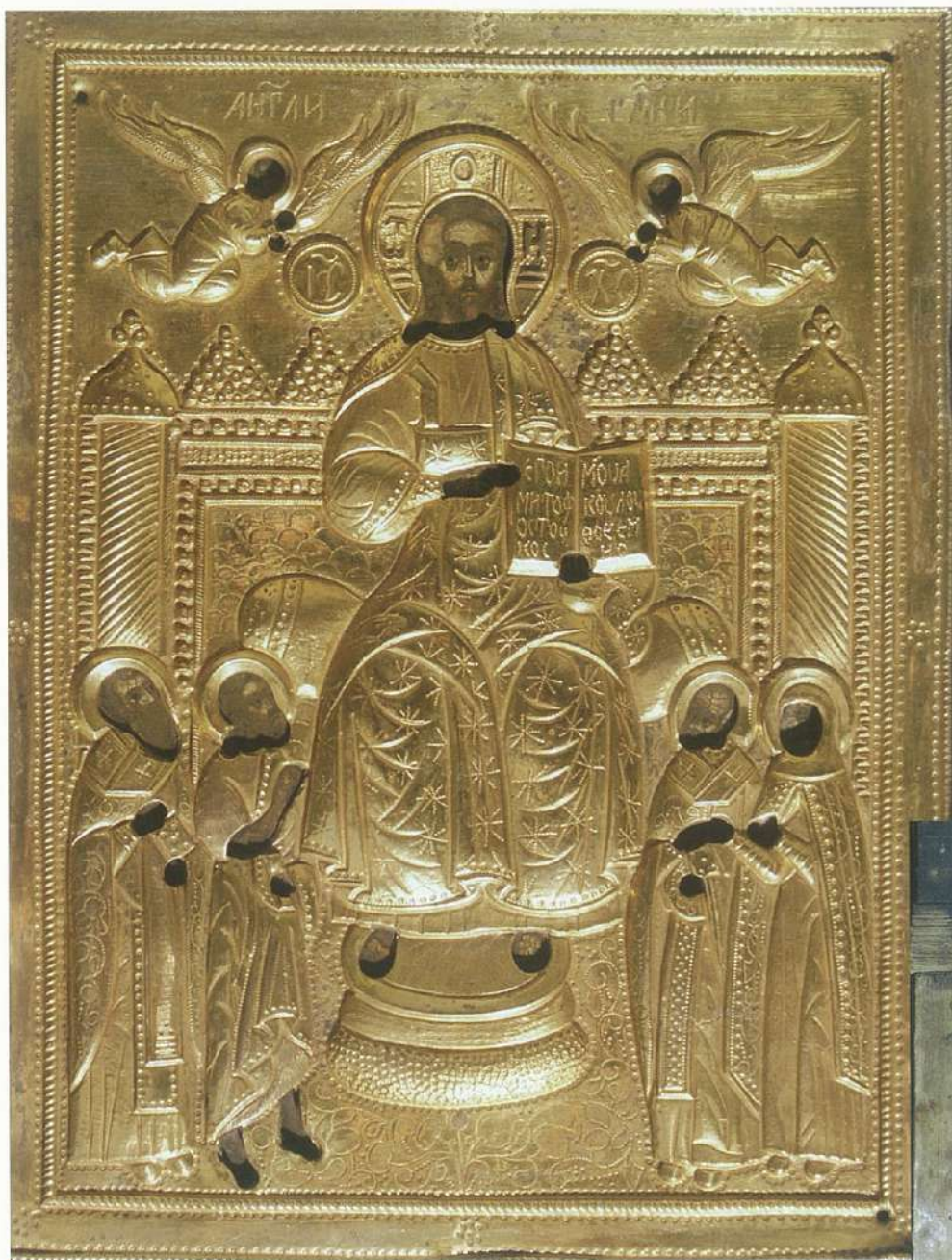
The Vladimir icon of Virgin.
Russia. XIX c. Chased casing. 1871.
Wood, tempera, gilded silver,
hallmark - 84, fabric. 31,1 X 26,8

ყაზანის ღვთისმშობლის ხატი.
რუსეთი. XIX საუკუნის შუა პერიოდი.
ხე, ტემპერა, მოოქრული ვერცხლი,
ქსოვილი. 51,5 X 39,7

Казанская Богоматерь.
Россия. Середина XIX в. Дерево,
темпера, позолоченное серебро, ткань.
51,5 X 39,7

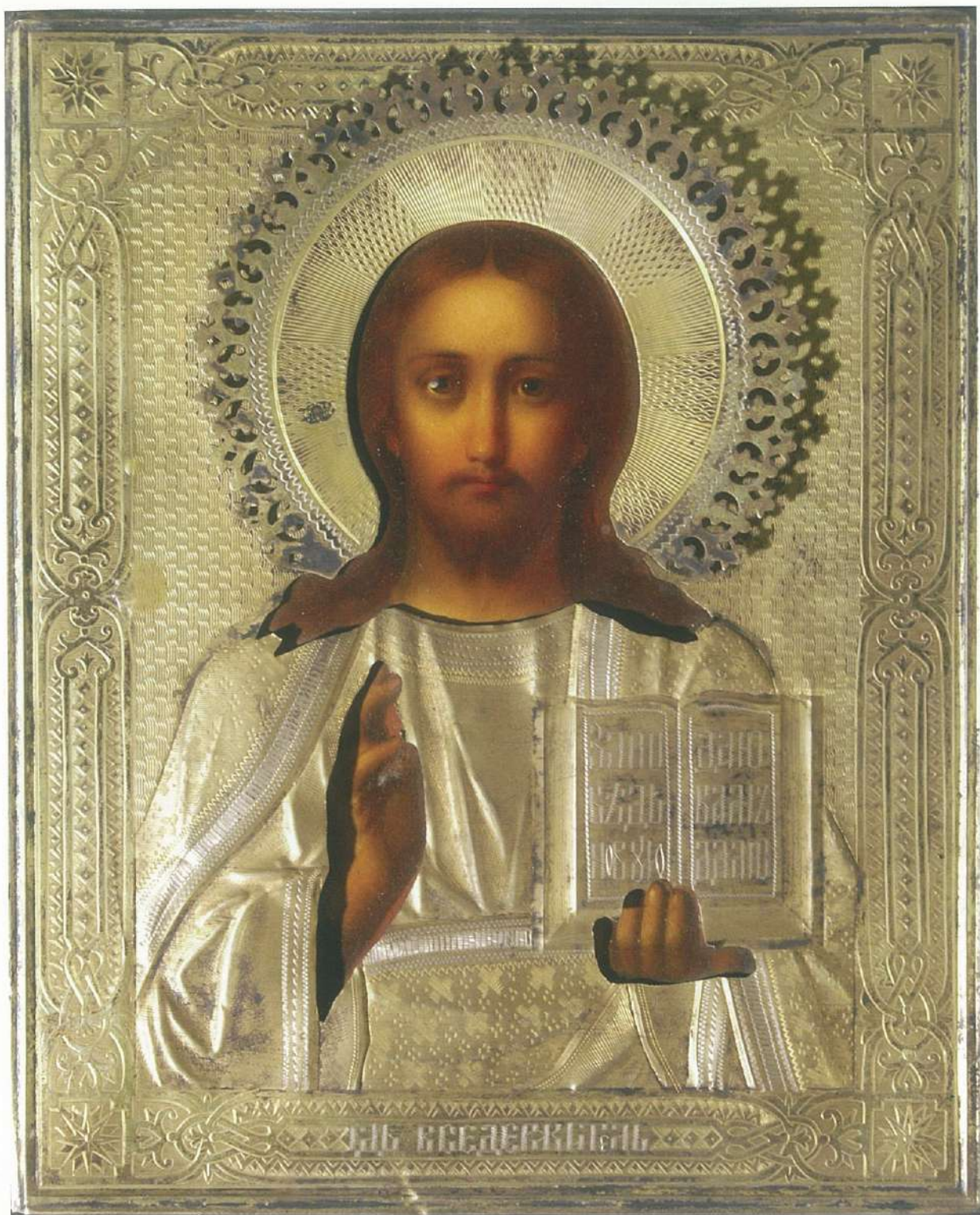
The Kazan icon of Virgin.
Russia. XIX middle years. Wood,
tempera, gilded silver, fabric.
51,5 X 39,7

მაცხოვრის ხატი ლუსკუმაში.
რუსეთი. XVIII-XIX სს. (?).
ხე, ტემპერა, ლითონი.
15,7 X 15,5

Спас.
Россия. XVIII-XIX вв. (?).
Дерево, темпера, металл.
15,7 X 15,5

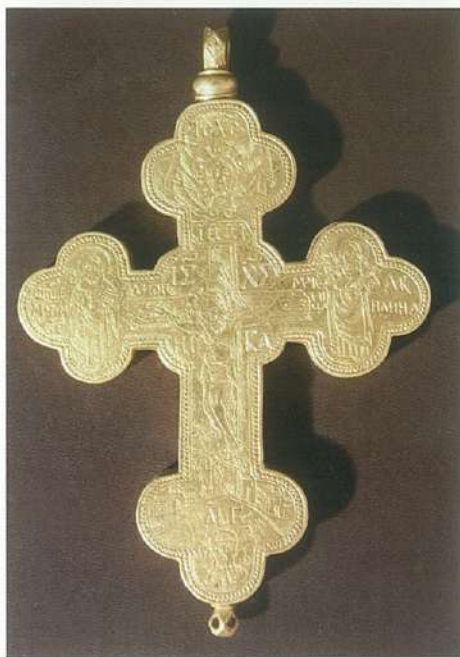
An icon of the Savior in a casket.
Russia. XVIII-XIX cc. (?).
Wood, tempera, metal.
15.7 X 15.5

მაცხოვრის ხატი.
 რუსეთი. XIX ს. ქედური პერანგი 1890.
 ხე, ტემპერა, მოოქრული ვერცხლი,
 სინჯი - 84, ქსოვილი. 17,6 X 14,4

Спас.
 Россия. XIX в. Чеканный оклад 1890.
 Дерево, темпера, позолоченное серебро,
 проба - 84, ткань. 17,6 X 14,4

An icon of the Savior.
 Russia. XIX c. Chased casing 1890.
 Wood, tempera, gilded silver,
 hallmark - 84, fabric. 17,6 X 14,4

კარედი ხატი რელიქვარიუმით.
რუსეთი. XIX საუკუნის შუა პერიოდი.
ხე, ტემპერა, მოოქრული მეტალი, ტყავი,
ქაღალდი. 26 X 15,5

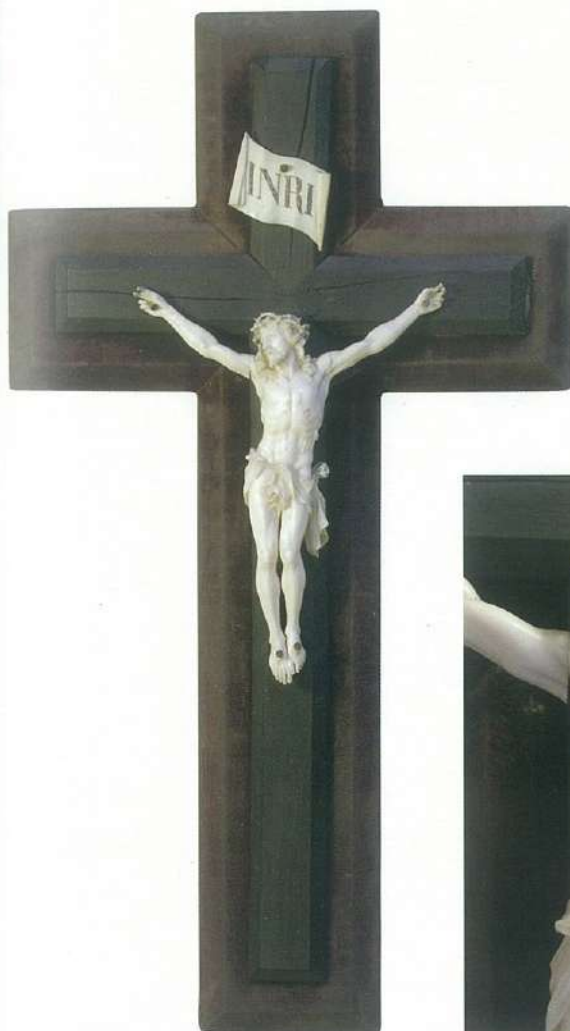
Двухстворчатая икона с реликварием.
Россия. Середина XIX в.
Дерево, темпера, позолоченный
металл, кожа, бумага. 26 X 15,5

A folding icon with a reliquary. Russia.
Middle of the XIX c.
Wood, tempera, gilded metal, leather, paper.
26 X 15,5

ჯვარცმა.
ევროპა. XVIII ს-ის ბოლო XIX ს-ის დასაწყისი.
ხე, სპილოს ძვალი.
ჯვარი 36,7 X 22,7. ფიგურა 17 X 13,5

Распятие.
Европа. Конец XVIII - начало XIX в.
Дерево, слоновая кость.
Крест 36,7 X 22,7. Фигура 17 X 13,5

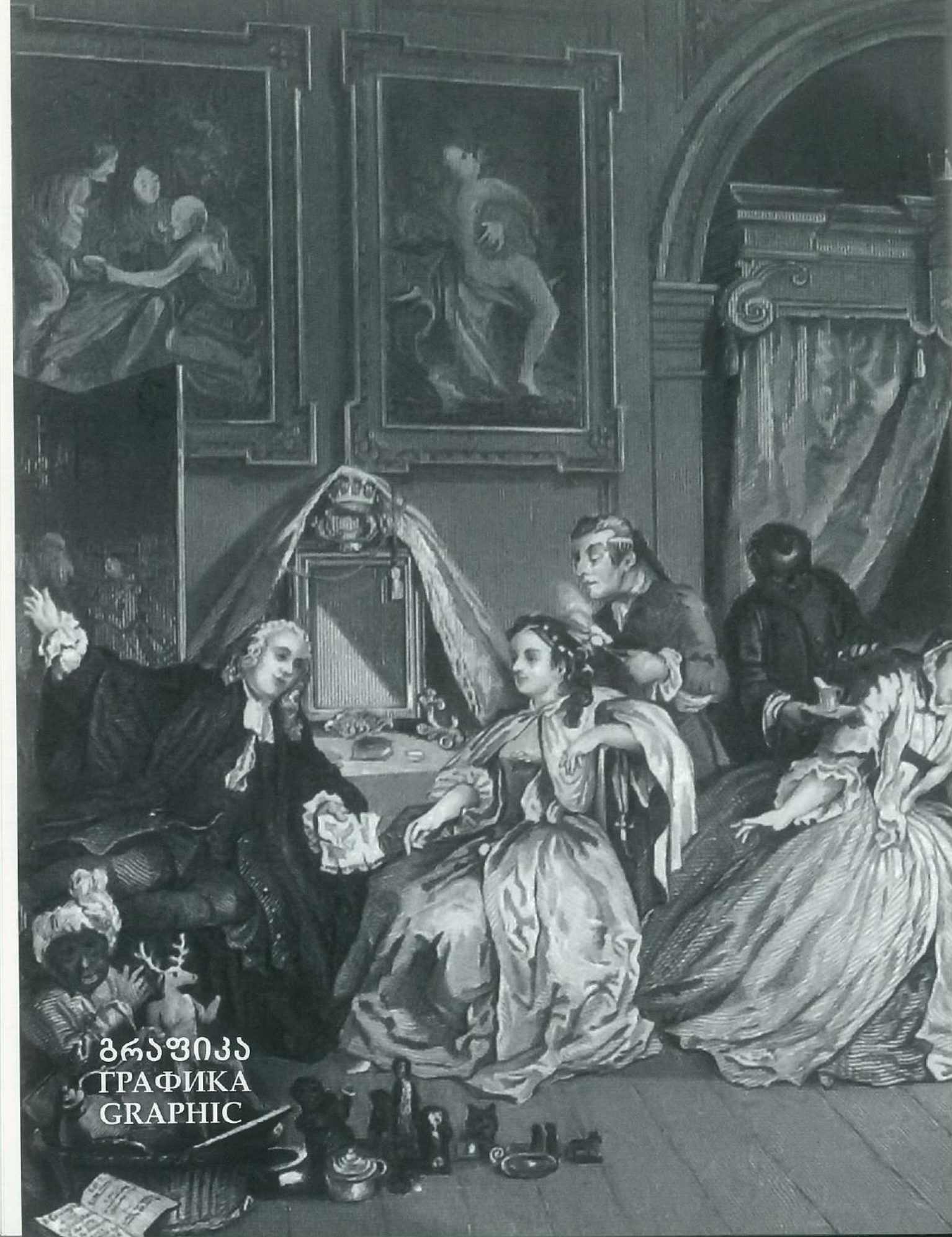
Crucifix.
Europe. End of the XVIIIc. and beginning of the XIX c.
Wood, ivory.
The Cross 36,7 X 22,7. The figure 17 X 13,5

ჯვარცმა. (23).
ევროპა. XVIII ს.
ხე, ხავერდი, სპილოს ძვალი.
ჯვარი 44,3 X 24,4. ფიგურა 15,5 X 13,2

Распятие. (23).
Европа. XVIII в.
Дерево, бархат, слоновая кость.
Крест 44,3 X 24,4. Фигура 15,5 X 13,2

Crucifix. (23).
Europe. XVIII c.
Wood, velvet, ivory.
The Cross 44,3 X 24,4. The figure 15,5 X 13,2

გრაფიკა
ГРАФИКА
GRAPHIC

საექსპოზიციო ოთახებში ორმოცამდე გრაფიკული ნამუშევარია გამოფენილი. აღსანიშნავია ასევე ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტის კუთვნილი დიდი ზომის ალბომი, რომელშიც ევროპის ქალაქების ხედების და პეიზაჟების ფერადი და შავ-თეთრი ლითოგრაფიებია თავმოყრილი (XIX ს.). მათი საერთო რაოდენობა 130-ს აღემატება.

ინტერესს იწვევს ჰ.-დ. მიტრეიტერის (1818 - ?) მიერ აკვარელის ტექნიკაში შესრულებული ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტის ძალზე სახასიათო და მომხიბვლელი პორტრეტი (XIX ს.-ის 30-იანი წლების დასაწყისი). ეტიუდური ხასიათისაა გიორგი სმირნოვის და ევგენია ფონ შლეიერ-სმირნოვას პორტრეტები (უცნობი მხატვარი, 1917).

გრაფიკული ნამუშევრებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია ქსილოგრაფიის, ოფორტის და ლითოგრაფიის ტექნიკით შექმნილი პორტრეტები — ნიკოლოზ სმირნოვის (მხატვარი — კრიუგერი; ლითოგრაფი — ვერნერი), დობროვსკის (მხატვარი — კადლიკი; გრაფიკორი — ბენედეტი). აქვეა XVIII — XIX საუკუნეების ფრანგული გრაფიურები, რომლებიც გარდა იმისა, რომ მხატვართა და გრაფიკორთა (ჟან ბატისტ ვანლო (1684-1745), ლუი მიშელ ვანლო (1707-1771), ბ. ბარონი, ე. კროპსტი) დახვეწილი ოსტატობით გამოირჩევა, ისტორიულ ტიპაჟსაც წარმოგვიდგენს ("დოფინ ლუდოვიკოს პორტრეტი"; "ჟან ფრედერიკ ფილიპოს პორტრეტი"; „მისი უდიდებულესობა უელსის პრინცესა ავგუსტას“ და „პრინც ფრედერიკ ლუისის პორტრეტები“; "ნაპოლეონი და მისი გვარდია").

კოლექციაში უილიამ ჰოგარტის (1697-1764) ჟანრული ფერწერული ნამუშევრების მიხედვით ა.პეინის მიერ შესრულებული ხუთი გრაფიურაცაა დაცული: "შუადღე", "მეჯლისის წინ", "კონტრაქტი", "მავნე მედიცინა", "ღამე მეჯლისის შემდეგ" (18). ოჯახის ისტორიისთვის ღირებულია თამამშევთა გვარის წარმომადგენლის, ვასილ თამამშევის მიერ შესრულებული "ზამთრის პეიზაჟი" (1886).

სმირნოვთა სახლში დაცულია ა. პუშკინის რამდენიმე პორტრეტი, რაც შემთხვევითი სულაც არ არის. როგორც ცნობილია, ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტი პოეტის ახლო მეგობარი იყო. ამ ქალბატონის საოცარი ერუდიციითა და სილამაზით მონიბლულ შემოქმედს მისთვის არაერთი ლექსი აქვს მიძღვნილი. ის გარემო, რომელიც დღეს სმირნოვების სახლში სუფევს პუშკინის ეპოქის გამოძახილია (19).

В экспозиционных залах выставлено до сорока образцов графики. Отметим большой альбом Александры Смирновой-Россет с цветными и черно-белыми литографиями с видами городов и пейзажей Европы (I пол. XIX в), общая численность которых более 130-и.

В технике акварели выполнен чрезвычайно характерный для своего времени портрет Александры Смирновой-Россет (начало 30-ых гг. XIX в.), созданный Г.-Д. Митрейтером. Портреты Георгия Смирнова и Евгении фон Шлейер-Смирновой (неизвестный автор, 1917) носят этюдный характер.

Из графических работ необходимо отметить, созданные в технике ксилографии, офорта или литографии портреты Николая Смирнова (Ф.Крюгер; литограф – Вернер), Добровского (художник Кадлик; гравер – Бенедет). Французские художники XVIII века, выделяются не только изысканным мастерством (Жан Батист Ванлоо(1684-1745), Луи Мишель Ванлоо(1707-1771), но и интересным с исторической точки зрения типажом (“Портрет дофина Людовика”, “Портрет Жана Фредерика Филиппо”, портреты принцессы Августы и принца Фредерика Луи).

В экспозиции представлены пять гравюр, выполненных А.Пейном по живописным работам Уильяма Хогарта (1697-1764): “Полдень”, “Перед балом”, “Контракт”, “Лжемедицина”, “Ночь после бала” (18). Заслуживает внимания “Зимний пейзаж” (1886), выполненный Василием Тамашевым.

Сохранилось несколько портретов А.С. Пушкина, что отнюдь не случайно. В доме Смирновых многое связано с поэтом. Как известно, Александра Смирнова-Россет была близким другом поэта. Очарованный удивительной красотой и умом Александры Осиповны, Пушкин посвятил ей несколько стихотворений. Атмосфера, которая царит и сегодня в доме, во многом соответствует эпохе Пушкина (19).

Approximately forty graphical patterns are exhibited in the rooms of the house. Here is also Alexandra Smirnova-Rossett's large album with more than 130 colored and black-and-white lithographies depicting various European towns and views.

Alexandra Smirnova-Rosset's portrait, a very characteristic and attractive one, is painted with watercolors by H.-D. Mitreiter (1818 – ?) in the XIX c. in the beginning of 30-ties. Two pastels by an unknown artist, drawn in a style of a sketch, present George Smirnov and Evgenia Fon-Shleier-Smirnova's portraits.

Separately must be mentioned the graphical works printed by xylography, etching and lithography: Nicholas Smirnov (artist – Krueger; lithographer – Verner) and Dombrovski's (artist – Cadlik, etcher – Benedet) portraits. Besides, here are the French etchings (XVIII-XIX) created by the truly gifted artists and etchers (Jan Batist Vanloo; 1684 – 1745), Luis Mishel Vanloo; 1707

-1771), B. Baron, E. Cropst) and presenting the historical personages ("The portrait of Dauphin Ludovik", "The portrait of Jan Frederick Filippo," "The portraits of Her Majesty Augusta – the Princess of Wales and Prince Frederick Luis", "Napoleon and his Guards").

The exposition includes 5 etchings by A. Payne, created in a manner of a genre-painter William Hoggart (1697-1764): "Noon", "Before the Ball", "A Contract", "The Harmful (False) Medicine", "A Night after the Ball" (18), and Vasil Tamamshev's "The Winter Scene" (1886).

The given collection includes A. Pushkin's several portraits, and the fact is not accidental at all, because he was a close friend of Alexandra Smirnova-Rosset. The poet, enchanted by her erudition and beauty, had dedicated a number of poems to her. The atmosphere of the nowadays "Smirnovs' House" coincides with Pushkin's epoch. (19).

ჰ.-დ. მიტრეიტერი.
ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტის
პორტრეტი. 1820-1830-იანი წწ.
ქაღალდი, აკვარელი. 23,6 X 19,5

Г.-Д. Митрейтер.
Портрет Александры Смирновой-
Россет. 1820-1830-ые гг.
Бумага, акварель. 23,6 X 19,5

H.-D. Mitreiter.
Alexandra Smirnova-Rosset's portrait.
1820-1830-ies.
Paper, water-colors. 23,6 X 19,5

ფ. კრიუგერი (1797-1857).
ლითოგრაფი ვერნერი. ნიკოლოზ
სმირნოვის პორტრეტი. 1835 წელი.
ლითოგრაფია. 37 X 25

Ф.Крюгер (1797-1857).
Литограф Вернер. Портрет Николая
Смирнова. 1835.
Литография. 37 X 25

F. Krueger.(1797-1857)
Lithographer Werner. Nikoloz
Smirnov's portrait. 1835.
Lithography. 37 X 25

უცნობი მხატვარი.
გრაფიკი ა. ნეიმანი. ალექსანდრე
პუშკინის პორტრეტი. XIX ს-ის I ნახ.
ოფორტი. 27,6 X 19,5

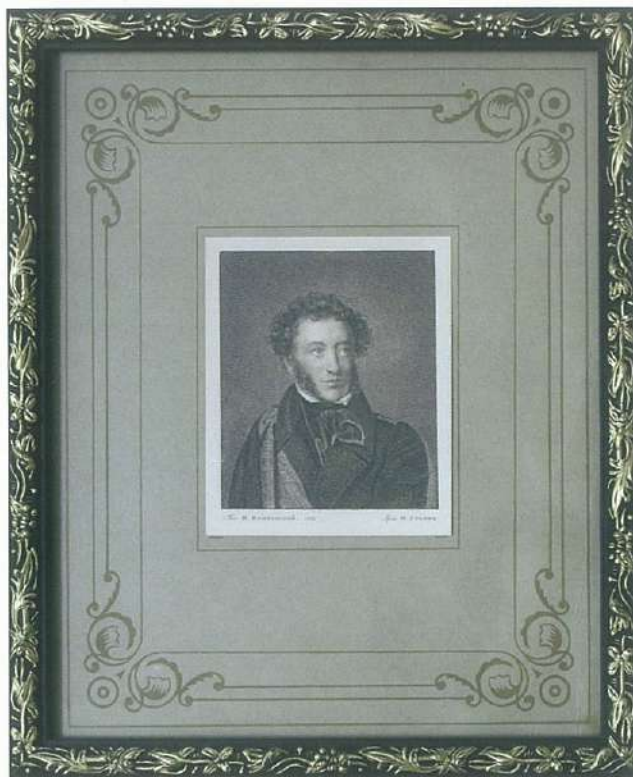
Неизвестный художник.
Гравёр А. Нейман. Портрет Александра
Пушкина. Первая половина XIX в.
Офорт. 27,6 X 19,5

An unknown painter.
Engraver A. Neimann. Alexander Pushkin's
Portrait. XIX c. I half.
Ofort. 27,6 X 19,5

ო. კიპრენსკი (1782-1836).
გრაფიკორი ნ. უტკინი (1780-1863).
ა. პუშკინის პორტრეტი. ორიგინალი 1827.
ოფორტი 1838. 10,3 X 8,7

О. Кипренский (1782-1836).
Гравёр Н.И. Уткин (1780-1863). Портрет
А.С. Пушкина. Оригинал 1827.
Офорт 1838. 10,3 X 8,7

O. Kiprenski (1782-1836).
Engraver N.E. Utkin (1780-1863). A. S.
Pushkin's portrait. Original 1827.
Ofort 1838. 10,3 X 8,7

ა. ბელოგრუდი (1875-1933).
პუშკინის საფლავის ხედი ჩრდილოეთის
მხრიდან. XIX ს. ბოლო XX ს. დასაწყისი.
ქაღალდი, აკვარელი. 18,8 X 27,4

А. Белогруд (1875-1933).
Вид памятника на могиле Пушкина с
северной стороны. Конец XIX - начало XX в.
Бумага, акварель. 18,8 X 27,4

A. Belograd (1875-1933).
The sight of Pushkin's tomb-monument from the
north side. End of the XIX c. and beginning XX c.
Paper, water-colors. 18,8 X 27,4

ჟან-ბატისტ ვანლოო (1684-1745).
უელსის პრინცის ფრედერიკ ლუისის
პორტრეტი. გრაფიორი ბ. ბარონი (1696-1762).
საფრანგეთი. 1753.
ოფორტი. 59 X 42,5

Жан-Батист Ванлоо (1684-1745). Портрет
принца Фредерика Луи.
Гравер Б. Барон (1696-1762).
Франция. 1753.
Офорт. 59 X 42,5

Jan-Batist Vanloo (1684-1745). The portrait of
Frederick Luis, the Prince of
Welsh. Engraver B. Baron (1696-1762).
France. 1753.
Ofort. 59 X 42,5

ჟან-ბატისტ ვანლოო (1684-1745).
უელსის პრინცესა ავგუსტას პორტრეტი.
გრაფიორი ბ. ბარონი (1696-1762).
ევროპა. 1756.
ოფორტი. 58 X 42

Жан-Батист Ванлоо (1684-1745).
Портрет принцессы Уэльской Августы.
Гравёр Б. Барон (1696-1762).
Европа. 1756.
Офорт. 58 X 42

Jan-Batist Vanloo (1684-1745).
The portrait of Augusta, the Princess of Welsh.
Engraver B. Baron (1696-1762).
Europe. 1756.
Ofort. 58 X 42

ლუი მიშელ ვანლოო (1707-1771).
ჟან ფრედერიკ ფილიპოს პორტრეტი.
საფრანგეთი. 1736.
ოფორტი. 51,5 X 35

Луи Мишель Ванлоо (1707-1771).
Портрет Жана Фредерика Филиппо.
Франция. 1736.
Офорт. 51,5 X 35

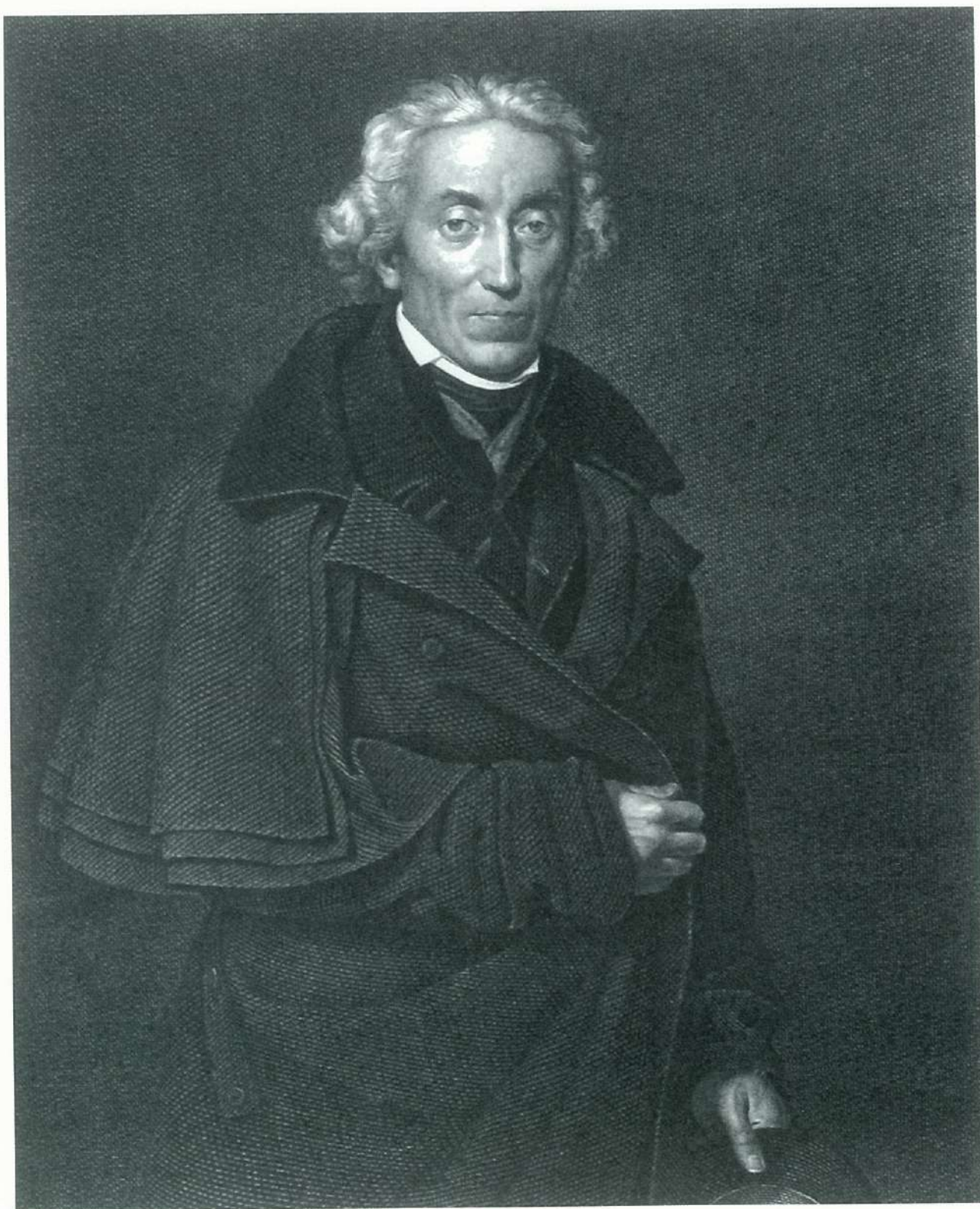
Louis Mishel Vanloo (1707-1771).
Jan Frederik Fillipo's portrait.
France. 1736.
Ofort. 51,5 X 35

უცნობი მხატვარი.
დოფინ ლუდოვიკოს პორტრეტი (1729-
1765). საფრანგეთი.
ოფორტი. 52 X 34,7

Неизвестный художник.
Портрет дофина Людовика (1729-1765).
Франция.
Офорт. 52 X 34,7

An unknown painter.
Dauphin Ludovik's portrait (1729-1765).
France.
Ofort. 52 X 34,7

ფ. კადლიკი (1786-1840).
დობროვსკის პორტრეტი.
ევროპა. XIX ს.
ოფორტი . 36,5 X 25,5

Ф.Кадлик (1786-1840).
Портрет Добровского.
Европа. XIX в.
Офорт. 36,5 X 25,5

F. Kadlik (1786-1840).
Dobrovski's portrait.
Europe. XIX c.
Ofort. 36,5 X 25,5

უ. ჰოგარტი (1697-1764).
 ღამე მეჯლისის შემდეგ.
 გრავეორი ა. პეინი.
 გერმანია.
 ოფორტი. 18,5 X 24

У. Хогарт (1697-1764).
 Ночь после бала.
 Гравёр А.Г. Пейн.
 Германия.
 Офорт. 18,5 X 24

U. Hoggart (1697-1764).
 A Night after the Ball.
 Engraver – A. H. Payne.
 Germany.
 Ofort. 18,5 X 24

უ. ჰოგარტი (1697-1764).
 ცრუ მედიცინა.
 გრავეორი ა. პეინი.
 გერმანია.
 ოფორტი. 18,5 X 24

У. Хогарт (1697-1764).
 Лжемедицина.
 Гравёр А.Г. Пейн.
 Германия.
 Офорт. 18,5 X 24

U. Hoggart (1697-1764).
 The Pseudo Medicine.
 Engraver – A. H. Payne.
 Germany.
 Ofort. 18,5 X 24

ე. კროფტსი.
ნაპოლეონი და მისი გვარდია.
ნიუ-იორკი. 1903.
ლითოგრაფია.
53X72

Е.Кропс.
Наполеон и его гвардия.
Нью-Йорк. 1903.
Литография.
53X72

E.Kropts.
Napoleon and his Guards.
New-york. 1903.
Lithography.
53X72

ვ. თამამშევი.
ზამთრის პეიზაჟი. 1886.
ტონირებული ქაღალდი, ნახშირი, ცარცი.
21 X 27,5

В.М.Тамамшев.
Зимний пейзаж. 1886.
Тонированная бумага, уголь, мел.
21 X 27,5

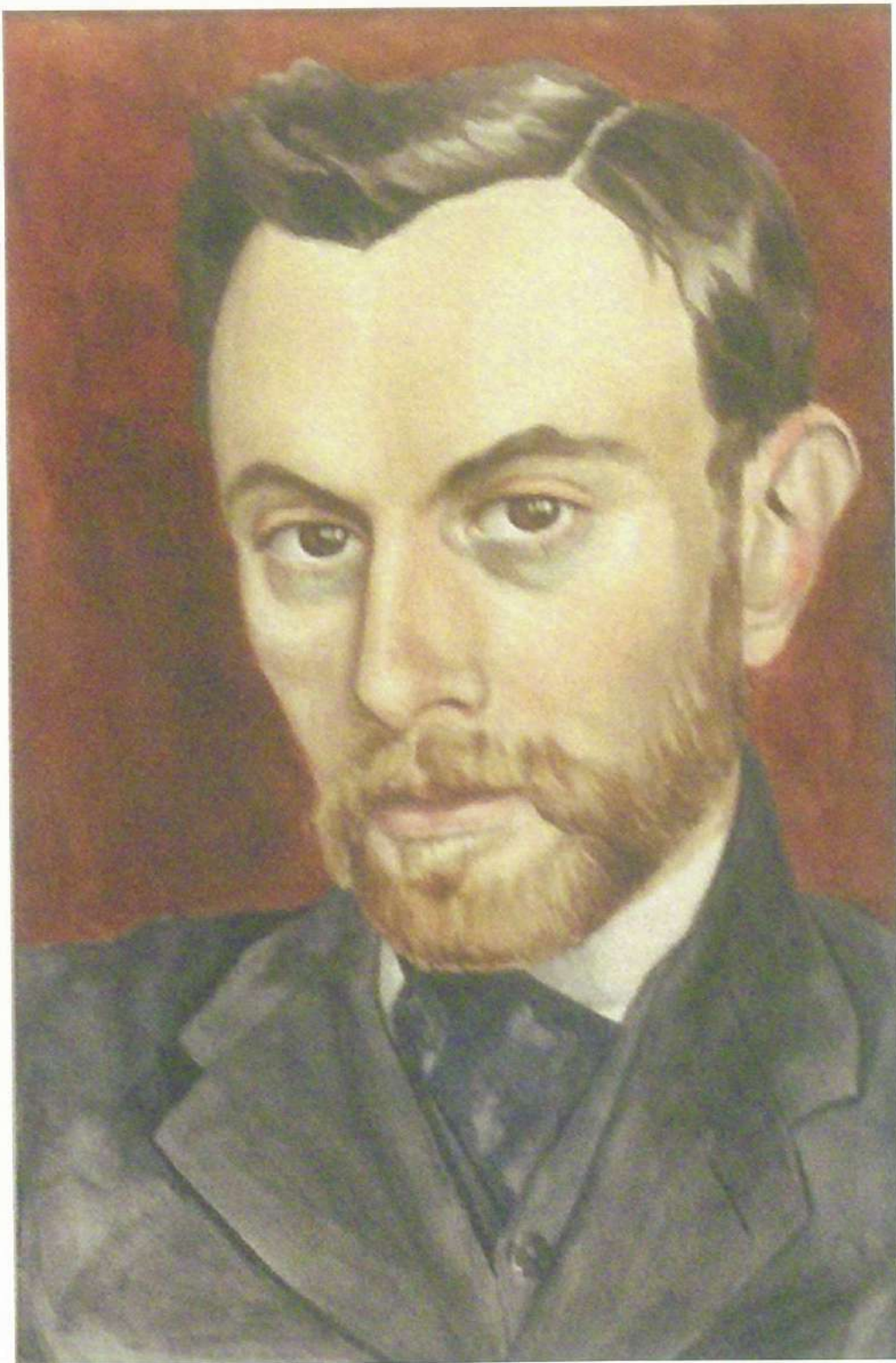
V. Tamamshev.
The Winter landscape. 1886.
Toned paper, coal, chalk.
21 X 27,5

თ. პორშელდტი (1829-1871).
ასლანბეგ მასუკოვის პორტრეტი.
ბორჯომი. 1858 წლის 10 ივლისი.
ქაღალდი, აკვარელი. 33,5 X 22,5

Т. Горшельдт (1829-1871).
Портрет Аслан-бек Машукова.
Боржоми. 1858 г. 1 июля.
Бумага, акварель. 33,5 X 22,5

T. Horsheldt (1829-1871).
Aslanbeg Mashukov's portrait.
Borjomi. 1858. July 10.
Paper, water-colors. 33,5 X 22,5

უცნობი მხატვარი.
გიორგი სმირნოვის პორტრეტი.
თბილისი. 8. I. 1917.
ქაღალდი, პასტელი.
35,7 X 28,7

Неизвестный художник.
Портрет Георгия Смирнова.
Тбилиси. 8.I.1917.
Бумага, пастель.
35,7 X 28,7

An unknown painter.
George Smirnov's portrait.
Tbilisi. 8.I.1917.
Paper, pastel.
35,7 X 28,7

უცნობი მხატვარი.
ევგენია ფონ შლეიერ-სმირნოვას
პორტრეტი. თბილისი. 16. XII. 1917.
ქალაღდი, პასტელი. 30,3 X 23

Неизвестный художник.
Портрет Евгении фон Шлейер-Смирновой.
Тбилиси. 16.XII.1917.
Бумага, пастель. 30,3 X 23

An unknown painter.
Evgenia Fon Shleier-Smirnova's portrait.
Tbilisi. 16. XII. 1917.
Paper, pastel. 30,3 X 23

ქანდაკება
СКУЛЬПТУРА
SCULPTURE

სმირნოვთა კოლექციის შემადგენლობაშია რამდენიმე სკულპტურაც. მათ შორის უმთავრესია ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტის ბიუსტი, რომელიც კარლ-ფრიდრიხ ვიჰმანის (1775-1836) მიერ კლასიციზტური მანერითაა შესრულებული.

ოჯახს დიდი სიახლოვე აკავშირებდა ქართველ მეცენატ დავით სარაჯიშვილთან. ამ მიზეზით აიხსნება იაკობ ნიკოლაძის (1876-1951) მიერ, სარაჯიშვილის საფლავის მონუმენტისთვის შექმნილი "ქართველი ქალის" ფიგურის თაბაშირის ესკიზის არსებობა ექსპოზიციაში (სავარაუდოდ 1910-იანი წლები). მცირე პლასტიკის ეს ნიმუში დახვეწილი მარტივი ფორმით, და ემოციურობით ხასიათდება (20).

დეკორატიული ქანდაკებებიდან აღსანიშნავია ბუხრის სამშვენისად განკუთვნილი ცხოველთა ქანდაკებები: "ტახი", "ძაღლი", "ლომი და ხარი", „ლომი და ცხენი“ (დასავლეთ ევროპა, XIX ს.).

რელიეფებიდან ყურადღებას იქცევს, ბერტელ (ალბერტო) ტორვალდსენის (1768/70-1844) ნამუშევრების ასლები (XIX ს-ის II ნახ.) — სახელწოდებით „დღე“ და „ღამე“; ასევე ალჰამბრის სასახლის (ესპანეთი, XIII — XV სს.) არქიტექტურული დეტალები (XIX ს.).

В коллекции Смирновых сохранилось также несколько скульптур и рельефов. Особого внимания заслуживает бюст Александры Смирновой-Россет, выполненный Карлом-Фридрихом Вихманом (1775-1836) в классицистической манере.

Семьи Смирновых и Эристави были близко связаны с грузинским меценатом Давидом Сараджишвили, этим объясняется нахождение здесь созданного Яковом Николадзе (1876-1951), предположительно в 1910-е годы, эскиза памятника, предназначавшегося для могилы Д. Сараджишвили. Гипсовая фигура "Грузинки" отличается сдержанной пластичностью и эмоциональностью (20).

Из скульптур небольших размеров следует отметить также предназначенные для украшения камина декоративные скульптуры "Кабан", "Собака", "Лев и бык", "Лев и лошадь" (Западная Европа, XIX в.).

Из рельефов представляют интерес копии работ (вторая половина XIX в.) Бертеля (Альберто) Торвальдсена (1768/70-1844), "День" и "Ночь", а также архитектурные фрагменты (XIX в.) дворца Альгамбра (Испания, XIII-XV вв.).

There are several sculptures here as well. Special attention should be paid to Alexandra Smirnova-Rosset's bust, created by Karl-Friedrich Wihman (1775-1836) in a classic manner.

It must be mentioned that the Georgian maecenas David Sarajishvili was a close friend of the family, and that is the reason why the outline for Sarajishvili's tomb – the small-sized gypsum figure of "The Georgian Women", distinguished by extreme plasticity and emotionalism, made by Jacob Nikoladze (1876-1905) supposedly in 1910 – is presented in the given collection. (20).

Among the decorative statues must be singled out the ones presenting animals: "A Wild Boar", "A Dog", "A Lion and a Bull", "A Lion and a Horse", that belong to the so-called "mantel adornments" (West Europe, XIX c.)

Among the relief attention should be paid to the reproductions (XIX c. II half) of Bertel (Alberto) Torvaldsen's (1768/70-1844) works – "Daytime" and "Night" and to the architectural details (XIX c.) of the Alhambra Palace (Spain, XIII-XV cc.) serving for a souvenir.

ი. ნიკოლაძე (1876—1951). "ქართველი
ქალი". 1910. თაბაშირი. სიმაღლე 29,5

Я. Николадзе (1876-1951). "Грузинка".
1910. Гипс. Высота 29,5

J. Nikoladze (1876-1951). "Georgian
Woman". 1910. Gypsum. Height 29,5

ბ. ტორვალდსენი (1768/70 – 1844).
დანია. რელიეფური კომპოზიცია
„დღე“ (ასლი). ორიგინალის შექმნის
თარიღი 1814-1815.
თაბაშირი. დიამეტრი 21,5

Б.Торвальдсен (1768/70-1844). Дания.
Рельефная композиция „День“
(копия). Дата создания оригинала
1814-1815.
Гипс. Диаметр 21,5

B. Torvaldsen (1768/70-1844). Denmark.
„Daytime“ composition in relief
(copy). The original dates of creation is
1814-1815.
Gypsum. Diameter 21,5

ბ. ტორვალდსენი (1768/70 – 1844).
დანია. რელიეფური კომპოზიცია
„ღამე“ (ასლი). ორიგინალის შექმნის
თარიღი 1814-1815.
თაბაშირი. დიამეტრი 21,5

Б.Торвальдсен (1768/70-1844). Дания.
Рельефная композиция „Ночь“
(копия). Дата создания
оригинала 1814-1815.
Гипс. Диаметр 21,5

B. Torvaldsen (1768/70-1844). Denmark.
„Night“ – composition in relief (copy).
The original dates of
creation is 1814-1815.
Gypsum. Diameter 21,5

კ.-ფ. ვიხმანი (1775-1836). ალექსანდრა
სმირნოვა-როსეტის ბიუსტი.
რომი. 1834. მარმარილო. 66,2 X 40

К.-Ф. Вихман (1775-1836). Бюст
Александры Смирновой-Россет.
Рим. 1834. Мрамор. 66,2 X 40

К.-Ф. Вихман (1775-1836). Alexandra
Smirnova-Rossett's Bust.
Rome, 1834. Marble. 66,2 X 40

ძაღლი.
იტალია. XIX ს.
ქვა. 33 X 16,3 X 31

Собака.
Италия. XIX в.
Камень. 33 X 16,3 X 31

The dog.
Italy. XIX c.
Stone. 33 X 16,3 X 31

ტახი.
იტალია. XIX ს.
ქვა. 28 X 16,5 X 34

Кабан.
Италия. XIX в.
Камень. 28 X 16,5 X 34

The wild boar.
Italy. XIX c.
Stone. 28 X 16,5 X 34

ალჰამბრას სასახლის არქიტექტურული
დეტალის ასლი
ესპანეთი. XIX ს. 80-90-იანი წლები.
ალებასტრი, საღებავი. 35,5 X 23

Копия архитектурной детали дворца
Альгамбра. Испания. XIX в. 80-90-е годы.
Алебастр, краска. 35,5 X 23

A copy of the architectural detail of the
Alhambra Palace. Spain. XIX c. 80-90-ies.
Alabaster, paint. 35,5 X 23

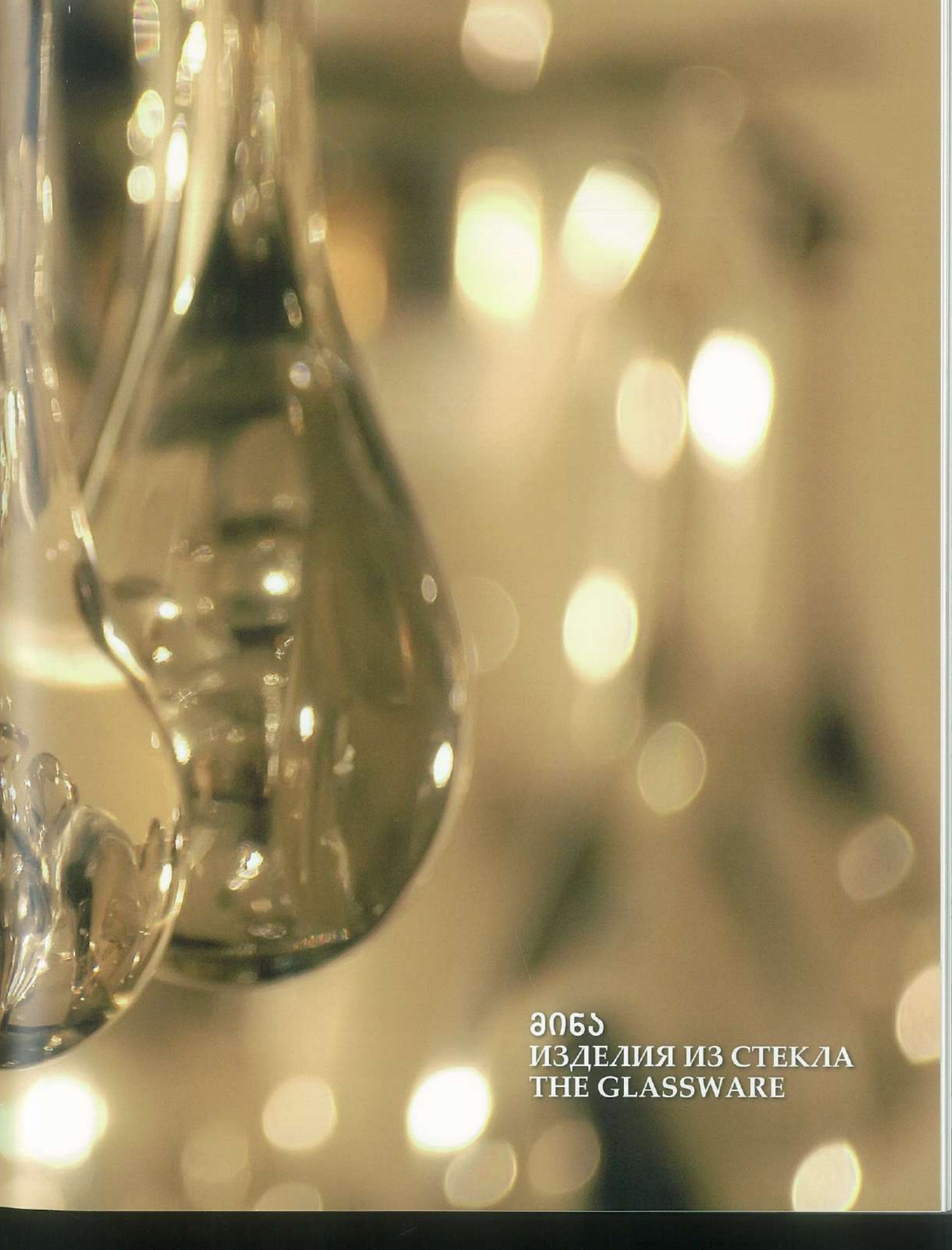
ალჰამბრას სასახლის
არქიტექტურული დეტალის ასლი
ესპანეთი. XIX ს. 80-90-იანი წლები.
ალებასტრი, საღებავი. 32,5 X 19,5

Копия архитектурной детали
дворца Альгамбра.
Испания. XIX в. 80-90-е годы.
Алебастр, краска. 32,5 X 19,5

A copy of the architectural detail of the
Alhambra Palace.
Spain. XIX c. 80-90-ies.
Alabaster, paint. 32,5 X 19,5

ЭНЕС
ИЗДЕЛИЯ ИЗ СТЕКЛА
THE GLASSWARE

სმირნოვებისა და თამამშევების რამდენიმე თაობის წარმომადგენელთა ყოფის მემკვიდრედ ქცეული კოლექციის უმთავრეს ნაწილს გამოყენებითი ხელოვნების ნიმუშები თუ უტილიტარული დანიშნულების ნივთები შეადგენს.

აქ მრავლადაა კერამიკული და მინის ნაკეთობები, მათ შორის ჭურჭელი, დეკორატიული ლარნაკები, კანდელაბრები, ლამფები და სადღესასწაულო თასები.

შთაბეჭდავია ამ ნივთთა გეოგრაფიული და ქრონოლოგიური ჩარჩოებიც. კოლექციის ძირითად ბირთვს, XVIII-XIX საუკუნეების რუსული მინა და XIX საუკუნის რუსული და ევროპული ფაიფური ქმნის.

სმირნოვების სახლში დაცული ჭურჭელი უნიკალურ ნიმუშებსაც მოიცავს. წარმოდგენილია რუსული მინის განვითარების ადრეული, თვითმყოფადობით გამორჩეული ისტორიული პერიოდი, როდესაც ნაკეთობების შექმნის მთავარი დამკვეთი საიმპერატორო კარი იყო. განსაკუთრებული ადგილი მინის სადღესასწაულო თასებს ეთმობა. ისინი ფორმის სისადავითა და დახვეწილობით ხასიათდება. ორნამენტიკის ძირითად თემას პერალდიკური მოტივები, წარწერები (მათი უმეტესობა პეტრე I-ს და მის მემკვიდრეებს უკავშირდება) და ალეგორიული კომპოზიციები ქმნის. სმირნოვთა კოლექციის მრავალრიცხოვან ნიმუშებს შორის არის როგორც XVIII საუკუნის დასაწყისის, ნაკლებად დეკორირებული, ასევე ამავე საუკუნის შუა პერიოდის თასებიც როკაილის დეკორით და მრავალრიცხოვანი წარწერებით. გამოყენებულია გრავირებული ზედაპირის მოჭერის და მჟავით ამოწვის ტექნიკაც. ეს თასები რუსული მინის წარმოების საუკეთესო ნიმუშთა კატეგორიას მიეკუთვნება.

კოლექციაში მინის თასების, კათხების, მოვერცხლილი ლარნაკების, სპეციალური შეკვეთით დამზადებული მინის ჭურჭლის ნაკრების (ზედ მეპატრონის ვენზელით — "E.T.") და ამობერვის ტექნიკით შესრულებული მინის კანდელაბრების გარდა, ყურადღებას იქცევს ე.წ., "რძისფერი მინის" ლამფა, რომელიც კლასიციზმის ხანას განეკუთვნება და შესაბამისი მხატვრული სტილისტიკით ხასიათდება. ლამფის ზედაპირზე ალეგორიული ფიგურები და ყვავილების გირლიანდება გამოსახული.

ინტერესს იმსახურებს თეთრი გაუმჭვირვალე მინის პატარა ზომის ჭურჭელი დავით სარაჯიშვილის ქარხანაში წარმოებული საბრტყიანი სასმელისათვის. ჭურჭლის ცალ მხარეს სარაჯიშვილის ქარხნის სამარკო ნიშანი, მეორე მხარეს კი მამლის გამოსახულებაა დატანილი. გარდა იმისა, რომ ნივთი ძალიან იშვიათია, მისი მნიშვნელობა ისტორიულ-კულტურული თვალსაზრისითაცაა აღსანიშნავი.

Большую часть коллекции, ставшей летописью семейного быта нескольких поколений Смирновых, Тамамшевых, Эристави составляют образцы прикладного искусства и предметы утилитарного назначения.

Здесь собрано большое количество керамических и стеклянных изделий, среди них посуда, декоративные вазы, канделябры, лампы и кубки.

Впечатляют также географические и хронологические рамки этой коллекции. Большинство экспонатов относится к XIX-XX векам, однако встречаются и изделия XVIII века; воедино собраны образцы русского, европейского производства, что представляется нам одним из основных достоинств этой коллекции.

В коллекции Смирновых присутствуют и уникальные образцы. Здесь представлен ранний, отличающийся самобытностью исторический период развития русского стекла, когда основным заказчиком изделий был императорский двор. Особое место занимают стеклянные кубки. Они отличаются изяществом формы. Основную тему орнаментики составляют геральдические мотивы, надписи (большинство из них связаны с Петром I и его наследниками) и аллегорические композиции.

В Доме Смирновых хранится немало таких кубков. Среди них кубки, как раннего периода, менее декорированные, так и кубки, относящиеся к среднему периоду XVIII века с рокайлевым декором и многочисленными надписями. Есть образцы с использованием техники позолоты при гравировке поверхностей, а также техники травления кислотой. Эти кубки относятся к ценнейшим образцам русского стекла.

В коллекции, кроме стеклянных кубков, кружки, стопки, есть вазочки в серебре, изготовленный по специальному заказу комплект посуды с вензелем заказчика (Е.Т). Привлекает внимание лампа молочного стекла, выполненная в стиле классицизма. На поверхности лампы изображены аллегорические фигуры и гирлянды цветов.

Представляет интерес небольшой сосуд из молочного стекла, предназначенный для спиртных напитков, производимых на фабрике Давида Сараджишвили. На одной стороне его – марочный знак фабрики Сараджишвили, а на другой – изображение петуха. Помимо художественной ценности, следует отметить культурно-историческое значение этого предмета.

That the main part of the collection – turned into the chronicle of the Smirnov-Tamamshevs' generations – is presented by various utilities and samples of applied art.

The collection includes a number of ceramic articles together with glassware; among them, you can find dishes, decorative vases, candelabrams, lamps and festal cups and bowls.

The geographical and chronological frames of the given collection are very impressive as well. The Russian glass (the verge of XVIII – XIX cc.) and Russian and European porcelain must be regarded as the main core of the collection..

The Smirnovs' collection includes a great number of such unique articles. Here is presented the early, remarkably distinctive historical period of the development of glass-production, when the main customer was the Russian Court. Special attention should be paid to festal glass bowls distinguished by the simplicity and sparing decorations and ornaments. The main "theme" of ornamentation consists of heraldic motifs, inscriptions (most of them are related to Peter the Great and his heirs) and allegorical compositions. Among them are the less decorated samples of the earlier period together with those dating back to the middle of the XVIII c. – with Rokail's décor and numerous inscriptions. Here is used the gilding technique while etching the surface and the technique of scorching by acid as well. All these bowls belong to the category of the best patterns of the Russian glass-production.

In the given collection, besides the glass bowls, mugs, silvered vases, the glass service produced according to the special order with the owner's monogram on it ("E. T.") and a glass candelabrum made by the blowing technique, special attention is attracted by a "milk-colored glass" lamp belonging to the classical period and characterized by the artistic style of that time. Its surface is adorned with allegorical figures and flower-garlands.

One must single out the opaque white sample of small size used for the spirits produced at David Sarajishvili's factory. On its one side, we can see a trademark of that factory, and an arrogant rooster – on the other. That is a truly unique thing and besides, of a great historical and cultural value.

თასი სახურავით.
რუსეთი. XVIII ს.
უფერო მინა, დანახნაგება, გრავირება.
სიმაღლე 24,5, დიამეტრი 8,3

Кубок с крышкой.
Россия. XVIII в.
Бесцветное стекло, гранение, гравировка.
Высота 24,5, диаметр 8,3

A bowl with lid.
Russia. XVIII c.
Colorless glass, faceted, engraving.
Height 24,5, diameter 8,3

თასი სახურავით.
რუსეთი. XVIII ს.

უფერო მინა, დანახნაგება, გრავირება.
სიმაღლე 35,8, დიამეტრი 10,5

Кубок с крышкой.
Россия. XVIII в.

Бесцветное стекло, гранение, гравировка.
Высота 35,8, диаметр 10,5

A bowl with lid.
Russia. XVIII c.

Colorless glass, faceted, engraving.
Height 35,8, diameter 10,5

თასი სახურავით.
რუსეთი. XVIII ს-ის I ნახევარი.
უფერო მინა, დანახნაგება, გრავირება.
სიმაღლე 33,7, დიამეტრი 11,5

Кубок с крышкой.
Россия. I-я половина XVIII в.
Бесцветное стекло, гравировка.
Высота 33,7, диаметр 11,5

A bowl with lid. Russia.
XVIII c. I half.
Colorless glass, faceted, engraving.
Height 33,7, diameter 11,5

თასი სახურავით.
 რუსეთი. XVIII ს.
 უფერო მინა, დანახნაგება, გრავირება.
 სიმაღლე 36, დიამეტრი 10,8

Кубок с крышкой.
 Россия. XVIII в.
 Бесцветное стекло, гранение, гравировка.
 Высота 36, диаметр 10,8

A bowl with lid.
 Russia. XVIII c.
 Colorless glass, faceted, engraving.
 Height 36, diameter 10,8

თასი.
რუსეთი. XVIII ს.
უფერო მინა, დანახნაგება, გრავირება.
სიმაღლე 28, დიამეტრი 13,8

Кубок.
Россия. XVIII в.
Бесцветное стекло, гранение, гравировка.
Высота 28, диаметр 13,8

A bowl.
Russia. XVIII c.
Colorless glass, faceted, engraving.
Height 28, diameter 13,8

თასი თავსახურით.

რუსეთი. XVIII ს.

უფერო მინა, დანახნაგება, გრავირება.
სიმაღლე 29,3, დიამეტრი 10

Кубок с крышкой.

Россия. XVIII в.

Бесцветное стекло, гранение, гравировка.
Высота 29,3, диаметр 10

A bowl with lid.

Russia. XVIII c.

Colorless glass, faceted, engraving.
Height 29,3, diameter 10

თასი სახურავით.
რუსეთი. XVIII ს.

უფერო მინა, დანახნაგება, გრავირება.
სიმაღლე 32,3, დიამეტრი 10

Кубок с крышкой.
Россия. XVIII в.

Бесцветное стекло, гранение, гравировка.
Высота 32,3, диаметр 10

A bowl with lid.
Russia. XVIII c.

Colorless glass, faceted, engraving;
height 32,3, diameter 10

თასი სახურავით.
რუსეთი. XVIII ს.
უფერო მინა, გრავირება, მოოქრული.
სიმაღლე 30, დიამეტრი 10,2

Кубок с крышкой.
Россия. XVIII в.
Бесцветное стекло, гравировка, золочение.
Высота 30, диаметр 10,2

A bowl with lid.
Russia. XVIII c.
Colorless glass, engraving, gilded.
Height 30, diameter 10,2

თასი სახურავით.
რუსეთი. XVIII ს.
უფერო მინა, დაწახნაგება, გრავირება.
სიმაღლე 31,1, დიამეტრი 9

Кубок с крышкой.
Россия. XVIII в.
Бесцветное стекло, грашение, гравировка.
Высота 31,1, диаметр 9

A bowl with lid.
Russia. XVIII c.
Colorless glass, faceted, engraving.
Height 31,1, diameter 9

თასი სახურავით.
რუსეთი. XVIII ს.
უფერო მინა, გრავირება, მოლქრული.
სიმაღლე 32,5, დიამეტრი 11,1

Кубок с крышкой.
Россия. XVIII в.
Бесцветное стекло, гравировка, золочение.
Высота 32,5, диаметр 11,1

A bowl with lid.
Russia. XVIII c.
Colorless glass, engraving, gilded.
Height 32,5, diameter 11,1

სასმისი.
რუსეთი. XVIII ს.
უფერო მინა, გრავირება.
სიმაღლე 15,3, დიამეტრი 12,9

Стопа.
Россия. XVIII в.
Бесцветное стекло, гравировка.
Высота 15,3, диаметр 12,9

A vase-like vessel.
Russia. XVIII c.
Colorless glass, engraving.
Height 15,3, diameter 12,9

კატხა.
რუსეთი. XVIII ს.
უფერო მინა, დაწახნაგება, გრავირება.
სიმაღლე 14,4, დიამეტრი 9,8

Кружка.
Россия. XVIII в.
Бесцветное стекло, матовая
гравировка.
Высота 14,4, диаметр 9,8

A mug.
Russia. XVIII c.
Colorless glass, faceted, engraving.
Height 14,4, diameter 9,8

ჩაიღაბი.
რუსეთი. XVIII ს.
მინა, გრავირება.
12,7 X 18,5

Чайник.
Россия. XVIII в.
Стекло, гравировка.
12,7 X 18,5

Kettle.
Russia. XVIII c.
Glass, engrave.
12,7 X 18,5

წყვილადი კანდელებრი.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
ბროლი, მეტალი. 73 X 58

Парные канделябры.
Западная Европа. XIX в.
Хрусталь, металл. 73 X 58

Pair candelabrams.
West Europe. XIX c.
Crystal, metal. 73 X 58

ჭურჭლის ნაკრები მონოგრამით "E.T."
- ელისაბედ ან ეკატერინე თამამშევები.
გერმანია. ბრეზოვა.
XIX ს.
მინა, გრავირება

Сервиз с монограммой "E.T."
- Елизавета или Екатерина
Тамамшева. Германия. Брезова.
XIX в.
Стекло, гравировка

Set with Elizabeth or Ekatherine
Tamamsheva's monogram "E.T."
Germany. Brezova.
XIX c.
Glass. Engraving

არყის ჭურჭელი — დ. სარაჯიშვილის
ქარხნის საფირმო ნიშნით.
თბილისი. XIX ს-ის ბოლო - XX ს-ის
დასაწყისი.
მინა. მოხატულობა. 11,1 X 5,3

Водочная посуда с фирменным
знаком завода Д. Сарадживили.
Тбилиси, конец XIX - нач. XX в.
Стекло. Роспись. 11,1 X 5,3

A vessel for Vodka — with a trade mark
of D. Sarajishvili's factory.
Tbilisi. The end of the XIX c. and the
beginning of the XX c.
Glass. Painted. 11,1 X 5,3

ლამფა.
დასავლეთ ევროპა. XIX საუკუნის ბოლო.
ბრინჯაო, რძის მინა.
46 X 63,5

Лампа керосиновая.
Западная Европа, конец XIX в.
Бронза, молочное стекло.
46 X 63,5

A lamp.
West Europe. End of the XIX c.
Bronze, milky glass.
46 X 63,5

ზეთის წყვილადი ლამფა.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
მინა, ბრინჯაო.
89 X 26

Лампа масляная, парная.
Западная Европа. XIX в.
Стекло, бронза.
89 X 26

Pair oil-lamps.
West Europe. XIX c.
Glass, bronze.
89 X 26

მინის რეზერვუარიანი ნავთის ლამფები.
XX ს.
ფერადი მინა, ლითონი. 22,3X7,4

Лампы керосиновые с резервуарами
из стекла.
XX в.
Цветное стекло, металл. 22,3X7,4

Glass reservoir petroleum lamps.
XX c.
Coloured glass, metal. 22,3X7,4

შანდალი.
რუსეთი. XIX ს-ის I ნახ.
თითბერი, მინა, მარმარილო, რკინა.
33,3 X 8

Подсвечник.
Россия. Первая половина XIX в.
Медь, стекло, мрамор, железо.
33,3 X 8

A candlestick.
Russia. XIX c. I half.
Brass, glass, marble, iron.
33,3 X 8

ლარნაკი.
ძმები დაუმები.
საფრანგეთი. ნახსი. XIX ს.
მრავალშრიანი მინა, ბრინჯაო, მინანქარი.
სიმაღლე 7, დიამეტრი 17,2

Ваза.
Братья Даум.
Франция. Нанси. XIX в.
Многослойное стекло, бронза, эмаль.
Высота 7, диаметр 17,2

A vase.
Brother Daums.
France. Nancy. XIX.
Multi-layer glass, bronze, enamel.
Height 7, diameter 17,2

ლარნაკი.
ავსტრია. XIX ს-ის ბოლო.
ღალის მინა, ირიზაცია, ვერცხლი.
სიმაღლე 7,1, დიამეტრი 10,5

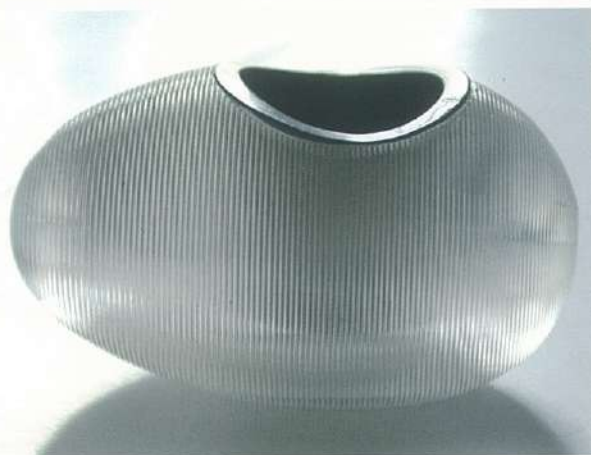
Ваза.
Австрия. Конец XIX в.
Рубиновое стекло, иризация, серебро.
Высота 7,1, диаметр 10,5

A vase.
Austria. End of the XIX c.
The ruby glass, iridescence, silver.
Height 7,1, diameter 10,5

სამელნე.
რუსეთი. XIX ს-ის ბოლო, XX ს-ის დასაწყისი.
მინა, ვერცხლი. 5,3 X 9,5 X 6

Чернильница.
Россия. Конец XIX - нач. XX вв.
Стекло, серебро. 5,3 X 9,5 X 6

An inkpot.
Russia. End of the XIX c. and beginning of the
XX c.
Glass, silver. 5,3 X 9,5 X 6

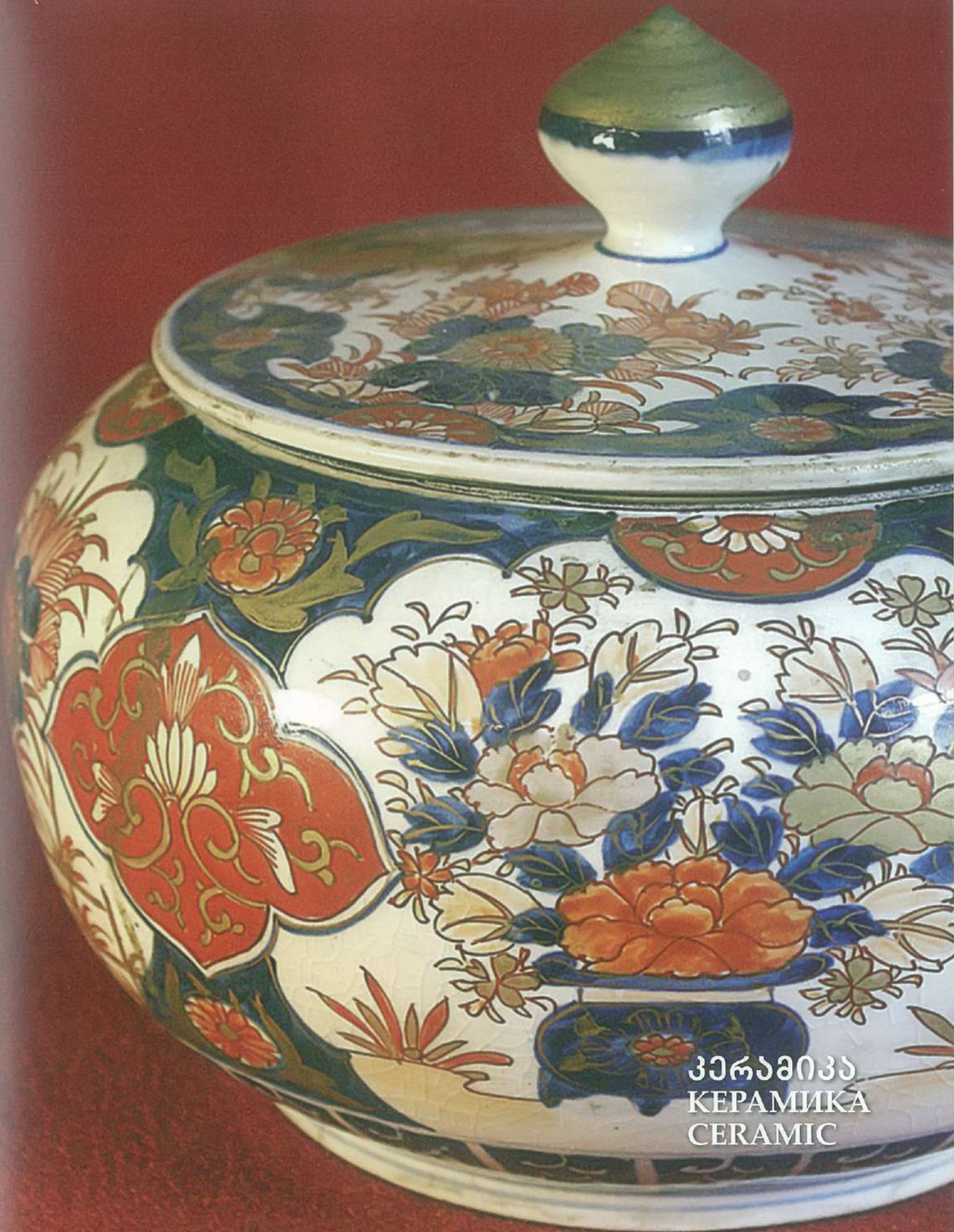

სამელნე.
რუსეთი. XIX ს-ის 1 ნახევარი.
მინა, მოოქრული.
სიმაღლე 7,2, დიამეტრი 15,5

Чернильница.
Россия. Первая половина XIX в.
Стекло, позолота.
Высота 7,2, диаметр 15,5

An ink-pot.
Russia. XIX c. 1 half.
Glass, gilded.
Height 7,2, diameter 15,5

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
КЕРАМИКА
CERAMIC

სადილის სერვიზი მონოგრამით "E.T."
 - ელისაბედ ან ეკატერინე თამამშევეზი.
 გერმანია. ბრეზოვა. "F & M".
 XIX ს-ის II ნახ.
 ფაიფური.

Столовый сервиз с монограммой "E.T."
 - Елизавета или Екатерина Тамамшьева.
 Германия. Брезова. "F & M".
 II-я половина XIX в.
 Фарфор.

A dinner-set with monograms "E.T."
 - Elizabeth or Katherine Tamamshevs.
 Germany, Brezova. "F & M"
 XIX c. II half.
 China.

საყოფაცხოვრებო ნივთებში ფაიფურის ნაწარმიცაა, იქნება ეს ჭურჭელი თუ დეკორატიული დანიშნულების ნივთები. ისევე როგორც იმ დროის თითქმის ყველა რუსი დიდგვაროვანის ოჯახში, სმირნოვებთანაც ევროპული და რუსული ფაიფურის წარმოების ნაკეთობები იყრის თავს. მათ შორისაა ძმები კორნილოვების სანქტ-პეტერბურგის ქარხნის სადილის ნაკრები (სამწუხაროდ, ძლიერ დაზიანებული); იმჟამინდელი მოსკოვის გუბერნიის დიმიტრიევის მაზრაში მდებარე გარდნერის, კუზნეცოვების და საფრანგეთის ლიმოჟის ქარხნის ჭურჭელი (XIX ს., XX ს-ის დასაწყისი).

რაოდენობრივი თვალსაზრისით კოლექციაში გერმანიის ქალაქ ბრეზოვაში დამზადებული სადილისა და ჩაის ნაკრების ორი კომპლექტი იქცევს ყურადღებას, რომელიც თამამშევთა ოჯახმა სპეციალური შეკვეთით შეასრულებინა. ჭურჭელი დები ელისაბედ და ეკატერინე თამამშევების მზითვს წარმოადგენდა. ქათქათა თეთრი ფერის ნივთთა სადა დახვეწილი ფორმები მხოლოდ მფლობელთა ინიციალებით შედგენილი მონოგრამით ("E.T.") არის დეკორირებული და ნატიფი გემოვნებითაა შესრულებული.

მცირე პლასტიკის ნიმუშებია ტერაკოტისა და ფაიფურისაგან დამზადებული ეთნოგრაფიული ფიგურების სახასიათო ტიპები. მათი მდიდრულად შეფერადებული სამოსი ეროვნულ ხასიათშია გადაწყვეტილი (პოლანდიური, იაპონური).

В собрании фарфора преобладает посуда; есть изделия предназначенные для декоративного убранства. Так же, как и почти во всех родовитых русских семьях, у Смирновых в большом количестве были изделия из фарфора европейских и российских производств.

Частично сохранился столовый сервиз Санкт-Петербургской фабрики братьев Корниловых (к сожалению, сильно поврежденный).

Среди имеющихся в доме предметов встречаются образцы продукции находящейся в Дмитровском уезде тогдашней Московской губернии известной фабрики Гарднера, изделия Кузнецова, Лиможской фабрики во Франции – начиная с раннего XIX в. и до конца XIX в.

В коллекции представлены изготовленные в немецком городе Брезова столовый, чайный и кофейный сервизы; Тамамшевы заказали их в приданое дочерям Елизавете и Екатерине. Строгие изысканные формы ярко – белых предметов декорированы лишь монограммами владелиц – "E.T." – и отмечены тонкостью вкуса.

Образцы мелкой пластики из терракоты и фарфора – фигурки этнографических типажей. Их богато раскрашенные одежды решены в национальных традициях (голландской и японской).

The things designed for domestic use are presented by the dishes and decorative articles made of porcelain. As well as in almost all noble families of that time, here, too, are found a lot of porcelain articles of European and Russian production – among them, the dinner service produced in the Saint Petersburg factory belonging to the brothers Kornilov (unfortunately, the service is utterly damaged), the articles made in the Gardner factory that was situated in the Dimitriev administrative unit of the Moscow province of that time, things produced by the factories of Limoges and the Kuznetsovs (XIX – the beginning of the XX c.).

Two kinds of service – a dinner-set and a tea-set – are distinguished by a great number of pieces. These sets, ordered by the Tamamshevs, are produced in the German town Brezova. They were dowries for two sisters – Elizabeth and Katherine Tamamshevs. The snow-white articles of the most exquisite design are decorated just with the owners' initials ("E. T".)

There is a few plastic typies in painted clay and china made Ethnographical figures racy typies. Their luxurious clothe is decided in national character (Dutch, Japanese)

თეფში მონოგრამით "E.T."
 - ელისაბედ ან ეკატერინე თამამშევა
 ევროპა. XIX ს.
 ფაიფური. დიამეტრი 38

Блюдо с монограммой "E.T."
 - Елизавета или Екатерина Тамамшева
 Европа. XIX в.
 Фарфор. Диаметр 38

Plate with monogram "E.T."
 - Elizabet or Ekaterine Tamamsheva
 Europe. XIX c.
 China. Diameter 38

*Bayer
rue de la paix 22*

თეფში მონოგრამით „A.S.“
- ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტი.
საფრანგეთი. ჰაუერის მანუფაქტურა. XIX ს.
ფაიფური. დიამეტრი 25

Тарелка с монограммой "A.S."
- Александра Смирнова-Россет.
Франция. Мануфактура Бауера. XIX в.
Фарфор. Диаметр 25

Plate with monogram "A.S."
- Alexandra Smirnova-Rosset.
France. Manufacture of Bauer. XIX c.
China. Diameter 25

სადილის სერვისის დეტალები.
რუსეთი, სანქტ-პეტერბურგი, ძმები
კორნილოვების ფაიფურის ქარხანა.
1861-1884. ფაიფური

Детали столового сервиза. Россия,
Санкт-Петербург, завод братьев
Корниловых.
1861-1884. Фарфор

A dinner-set's details. Russia, Saint-
Petersburg, the china factory of the
brothers Kornilov.
1861-1884. China

ჯამი (წყლისთვის). რუსეთი.
კუზნეცოვების ქარხანა. 1890-იანი წწ.
ფაიფური.
სიმაღლე 6,8, დიამეტრი 16,6

Полоскательница. Россия.
Завод Кузнецова. 1890-е гг.
Фарфор.
Высота 6,8, диаметр 16,6

A bowl (for water). Russia.
The Kuznetsovs' factory 1890-ies.
China.
Height 6,8, diameter 16,6

ფინჯანი და ლამბაქი. დასავლეთ
ევროპა. XX ს. ფაიფური.
სიმაღლე 3,3, დიამეტრი 5,6

Чашка с блюдцем.
Западная Европа. XX в. Фарфор.
Высота 3,3, диаметр 5,6

A cup and a saucer.
West Europe. XX c. China.
Height 3,3, diameter 5,6

წყლის ქურჭელი. რუსეთი. XIX ს.
გარდნერის ფაბრიკა.
ქაშანური. 30,5 X 24

Кувшин. Россия. XIX в.
Фабрика Гарднера.
Фаянс. 30,5 X 24

A water-vessel. Russia. XIX c.
Gardner's factory.
Faience. 30,5 X 24

ჩაის სერვისის დეტალები.
საფრანგეთი, ლიმოჟი. XIX ს.
ფაიფური

Детали чайного сервиза. Франция.
Лимож. XIX в. Фарфор

Tea service's details. France.
Limoj. XIX c. China

ჩაის სერვისის დეტალები.
 რუსეთი. XIX ს. გარდნერის ფაბრიკა.
 ფაიფური

Детали чайного сервиза.
 Россия. XIX в. Фабрика Гарднера.
 Фарфор

Tea service's details.
 Russia. XIX c. Gardner's factory.
 China

წყვილადი ლარნაკი.
დასავლეთი ევროპა. XIX ს.
ქაშანური, ბრინჯაო.
სიმაღლე 29,8, დიამეტრი 11,2

Парные вазы.
Западная Европа. XIX в.
Фаянс, бронза.
Высота 29,8, диаметр 11,2

Pair vases.
West Europe. XIX c.
Faience, bronze.
Height 29,8, diameter 11,2

წყვილადი ლამფა (დეტალი).
ევროპა. XIX ს.
ქაშანური, ბრინჯაო.
სიმაღლე 73,9

Парные лампы (деталь).
Европа. XIX в.
Фаянс, бронза.
Высота 73,9

Pair lamps (part).
Europe. XIX c.
Faience, bronze.
Height 73,9

სააღდგომო კვერცხი.
რუსეთი. XX ს-ის დასაწყისი.
ფაიფური. 9,2 X 6,3

Пасхальное яйцо.
Россия. Нач. XX в.
Фарфор. 9,2 X 6,3

The paschal egg.
Russia. The beginning of the XX c.
China. 9,2 X 6,3

სააღდგომო კვერცხი.
რუსეთი. XIX ს-ის ბოლო - XX ს-ის
დასაწყისი.
ფაიფური, ქსოვილი. 7,5 X 5

Пасхальное яйцо.
Россия. Конец XIX - нач. XX в.
Фарфор, ткань. 7,5 X 5

The paschal egg.
Russia. The end of the XIX c. and the
beginning of the XX c.
China, fabric. 7,5 X 5

ბერძნული სუვენირები.
XIX ს-ის ბოლი XX ს-ის დასაწყისი.
ტერაკოტა

Греческие сувениры.
Конец XIX – начало XX в.
Терракота

Greek souvenirs.
End of the XIX and beginning of the XX c.
Terra-cotta

ეთნოგრაფიული ტიპები.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
თიხა.

მამაკაცი — სიმაღლე 27
ქალი — სიმაღლე 29,2

Этнографические типы.
Западная Европа. XIX в.
Глина.

Мужчина — высота 27
Женщина — высота 29,2

The Ethnographic Types.
West Europe. XIX c.
Clay.

A man — height 27
A woman — height 29,2

ეთნოგრაფიული ტიპები.
იაპონია. XX ს.-ის დასაწყისი.
თიხა, საღებავი, გლასურ.
ქალი — სიმაღლე 21,8
მამაკაცი — სიმაღლე 21,8

Этнографические типы.
Япония. Начало XX в.
Глина, краска, глазурь.
Женщина — высота 21,8
Мужчина — высота 21,8

The Ethnographic Types.
Japan. Beginning of the XIX c.
Clay, paint, glaze.
A woman — height 21,8
A man — height 21,8

ჩაისთვის განკუთვნილი ჭურჭლის
კომპლექტი. რუსეთი. XX ს.
ვერცხლი, სინჯი - 875.
ჩაიდანი ჩაის ნაყენისთვის 8 X 9
საშაქრე 8,5 X 12,7
ჭიქის ჩასადგმელი 8,8 X 8,2

Комплект чайной посуды.
Россия. XX в.
Серебро, проба - 875.
Заварочный чайник 8 X 9
Сахарница 8,5 X 12,7
Подстакашник 8,8 X 8,2

Vessel set for tea.
Russia. XX c.
Silver, hallmark - 875.
Kettle for tea 8 X 9
Sugar-basin 8,5 X 12,7
Putting-glass 8,8 X 8,2

სუფრის პერცხლეული
СТОЛОВОЕ СЕРЕБРО
THE SILVER CUTLERY

ოჯახის ყოველდღიურ ყოფაში გამოიყენებოდა სუფრისთვის განკუთვნილი ვერცხლქუთი, რომელიც ცნობილ რუსულ მანუფაქტურებშია ნაწარმოები. სმირნოვთა სახლში ინახება პ. ოვჩინიკოვის, პ. საზიკოვის, კ. ფაბერჟეს ფირმის სხვადასხვა ფორმისა და ზომის დანა-ჩანგალი და კოვზები.

Среди употребляемых в повседневной жизни семьи предметов выделяется столовое серебро, изготовленное известными русскими ювелирами. В доме Смирновых хранятся ложки, ножи и вилки разных форм и размеров фирм П.Овчинникова, П.Сазикова и К.Фаберже.

Among the articles for domestic use, must be singled out the silver cutlery produced at the famous Russian manufactories. The knives, forks and spoons of different shapes and sizes produced by P. Ovtchinikov, P. Sazikov and P. Fabergé firms are preserved in "The Smirnovs' House."

დანა-ჩანგლისა და კოვზების
კომპლექტი.
რუსეთი. 1883. პ. ოვჩინიკოვის ფირმა.
მოთქმული ვერცხლი, სინჯი - 84

Комплект ложек, ножей и вилок.
Россия. 1883. Фирма П.Овчинникова.
Золоченое серебро, проба - 84

A set of knives, forks and spoons.
Russia. 1883. P. Ovchinikov's firm.
Gilded silver, hallmark - 84

ჩაიდანი ჩაის ნაყენისთვის.
რუსეთი. 1856.
ვერცხლი, სინჯი - 84
სიმაღლე 11,1, დიამეტრი 13,2

Чайник для заварки.
Россия. 1856.
Серебро, проба - 84
Высота 11,1, диаметр 13,2

A tea-pot.
Russia. 1856.
Silver, hallmark - 84
Height 11,1, diameter 13,2

სამარილეები.

რუსეთი. 1881.

ვერცხლი.

I — სიმაღლე 3,2, დიამეტრი 6

II — სიმაღლე 2,6, დიამეტრი 5,1

Солонки.

Россия. 1881.

Серебро.

I — Высота 3,2, диаметр 6

II — Высота 2,6, диаметр 5,1

Salt-cellars.

Russia. 1881.

Silver.

I — Height 3,2, diameter 6

II — Height 2,6, diameter 5,1

სამარილე.

რუსეთი (?). XIX ს.

მოოქრული ვერცხლი.

სიმაღლე 4,5, დიამეტრი 5,3

Солонка.

Россия (?). XIX в.

Серебро, золочение.

Высота 4,5, диаметр 5,3

A salt-cellar.

Russia (?). XIX c.

Gilded, silver.

Height 4,5, diameter 5,3

სამარილე.

რუსეთი. XX ს-ის დასაწყისი.

მოოქრული ვერცხლი, ფერადი ქიქური.

სიმაღლე 3,5, დიამეტრი 4

Солонка.

Россия. Начало XX в.

Серебро, золочение, цветная эмаль.

Высота 3,5, диаметр 4

Salt-cellar. Russia.

Beginning of the XX c.

Gilded, silver, coloured glaze.

Height 3,5, diameter 4

თევზის გადასადები ნიჩაბი.
რუსეთი. 1883. პ. ოვჩინიკოვის ფირმა.
მოჭრული ვერცხლი. სინჯი - 84.
20,5 X 3

Лопатка для рыб.
Россия. 1883. Фирма П.Овчинникова.
Серебро, золочение. Проба - 84.
20,5 X 3

A shovel for fish.
Russia. 1883. P. Ovchinnikov's firm.
Gilded silver. Hallmark - 84.
20,5 X 3

კოვზი.
რუსეთი. 1888. კ. ფაბერჟეს ფირმა.
მოჭრული ვერცხლი.
7,1 X 1,6

Ложка.
Россия. 1888. Фирма К. Фаберже.
Серебро, золочение.
7,1 X 1,6

A spoon.
Russia. 1888. K. Fabergé's firm.
Gilded silver.
7,1 X 1,6

სამკაშულები, ჯიბისა და მავის საათები
УКРАШЕНИЯ, КАРМАННЫЕ И НАРУЧНЫЕ ЧАСЫ
JEWELRY, POCKET AND WRIST WATCHES

დიდია სმირნოვების კოლექციაში დაცული ბრინჯაოსა და სხვადასხვა ლითონისაგან შექმნილი ნაკეთობების მხატვრული ღირებულება. ეს ნივთები სხვადასხვა დანიშნულებისაა: ჭალები (XIX საუკუნის შუა წლებისა და XX ს-ის დასაწყისის), ბაროკოს სტილის მასიური შანდლები და ე.წ. "ბუხრის" საათი, შემკული მდიდრული მცენარეული დეკორითა და მითოლოგიური პერსონაჟების ფიგურებით (ვენერა, სატირი. XIX ს.), სხვადასხვა ფორმის საფერფლები, შერეული მასალით დამზადებული (მინა, ლითონი) ლამფები და შანდლები; სამოვრები. მცირე პლასტიკის ნიმუშთა შორის განსაკუთრებით მომხიბლავია მაგიდის სამშენისი — "სავიზიტო ბარათების მზიდავი" პატარა ამური, რომელიც ზურგზე "მოკიდებული", გახსნილი წიგნის სიმძიმისგან წელშია მოხრილი (სადარბაზო ბარათების ჩალაგება "გაშლილი წიგნის ფურცლებს" შორის ხდება).

საგვარეულო შემკვიდრობიდან რამდენიმე საიუველირო ნაკეთობაცაა დარჩენილი, რომლებიც ყურადღებას როგორც მხატვრული, ასევე მატერიალური თვალსაზრისით იმსახურებს. ძირითადად ესაა ჯიბისა და მაჯის საათები, მინანქრის გულსაკიდი ხატები, ბეჭდები, საყურეები და გულსაბნევეები, კულონები, მძივები. მრავლად არის სამკაულებისა და პატარა ნივთების შესანახი სხვადასხვა მასალისა და ფორმის კოლოფები.

Бесспорно, велика художественная ценность хранящейся в Смирновском доме коллекции предметов, изготовленных из бронзы и других металлов. Предметы эти разного назначения: люстры (середина XIX - начало XX веков); массивные подсвечники в стиле барокко, украшенные богатым растительным узором и фигурами мифологических персонажей (Венера, Сатир) и т.н. каминные часы (XIX в.); пепельницы различной формы; изготовленные из смешанных материалов (стекло, металл) лампы и подсвечники; самовары; среди образцов мелкой пластики особенно привлекательно настольное украшение - т.н. "носильщик визитных карточек" - маленький амур, "взваливший" на спину раскрытую книгу и согнувшийся под ее тяжестью (визитные карточки закладываются между "листами" раскрытой книги).

Сохранилось несколько изящных ювелирных изделий, заслуживающих внимания с художественной точки зрения. В основном это карманные и ручные часы, нательные эмалевые образки, кольца, серьги, броши, кулоны, бусы. Велико количество изготовленных из разных материалов шкатулок, предназначенных для хранения украшений.

The articles for various usages made of bronze and different metals are of a great artistic value: the lampshades (the middle of the XIX c. and the beginning of the XX c.), the massive candlesticks of baroque style and a so-called "mantel" clock ornamented with rich floral design and with the figures of the mythological personages (Venus, Satyr. XIX c.), the ash-trays of various shapes, the lamps and candlesticks made of mixed materials (glass, metal), samovars. Among the patterns of the minor plastic art must be singled out a beautiful table-ornament – a small figure of cupid "carrying" the visiting cards and bending down with the weight of the opened book (the visiting cards were placed between the pages of the book).

Some very beautiful jewellery articles, too, are presented in the family heritage, which demand special attention from the artistic and material viewpoint as well. These articles are mostly presented by watches and pocket-watches, enamel icons worn round the neck on a chain, rings, earrings, brooches, necklaces, strings of beads. The collection includes a great number of boxes of different materials and shapes intended for keeping jewelry and other tiny articles.

1

2

3

4

5

6

8

9-10

11

12

13

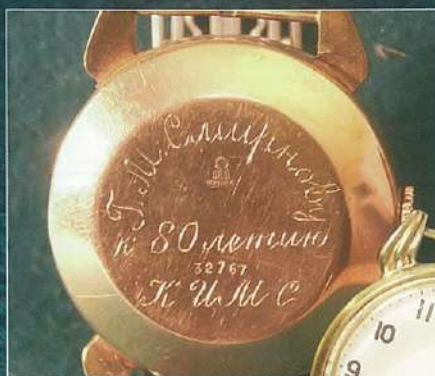

14

15

16

17

18

19

20

21

22

239

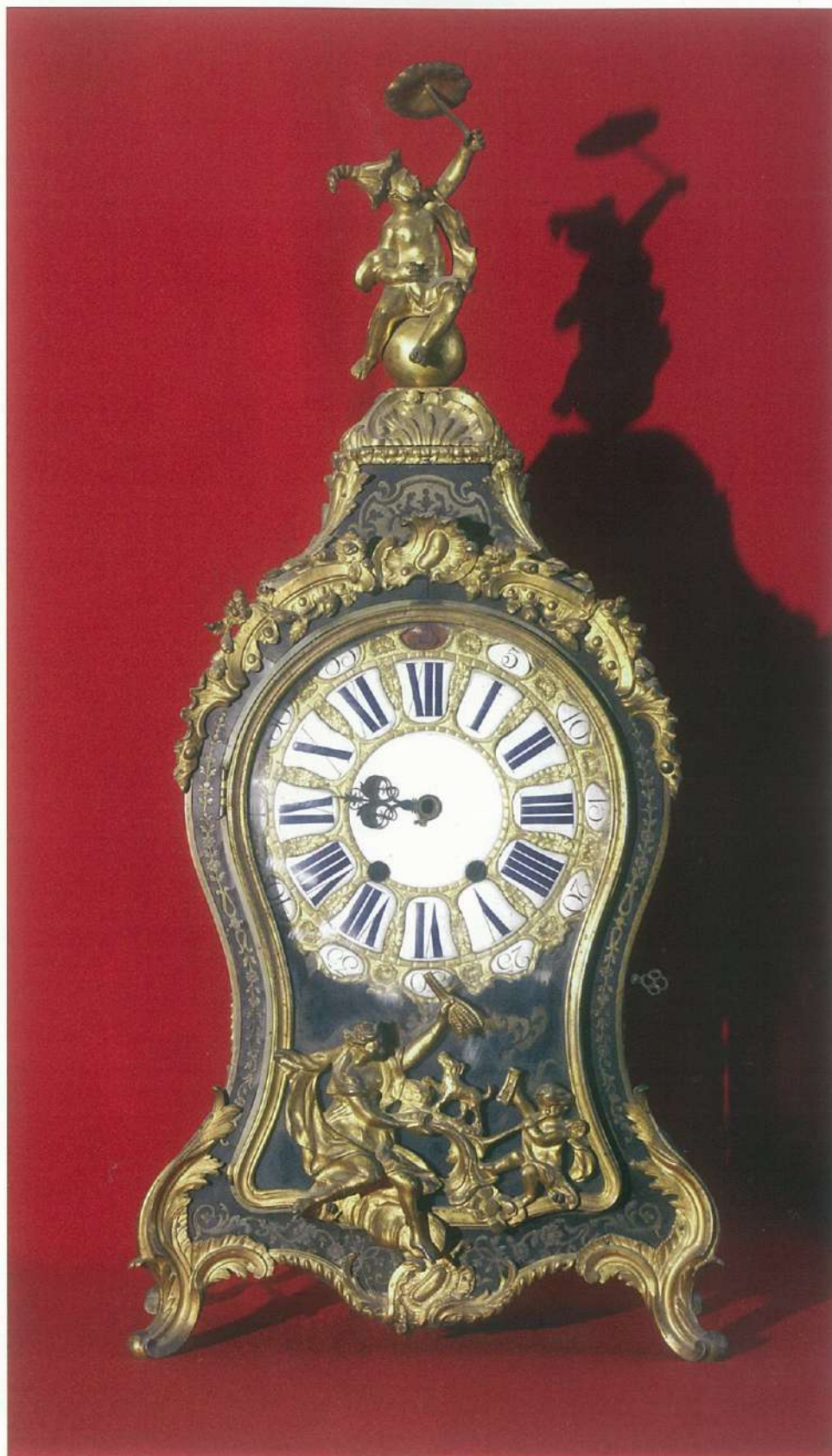

ბრინჯაოს ნივთები
ИЗДЕЛИЯ ИЗ БРОНЗЫ
THE BRONZE ARTICLES

კედლის საათი კონსოლით. ბულის
სახელოსნო. დასავლეთ ევროპა.
XIX ს-ის დასაწყისი.
ხე, ბრინჯაო, კუს ზაკანი, მოოქრული
კალა, თითბერი, ქიქური.
საათი 80 X 36,3 X 15,7
კონსოლი 26,5 X 42,5 X 19,2

Настенные часы с консолью.
Мастерская Буля.
Западная Европа. Начало XIX в.
Дерево, бронза,
черепаховый панцирь,
золоченое олово, медь, эмаль.
Часы 80 X 36,3 X 15,7
Консоль 26,5 X 42,5 X 19,2

A wall clock with a
console Boulle's workshop.
West Europe. Beginning of the XIX c.
Wood, bronze, tortoise-shell,
gilded tin, brass, glaze.
The clock 80 X 36,3 X 15,7
The console 26,5 X 42,5 X 19,2

საათი.
დასავლეთი ევროპა. XIX ს.
მოჭრული ბრინჯაო.
63 X 49,5 X 25

Часы.
Западная Европа, XIX в.
Бронза, золочение.
63 X 49,5 X 25

A clock.
West Europe. XIX c.
Gilded bronze.
63 X 49,5 X 25

წყვილადი შანდალი (ჩამოსხმული, ანაკრები).
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
მოქრული ბრინჯაო.
87 X 45,5

Парные канделябры (литые, сборные).
Западная Европа. XIX в.
Бронза, золочение.
87 X 45,5

Pair candlesticks (moulden, compiled).
West Europe. XIX c.
Gilded bronze.
87 X 45,5

წყვილადი შანდალი (ჩამოსხმული, ანაკრები).
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
მოოქრული ბრინჯაო.
87 X 45,5

Парные канделябры (литые, сборные).
Западная Европа. XIX в.
Бронза, золочение.
87 X 45,5

Pair candlesticks (moulden, compiled).
West Europe. XIX c.
Gilded bronze.
87 X 45,5

ლომი და ცხენი.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
ბრინჯაო.
41 X 29 X 27

Лев и конь.
Западная Европа. XIX в.
Бронза.
41 X 29 X 27

A lion and a horse.
West Europe. XIX c.
Bronze.
41 X 29 X 27

ლომი და ხარი.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
ბრინჯაო.
41 X 28,6 X 26,8

Лев и бык.
Западная Европа. XIX в.
Бронза.
41 X 28,6 X 26,8

A lion and a bull.
West Europe. XIX c.
Bronze.
41 X 28,6 X 26,8

ცხოველთა ფიგურები.
ავსტრია. XIX ს.
ბრინჯაო, საღებავი.
ვეფხვი და კატა 7,1 X 4,5
ძაღლი 1,9 X 3,4

Фигуры зверей.
Австрия. XIX в.
Бронза, краска.
Тигр и кошка 7,1 X 4,5
Мопс 1,9 X 3,4

Figures of animal.
Austria. XIX c.
Bronze, paint.
Tiger and cat 7,1 X 4,5
Dog 1,9 X 3,4

საფერფლე.
ევროპა. XIX ს.
ბრინჯაო.
სიმაღლე 7,4

Пепельница.
Европа. XIX в.
Бронза.
Высота 7,4

An ashtray.
Europe. XIX c.
Bronze.
Height 7,4

სავიზიტო ბარათების ჩასანყოფი.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
მოოქრული ბრინჯაო.
სიმაღლე 10,2

Подставка для визитных карточек.
Западная Европа. XIX в.
Позолоченная бронза.
Высота 10,2

A trinket for visiting cards.
West Europe. XIX c.
Gilded bronze.
Height 10,2

ორდენები და მედლები
ОРДЕНА И МЕДАЛИ
ORDERS AND MEDALS

რუსული ისტორიული სამაგიდო მედლების კოლექცია XVIII-XIX საუკუნეებით თარიღდება და ძირითადად პეტერბურგის ზარაფხანაშია დამზადებული. იგი შედგენილია სხვადასხვა ფორმისა და ზომის ბრინჯაოს ცხრამეტი მედლისაგან, რუსეთის სამხედრო გამარჯვების აღმნიშვნელი სიუჟეტური გამოსახულებებით. არის იმპერატორთა ცხოვრების მნიშვნელოვან ფაქტებთან დაკავშირებით მოჭრილი მედლებიც (ნიკოლოზ I-ის მეფედკურთხევა, ალექსანდრე I-ის გარდაცვალება და სხვა). ავტორთა შორისაა ცნობილი რუსი მედალიორი თეოდორე ტოლსტოი, გვხვდება ასევე გერმანელი ოსტატების კარლ ლიბერეჰტის, ფრიდრიჰ მიულერის მიერ შესრულებული მედლებიც.

პოლტავასთან გამარჯვების (1709) აღსანიშნავად მოჭრილი მედალი XVIII საუკუნის დასაწყისშია შექმნილი და ერთ-ერთია იმ სერიიდან, რომლებიც შევდეთთან ომში რუსეთის გამარჯვებებს მიეძღვნა.

XVIII საუკუნის ბოლოს და XIX საუკუნის პირველ წლებში, პეტერბურგის ზარაფხანაში მოღვაწე გერმანელი ოსტატი კარლ ლიბერეჰტი წარმოდგენილია ა. სუვოროვისადმი მიძღვნილი მედლით (ავერსზე — ლომის ტყავით შემოსილი სუვოროვის ფიგურაა პროფილში, წრიული წარწერით, რევერსზე — გამარჯვების ადგილია მინიშნებული).

სამაგიდო მედლების გარდა აქვე იხსენიება რუსეთის მეფეთა სადიდებლად, განსაკუთრებულ თარიღთა აღსანიშნავად თუ ამათუიმ პიროვნებებისთვის ჯილდოდ განკუთვნილი გულსაკიდი და გულსაბნევი მედალიონები და მედლები.

Коллекция настольных медалей датируется XVIII-XIX веками, большинство изготовлено на Петербургском монетном дворе. Коллекция состоит из девятнадцати бронзовых медалей различной формы и величины, в основном с изображенными на них сюжетами, связанными с российскими военными победами. Есть и чеканные медали, посвященные знаменательным датам жизни российских императоров (возведение на трон Николая I, кончина Александра I и другие). Среди их авторов - известный русский медальер Федор Толстой, встречаются медали, изготовленные немецкими мастерами - Карлом Либерехтом, Фридрихом Мюллером.

Медаль, отчеканенная в ознаменование победы под Полтавой (1709), создана в начале XVIII века, одна из серии, посвященной победе в российско-шведской войне.

Работавший на монетном дворе Петербурга в конце XVIII и в первые годы XIX века, немецкий мастер Карл Либерехт представлен медалью, изготовленной в честь А.Суворова (на аверсе — профиль Суворова в львиной шкуре, с кругообразной надписью, на реверсе — обозначены места побед).

Хранятся здесь памятные медальоны и медали, отчеканенные во славу русских царей или в ознаменование особых исторических дат, либо предназначенных в дар отдельным лицам.

The collection of the Russian historical medals dates back to the XVIII-XIX cc. and most of them are produced at the Petersburg mint. It consists of nineteen bronze medals of various shapes and sizes, with the compositions depicting the Russian military victories. Here are the medals cut in connection with the important events in the Russian emperors' life (coronation of Nicholas I, death of Alexander II, etc.). The collection includes the medals made by the famous Russian master Theodore Tolstoy and by German masters – Karl Lebereht and Friedrich Müller.

The medal to celebrate the Poltava victory (1709) is cut in the beginning of the XVIII c. and is one of the series of medals dedicated to the victories won over the enemy during the Russian-Sweden war.

The German master Karl Lebereht who worked at the Petersburg mint in the end of the XVIII c. and the first years of the XIX c., is the author of the famous medal dedicated to A. Suvorov (on the averse – Suvorov clad in the lion's skin, cut out in profile, and a circular inscription; on the reverse – the place where the victory was gained).

Besides the above-mentioned, here are preserved medals and medallions worn on a chain or as brooches – cut in order to glorify the Russian emperors and marking the significant dates, or just presenting the awards of certain Statesmen.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

საქართველო

საქართველო

1918

ბანკნოტები და მარკები
BANKNOTS AND MARKS
BANKNOTS AND STAMPS

5

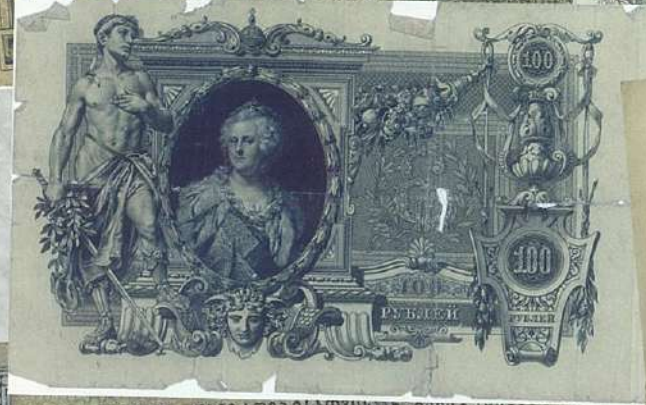
საინტერესოა ბანკნოტების ნიმუშებიც, ძირითადად ესაა XIX-XX საუკუნის რუსული, ქართული, სომხური და აზერბაიჯანული ქალაქის ფულები. მრავალფეროვანია მარკების კოლექციაც, რომელშიც როგორც რუსული, ქართული, სომხური, ასევე ამერიკული, აზიური და ევროპული ქვეყნების მარკებია. მათი რიცხვი რამდენიმე ასეულია. მედლების, მარკებისა და ბანკნოტების ეს კოლექციები, თავის მხრივ, განსაკუთრებული და უნიკალურია და დამატებით კვლევას მოითხოვს.

В собрании имеются и образцы банкнот, в основном это русские, грузинские, армянские и азербайджанские бумажные деньги.

Многообразна коллекция марок, содержащая как русские, грузинские, армянские, американские, азиатские, так и марки стран Европы. Их несколько сот. Коллекции медалей, марок, банкнот заслуживают дополнительного исследования.

The family collection presents the patterns of the Russian, Georgian, Armenian and Azerbaijan bank-notes of the XIX-XX cc. The collection of stamps, too, includes a large variety of patterns – Russian, Georgian, Armenian, American, and those of the Asian and European countries as well; their number reaches several hundreds. The collections of medals, stamps, and bank notes are truly unique and need a thorough investigation.

წიგნები და დოკუმენტები
КНИГИ И ДОКУМЕНТЫ
THE BOOKS AND DOCUMENTS

ოჯახში დაცულია მდიდარი ბიბლიოთეკა — წიგნები, რომელთა რიცხვიც რამდენიმე ასეულია. მათ შორის XVIII-XIX საუკუნეების ბევრი უნიკალური გამოცემა — ფრანგულ, გერმანულ, იტალიურ, ებრაულ, რუსულ, ქართულ ენებზე. აქაა როგორც მხატვრული, ასევე სამეცნიერო ლიტერატურა. გარდა ოჯახის წევრთა ავტოგრაფებისა, ბევრ წიგნს ცნობილ პიროვნებათა ხელმოწერები და სამახსოვრო წარწერები ახლავს (კისილევის, მიხეილ ნიკოლოზის ძე რომანოვის, გენერალ ორლოვის და სხვათა). არის ექსლიბრისებით შემკული წიგნები და უნიკალური მინიატურული გამოცემები. უკანასკნელთა შორის გამორჩეულია, ლონდონში 1884 წელს დაბეჭდილი, ყდაზე სპილოს ძვლის მონოგრამით დამშვენებული, მცირე ფორმატიანი ოთხთავი ფრანგულ ენაზე, ჩასმული სპეციალურ კოლოფში. ასევე საკოლექციო ნიმუშია ოთხი „წიგნისაგან“ შედგენილი მინიატურული „სახარება“ (მოსკოვი, 1915 წელი), ეკატერინე თამამშევა-ერისთავისადმი კიტა აბაშიძისგან მიძღვნილი სამახსოვრო წარწერით. (21).

მხატვრული და გამოყენებითი ნივთების გარდა სახლში მრავლადაა შემონახული მნიშვნელოვანი დოკუმენტაცია, სხვადასხვა ხასიათისა და შინაარსის ხელნაწერები, ეპისტოლარული მასალა, ნოტარიული დოკუმენტები, რომლებიც მრავალ ინფორმაციას შეიცავს და მომავალში საფუძვლიან კვლევას საჭიროებს. წერილობითი დოკუმენტაცია ძირითადად რუსულ, ქართულ, ფრანგულ, გერმანულ ენებზეა შესრულებული. ფასდაუდებელია აქ შემონახული ილია ჭავჭავაძის მიერ ნიკოლოზ (კოლა) ერისთავისადმი მიწერილი ბარათები; ასევე მრავლადაა სხვადასხვა ცნობილ პიროვნებათა წერილები, სამახსოვრო წარწერები და ავტოგრაფები ფოტოებზე, ღია ბარათებზე.

სახლში ინახება ოჯახის წევრთა და ცნობილ პიროვნებათა სავიზიტო ბარათებიც: ნიკოლოზ ერისთავის (სამი ვარიანტი), ეკატერინე ერისთავის (ორი ვარიანტი), ელისაბედ ბაგრატიონის, მიხაი ზიჩის და სხვათა; რიცხობრივად 2300-ზე მეტია ღია ბარათი ეთნოგრაფიული ტიპების, თბილისისა და ევროპის ქალაქთა ხედების და პეიზაჟების გამოსახულებით. ბარათები გამოცემულია სხვადასხვა ქვეყნებში - XIX საუკუნის ბოლოდან მთელი XX საუკუნის მანძილზე.

საინტერესოა სილუეტების კოლექცია, რომლებიც ოჯახის წევრთა და მათთან სტუმრად მყოფ სხვადასხვა პირთა პორტრეტებს წარმოგვიდგენენ. თეთრი (ზოგჯერ შავი) ქაღალდისაგან გამოჭრილ რამდენიმე პროფილზე, ფანქრით ამ პიროვნებისა და მხატვრის გვარიცაა მიწერილი.

В доме богатая библиотека. Среди книг много уникальных изданий XVIII-XIX веков на французском, немецком, итальянском, еврейском, русском, грузинском языках. Здесь имеется как художественная, так и научная литература. Помимо автографов членов семьи, на многих книгах оставлены подписи, памятные надписи известных людей (Киселева, великого князя Михаила Николаевича, генерала Орлова и других). Имеются и украшенные экслибрисами книги и уникальные миниатюрные издания, среди которых выделяется изданное в Лондоне в 1884 году Евангелие на французском языке. Также редким образцом является миниатюрное Евангелие, состоящее из четырех книг (Москва, 1915) с дарственной надписью Екатерине Тамамшевой-Эристава от Киты Абашидзе (21).

Помимо художественных и утилитарных предметов, в доме сохранились в большом количестве документация, переписка, рукописи различного характера и содержания, нотариальные документы, содержащие многочисленную информацию и требующие в будущем особого исследования; письменные источники в основном на русском, грузинском, французском, немецком языках. Неопценимы сохранившиеся здесь письма, написанные Ильей Чавчавадзе Николаю (Кола) Эристава. Здесь же множество писем тех

или иных известных людей, памятных подписей и автографов на фотографиях и открытках.

В Смирновском собрании хранятся визитные карточки членов семьи и их знакомых: Николая Ревазовича Эристави (три варианта), Екатерины Михайловны Эристави (два варианта), Елизаветы Багратиони, Михая Зичи и других; более 2300 открыток, на которых изображены этнографические типы, виды Тбилиси, городов Европы, Азии, Африки. Открытки отпечатаны в разных странах и датируются концом XIX и XX веком.

Бесыма интересна коллекция силуэтов, представляющая собой портреты членов семьи и лиц, гостивших в семье. На некоторых профилях, вырезанных из белой (а иногда черной) бумаги, надписаны карандашом фамилии изображенных лиц и художника.

A very costly library, including several hundreds of books, is preserved in "The Smirnovs' House." Among those books, we come across many unique editions of XVIII-XIX cc. – in French, German, Italian, Hebrew, Russian and Georgian languages. Here is not only fiction, but the scientific literature as well. Besides the autographs of the family members, on a number of books we can see the signatures of famous people (Kisilyev, Prince Michael N., general Orlov and others). Here are the books ornamented with ex-libris and the unique miniature editions. Among them is remarkable a small-sized Gospel in French – the book published in London, in 1884. It must be kept in a special little box, and its cover is ornamented with ivory monograms. A very rare thing is Katherine Tamamsheva-Eristavi's miniature "Gospel" consisting of four "books" (Moscow, 1915) with Kita Abashidze's inscription on it. (21).

Besides the above-mentioned samples and articles, a very significant documentation is preserved in the house: various manuscripts, the epistolary material and legal papers including important information that demands a special research; the written documentation is presented mostly in Russian, Georgian, French and German languages. Priceless are the letters written to Nikoloz (Kola) Eristavi by Ilia Chavchavadze. Here we can find many letters written by various famous persons, memoranda and autographs on the photos and post-cards.

In "The Smirnovs's House" are kept the visiting-cards of the members of the family and other outstanding people: Nikoloz R. Eristavi's (three different copies), Katherine M. Eristavi's (two copies), Elizabeth Bagrationi's, Michael Zichy's and others'; besides, there are more than 2300 postcards there presenting the ethnographical types, the views and sights of Tbilisi and some European cities. The cards had been printed in various countries since the end of the XIX c. and during the whole XX c.

A very interesting collection of silhouettes presents the portraits of the members of the family and of those people who had visited them at different times. The names of persons and artists are written in pencil on some profiles cut out of the white (at times, of the black) paper.

ა. სმირნოვა-როსეტის მემუარები

Мемуары А.О.Смирновой-Россет

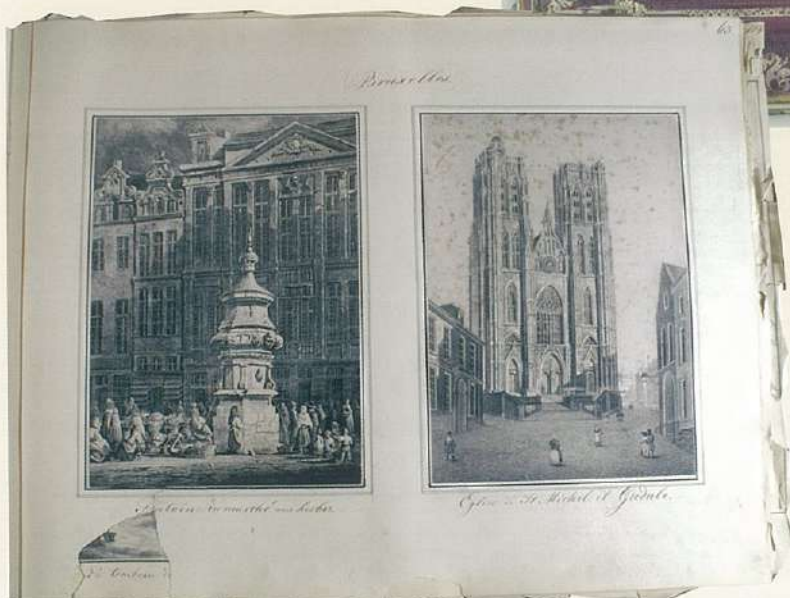
A.O. Smirnova-Rosset's memoirs

ალბომი ლითოგრაფიებით.
ევროპა. XIX ს.
მუყაო, ქაღალდი, ქსოვილი.
33 X 41,3 X 5,5 (26)

Альбом с литографиями.
Европа, XIX век. Картон, бумага, ткань.
33 X 41,3 X 5,5 (26)

An album with lithographic illustrations.
Europe. XIX c.
Cardboard, paper, fabric.
33 X 41,3 X 5,5 (26)

წერის სასწავლი დედანი. შედგენილი
ანთიმოზ ჯუღელის მიერ. თბ., 1879

Прописи. Составитель Антимоз
Джугели. Тб., 1879

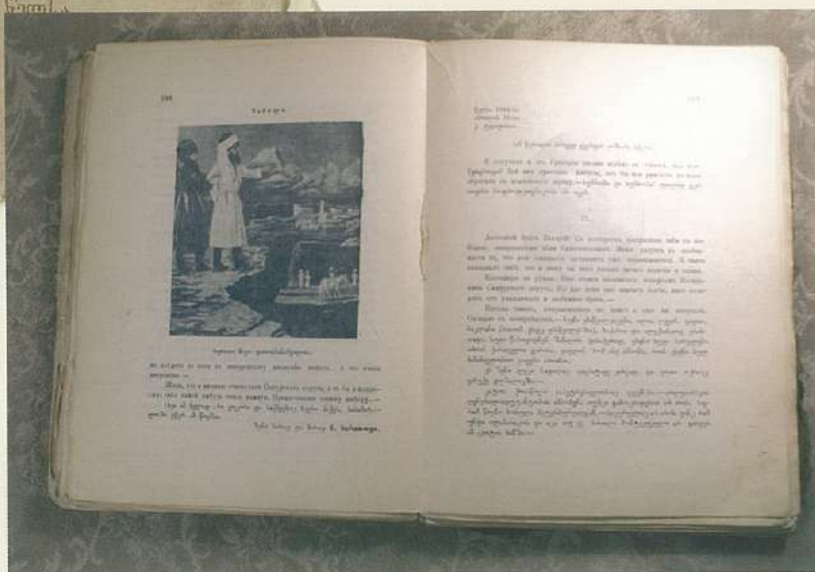
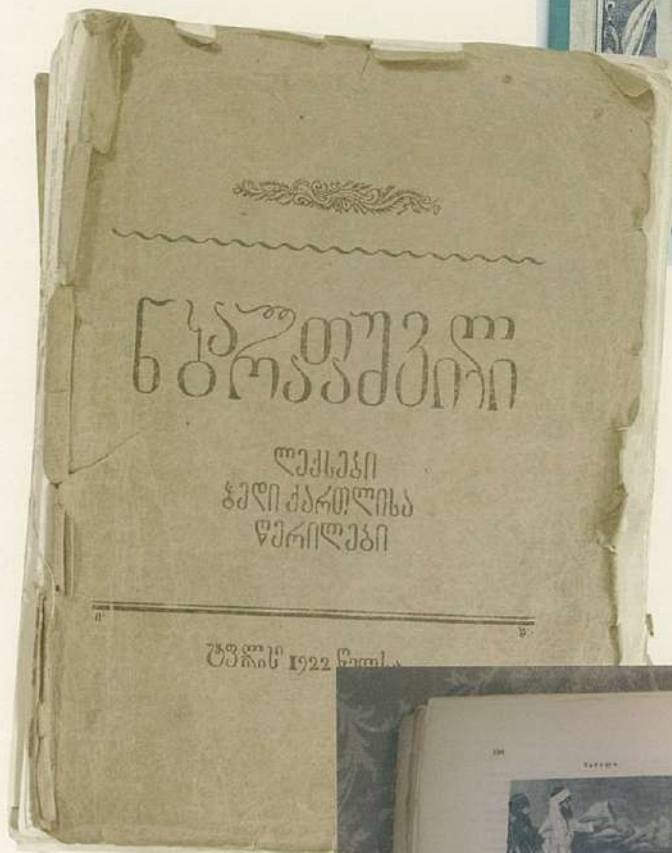
A manual for writing compiled by
Anthimoz Jugheli. Tb., 1879

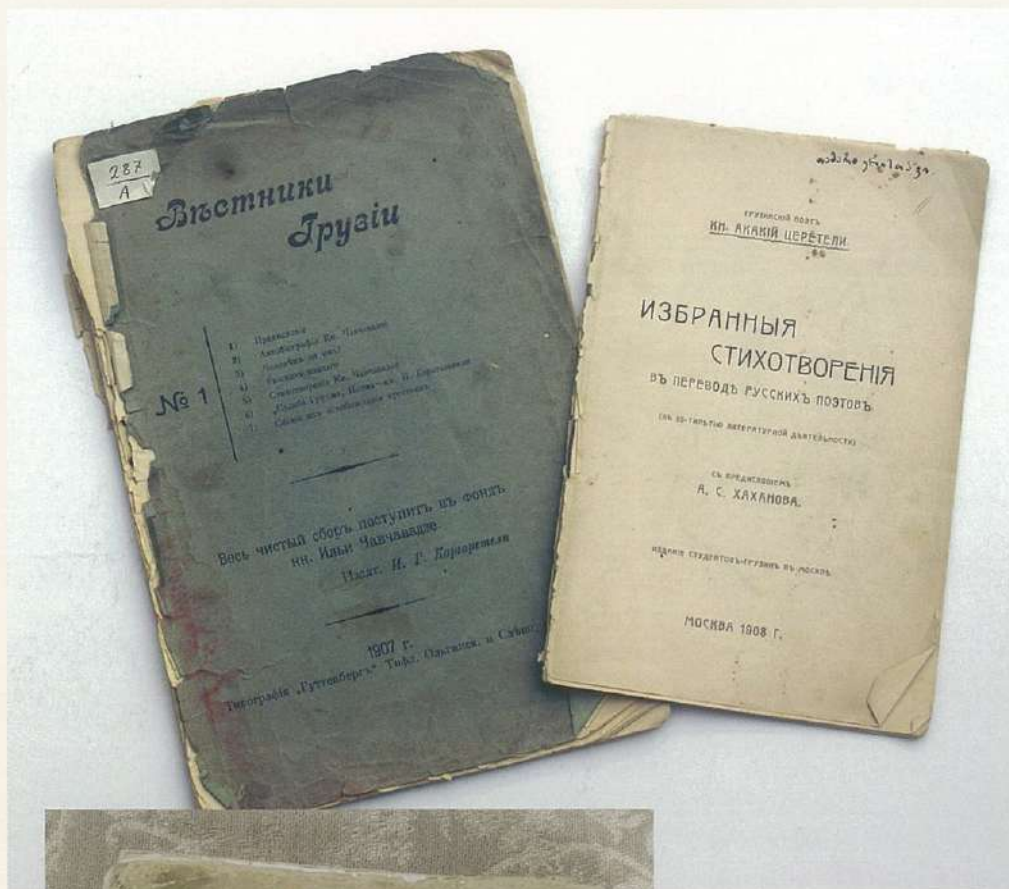

ნიკოლოზ ბარათაშვილი. ლექსები.
ბედი ქართლისა. წერილები. თბ., 1922

Николоз Бараташвили. Стихи.
Поэма. Письма. Тб., 1922
(на грузинском языке)

Nikoloz Baratashvili.
Poems. The fate of Georgia.
Letters. Tb., 1922

საქართველოს მაცნე. №1.
თბ., 1907

Вестники Грузии. №1.
Тб., 1907

The Messenger of Georgia. № 1.
Tb., 1907

აკაკი წერეთელი. ლექსების კრებული.
მ., 1908

Акакий Церетели. Сборник стихов.
М., 1908

Akaki Tsereteli. A collection of poems.
M., 1908

ქართველ პოეტთა ლექსების კრებული.
მ., 1909

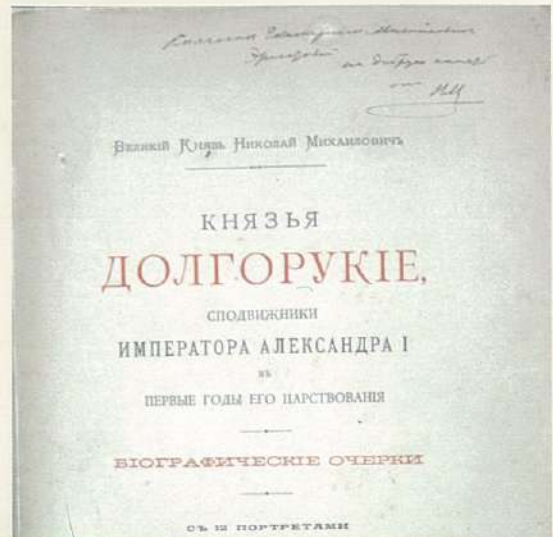
Сборник стихов грузинских поэтов.
М., 1909

A collection of verses by the Georgian poets.
M., 1909

თავადი დოღგორუკები.
სანქტ-პეტერბურგი. 1901.
თავადი ნიკოლოზ მიხეილის ძე
რომანოვის ავტოგრაფით

Князья Долгорукие.
Санкт-Петербург. 1901.
Книга с автографом Великого князя
Николая Михайловича Романова

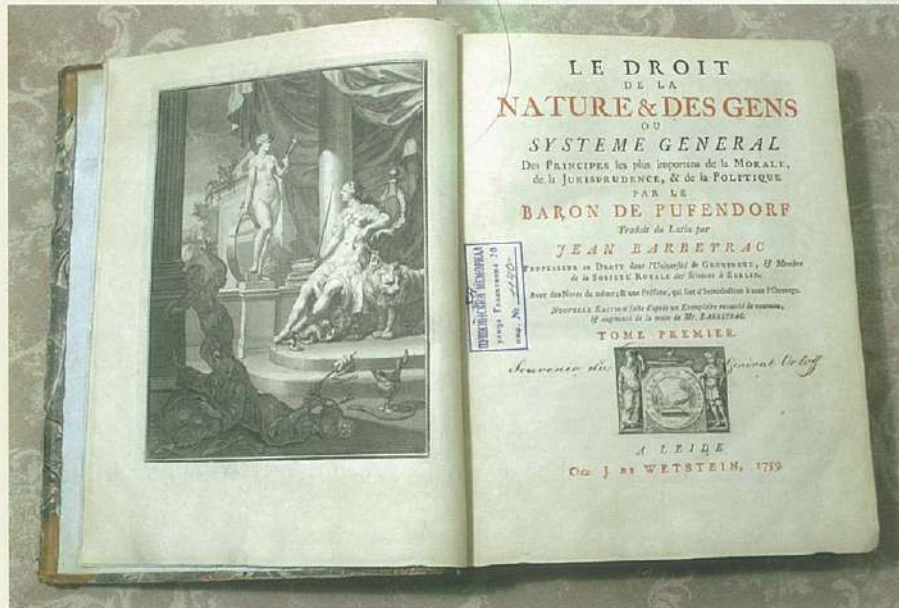
The Dolgoruki Princes.
St.-Petersburg. 1901.
With an autograph
of Prince N.M. Romanov

ბარონი პუფენდორფი.
ლეიდენი. 1759.
გენერალ ორლოვის ავტოგრაფით

Baron Puffendorf.
Leiden. 1759.
Книга с автографом генерала Орлова

Baron Puffendorf.
Leiden. 1759.
General Orlov's autograph

ახალი აღთქმა.
ლონდონი. 1884

Новый Завет.
Лондон. 1884

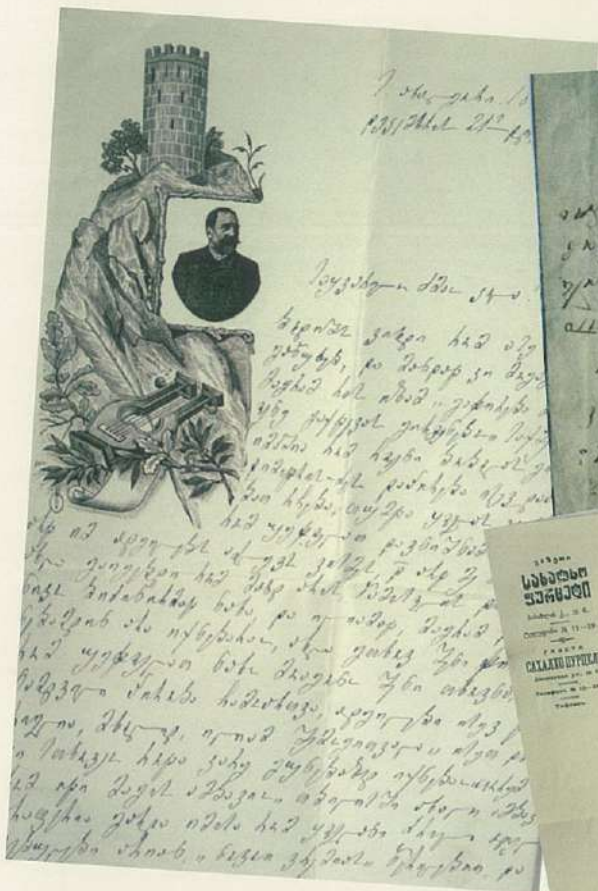
New Testament.
London. 1884

ახალი აღთქმა.
მოსკოვი. 1915

Новый Завет.
Москва. 1915

New Testament.
Moscow. 1915

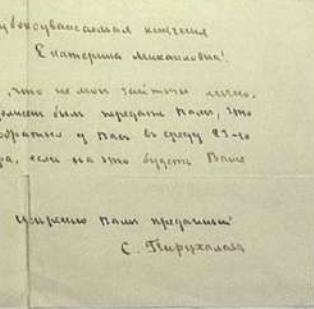
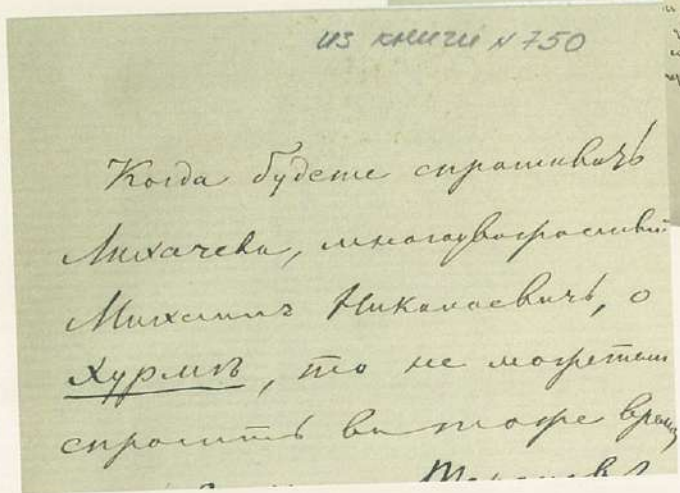
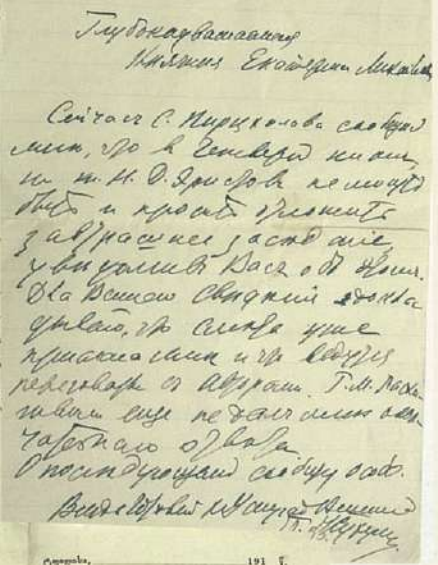
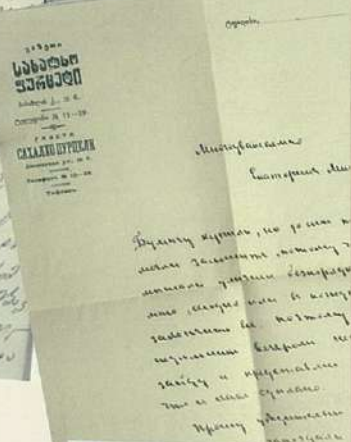
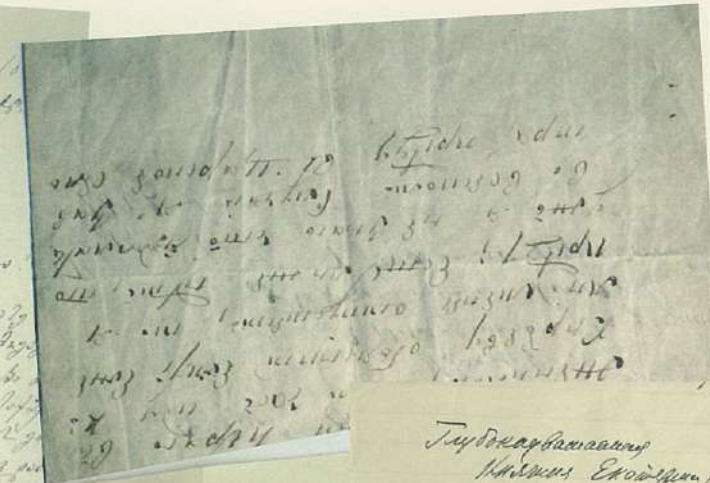

წერილები სმირნოვების არქივიდან
(მ.შეპკინი, ს.ფირცხალავა,
გ.ჯურული, ბ.სტატკოვსკი)

Письма из архива Смирновых
(М.Шепкин, С.Пирцхалава,
Г.Журули, Б.Статковский)

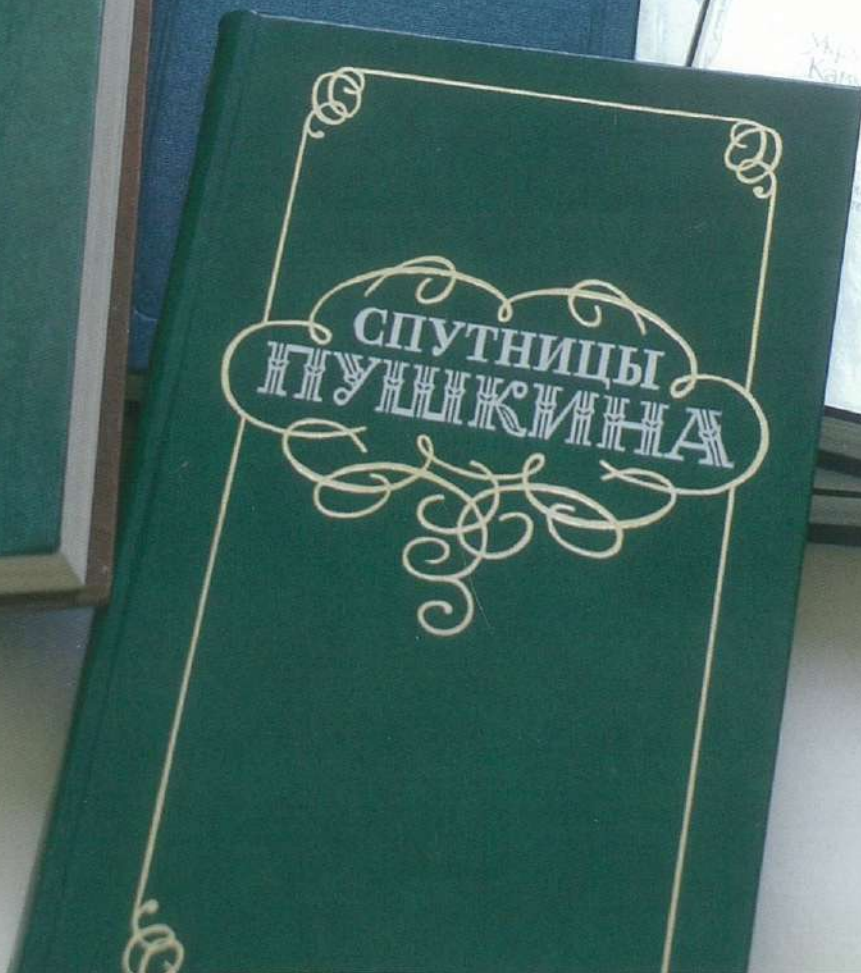
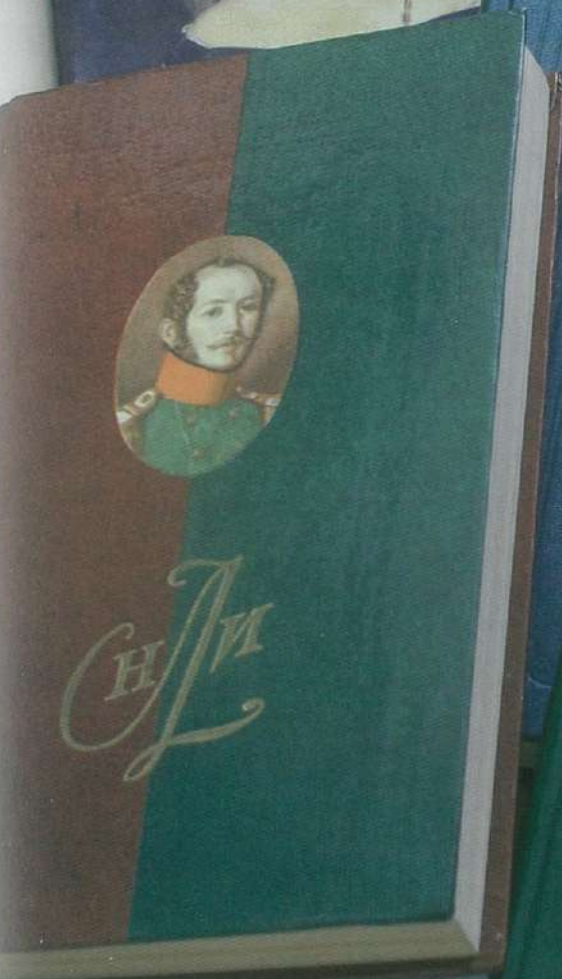
Letters from the Smirnovs' archives
(M. Shepkin, S. Shirtschalava,
G. Zhuruli, B. Statkovski)

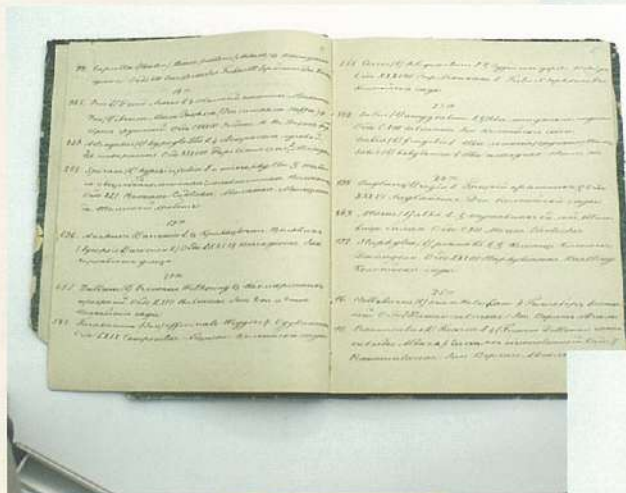
გამოცემები ა.სმირნოვა-როსეტის
შესახებ

Издания о А.О.Смирновой-Россет

Editions about A. O. Smirnova-Rosset

უბის წიგნაკები
Записные книжки
Pocket-books

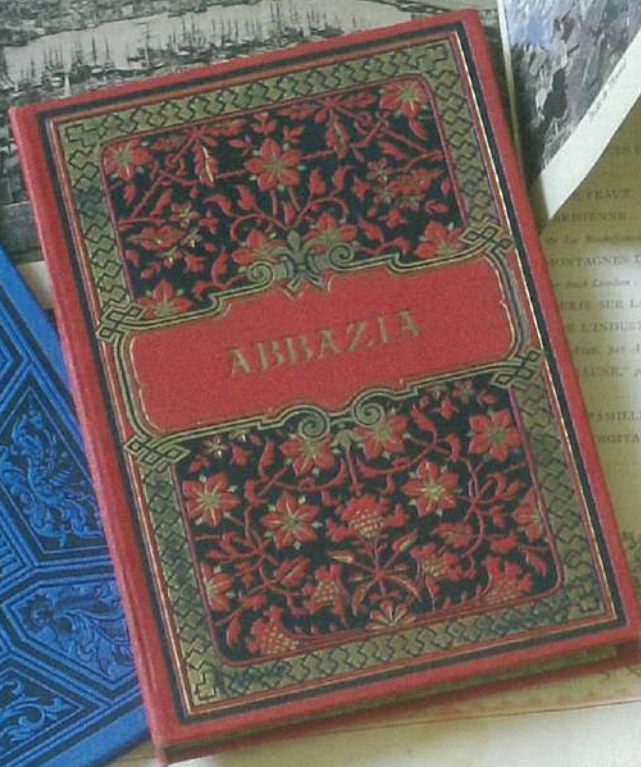

სათეატრო და სალექციო
პროგრამები და მოსაწვევები.
XIX ს-ის ბოლო XX ს-ის დასაწყისი

Театральные и
лекционные программки
и пригласительные билеты.
Конец XIX – начало XX в.

Theatre and lecture
programs and invitations.
End of the XIX and
beginning of the XX c.

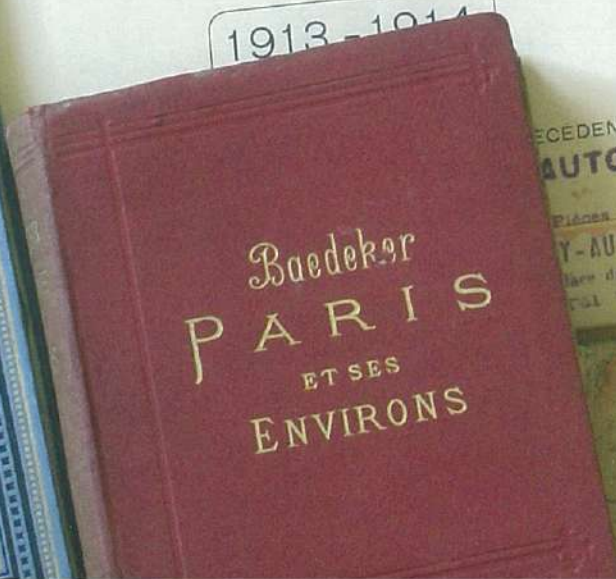
ETTORE BUGATTI

FABRIQUE D'AUTOMOBILES
MOLSHEIM (ALSACE)

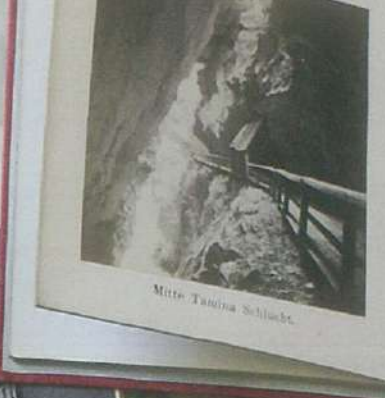
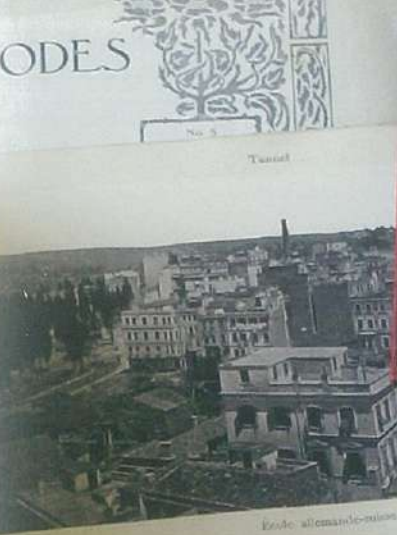
TELEGRAMME
BUGATTI-MOLSHEIM

TELEPH
MOLSHEIM

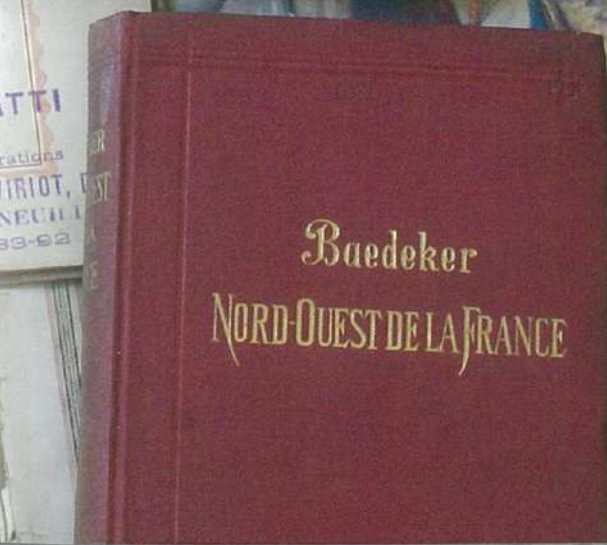
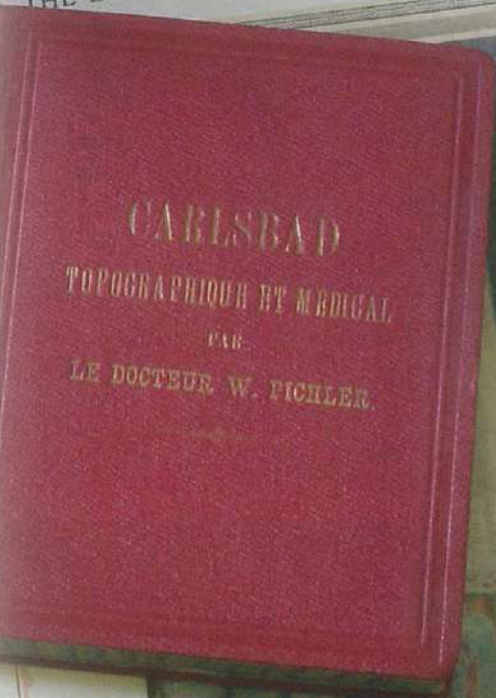
1913-1914

ODES

No. 3
LE MIROIR DES MODES
EDITE MENSUELLEMENT PAR
THE BUTTERICK PUBLISHING CO., PARIS, LONDRES, NEW-YORK

DE L'OPERA, PARIS

PRIX DU NUMERO: 1 FR.

Мать-Грузинка - Mère Géorgienne
Kavkazskie Tipy - Types du Caucase

Грузинский мост - Pont Géorgien
Kavkazskie Tipy - Types du Caucase

Грузинка мать - Mère Géorgienne
Kavkazskie Tipy - Types du Caucase

№ 13
Тифлисъ
Tiflis
20 Jan 1901
Получено
в Тифлисе
Материал
и материал
Золотой при
Ваше почтение

№ 13
Тифлисъ
Tiflis
20 Jan 1901
Получено
в Тифлисе
Материал
и материал
Золотой при
Ваше почтение

„Кавказецъ“
(Кавказъ)
est d'une jeune fille
Kavkazskie Tipy
Types du Caucase

Исторический памятник
Cathédrale historique de Tiflis
Получено - Received
Тифлисъ - Tiflis
Kavkazskie Tipy - Types du Caucase

Гимназия - Gymnase

Тифлисъ
Tiflis
Восточный
и западный
Кавказ
Кавказские
Типы
Kavkazskie
Tipy
Types du
Caucase

Немецкая церковь. — L'église allemande.

Тифлисъ — Tiflis.

Грузинъ. Воляночникъ - Géorgien joueur de cornemuse
Кавказскіе Типы - Types du Caucase

15 July 1901. N 34
на минута въ Биланову
вода отъ улава, нуринъ по
мистическому Канонъ, а то динъ
престъ илларъ, ассамблея въ
200-300 руб. Прислуживающіе въ
то ам то же вѣдѣе то же. Да
самъ по себѣ трѣбуетъ въ речѣ динъ.

Армянскія и грузинскія.
Femmes arméniennes et femmes géorgiennes.

Въ России много бѣдъ -
ромашекъ и бѣдъ то же
подъи, а въ нѣмъ на нѣмъ
менше утѣхъ на нѣмъ
много въ нѣмъ.
Мфр

Corps de garde. Palais. Gymnase des demoiselles.

Грузинскіе Типы, Кавказскіе Типы, Кавказскіе Типы.

Всемирный почтовый союзъ Россіи.
Union postale universelle Russie.

Мѣсто
для
марки.

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО. — 200 400 000.

Францис
Madame de...
Catherine de...
Née
Hortense de...
Paris 18...

Мейнундъ

Черезъ готовящійся къ заглавленію, иже въ аръ узе, вѣдѣе въ нѣмъ вѣдѣе, вѣдѣе въ нѣмъ вѣдѣе.

N 30
14 July 1901
Tiflis.
на минута въ Биланову
вода отъ улава, нуринъ по
мистическому Канонъ, а то динъ
престъ илларъ, ассамблея въ
200-300 руб. Прислуживающіе въ
то ам то же вѣдѣе то же. Да
самъ по себѣ трѣбуетъ въ речѣ динъ.

Черезъ готовящійся къ заглавленію, иже въ аръ узе, вѣдѣе въ нѣмъ вѣдѣе, вѣдѣе въ нѣмъ вѣдѣе.

სხვადასხვა ქვეყანაში
გამოცემული ღია ბარათები.
XIX ს-ის ბოლო – XX ს-ის დასაწყისი

Открытки, изданные
в разных странах.
Конец XIX – начало XX вв.

The postcards published
in different countries.
End of the XIX and beginning of the XX c.

ჯ. ვერდის საიუბილეო საღამოს
მოსაწვევი

Пригласительный билет на
юбилейный вечер Дж.Верди

J. Verdi's anniversary invitation

სილუეტები.
XIX ს-ის 70-80-იან წწ.

Силуэты.
70-80-е гг. XIX в.

Silhouettes.
XIX c. 70-80-ies.

Екатерина Михайловна

Александровна

Сентябрь 18²² года

Сентябрь 18 в Петербург

Михаил Александрович

Евгений

22 Октября
1878 г.

Михаил Александрович

Александр

23 Октября
1873

Михаил Александрович
Александр

Сентябрь 18²² года
4 Января 1874 года
1873

სელსაწყობი
ПРИБОРЫ
DEVICES

იშვიათია, შესაძლოა უნიკალურიც, მინის დიაპოზიტივები და მათი დასათვალიერებელი ხელსაწყო. სტერეოდიაპოზიტივებზე ასახულია XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისის თბილისის ხედები, ევროპის ქალაქების პეიზაჟები, პირველი ავტომობილები, დირიჟაბლის გაშვების სცენები. კადრები მაყურებლის თვალწინ ცოცხლდება და თავს მომხდარი მოვლენის თანამონაწილედ აგრძნობინებს, მაყურებელი თითქოს თვითონაც "მოგზაურობს წარსულის სივრცეებში".

კოლექციაში XIX-XX საუკუნის რამდენიმე ათეული გრამფირფიტაც ინახება.

ასევე მრავლადაა გასულ საუკუნეთა მიჯნაზე დამზადებული სხვადასხვა დანიშნულების ხელსაწყოები: კედლისა და მაგიდის ბარომეტრები, მინერალთა ასაწონი სასწორი, მიკროსკოპი, მაგიდისა და კედლის არაჩვეულებრივი საათები (XIX—XX ს.ს.), მიხეილ და გიორგი სმირნოვის მიერ თავმოყრილი სხვადასხვა ფორმისა და ზომის მინერალების ნიმუშები, მთის ბროლის კრისტალები.

Редкое, возможно, и уникально собрание стеклянных стереодиапозитивов. На них запечатлены виды Тбилиси конца XIX - начала XX века, городов Европы, первые автомобили, сцены запуска дирижабля. Кадры оживают на глазах у зрителя и дают ему возможность ощутить себя участником свершившихся событий, зритель словно и сам переносится в далекое прошлое.

Здесь хранятся и несколько десятков грампластинок (XIX-XX вв.).

Привлекают внимание изготовленные на рубеже прошлых веков приборы различного назначения: стенные и настольные барометры, точные весы для взвешивания минералов, микроскоп, великолепные настольные и стенные часы (XIX-XX вв.), собранные Михаилом и Георгием Смирновыми образцы минералов различной формы и величины, кристаллы горного хрусталя.

The glass slides and an apparatus for their viewing may be regarded as rarities, and even as the unique things. The slides present the scenes of Tbilisi (the end of the XIX c. and of the beginning of the XX c.), the views of the various European countries, the first automobiles, and the scenes of launching of airships. The frames and stills revive before our eyes and make us think ourselves the participants of those events; the spectator seems to "travel in the spaces of the past".

Several tens of gramophone records (XIX-XX cc.), too, are preserved in the collection.

The instruments produced on the verge of the last two centuries are undoubtedly of great importance: the wall and table barometers, the precise scales used to weigh minerals, a microscope, the beautiful table and wall clocks (XIX-XX cc.), the samples of minerals of various shapes and sizes, the pieces of mountain crystals collected by Michael and George Smirnovs.

ბარომეტრი თერმომეტრთან ერთად.
რუსეთი.
XIX ს. 19 X 9,2

Барометр с термометром.
Россия. XIX в.
19 X 9,2

A barometer together with a
thermometer.
Russia. XIX c.
19 X 9,2

სასწორი.
გერმანია. ლეიპციგი.
XX ს-ის დასაწყისი.
35,1 X 36,8 X 23,2
გირების კოლოფები (2 ცალი)
4 X 11,9 X 8

Весы.
Германия. Лейпциг.
Начало XX в.
35,1 X 36,8 X 23,2
Коробки (две) для разновесок
4 X 11,9 X 8

Libra.
Germany. Leipzig.
Beginning of the XX c.
35,1 X 36,8 X 23,2
The boxes for the weights
4 X 11,9 X 8

მიკროსკოპი.
გერმანია. XIX ს-ის ბოლო
- XX ს-ის დასაწყისი.
30,8 X 14,5 X 10,2

Микроскоп.
Германия. Конец XIX
- начало XX в.
30,8 X 14,5 X 10,2

A microscope.
Germany. End of the XIX c.
- beginning of the XX c.
30,8 X 14,5 X 10,2

ბარომეტრი.
რუსეთი. XIX ს.
14 X 13

Барометр.
Россия. XIX в.
14 X 13

A barometer.
Russia. XIX c.
14 X 13

კედლის ბარომეტრი.
საფრანგეთი. პარიზი.
XIX ს-ის ბოლო XX ს-ის დასაწყისი.
დიამეტრი 13,2

Настенный барометр.
Франция. Париж.
Конец XIX - начало XX в.
Диаметр 13,2

A wall barometer.
France. Paris.
End of the XIX c.
beginning of the XX c.
Diameter 13,2

კედლის საათი.
რუსეთი (?). XIX ს.
ხე, ლითონი, მინა, ჭიქური.
დიამეტრი 38,8

Стенные часы.
Россия (?). XIX в.
Дерево, металл, стекло, эмаль.
Диаметр 38,8

A wall clock.
Russia (?). XIX c.
Wood, metal, glass, glaze.
Diameter 38,8

საათი.
საფრანგეთი. პარიზი. XIX ს.
ლუი ფრანსუა-კლემან ბრეგე (1808-1883).
ხე, ბრინჯაო, მინა.
17 X 12,5 X 6,7

Часы.
Франция. Париж. XIX в.
Луи Франсуа-Клемен Бреге (1808-1883).
Дерево, бронза, стекло.
17 X 12,5 X 6,7

Clock.
France. Paris. XIX c.
Lui Fransua-Kleman Brege (1808-1883).
Wood, bronze, glass.
17 X 12,5 X 6,7

საათი.
ევროპა. XX ს.
მარმარილო, ლითონი, მინა.
32 X 28 X 14,8

Часы.
Европа. XX в.
Мрамор, металл, стекло.
32 X 28 X 14,8

A clock.
Europe. XX c.
Marble, metal, glass.
32 X 28 X 14,8

ტანსაცმელი და აქსესუარები
ОДЕЖДА И АКСЕССУАРЫ
CLOTHES AND APPURTENANCES

არანაკლებ ყურადღებას იმსახურებს ქსოვილები. მრავლადაა ნაქარგობით დეკორირებული სუფრები, სხვადასხვა ზომის და დანიშნულების ნივთებისთვის განკუთვნილი გადასაფარებლები, ხელსაწმენდები, ხელნაკეთი მაქმანები. განსაკუთრებულია მრავალფეროვანი მცენარეული მოტივებით შემკული დიდი ზომის აღმოსავლური ხალიჩა.

ისტორიული თვალსაზრისით საინტერესოა ოჯახში არსებული მამაკაცისა და ქალის ტანსაცმელი და აქსესუარები. აქ მრავლადაა შემონახული მამაკაცის პერანგისთვის განკუთვნილი, ცელულოიდის მსგავსი მასალისაგან დამზადებული, თეთრი სამკლავები და საყელოები; არის შაპოკლიაკის ტიპის ცილინდრები, კამერიუნკერის ქუდი. აღექსანდრა სმირნოვა-როსეტის ნივთებიდან შემორჩენილია აბრეშუმგადაკრული სამეფლისო ფეხსაცმელი; მოზრდილი ზომის მარაო. აქვეა განსხვავებული ფორმისა და ფერის პენსნები, სათვალეები, ქოლგები, საფულეები. მათი უმეტესობა ევროპისა და თბილისის სახელოსნოებშია დამზადებული, რასაც მწარმოებლის დამლეები მოწმობს.

Заслуживают внимания ткани: декорированные вышивкой скатерти, покрывала, салфетки, кружева ручной работы, изготовленные для предметов различных форм и назначения. Особо выделим украшенный многокрасочным растительным узором восточный ковер.

С исторической точки зрения интересна сохранившаяся мужская и дамская одежда и аксессуары - белые манжеты и воротнички для мужских сорочек из материала, подобного целлулоиду; редкость представляют и цилиндры-шапокляк, шляпа камер-юнкера; бальные туфельки Александры Смирновой-Россет; большой веер. Есть пенсне, очки, зонты, кошельки. Большинство из них изготовлены в мастерских Европы и Тбилиси, о чем свидетельствуют проставленные на них клейма.

No less attention should be paid to the fabrics, among which must be singled out a wide Oriental carpet with a rich floral design. Besides, here we can find embroidered tablecloths, covers for things of different sizes and usages, napkins, and hand-made laces.

The men and women garments and accessory preserved in the collection have a great historical value: the white cuffs and collars (for men's shirts) made of the material resembling celluloid, the top hats of gibus style and a chamberlain's headwear. Besides, here we can see the silk-covered ball footwear belonging to Alexandra Smirnova-Rosset. The collection also includes a large-sized fan and pince-nez, eyeglasses, umbrellas, wallets of different colors and shapes. Most of them had been produced at the European and Georgian (Tbilisi) workshops (the fact is certified by the stamps of the producers).

სხვადასხვა
РАЗНОЕ
DIFFERENT

კოლექციაში თავმოყრილი მასალები სხვადასხვაგვარია. არის ნივთები, რომლებიც ამა თუ იმ დარგობრივ კატეგორიაში ვერ ჩაისმება, მათი უმრავლესობა საყოფაცხოვრებო დანიშნულებისაა, ესაა: სხვადასხვა ზომისა და მასალის ყუთები, სამშენისები, ინტერიერში განსათავსებელი საყვავილებები, საწერი მაგიდის ინვენტარი, სამოვრები, სასწორები და მრავალი სხვა. აქვეა მეტ-ნაკლებად საინტერესო საგნები, მათ შორის ყაჯარული მხატვრობისათვის დამახასიათებელი ხელწერით მოხატული საკალმე; ლითონის ბარელიეფური ფირფიტებითა და შავ ლაქზე დატანილი ნახატებით შემკული ჩინური და იაპონური წარმოების ხის პატარა ზარდანები — საკონდიტრო და სხვა ნაწარმისთვის; მეტალის ჩარჩოიანი სარკე; ჩინური წარმოების ხის ლანგარი; ხავერდგადაკრულ დასადგმელ ჩარჩოებში ჩასმული თხელი, ფერადი ქვებისგან შედგენილი მოზაიკის კომპოზიციები და სხვა.

კოლექციაში დაცულია ისეთი ნივთებიც, რომლებსაც ოჯახში განსაკუთრებული მოწიწებით ეკიდებოდნენ. ასეთია — წრიული ფორმის, ვერცხლის მოოქრული სათუთუნე, სახურავზე გამოკვეთილი ეკატერინე II-ის პროფილით. გადმოცემის თანახმად, ეს ნივთი თვით იმპერატორის მიერ იყო ნაჩუქარი.

მემორიალში დაცულ ნივთებს შორის არამარტო მხატვრული, არამედ ისტორიული თვალსაზრისით ღირებული ექსპონატებიც გვხვდება. აქ არის სმირნოვთა და ერისთავთა საგვარეულო საბეჭდურები, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების, ასევე თბილისის ფოტომოყვარულთა საზოგადოების ემბლემა-გულსაკიდები, სამეფო ბეჭდის შესანახი ზარდანმა თავსახურზე რელიეფურად ამოკვეთილი რუსეთის გერბით და წმ. ანდრია პირველწოდებულის ჯვრით.

В Доме Смирновых собраны разнообразные предметы. Есть вещи, которые невозможно отнести к той или иной категории. Их большинство - бытового назначения. Это коробки, декоративные предметы, набор для письменного стола, персидский пенал с росписью характерной для кад-жарской живописи, самовары, весы и т.д. Вызывают интерес и украшен-ные металлическими барельефными пластинами и рисунками на черном лаке китайские и японские коробки небольшой величины, предназна-ченные для кондитерских изделий; зеркало в металлической раме, китай-ский деревянный поднос, мозаичные композиции в бархатных рамках.

В семье находились предметы, к которым относились с особым благо-говением. Такова, к примеру, позолоченная серебряная, круглой формы табакерка с вычеканенным на крышке барельефом Екатерины II. По пре-данию, она была подарена самой императрицей.

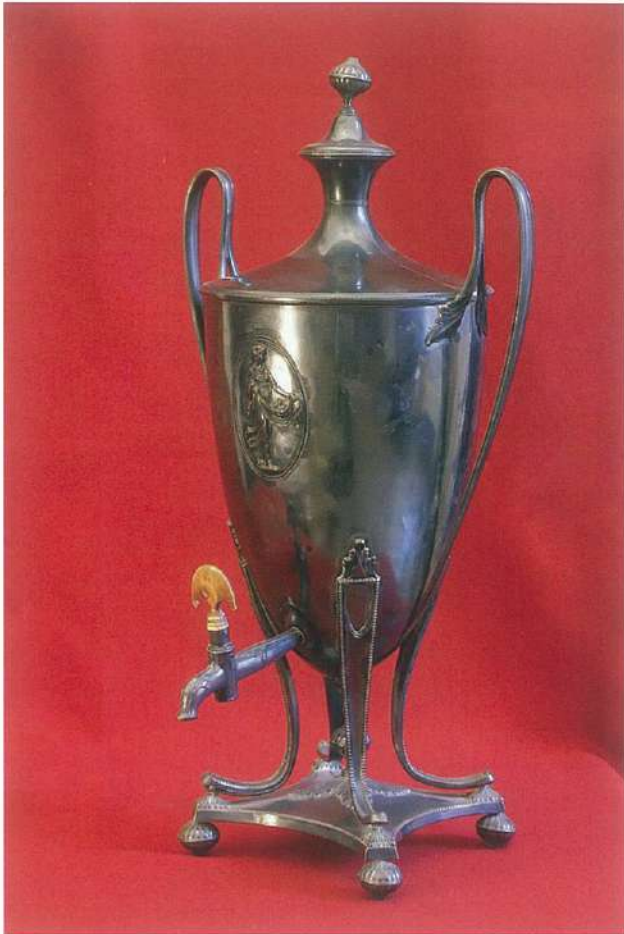
Среди хранящихся в мемориале предметов некоторые из экспонатов представляют интерес не только с художественной, но и с исторической точки зрения. Это печати Смирновского и Эриставского родов, подвес-ные нагрудные эмблемы Общества распространения грамотности среди грузин, и Общества фотолюбителей, кустодия для хранения царской пе-чати с рельефно отчеканенным на ее крышке российским гербом и крес-том Андрея Первозванного.

The given collection is presented by a large variety of articles, henceforth it includes some exponents that fail to belong to the strictly defined category. Most of them happen to be household utensils: boxes of different sizes and material, various trinkets, flower-vases designed for decorating the interior, equipments of a writing desk, samovars, scales, etc. Besides, we come across some other articles of more or less importance: a pen case ornamented in the style of Kadjar painting; small-sized wooden boxes of Chinese and Japanese production for keeping sweets and the like, adorned with bas-relief metal plates and drawings on the black lacquer; a mirror set in a metal frame; a tray of Chinese production; thin mosaic compositions of colored bits of stones in upright frames upholstered with velvet, etc.

Some of the exponents were especially cherished by the family. Such is a round snuffbox made of gilded silver with the profile of Katherine II on its lid. The thing is said to be presented to the family by the empress herself.

Among the preserved articles, there are some exponents surprising us not just with their artistic value, but with the historical one as well. Here you can see the Eristavi and Smirnovs' family signet-ring stamps, the emblems (worn on a chain) of the Literacy Propagating Society among the Georgians and of the Amateur Photographers' Association, a small box intended for keeping the royal signet-ring with Russian arms and Saint Andrew's cross carved in relief on its lid.

სამგზავრო სამოვარი.
რუსეთი. XIX ს-ის II ნახ. - XX ს. დასაწყისი.
ლითონი.
53,8 X 27,3

Дорожный самовар.
Россия. Вторая половина XIX - начало XX в.
Металл.
53,8 X 27,3

A samovar used while traveling.
Russia. XIX c. II half - XX c. beginning.
Metal.
53,8 X 27,3

ლანგარი.
ჩინეთი. XIX ს.
პაპიე-მამე, ლაქი.
66 X 39,5

Поднос.
Китай. XIX в.
Папье-маше, лак.
66 X 39,5

A tray.
China. XIX c.
Papier-mashe, lacquer.
66 X 39,5

დეკორატიული ჩარჩო.
ევროპა. XIX ს.
49,4 X 24,7

Декоративная рамка.
Европа. XIX в.
49,4 X 24,7

Decorative frame.
Europe. XIX c.
49,4 X 24,7

სანერი მაგიდის მოწყობილობა.
XX ს.
ხე, მარმარილო

Письменный прибор.
XX в.
Дерево, мрамор

Desk set.
Beginning of the XX c.
Wood, marble

ზარდახშა (საკალმე).
ირანი. ყაჯართა დინასტია (1785-1925).
XIX ს-ის I ნახევარი (?).
პაპიე-მაშე, ზეთის საღებავი, ლაქი.
4,5 X 27 X 6

Пенал.
Персия. Каджарская династия (1785-1925).
I-я половина XIX в. (?).
Папье-маше, масляная краска, лак.
4,5 X 27 X 6

A casket (for pens).
Iran. Kadjar dynasty (1785-1925).
XIX c. I half (?).
Papier-mashe, oil-paints, lacquer.
4,5 X 27 X 6

ზარდახშა.
იაპონია.
XX ს-ის დასაწყისი (?).
ხე, საღებავი, ლაქი.
29 X 17,7 X 6,5

Шкатулка.
Япония.
Начало XX в. (?).
Дерево, краска, лак.
29 X 17,7 X 6,5

A casket.
Japan.
Beginning of the XX c. (?).
Wood, paint, lacquer.
29 X 17,7 X 6,5

ზარდახშა.
ჩინეთი.
XX ს-ის დასაწყისი (?).
ხე, საღებავი, ლაქი.
14,8 X 10,7

Шкатулка.
Китай.
Начало XX в. (?).
Дерево, краска, лак.
14,8 X 10,7

A casket.
China.
Beginning of the XX c. (?).
Wood, paint, lacquer.
14,8 X 10,7

კოლოფი.
ევროპა. XIX ს.
სპილოს ძვალი, ლითონი.
0,5 X 7 X 3

Шкатулка.
Европа, XIX в.
Слоновая кость, металл.
0,5 X 7 X 3

A box.
Europe. XIX c.
Ivory, metal.
0,5 X 7 X 3

სკივრი.
XX ს-ის დასაწყისი.
ხე, ლითონი.
18,3 X 30 X 29,5

Сундук.
Начало XX в.
Дерево, металл.
18,3 X 30 X 29,5

A bin.
Beginning of the XX c.
Wood, metal.
18,3 X 30 X 29,5

ზარდახშა.
XIX ს.
ხე, ლაქი, ლითონი, ქსოვილი.
9,5 X 22 X 17

Шкатулка.
XIX в.
Дерево, лак, металл, ткань.
9,5 X 22 X 17

Casket.
XIX c.
Wood, lacquer, metal, fabric.
9,5 X 22 X 17

ღვთისმშობლის ამაღლება.
რუსეთი.
XIX ს-ის ბოლო - XX ს-ის დასაწყისი.
მინანქარი, ლითონი. 5,6 X 4,4

Вознесение Богородицы.
Россия.
Конец XIX - начало XX в.
Финифть, металл. 5,6 X 4,4

The Ascension of the Virgin.
Russia.
End of the XIX c. - beginning of the XX c.
Enamel, metal. 5,6 X 4,4

ღვთისმშობელი ანგელოზებისა
და წმინდანების თანხლებით.
რუსეთი.
XIX ს-ის ბოლო - XX ს-ის დასაწყისი.
მინანქარი, ლითონი. 2,5 X 1,8

Богородица в окружении
ангелов и святых.
Россия.
Конец XIX - начало XX в.
Финифть, металл. 2,5 X 1,8

The Virgin, together
with angels and saints.
Russia.
End of the XIX c. - beginning of the XX c.
Enamel, metal. 2,5 X 1,8

წმ. ქსენია.
რუსეთი.
XX ს-ის დასაწყისი.
მინანქარი, ლითონი. 3,1 X 2

Св. Ксения.
Россия.
Начало XX в.
Финифть, металл. 3,1 X 2

St. Kseniya.
Russia.
Beginning of the XX c. Enamel, metal.
3,1 X 2

ღვთისმშობელი ყრმით
წმ. ანასა და იოაკიმესთან ერთად.
რუსეთი.
XIX ს-ის ბოლო - XX ს-ის დასაწყისი.
მინანქარი, ლითონი. 2,9 X 2

Богоматерь с младенцем,
св. Анной и Иоакимом.
Россия.
Конец XIX - начало XX в.
Финифть, металл. 2,9 X 2

The Virgin with the Child,
together with St Anna and Joachim.
Russia.
End of the XIX c. - beginning of the XX c.
Enamel, metal. 2,9 X 2

წმ. პეტრეს ტაძარი.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
მოზაიკა.
6,5 X 5

Собор св. Петра.
Западная Европа. XIX в.
Мозаика.
6,5 X 5

St. Peter's Cathedral.
West Europe. XIX c.
Mosaic.
6,5 X 5

გლეხის ქალი.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
მოზაიკა.
14,5 X 10

Крестьянка.
Западная Европа. XIX в.
Мозаика.
14,5 X 10

A peasant woman.
West Europe. XIX c.
Mosaic.
14,5 X 10

ყვავილების თაიგული.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
ქსოვილი, ბავერდი, ნაქარგობა.
17,5 X 12,8

Букет цветов.
Западная Европа. XIX в.
Ткань, бархат, вышивка.
17,5 X 12,8

A bunch of flowers.
West Europe. XIX c.
Fabric, velvet, embroidery.
17,5 X 12,8

ფრანგი ოფიცერი.
დასავლეთ ევროპა. XIX ს.
მოზაიკა.
14,5 X 10

Французский офицер.
Западная Европа. XIX в.
Мозаика.
14,5 X 10

A French officer.
West Europe. XIX c.
Mosaic.
14,5 X 10

ბლოკნოტი საკეტით.
ევროპა. XIX ს.
გრავერებული ვერცხლი (?),
ე.წ. იტალიური მოზაიკა, აბრეშუმი.
10,1 X 6,8 X 1

Блокнот с застёжкой.
Европа. XIX в.
Гравированное серебро (?),
т.н. итальянская мозаика, шелк.
10,1 X 6,8 X 1

A note-pad with a locker.
Europe. XIX c.
Engraved silver (?),
the so-called Italian mosaic, the silk .
10,1 X 6,8 X 1

გრამფირფიტები.
რუსეთი. XX ს-ის დასაწყისი

Граммофонные пластинки.
Россия. Начало XX в.

The gramophone records.
Russia. Beginning of the XX c.

საალდგომო კვერცხები. მარმარილო.
რუსეთი. XX ს.
10,1 X 7,5
4,4 X 3,9

Пасхальные яйца. Мрамор.
Россия. XX в.
10,1 X 7,5
4,4 X 3,9

The paschal eggs. Marble.
Russia. XX c.
10,1 X 7,5
4,4 X 3,9

მთის ბროლის კრისტალები
Друза горного хрусталя
Mountain crystals

სათუთუნე (25)
რუსეთი. XVIII ს.
მოქრული ვერცხლი.
დიამეტრი 9,3

Табакерка (25)
Россия. XVIII в.
Золочение, серебро.
Диаметр 9,3

A tobacco-box (25)
Russia. XVIII c.
Gilded silver.
Diameter 9,3

სამეფო ბეჭდის შესანახი ზარდახშა.
რუსეთი. XVIII ს.
ვერცხლი, სინჯი - 84. ხე, ოქროს ძაღი,
საღებავი. დიამეტრი 12,8

Кустодия с Государственной
печатью. Россия, XVIII в.
Серебро, проба - 84. Дерево,
золотая нить. Диаметр 12,8

A casket for the royal signet-ring.
Russia. XVIII c.
Silver, hallmark - 84. Wood, golden
thread, paint. Diameter 12,8

ქსნის ერისთავთა საბეჭდური.
საქართველო. XIX ს.
ხე, ლითონი.
სიმაღლე 11,9, დიამეტრი 3

Печать Эристави-Ксанских.
Грузия. XIX в.
Дерево, металл.
Высота 11,9, диаметр 3

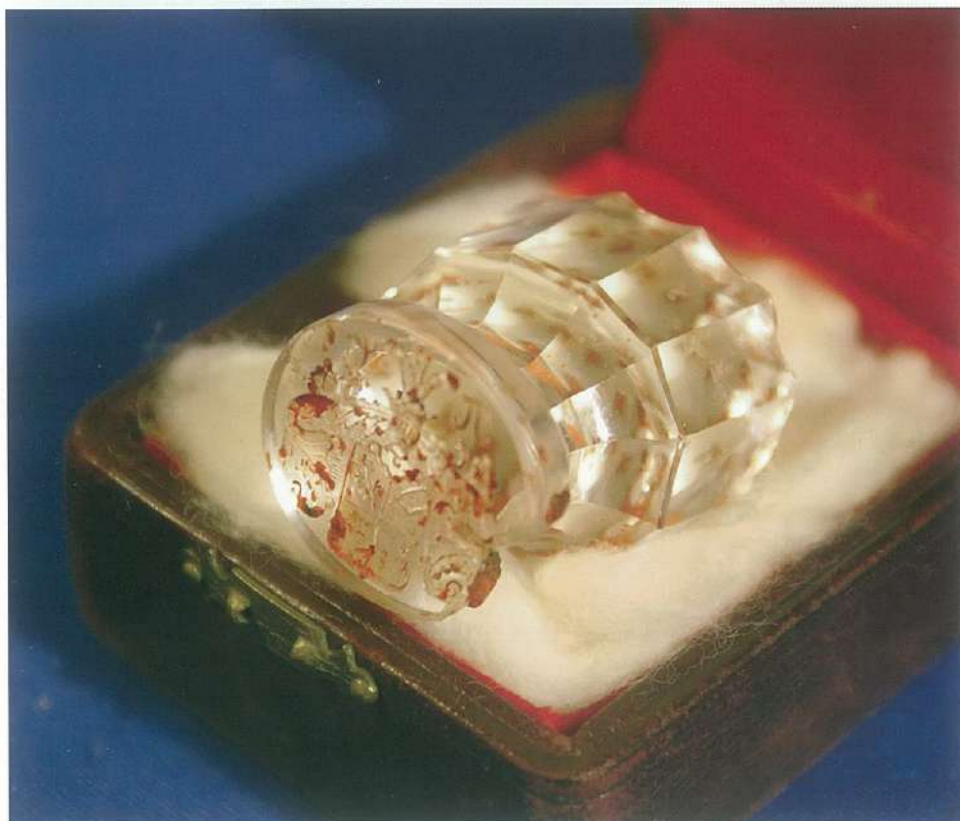
The signet-ring stamps of Eristavs' of Ksani.
Georgia. XIX c.
Wood, metal.
Height 11,9, diameter 3

სმირნოვების საბეჭდური (27)
რუსეთი (?). XVIII-XIX სს.
მთის ბროლი.
სიმაღლე 3,6, საბეჭდური ოვალი
2,4 X 2

Печать Смирновых (27)
Россия (?). XVIII-XIX вв.
Горный хрусталь.
Высота 3,6, печатный камень
2,4 X 2

The signet-ring stamp of the Smirnovs (27)
Russia (?). XVIII-XIX cc.
Mountain crystal.
Height 3,6, oval signet-ring
2,4x2

ხალიჩა.
XIX ს.
შალისა და ბამბის ქაღი.
356 X 286

Ковер. XIX в.
Шерстяная и хлопчатобумажная
нить.
356 X 286

A carpet.
XIX c.
Woolen and cotton thread.
356 X 286

თამამშევების სახლის მისაღები
ოთახის ინტერიერი

Интерьер гостиной дома
Тамамшевых

The interior of the sitting-room of
Tamamshevs' house

სმირნოვთა სახლში ისტორიულ-კულტურული მნიშვნელობის მქონე დიდი-ძალი მასალაა დაცული. ამ ეტაპზე შევეცადეთ მხოლოდ ზოგადი მიმოხილვით დავკმაყოფილებულიყავით, დანარჩენი კი მომავლში ხანგრძლივი შესწავლისა და კვლევის საგანია, რაც ამ სახლისათვის საქართველოს სახელმწიფოს მიერ მუზეუმის სტატუსის მინიჭების შემდეგ უდაოდ უნდა განხორციელდეს.

თბილისის ცენტრში ამგვარი კულტურული კერის არსებობა საშუალებას შეგვიქმნის კიდევ ერთი შტრიხი შევძინოთ XIX-XX საუკუნისდროინდელი ქართულ-რუსული სოციალურ-კულტურული ურთიერთობების მრავალასპექტიან ისტორიას.

Множество материалов историко-культурного значения сохранено в Доме Смирновых. На этом этапе мы ограничились общим обзором, остальное же станет предметом долгих изучений и исследований в будущем, после присвоения государством этому Дому статуса музея.

Наличие в центре Тбилиси подобного культурного очага создаст возможность добавить еще один штрих в разноплановую историю социально-культурных взаимосвязей Грузии и России на протяжении XIX-XX в.в.

The exponents of great historical and cultural value are preserved in the house. At present, we've made just a general survey of the collection, and, surely, it demands further research and thorough investigation. Such work must be carried out without fail when the Georgian Republic gives a status of a museum back to the above-mentioned house.

The existence of such a cultural centre in Tbilisi enables us to add one more trait to the many-sided history of the Georgian-Russian social and cultural interrelations during the XIX-XX cc.

მიხეილ სმირნოვი და
ევგენია ფონ-შლეიერ-სმირნოვა

Михаил Смирнов и
Евгения фон Шлейер-Смирнова

Michael Smirnov and
Evgenia Fon-Shleier-Smirnova

პუნქტები მიხეილ და ევგენია
სმირნოვების ანდერძიდან და
ჩუქების ხელშეკრულებიდან

Выписки из Завещаний и
дарственной Михаила и Евгении
Смирновых

Items from the Michael and
Evgenia Smirnovs' will

ЗАВЕЩАНИЕ

Город Тбилиси, четвертого декабря тысяча девятьсот
восемьдесят четвертого года.

Я, Смирнов Михаил Георгиевич, проживающий в г.Тбилиси,
ул.Г.Табидзе, дом 20, настоящим завещанием делаю следующее
распоряжение:

1. Из принадлежащего мне имущества жилой дом, гараж
и все имущество уникального собрания Пушкинской эпохи, при-
надлежащее мне, на основании которого был создан Дом лите-
ратурных взаимосвязей – Пушкинский мемориал, представля-
ющий большое значение для русской и грузинской культур.

уникальных геологических книг, коллекцию медалей (18), нахо-
дящиеся в г.Тбилиси, ул.Галактиона, 20, я завещаю Грузинской
ССР в лице Главной редакционной коллегии по художественному
переводу и литературным взаимосвязям при Союзе писателей
Грузии. При этом возлагаю на Главную редакционную коллегию

9. Согласно ст.549 Гражданского кодекса ГССР на наслед-
ника по завещанию – на Главную редакционную коллегию возлагаю
исполнение взятых ею обязательств, после моей смерти продол-
жать работу Дома литературных взаимосвязей, все мемориальные
вещи Пушкинской эпохи должны храниться в Доме, где они нахо-
дятся в настоящее время, представляя с ним единый мемориаль-
ный комплекс.

10. Исполнителями моего завещания, согласно ст.554 Граж-
данского кодекса ГССР, назначаю Нодия Отера Филимоновича,
проживающего в г.Тбилиси, по ул.Якоба Николадзе, дом № 7,
кв.37, и Мухранели Ио Леонидовну, проживающую в г.Тбилиси,
по ул.Икалто-Бахтрионской, корпус 9, кв.87.

Смирнов Михаил Георгиевич

ЗАВЕЩАНИЕ

Город Тбилиси, четвертого декабря тысяча девятьсот
восемьдесят четвертого года.

Я, Смирнова Евгения Владимировна, проживающая по
улице Г. Табидзе, дом 20, настоящим завещанием делаю сле-
дующее распоряжение:

1. Все мое имущество, какое ко дню моей смерти ока-
жется мне принадлежащим, в чем бы таковое не заключалось
и где бы оно ни находилось, в том числе жилой дом, нахо-
дящийся в г. Тбилиси, по улице Галактиона, 20, ...

... я завещаю сыну - Смирнову
Михаилу Георгиевичу .

В случае смерти названного мной наследника ранее моей
(или одновременной смерти), или неприятия им наследства,
я завещаю всё вышеуказанное имущество Главной редакцион-
ной коллегии по художественному переводу и литературным
взаимосвязям при Союзе писателей Грузии.

Подпись: *Евгения Владимировна Смирнова*
4 декабря 1984 года настоящее завещание удостоверено

ДОГОВОР

Город Тбилиси десятого января тысяча девятьсот восемьдесят
пятого года

Мы, нижеподписавшиеся: Смирнов Михаил Георгиевич, Смирнова Евге-
ния Владимировна, проживающие в г. Тбилиси по ул. Галактиона № 20 и
представитель Главной редакционной коллегии по художественному пере-
воду и литературным взаимосвязям при Союзе писателей Грузии в лице
ее председателя Нодия Отара Филимоновича /удостоверение личности № 1/,
проживающего в г. Тбилиси по ул. Якова Николадзе № 7, кв. 37, заключили
настоящий договор о нижеследующем:

1. Мы, Смирнов Михаил Георгиевич и Смирнова Евгения Владимировна
подарили Главной редакционной коллегии по художественному переводу
и литературным взаимосвязям при Союзе писателей Грузии 47/68 доли
целого жилого дома и вспомогательных помещений - литер "Б" и литер
"В", - находящихся в г. Тбилиси по ул. Галактиона № 20 и расположенных
на земельном участке размером 610 кв.м.

სემანციკი
АННОТАЦИИ
ANNOTATION

1. გულსაკიდი ჯვარი ძეწკვით. რუსეთი. XIX ს. ოქრო, მინანქარი. ჯვარი 5,1 X 2,6. ძეწკვის სიგრძე 47.
Цепочка с крестом. Россия. XIX в. Золото, эмаль. Крест 5,1 X 2,6. Длина цепочки 47.
A Cross on a chain. Russia. XIX c. Gold, enamel. The cross 5,1 X 2,6; the length of the chain 47.
2. კვერცხის ფორმის კულონები. ფაბერჯეს ფირმა (?). რუსეთი. XIX ს-ის ბოლო XX ს-ის დასაწყისი.
ვერცხლი, ოქრო, მინანქარი, ძვირფასი ქვები. დიამეტრი 0,5.
Кулоны яйцевидной формы. Фирма Фаберже (?). Россия. Конец XIX - начало XX в.
Серебро, золото, эмаль, драгоценные камни. Диаметр 0,5.
Egg-shaped pendants. Fabergé (?). Russia. End of the XIX c.- beginning of the XX c. Silver, gold, enamel, precious stones. Diameter 0,5.
3. გულსაკიდი. ოქრო (?). საფირონი (?). 1,6 X 1,6.
Нагрудная подвеска. Золото(?). Сапфир (?). 1,6 X 1,6.
A pendant. Gold (?). Sapphire (?). 1,6 X 1,6.
4. გულსაკიდი ჯვარი, ჯვარცმის გამოსახულებით. რუსეთი. XIX ს. ოქრო, მინანქარი. 4,7 X 3,1.
Нательный крест с распятием. Россия. XIX в. Золото, эмаль. 4,7 X 3,1.
A Cross on a chain - Crucifix. Russia. XIX c. Gold, enamel. 4,7 X 3,1.
5. ბეჭდები. XX ს. ოქრო, ძვირფასი თვლები.
Кольца. XX в. Золото, драгоценные камни.
Rings. XX c. Gold, jewels.
6. პერანგის საკინძი. ოქროსფერი ლითონი. ჭიქური. დიამეტრი 2,5.
Запонки. Золотистый металл, стекловидная эмаль. Диаметр 2,5.
The cuff-links of the shirt. Golden-colored metal, glaze. Diameter 2,5.
7. სამკაულთა კომპლექტი - გულსაკიდი ძეწკვი, საყურეები. მოთქრული ვერცხლი (?).
Комплект украшений - нашейная цепочка, серьги. Позолоченное серебро(?).
Set of decorations: a chain, earrings. Gilded silver (?).
8. კულონი. დასავლეთ ევროპა. ვერცხლი, სინჯი — 84. 2 X 2,4.
Кулон. Западная Европа. Серебро, проба — 84. 2 X 2,4.
A pendant. West Europe. Silver, hallmark - 84. 2 X 2,4.
9. გველის ფორმის ოქროს ქინძისთავი. რუსეთი (?). XIX ს. ოქრო, მინანქარი, ძვირფასი ქვები. სიგრძე 9,5.
Булавка в форме змеи. Россия (?). XIX в. Золото, эмаль, драгоценные камни. Длина 9,5.
A snake-shaped golden pin. Russia (?). XIX c. Gold, enamel, precious stones. Length 9,5.
10. ქინძისთავი. ევროპა. XIX ს. ოქრო. სიგრძე 6,3.
Булавка. Европа. XIX в. Золото. Длина 6,3.
A pin. Europe. XIX c. Gold. Length 6,3.
11. ჯაჭვის სამაჯური, რკობით. რუსეთი (?). XIX ს-ის II ნახ. ოქრო, სინჯი - 56. სიგრძე 20,7.
Браслет в виде цепи с жемчужинами. Россия (?). Вторая половина XIX в. Золото, проба - 56. Длина 20,7.
A chain bracelet with acorns. Russia (?). XIX II half. Gold, hallmark - 56. Length 20,7.
12. საყურეები. XX ს-ის დასაწყისი. ოქროსფერი ლითონი, მარგალიტი. სიგრძე 5.
Серьги. Начало XX в. Золотистый металл, жемчуг. Длина 5.
The earrings. Beginning of the XX c. Golden-colored metal, pearls. Length 5.
13. საყურეები. XX ს-ის დასაწყისი. მოთქრული ვერცხლი (?), მინანქარი, მარგალიტები. სიგრძე 5.
Серьги. Начало XX в. Позолоченное серебро (?) с эмалью. Длина 5.
Earrings. Beginning of the XX c. Gilded silver (?), enamel, pearls. Length 5.
14. გულსაბნევი. ევროპა. XIX ს. ოქრო, სინჯი-583; 500. ძვირფასი თვლები. დიამეტრი 4,2.
© საქართველოს ეროვნული მუზეუმი. შ. ამირანაშვილის სახელობის ხელოვნების მუზეუმი.
Брошь. Европа. XIX в. Золото, проба-583; 500. Драгоценные камни. Диаметр 4,2.
© Национальный Музей Грузии. Музей искусств имени Ш. Амيرانашвили.
The ouch. Europe. XIX c. Gold hallmark-583; 500. Jewels. Diameter 4,2
© Georgian National Museum. Sh. Amiranashvili Museum of Art.
15. სამაჯური. ევროპა. XIX ს. ოქრო, სინჯი-583. ძვირფასი თვლები. 6 X 6,7.
© საქართველოს ეროვნული მუზეუმი. შ. ამირანაშვილის სახელობის ხელოვნების მუზეუმი.
Браслет. Европа. XIX в. Золото, проба-583. Драгоценные камни. 6 X 6,7.
© Национальный Музей Грузии. Музей искусств имени Ш. Амيرانашвили.
The bracelet. Europe. XIX c. Gold, hallmark-583, Jewels. 6 X 6,7
© Georgian National Museum. Sh. Amiranashvili Museum of Art.
16. მავის საათი (მამაკაცის). რუსეთი. 1957. საათი — ოქრო, სინჯი - 583. 26 X 5,3.
Часы наручные (мужские). Россия. 1957. Часы - золото, проба - 583. 26 X 5,3.
Wrist-watch (for man). Russia. 1957. Watch - gold, hallmark - 583. 26 X 5,3.

17. მაჯის საათი (მამაკაცის) ვერცხლის სამაჯურით. რუსეთი. 1956.
საათი — ოქრო, სინჯი - 583; 26X5,3. სამაჯური — ვერცხლი, 16,4X1,5.
Часы наручные (мужские) с серебряным браслетом. Россия. 1956. Часы — золото, проба - 583; браслет — серебро.
Wrist-watch (for man) with silver wristlet. Russia. 1956. Watch — gold, hallmark - 583; 26 X 5,3. Wristlet — silver 16,4 X 1,5.
18. საათი. ევროპა. XIX ს. ვერცხლი, ფერადი და თეთრი ჭიქური. დიამეტრი 7,5.
Часы. Европа. XIX в. Серебро, цветная и белая эмаль. Диаметр 7,5.
A watch. Europe. XIX c. Silver, colored and white glaze. Diameter 7,5.
19. ჯიბის საათი. ევროპა. XIX ს. ოქრო, გამაღიებელი მინა, ჭიქური. დიამეტრი 2,6. (24).
Часы карманные. Европа. XIX в. Золото, увеличительное стекло, эмаль. Диаметр 2,6. (24).
A pocket watch. Europe. XIX c. Gold, magnifying glass, glaze. Diameter 2,6. (24).
20. ჯიბის საათი მონოგრამით В.Т. (ბარბარა თამამშევა). საფრანგეთი. პარიზი. XIX ს.
ოქრო, მინა, ჭიქური. დიამეტრი 3,3.
Часы карманные с вензелем В.Т. (Барбара Тамамшева). Франция. Париж. XIX в. Золото, стекло, эмаль. Диаметр 3,3.
A pocket watch with a monogram В.Т. (Barbara Tamamsheva). France. Paris. XIX c. Gold, glass, glaze. Diameter 3,3.
21. ჯიბის საათი. პ. ბურე. რუსეთი. XIX ს. ოქრო, ლითონი, მინა. დიამეტრი 3,4.
Часы карманные. П. Буре. Россия. XIX в. Золото, металл, стекло. Диаметр 3,4.
A pocket watch. P. Bure. Russia. XIX c. Gold, metal, glass. Diameter 3,4.
22. ქალის ჯიბის საათი. ევროპა. XIX ს. ოქრო, მინა, მონაცულობა, მინანქარი, ალმასი (6 ქვა). დიამეტრი 2,6.
Дамские карманные часы. Европа. XIX в. Золото, стекло, роспись, эмаль, алмазы (6 камней). Диаметр 2,6.
A pocket watch worn by woman. Europe. XIX c. Gold, glass, painted, enamel, diamond (6 stones). Diameter 2,6.

ორდენები და მედლები

Ордена и медали

Orders and medals

1. იმპერატორ ალექსანდრე I გარდაცვალებისადმი მიძღვნილი მედალი. გრავეირი: კ. კლეპიკოვი. რუსეთი.
XIX ს-ის I ნახევარი. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,8.
Аверс - "Александр I благословенный. Скончался в Таганроге 19 ноября 1825. К.А.Клеп." Реверс - "Наш Ангелъ въ небесахъ. 1812." Гр. А.Клепиков. Россия. Первая половина XIX в. Бронза. Диаметр 6,8.
The medal dedicated to Alexander I, the Russian Emperor's death. Engraver - K. Klepikov.
Russia. XIX c. (I half). Bronze. Diameter 6,8.
2. სრულიად რუსეთის იმპერატორ ალექსანდრე III მედალი, რუსული არტილერიის 500 წლისადმი მიძღვნილი. რუსეთი. XIX ს-ის ბოლო. უცნობი ავტორი. ბრინჯაო. დიამეტრი 9,3.
Аверс - "Александр III Императоръ и самодержецъ всероссийскій". Реверс - "Дмитрій Донской. Александр III. 1389-1889. Въ память 500-лѣтїя русской артиллерїи". Неизвестный автор. Россия. Конец XIX в. Бронза. Диаметр 9,3.
The medal of the Emperor of the Whole Russia, Alexander III, dedicated to the 500th anniversary of the Russian artillery.
An unknown author. Russia. XIX c. (end). Bronze. Diameter 9,3.
3. თავროზის დამორჩილების აღსანიშნავი მედალი. გრავეირები: ავერსი — ა. კლეპიკოვი (გრავ ფ. ტოლსტოის მოდელი მხედვეთ). რევერსი — რ. კლეპიკოვი. რუსეთი. 1839. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,6.
Аверс - "Занятие Тавриза". Сь модели графа Феодора Толстаго резалъ А.Клепиков. 1839. 1827.
Реверс - Российскій герб. "Р.А.Клепиков. 1837." Россия. 1839. Бронза. Диаметр 6,6.
The medal cut to celebrate the conquering of Tavriz. Engravers: avers - A. Klepikov (after the model by Count F. Tolstoy), reverse - R. Klepikov. Russia. 1839. Bronze. Diameter 6,6.
4. თურქული არმიის ორი კორპუსის სრული განადგურების აღსანიშნავი მედალი. გრავეირები: ავერსი — ა. ლიალინი (გრავ ფ. ტოლსტოის მოდელის მხედვეთ). რევერსი — რ. კლეპიკოვი.
რუსეთი. 1839. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,5.
Аверс - "Совершенное разбитие двухъ корпусовъ турецкой армии. Сь модели графа Феодора Толстаго резалъ А.Лялинъ. 1839. 1829." Реверс - Российскій герб. "Р.А.Клепиковъ. 1837". Россия. 1839. Бронза. Диаметр 6,5.
The medal dedicated to the fact of thorough destruction of two corps of the Turkish army. Engravers: avers - A. Lialin (according to the model by Count F. Tolstoy), reverse - A. Klepikov. Russia. 1839. Bronze. Diameter 6,5.
5. სრულიად რუსეთის იმპერატორ ალექსანდრე II მედალი, კავკასიის დაპყრობის აღსანიშნავად.
რუსეთი. 1864. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,2.
Аверс - "Б.М. Александр II императоръ и самодержецъ Всеросс. Р.И." Реверс - "Покорение Кавказа. 1864. В.А.Р.". Россия. XIX в. Бронза. Диаметр 6,2.
The medal of the Russian Emperor Alexander II dedicated to the conquer of the Caucasus. 1864. Russia. Bronze. Diameter 6,2.
6. სრულიად რუსეთის იმპერატორ ალექსანდრე II გარდაცვალებისადმი მიძღვნილი მედალი.
უცნობი ავტორი. რუსეთი. XIX ს-ის ბოლო. ბრინჯაო. დიამეტრი 7,7.
Аверс - "Императоръ Александр II самодержецъ всероссийскій. 17 апреля 1818. 19 февраля 1855. 1 марта 1881 года." Реверс - "Будетъ имя его благословенно во веки". Неизвестный автор. Россия. XIX в. Бронза. Диаметр 7,7.
The medal dedicated to the death of the Russian Emperor Alexander II. An unknown master. Russia.
XIX (end). Bronze. Diameter 7,7.
7. სრულიად რუსეთის იმპერატორ ნიკოლოზ I მეფე დეკურთხევისადმი მიძღვნილი მედალი. 1826.
რუსეთი. XIX ს. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,5.

- Аверс - "Б.М. Николай I императоръ и самодержецъ Всеросс. В.Алексеев Р." Реверс - "Залогъ блаженства всѣхъ и каждаго. Законъ. Коронованъ въ Москвѣ. 1826". Россия. XIX в. Бронза. Диаметр 6,5.
The medal cut to celebrate the coronation of the Russian Emperor Nikoloz I. 1826. Russia. XIX c. Bronze. Diameter 6,5.
8. ჩრდილოეთ და სამხრეთ რუსეთის დიდი თავადის სვიატოსლავის მედალი.
რუსეთი. XIX ს. ბრინჯაო. დიამეტრი 7,9.
Аверс - "Великій князь Святославъ Северной и Южной Россіи." Реверс - "Побежденных поселилъ. Т.І. 67. Святославъ ясы и косогіи побѣдилъ, пленныхъ въ Кіевъ поселилъ въ 965 г."
Россия. XIX в. Бронза. Диаметр 7,9.
The medal of the Great Prince of the Northern and Southern Russia, Sviatoslav.
Russia. XIX c. Bronze. Diameter 7,9.
9. სრულიად რუსეთის იმპერატორები ეკატერინე II და ალექსანდრე II. მედალი სიმამაცისათვის.
გრავეორი: ვ. ალექსეევი. რუსეთი. XIX ს-ის ბოლო. ბრინჯაო. დიამეტრი 7,1.
Аверс - "Б.М. Екатерина II Императрица и Александръ II Императоръ Всероссійскіе. В.Алексеев Р." Реверс - "За службу и храбрость. 1769 26 ноября 1869". Россия. XIX в. Бронза. Диаметр 7,1.
The medal of the Russian Empress Katherine II and the Russian Emperor Alexander II for bravery. Engraver: V.Alekseev. Russia. XIX c. (end). Bronze. Diameter 7,1.
10. პოლტავაში შვედებზე გამარჯვების აღსანიშნავი მედალი. გრავეორები: ავერსი — ს. იუდინი. რევერსი — ი. ევერი. რუსეთი. XVIII ს-ის II ნახ. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,7.
Медаль "В память победы над шведами при Полтавѣ, 27 июля 1709 г.". Граверы: аверс — С.Юдин, реверс — И.Г. Эгер. Россия. Вторая половина XVIII в. Бронза. Диаметр 6,7.
The medal cut to celebrate the victory over the Swedes in Poltava. Engravers: avers — S. Judin, revers — I. Eger. Russia. XVIII c. II half. Bronze. Diameter 6,7.
11. სრულიად რუსეთის იმპერატორ ალექსანდრე II შეფედკურთხევისადმი მიძღვნილი მედალი. 1856. გრავეორები: ავერსი — ა. ლიალინი. რევერსი — მ. კუჩკინი.
რუსეთი. XIX ს. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,5.
Аверс - "Б.М. Александръ II императоръ и самодержецъ Всеросс. Коронованъ въ Москвѣ 1856. А.Лялинъ". Реверс - "Съ нами Богъ". М. Кучкинъ. Россия. XIX в. Бронза. Диаметр 6,5.
The medal cut to celebrate the coronation of the Russian Emperor Alexander II. 1856. M. Kuchkin. Russia. XIX c. Bronze. Diameter 6,5.
12. ახალციხესთან რუსეთის ჯარის გამარჯვების სამახსოვროდ მოჭრილი მედალი. გრავეორები: ავერსი — ა. კლეპიკოვი (გრაფ ფ. ტოლსტოის მოდელის მიხედვით). რევერსი — რ. კლეპიკოვი. რუსეთი. 1839 წელი. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,5.
Аверс - "Сраженіе подъ Ахалцыхомъ и штурмъ сей крепости. Съ модели графа Феодора Толстаго резалъ А.Клепиковъ. 1839. 1828". Реверс - Россійскій гербъ. "Р.А.Клепиковъ.1837". Россия. XIX в. Бронза. Диаметр 6,5.
The medals cut to celebrate the victory of the Russian army at Akhaltsikhe. Engravers: averse — A. Klepikov (after the model drawn by Count F. Tolstoi). reverse — R. Klepikov. Russia. 1839. Bronze. Diameter 6,5.
13. ერივანის ციხე-სიმაგრის აღების აღსანიშნავი მედალი. გრავეორები: ავერსი — ა. ლიალინი (გრაფ ფ. ტოლსტოის მოდელის მიხედვით). რევერსი — რ. კლეპიკოვი. რუსეთი. 1839. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,5.
Аверс - "Взятіе крепости Еривани. Съ модели графа Феодора Толстаго резалъ А. Лялинъ 1839.1829". Реверс - Россійскій гербъ. "Р.А.Клепиковъ. 1837". Россия. 1839. Бронза. Диаметр 6,5.
The medal cut to celebrate the taking of the Yerivan fortress. Engravers: avers — A. Lialin (after the model drawn by Count F. Tolstoy), revers — R. Klepikov. Russia. 1839. Bronze. Diameter 6,5.
14. ყარსის აღების აღსანიშნავი მედალი. გრავეორები: ავერსი — ა. კლეპიკოვი (გრაფ ფ. ტოლსტოის მოდელის მიხედვით). რევერსი — რ. კლეპიკოვი. რუსეთი. 1839. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,5.
Аверс - "Взятіе Карса. Съ модели графа Феодора Толстаго резалъ А.Клепиковъ. 1839. 1828". Реверс - Россійскій гербъ. "Р.А.Клепиковъ. 1837". Россия. 1839. Бронза. Диаметр 6,5.
The medal cut to celebrate the taking of Kars. Engravers: avers — A. Klepikov (after the model by Count F. Tolstoy), revers — R. Klepikov. Russia. 1839. Bronze. Diameter 6,5.
15. იმპერატორ ალექსანდრე III და იმპერატორ ალექსანდრე II რუსეთ-თურქეთის ომში რუსეთის ჯარების გამარჯვების აღნიშვნელი მედალი.
რუსეთი. XIX ს-ის ბოლო. ბრინჯაო. დიამეტრი 7,2.
Аверс - "Б.М. Императоръ Александръ III Императоръ Александръ II". Реверс - "Повеленіемъ Императора Александра III. Доблестямъ російскихъ войскъ въ турецкую войну 1877-1878 г. Памятникъ изъ турецкихъ орудій сооруженъ въ 1885-1886 г.". Россия. Конец XIX в. Бронза. Диаметр 7,2.
The medal of the Emperors Alexander III and Alexander II, dedicated to the victory of the Russian armies in Russian-Turkish wars. Russia. XIX c. (end). Bronze. Diameter 7,2.
16. გრაფ ალექსანდრე სუვოროვის გამარჯვებებისადმი (იზმაილი, რიმნიკი, კინეურნი, ფოკშანი) მიძღვნილი მედალი. მედალიორი კარლ ლებერეჰტი. ასლი — კუჩკინი.
რუსეთი. XVIII ს-ის ბოლო XIX ს-ის დასაწყისი. ბრინჯაო. დიამეტრი 7,9.
Аверс - "Графъ Александръ Васильевичъ Суворовъ Рымникскій Ген: аншефъ. С.Л.Ф. коп. Кучкинъ".

- Реверс - "Победилъ. Фокшаны. Кинеурнъ. Измаилъ. Рымникъ. В 1787, 1789 и 1790 годах". Россия. Конец XVIII - начало XIX вв. Бронза. Диаметр 7,9.
The medal cut to celebrate Count Alexander Suvorov's victories (Ismael, Rimnik, Kineurn, Fokshan). Master - Karl Leberecht. Copy - Kuchkin. Russia. XVIII (end) - XIX (beginning). Bronze. Diameter 7,9.
17. ირანთან, თურქეთთან და პოლონეთთან ომებში (1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831 წ.წ.).
რუსული ჯარის გამარჯვების და გმირობის სამახსოვროდ მოჭრილი მედალი. გრაფიკით: ა. გუბე. რუსეთი. 1834-1838. ბრინჯაო. 6 X 8,4.
Аверс - "Архит. Стасовъ. Резаль А.Губе". Реверс - "Победоноснымъ Россійскимъ войскамъ въ память подвиговъ: въ Персїи, Турціи и при усмирении Польши, въ 1826, 1827, 1828, 1829, 1830 и 1831 годах. Нач. 1834. Конч. 1838." Россия. 1834-1838. Бронза. 6 X 8,4.
The medal cut to celebrate the victory and heroism of the Russian army in wars with Persia, Turkey and Poland (1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831). Engraver - A. Gube. Russia. 1834-1838. Bronze. 6x8,4.
18. ა.ს. პუშკინის გარდაცვალებიდან 25 წლის აღსანიშნავი მედალი გრაფიკით: აკად. ჩუკმასოვი. რუსეთი. 1862. ბრინჯაო. დიამეტრი 4,2.
Аверс - "Александръ Сергеевичъ Пушкинъ. Родился 1799 г. 29 мая. Скончался 1837 г. 29 янв. Рез. академикъ Чукмасовъ." Реверс - "И долго буду темъ народу я любезенъ, // Что чувства добрыя я лирой пробуждалъ, // Что прелестью живой стиховъ я былъ полезенъ, // И милость къ падшимъ призывалъ. 1862." Россия. 1862. Бронза. Диаметр 4,2.
The medal dedicated to the 25th anniversary of A. S. Pushkin's death. Engraver - acad. Chukmasov. Russia. 1862. Bronze. Diameter 4,2.
19. ა. ს. პუშკინის დაბადებიდან ასი წლის აღსანიშნავი მედალი. გრაფიკით: სკუდნოვი. რუსეთი. 1899. ბრინჯაო. დიამეტრი 6,7.
Аверс - "Пушкинъ 1799-1837. Рез. Скудновъ." Реверс - "...Не даромъ жизнь и лира // Мне были вверены судьбой. 26 мая 1899. Леп. рез. Скудновъ". Россия. 1899. Бронза. Диаметр 6,7.
The medal cut to celebrate the 100th anniversary of A. S. Pushkin's birth. Engraver - Skudnov. Russia. 1899. Bronze. Diameter 6,7.
20. რომანოვების ოჯახის 300 წლიანი მეფობისადმი მიძღვნილი მედალი. 1613-1913.
რუსეთი. XX ს-ის დასაწყისი. ბრინჯაო. დიამეტრი 2,8.
Медаль "В память 300-лѣтїя царствованїя дома Романовыхъ". 1613-1913.
Россия. Начало XX в. Бронза. Диаметр 2,8.
The medal dedicated to the reign of the Romanovs' (lasting 300 years). 1613-1913.
Russia. XX c. (beginning). Bronze. Diameter 2,8.
21. იმპერატორ ალექსანდრე III მეფობისადმი მიძღვნილი სამახსოვრო მედალი. 1881-1894.
რუსეთი. XIX ს-ის ბოლო. ვერცხლი. დიამეტრი 2,8.
Имп. Александръ III. 1881-1894. Россия. Конец XIX в. Серебро. Диаметр 2,8.
A memorial medal dedicated to the reign of the Emperor Alexander III. 1881-1894.
Russia. XIX c. (end). Silver. Diameter 2,8.
22. სამადლობელო მედალი გლეხთა განთავისუფლებაში გაწეული შრომისათვის.
რუსეთი. XIX ს-ის II ნახევარი. ლითონი. დიამეტრი 2,8.
Аверс - "Благодарю 19 февраля 1861 г." Реверс - "За труды по освобождению крестьянъ". Россия. Вторая половина XIX в. Металл. Диаметр 2,8.
The medal of gratitude for taking part in the liberation of peasants. Russia. XIX (II half). Metal. Diameter 2,8.
23. რუსეთ-იაპონიის ომის სამახსოვრო წითელი ჯვრის მედალი 1904-1905.
რუსეთი. XX ს-ს დასაწყისი. ვერცხლი, მინანქარი. დიამეტრი 2,5.
Медаль "Русско-Японская война 1904-1905". Россия. Начало XX в. Серебро, эмаль. Диаметр 2,5.
The medal of the Red Cross dedicated to the Russian-Japanese war 1904-1905.
Russia. XX c. (beginning). Silver, enamel. Diameter 2,5.
24. საპრემიო მედალი ქალთა გიმნაზიის აღსაზრდელებისათვის. მედალითი ა. გრილიხესი. რუსეთი. XIX ს. ოქრო. დიამეტრი 3,3.
"Воспитанницамъ женскихъ гимназій". Преміальная медаль. Медальер А.А. Грилихес. Россия. XIX в. Золото. Диаметр 3,3.
The golden medal worn by the pupils of the feminine school. Medallist A. Grilikhes. Russia. XIX c. Gold. Diameter 3,3.
25. რუსეთის საიმპერატორო უნივერსიტეტების (სამედიცინო ფაკულტეტის გარდა) დამთავრების აღმნიშვნელი სამკერდე ნიშანი. რუსეთი. XIX ს. ოქრო, სინჯი - 56. ჭიქური. 6,6 X 3,2.
Нагрудный знакъ в честь окончанія Россійскаго императорскаго университета (кроме медицинскаго факультета). Россия. XIX в. Золото, проба - 56. Эмаль. 6,6 X 3,2.
A badge worn by the graduates of the Russian Imperial Universities (with the exception of the medical department). Russia. XIX c. Gold, hallmark - 56. Glaze. 6,6x3,2.
26. ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ემბლემა-გულსაკიდი. 1887-1897. საქართველო. XIX ს. ვერცხლისფერი ლითონი. სიგრძე 3.

- Подвесная нагрудная эмблема Общества по распространению грамотности среди грузин. 1887-1897.
Грузия. XIX в. Серебристый металл. Длина 3.
The emblem-medal of the Literacy Propagating Society among the Georgians. 1887-1897.
Georgia. XIX c. Silver-colored metal. Length 3.
27. თბილისის მოყვარულ-ფოტოგრაფთა საზოგადოების მედალიონი. საქართველო. 1803-1906.
ვერცხლი. დიამეტრი 2,4.
Медальон - "Тифлисское общество фотографов любителей". Грузия. 1803-1906. Серебро. Диаметр 2,4.
The medallion of the Society of Amateur Photographers of Tbilisi. Georgia. 1803-1906. Silver. Diameter 2,4.
28. ლენინის ორდენი — № 182973. სსრკ. XX ს. ოქრო, პლატინა, მინანქარი, ქსოვილი. 9,5 X 4,5.
Орден Ленина — № 182973. СССР. XX в. Золото, платина, эмаль, ткань. 9,5 X 4,5.
The Lenin order — № 182973. USSR. XX c. Gold, platinum, enamel, fabric. 9,5x4,5.
29. ლენინის ორდენი — № 240103. სსრკ. XX ს. ოქრო, პლატინა, მინანქარი, ქსოვილი. 9,5 X 4,5.
Орден Ленина — № 240103. СССР. XX в. Золото, платина, эмаль, ткань. 9,5 X 4,5.
The Lenin order — № 240103. USSR. XX c. Gold, platinum, enamel, fabric. 9,5x4,5.
30. მედალი წარჩინებული შრომისათვის. Г № 335302.
სსრკ. XX ს. ლითონი, ჭიქური, ქსოვილი. 8,8 X 4,6.
Медаль "За трудовую доблесть", Г № 335302. СССР. XX в. Металл, эмаль, ткань. 8,8 X 4,6.
The medal for successive labor. Г № 335302. USSR. XX c. Metal, glaze, fabric. 8,8x4,6.
31. მედალი სამამულო ომში გაწეული შრომისათვის (1941-1945). № 250423.
სსრკ. XX ს. ლითონი, ქსოვილი. 8,4 X 4,1.
Медаль "За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг." (аверс), реверс - "Наше дело правое, мы победим". № 250423. СССР. XX в. Металл, ткань. 8,4 X 4,1.
The medal for the labor during the World War II (1941-1945). № 250423.
USSR. XX c. Metal, fabric. 8,4x4,1.
32. გეოლოგიისა და წიაღისეულის დაცვის სამინისტროს სამკერდე ნიშანი სოციალისტურ შეჯიბრებაში გამორჩეულობისათვის — № 531. სსრკ. XX ს. ლითონი, ჭიქური. 3,2 X 2,5.
Нагрудный знак "Отличник социалистического соревнования", Министерство геологии и охраны недр СССР. № 531. СССР. XX в. Металл, эмаль. 3,2 X 2,5.
The badge of the Ministry of Geology and Mineral Preservation for those distinguished in the socialist competitions. № 531. USSR. XX c. Metal, glaze. 3,2x2,5.

შოქიშოქი
CHOCKI
NOTES

1. 1936 წლამდე ქალაქ თბილისს ტფილისი ეწოდებოდა.
2. იხ. გვ. 14.
3. სრულად ეს მოგონებები გამოქვეყნებულია ჟ. „Голос минувшего“, № 11-12, 1917. სიბერეში პოლონსკი კვლავ დაუბრუნდა სმირნოვების ოჯახს. ეს მოგონებები შევიდა მ. ციავლოვსკის კრებულში „მოგონებების წიგნი პუშკინის შესახებ“ (მ., 1931) — „არ ვიცი, რამდენად სამართლიანია ჩემი მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ქალის მშვენიერების გაფურჩქვნის ხანა, თანხედრად უდიდესი პოეტური ტალანტების აყვავების ხანასთან. პუშკინის პერიოდში რუსულ სამეფო კარზე მრავალი ულამაზესი ქალბატონი იყო. ყველა მათგანს, განსაკუთრებით კი ა. როსტის ბევრი თავყანისმცემელი ყავდა...“ (მ.ა. ციავლოვსკი „მოგონებების წიგნი პუშკინზე“. მ., 1931, გვ. 320.), (რუსულ ენაზე).
4. ა.ო. სმირნოვა-როსეტი. დღიური. მოგონებები. მ., 1989, გვ. 13 (რუსულ ენაზე).
5. ი.ა. სმირნოვა. ა.ო. სმირნოვა-როსეტი XIX საუკუნის რუსულ კულტურაში. მ., 2004, გვ. 31. (რუსულ ენაზე).
6. ა.ო. სმირნოვა. ა.ო. სმირნოვას ჩანაწერები (1826-1845 წლების ჩანაწერების წიგნაკიდან). 1-2 ნაწ. სანქტ.პ., 1895, გვ. 15. (რუსულ ენაზე).
7. გ.ი. რადე. კავკასიის მუზეუმის კოლექცია. ბოტანიკა. ტ. II. ციტატა წიგნიდან — ზ.ა. მაყაშვილი. სმირნოვ-კავკასკი. თბ., 1988, გვ. 26. (რუსულ ენაზე).
8. ალექსანდრა ოსიპის ასული ქორწინებით, რომელსაც მეზალიანსურად თვლიდა, უკიდურესად უკმაყოფილო იყო. როდესაც 70-იან წლებში მიხეილ ნიკოლოზის ძემ, დედამისისა და მისი ერთობლივი ქონება მთლიანად თბილისში ჩამოიტანა, ალექსანდრამ ჩათვალა, რომ ვაჟიშვილმა გაძარცვა იგი და მისი ქალიშვილები.
9. 1874 წელს თეატრი ხანძრის შედეგად სრულიად განადგურდა.
10. შ. ასლანიშვილი. პ.ი. ჩაიკოვსკი საქართველოში. თბ., 1940, გვ. 31. (რუსულ ენაზე).
11. მ. სმირნოვის ანდერძი, 4 დეკემბერი, 1984 წელი.
12. ვ. ბერიძე. თბილისის ხუროთმოძღვრება. 1801-1917 წლები. ტ. I. თბ., 1960, გვ. 74-76, 123-125; სურ. 116, ტაბ. 63.
მ. მანია. ევროპელი არქიტექტორები თბილისში. თბ., 2006, გვ. 72.
1998-2000 წლებში ევროპულმა ფონდმა „Horizon“ განახორციელა სახლის რეკონსტრუქცია (არქიტექტორი გ. მეტრეველი). ფონდი „Alfred Krupp von Bohlen und Halbach“ (გერმანია) ხელშეწყობით კი რესტავრაცია ჩატარდა ექსპონატების ნაწილს. რეკონსტრუქციის შედეგად შენობამ დაკარგა თავდაპირველი სახე.
2005-2006 წლებში ო. სიმონსონისეული ნაგებობა (გ. ტაბიძის № 20), საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტრომ შეიტანა ძეგლის ნიშნის მქონე ობიექტების ნუსხაში. 2006 წლის 30 მარტს სახლს პირველად მიენიჭა კულტურული მემკვიდრეობის უძრავი ძეგლის სტატუსი (2006. 30. III. ბრძანება № 3/ 133), 2007 წლის 1 ოქტომბერს კი ეს სტატუსი ხელმეორედ იქნა დამტკიცებული (2007. 1. X. ბრძანება № 3/181).
13. სმირნოვების ოჯახის გადმოცემით, მაგიდა ეკუთვნოდა ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტის მეუღლეს ნიკოლოზ სმირნოვს, რომელიც პროფესიით დიპლომატი იყო.
14. ორნამენტების ჭრილები ამოვსებულია შავი საცხით (ე.წ. მასტიკით), რაც ჰ. გამსის ავეჯისთვისაა დამახასიათებელი.
15. ამ გადმოცემას ადასტურებს ალექსანდრა სმირნოვა-როსეტი თავის მოგონებებში როდესაც პუშკინთან საუბრის ერთ-ერთი ეპიზოდს აღწერს: „მე იმდენად მიყვარს და პატივს ვცემ სმირნოვს, რომ მისი მოშურნე ვერ ვიქნები, — მიპასუხა პუშკინმა — მაგრამ პეტრე დიდის ნაჩუქარი ჯვარცმა, მისივე ნახელავი მაგიდა და კუს ბაკნის თასი, მისი ნაქონი კომპასი — რა გასაოცარი განძი გქონიათ?! თანაც პეტრე დიდის ეს ბრწყინვალე პორტრეტი კარლ მოორის დახატული — სად უნდა დატოვოთ ეს ყველაფერი?“ (ა.ო. სმირნოვა. ა.ო. სმირნოვას ჩანაწერები (1826-1845 წლების ჩანაწერების წიგნაკიდან). 1-2 ნაწ. სანქტ.პ., 1895, გვ. 269. (რუსულ ენაზე)).
16. ოჯახის გადმოცემით, სტუმრობისას ამ ინსტრუმენტზე უკრავდნენ: პ. ჩაიკოვსკი, ა. რუბინშტეინი.
17. ოჯახში შემონახულ ერთ-ერთ ძველ ფოტოზე, ოთახის ინტერიერი მაშინაა გადაღებული, როდესაც იქ სმირნოვ-თამაშშევთა ოჯახი ცხოვრობდა, კედელზე ერთ-ერთი ამ ტილოთაგანი კილია, იმავე ჩაჩოთი რომელშიც დღესდღეობითაა წარმოდგენილი.
18. სერია, რომელშიც შედის აღნიშნული სურათები უ. პოგარტმა 1742-1744 წლებში შექმნა.
19. სწორედ ამ მიზეზით ოჯახის უკანასკნელი მემკვიდრეების — მიხეილ სმირნოვისა და დედამისის ევგენია ფონ შლეიერ-სმირნოვას მცდელობით დამყარდა კავშირები მოსკოვსა და პეტერბურგში არსებულ მუზეუმებთან და 1975 წელს „სმირნოვების სახლი“ პუშკინის

- მემორიალად იქნა წოდებული. 1980-იანი წლების ბოლომდე (პ-ნი მიხეილის გარდაცვალებამდე), აქ ხშირად იმართებოდა პოეტის ხსოვნისადმი მიძღვნილი ღონისძიებები. (ა. სვატიკოვი. სმირნოვების სახლის პუშკინის მემორიალი. თბ., 1995. გვ. 20.). (რუსულ ენაზე).
20. აღნიშნული ქანდაკების, კერძო კოლექციაში შესრულებული, ზუსტი ასლი ინახება მამია დუდუჩავას კერძო კოლექციაში (იხ. იაკობ ნიკოლაძე, რჩეულ ნაწარმოებთა ალბომი, თბ., 1955, გვ. 51. შენიშვ: თ. ბელაშვილის).
 21. "წმ. სახარება უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი". მოსკოვი, სინოდის ტიპოგრაფია. 1915. (რუსულ ენაზე).
მათეს სახარების ტიტულზე ქართული მინაწერია: "ძვირფას კნ. ეკატერინე ერისთავისას კიტასაგან 2. II. 1917". მის ქვევით მიწერილია ამონარიდი მათეს სახარებიდან: "ნეტარ არიან მგლოვიარენი, ვინაიდან ისინი ნუგეშისცემულნი იქნებიან" (მათე. თავი. 5.4.).
როგორც ჩანს, ეს წიგნი საჩუქრად გადაეცა ეკატერინე თამაშშვეა-ერისთავს მეუღლის, ნიკოლოზ ერისთავის გარდაცვალებიდან ორი წლის თავზე — თავ. 5.1. ერისთავი დაიბ. 1852 წ. 20 ნოემ. გარდ. 1915 წ. 18 თებ. დაკრძალულ იქნა 21 თებ. დიდუბეში (ყურნალი "თეატრი და ცხოვრება", 1915, № 8, 21 თებერვალი).
 22. ხატის უკანა მხარეს რუსულ ენაზე, მელნიო შესრულებული წარწერა იწერება: "ამ ხატით ნატალია ანდრეის ასულმა ბუხვოსტოვამ დალოცა თავისი ვაჟი ანდრეი პეტრეს ძე ბუხვოსტოვი, ხოლო მისმა ქალიშვილმა ფედოსია პეტრეს ასულმა სმირნოვამ დალოცა ნიკოლოზ მიხეილის ძე სმირნოვი. 1809 წლის ნოემბერი.."
 23. ამ ჯგერის შესახებ ალექსანდრა სმირნოვა — როსეტის მოგონებებში ვკითხულობთ: „ქორწილის საღამოს, მისი უდიდებულესობის წასვლის შემდეგ ქმარმა ჩემს ოთახში შემიყვანა და დედამისის ნაქონი ჯვარცმა მომცა. სწორედ ის პეტრე დიდმა ჩემი დედამთილის წინაპარს ბუხვოსტოვს, რომ აჩუქა . . . — ეს ჯვარცმა იმ ესპანელი ალგარდის ნაკეთობაა, რომელსაც წმ. პეტრეს კამარების შვერილები ეკუთვნის. ქმარმა მითხრა: "გჩუქნი ამ ჯვარცმას! ის დედაჩემს ეკუთვნოდა, სიკვდილის წინ მამაჩემისთვის უთხოვია, ჩვენს ვაჟს გადაეცემა თავის ცოლს მისცესო." დედაჩემის სურვილით ჯვარცმა საწოლის ბოლოში აღმართეს და ისიც ისე გარდაიცვალა თვალი არ მოუშორებია მისთვის. ახლა მე მის სურვილს ვასრულებ. მართალია არ ვიცი ცხოვრება მომავალში რას გვიქადის, მაგრამ ჩვენი ერთად ყოფნის პირველი დღე ამ ჯვარცმის წინ ღოცვით უნდა დაიწყოს!" (ა.ო. სმირნოვა. ა.ო. სმირნოვას ჩანაწერები (1826-1845 წლების ჩანაწერების წიგნაკიდან). 1-2 ნაწ. სანქტ.პ., 1895, გვ. 268-269). (რუსულ ენაზე).
 24. გამადიდებელი შუშის ქვეშ გიორგი სმირნოვის ფოტო პორტრეტია ჩასმული.
 25. სმირნოვების ოჯახში თაობებზე გადმოდიოდა ლეგენდა, რომ ეს ნივთი ეკატერინე II-მ სმირნოვების ოჯახის წინაპარს პირადად უსახსოვრა.
 26. ალბომში თავმოყრილია მრავალრიცხოვანი ლითოგრაფიული ილუსტრაციები, ევროპული პეიზაჟებისა და ქალაქების ხედებით.
 27. ლერზე ამოკვეთილია საგვარეულო ბეჭდის მფლობელის, ნიკოლოზ სმირნოვის ბიძის, პეტრე სმირნოვის ინიციალები — П.С.

1. До 1936 г. – Тифлис.
2. См. стр.14.
3. Полностью эти воспоминания были опубликованы в журнале "Голос Минувшего" в 1917 году в №11-12 и широко цитируются, но в старости он вновь вернулся к годам в семье Смирновых и эти воспоминания вошли в сборник М.А. Цвяловского "Книга воспоминаний о Пушкине". "Не знаю, справедливо ли мое замечание, что расцвет женской красоты идет рука об руку с расцветом выдающихся поэтических талантов. Во времена Пушкина при русском дворе было немало красавиц. Все они, в особенности А.О. Россети, имели много поклонников". (М.А. Цвяловский "Книга воспоминаний о Пушкине" М., 1931, с. 320.)
4. А.О. Смирнова-Россет. Дневник. Воспоминания. М., 1989, с. 13.
5. И.А. Смирнова. А.О. Смирнова-Россет в русской культуре XIX века. М., 2004, с. 31.
6. А.О. Смирнова. Записки А.О. Смирновой (Из записных книжек 1826-1845 г.г.). Ч. 1-2. СПб., 1895, с. 15.
7. Г.И. Раде. Коллекции Кавказского музея. Т. II. Ботаника. Цит. по кн. - З.А. Макашвили. Смирнов-Кавказский. Тб., 1988, с. 26.
8. Александра Осиповна была крайне недовольна этим браком, который она считала мезальянсом, а когда в конце 70-х годов Михаил Николаевич перевез в Тбилиси совместное с матерью имущество, сочла, что он обокрал ее и сестер.
9. В 1874 году, во время пожара, театр был полностью уничтожен.
10. Ш.С. Асланишвили. П.И. Чайковский в Грузии. Тб., 1940, с. 31.

11. Завещание М.Г. Смирнова, 14. XII. 1984 г.
12. В.Беридзе. Тбилисское зодчество. 1807-1917 гг. Том 1. Тб, 1960, стр.74-76, 123-125, сним. 116, ил.63. М.Мания. Европейские архитекторы в Тбилиси. Тб, 2006, стр.72.
В 1998 - 2000 гг. европейский фонд "Horizon" профинансировал реконструкцию здания (архитектор Г.Метревели). В результате реконструкции здание утратило свой первоначальный вид. При поддержке фонда "Alfred Krupp von Bohlen und Halbach" (Германия) отреставрирована часть экспонатов семейного собрания.
В 2005-2006 гг. здание, построенное по проекту О. Симонсона (ул. Галактиона, 20), Министерство культуры, охраны памятников и спорта Грузии внесло в список объектов, имеющих признаки памятника культуры. 30 марта 2006 года дому впервые был присвоен статус недвижимого памятника культурного наследия (30.III.2006., № 3/133). 1 октября 2007 г. этот статус был повторно утвержден (1.X.2007., № 3/181).
13. По преданию, стол принадлежал супругу Александры Смирновой-Россет Николаю Смирнову, дипломату по профессии.
14. Резьба орнамента заполнена черной мастикой, что характерно для мебели Гамбса.
15. Это предание подтверждается существующим в воспоминаниях Александры Смирновой-Россет отрывком из ее беседы с Пушкиным: "Я слишком люблю и уважаю Смирнова, чтобы завидовать ему, но распятие, данное Петром Великим, стол с резьбой его работы, выгоченная им чаша из черепахи, его компас, - какие вы имеете сокровища?! и этот чудный его портрет работы Карла Моора, - где вы все это оставите?" (А.О. Смирнова. Записки А.О. Смирновой (Из записных книжек 1826-1845 гг.). Ч. 1-2. СПб., 1895, с. 269).
16. По семейным преданиям, на этом инструменте играли, гостившие здесь П.Чайковский, А.Рубинштейн.
17. На фотографии начала XX в. на стене висит одно из этих полотен в той же раме, в которой оно представлено и сегодня.
18. Серия, в которую входят эти картины, создана У.Хогартом в 1742-1744 гг.
19. Усилиями последних наследников - Михаила Смирнова и его матери Евгении фон Шлейер-Смирновой - установилась связь с музеями Москвы и Петербурга, и в 1975 году "Дому Смирновых" было дано наименование - "Дома литературных взаимосвязей - Пушкинского мемориала". До середины 1980-х годов (до кончины Михаила Георгиевича Смирнова), здесь часто устраивались мероприятия, посвященные памяти поэта. (А.Я. Сватиков. Пушкинский мемориал дома Смирновых. Тб., 1995, с.20).
20. Точная копия скульптуры, выполненная в керамике, хранится в частной коллекции Мамия Дудучава (см. Яков Николадзе. Альбом избранных произведений. Тб, 1995, стр.51. - Прим. Т.Белашвили).
21. Святое Евангелие Господа нашего ИИСУСА ХРИСТА. М., Синодальная типография. 1915. На Евангелии от Матфея надпись на грузинском языке: Дорогой кн. Екатерине Эристави от Ктты. 2.11.1917. Под ней приписана выдержка из Евангелия от Матфея: "Блаженны плачущие; ибо они утешатся". М.Л. 5.4 - по-видимому, книга была подарена Екатерине Тамашево-Эристави на вторую годовщину со дня кончины ее супруга, князя Н.Р.Эристави - род. 20 ноября 1852 г. В 1915 г. 18 февраля был похоронен в Дидубийском Пантеоне (журнал "Театри да цховреба" - "Театр и жизнь", 1915, №8, 21 февраля).
22. На оборотной стороне иконы надпись на русском языке, сделанная чернилами: "Сим образом благословила Наталья Андреевна Бухвостова сына своего Андрея Петровича Бухвостова, а дочь ее Федосья Петровна Смирнова благословила Николая Михайловича Смирнова. 1809-м году ноября ...".
23. Александра Смирнова-Россет вспоминает: "В день нашей свадьбы, вечером, когда Государь уехал, благославив нас еще раз на дому, мой муж повел меня в мою комнату и подарил мне прекрасное распятие, принадлежащее его матери, которым вы так восхищаетесь; оно работы Алгарди, испанца, который делал навесы над сводами в соборе св. Петра. Распятие это было подарено Петром Великим предку моей свекрови, Бухвостову. Мой муж мне сказал: "Дарю тебе это распятие, которое принадлежало моей матери, когда она умирала, она приказала поставить его в ногах своей кровати и сказала моему отцу: "Отдай его нашему сыну, пусть он передаст его своей жене." Она умерла, устремив глаза на это распятие, и я исполню ее волю: дарю его тебе; не знаю, что готовит нам жизнь, но первый день нашей супружеской жизни должен начаться с молитвы перед этим распятием." (А.О. Смирнова. Записки А.О. Смирновой (Из записных книжек 1826-1845 гг.). Ч. 1-2. СПб., 1895, с. 268-269).
24. Под увеличительным стеклом помещен фотопортрет Георгия Смирнова.
25. В семье Смирновых сохранилась легенда о том, что табакерка была подарена Екатериной II им на память.
26. В альбоме собраны многочисленные литографии с европейскими пейзажами и видами городов Западной Европы.
27. На гербе - инициалы владельца печати, дяди Николая Смирнова, Петра Смирнова - П.С.

1. Till 1936 – Tiflis
2. See page 14.
3. The complete version of the memoirs was published in the magazine "The Voice of the Past" (N 11 – 12, 1917), and they were often cited, but at his old age, Polonski again wrote about the Smirnovs' family, and those memoirs entered M. A. Tsyavlovski's collection "A Book of Recollections about Pushkin" (Moscow, "Mir", 1931). "I am not quite sure about the equity of my remark that the female beauty flourishes side by side with the poetical genius... In Pushkin's times, the Russian court was swarming with true beauties; all of them, and A. O. Roset, above all, had many admirers" (M.A. Tsyavlovski "A Book of Recollections about Pushkin". M., 1931, p. 320.), (In Russian).
4. A.O. Smirnova-Rosset. A dairy. Recollections. M., 1989, p.13. (In Russian).
5. I.A. Smirnova. A.O. Smirnova-Rosset XIX c. in Russian culture. M., 2004, p.31. (In Russian).
6. A.O. Smirnova. A.O. Smirnovas' notes (1826-1845 from dairy). 1-2 part. Snt.P. 1895, p.15. (In Russian).
7. G.I. Rade, The Caucasus Museum collection. Botany. T. II. Quotation from the book – Z.A. Makashvili. Smirnov-Kavkazski. Tb., 1988, p. 26. (In Russian).
8. It must be mentioned that Alexandra O. disapproved of that marriage regarding it as a mesalliance, and when in the end of 70-ies, Michael N. took to Tiflis his own and his mother's property, she was certain that he had robbed his sisters.
9. The theatre was destroyed by fire in 1874.
10. Sh.S. Aslanishvili. P.I. Chaikovski in Georgia. Tb., 1940, p. 31. (In Russian).
11. M. Smirnov's will, 4, XII, 1984.
12. V. Beridze. The Architecture of Tbilisi. 1801-1917. vol. I. Tb., 1960, pp. 74-76, 123-123, photo 116, table 63.
M. Mania. "The European Architects in Tbilisi". Tb., 2006, p.72.
European fund "Horizon" carried out reconstruction of the house in 1998-2000 (architect G. Metreveli). The part of exhibits were restored by the fond "Alfred Krupp von Bohlen und Halbach" (Germany). After the reconstruction the buildin lost its initial face.
In 2005-2006 the building constructed after Otto Simonson's project (G. Tabidze St, 20) was enlisted among the monumental establishments by the Ministry of Culture, Protection of Monuments and Sports. In 2006 (30, III), for the first time, the house was awarded the status of the immovable monument of the cultural heritage (2006, 30, III; order N 3/133), and in 2007 (1, X) the status was approved for the second time (2007, 1, X; order N 3/181).
13. According to the information given by the Smirnovs, the table belonged to Alexandra Smirnova-Rosset's husband, Nicholas Smirnov, a diplomatist.
14. The cuts of the ornament are filled with black grease, according to the style of the furniture by H. Gambs.
15. The above-mentioned is confirmed by an extract from the dialogue between Alexandra Smirnova-Rosset and Pushkin (preserved in Alexandra's memoirs); "I love and respect Smirnov to such an extent that I'll never envy him," replied Pushkin. "But, I see you are the owners of a priceless treasure – the Crucifix presented by Peter the Great, the table and the cup of tortoise-shell made by him, the compass that belonged to him! That wonderful portrait of his by Karl Moor! Where are you going to leave all that?" (A.O. Smirnova. A.O. Smirnovas' notes 1826-1845 from the dairy book. 1-2 part. Snt.P., 1895, p.269. (In Russian).
16. According to the information given by the family members, P. Chaikovski and A. Rubinstein played on this instrument while visiting them.
17. One of these canvases hangs on the wall in the same frame we see today on the old photograph presenting the interior of the room where the Smirnov-Tamamshevs lived in that time.
18. U. Hoggart created the series including the above-mentioned canvases in 1742-1744.
19. That is the reason why the last heirs of the family – Michael Smirnov and his mother Evgenia Fon-Shleier-Smirnova established mutual relationship with the Moscow and Petersburg museums and the Smirnovs' House was given a name "Pushkin Memorial" (1975). The conferences dedicated to the poet's memory were often held in the house till the end of 1980-ies (before Michael Smirnov's death). (A. J. Svyatkov, "The Pushkin Memorial at the Smirnovs' House", Tb., 1995, p. 20. (In Russian).
20. The exact ceramic copy of the mentioned statue is preserved in Mamia Dudutchava's private collection (J. Nikoladze, the album of selected works, Tb., 1955, p. 51. T. Belashvili's comment).
21. The Holy Gospel of Jesus Christ, the Savior, Mosc., the Synod Printing-House, 1915. (In Russian). On the title page of St. Matthew's Gospel stands a Georgian inscription: To Dear Princess Katherine Eristavi form Kita. 2.II. 1917. The inscription is followed by a phrase from St. Matthew's Gospel: "Blessed are they that mourn: for they shall be comforted." M. Ch. 5.4. – supposedly, the book was presented to Katherine Tamamsheva-Eristavi on the second anniversary of her husband's – Nikoloz Eristavi's death. Prince N. R. Eristavi was born in 1832, on November 20; died in 1915, on February 18; was buried on February 21 in the Didube Pantheon (the journal "Theatre and Life", 1915, # 8, February 21).
22. On the back of the icon the Russian inscription written in ink informs us that "This way Natalia

Andreevna Buchvostova blessed her son, Andrey Petrovitch Buchvostov, and her daughter Fedosia Petrovna Smirnova blessed Nikoloz Michailovitch Smirnov, 1809, Noverber..."

23. About the Cross we read in Alexandra Smirnova-Rosset's memoirs: "In the evening of our wedding-party, after His Majesty's departure, my husband showed me into my room and gave me the Crucifix that had belonged to his mother – the sacred thing presented to my mother-in-law's ancestor, Buchvastov, by Peter the Great. The Crucifix is a work of the Spanish master Algard, the author of the ledges of vaults of St Peter's Temple. My husband said to me: "I give you this Crucifix as a present! It belonged to my mother. Before her death, she asked my father to give it to me as a gift for my wife. At my mother's will, the Crucifix was placed at the end of her bed and she never took her eyes off it till her last breath. Now I'm fulfilling her wish. True, we can not foretell what the future promises us, but the first day of our marriage must start with praying before this Crucifix!" (A.O. Smirnova. A.O. Smirnovas' notes 1826-1845 from the dairy book. 1-2 part. Snt.P. 1895, p.268-269. (In Russian).
24. George Smirnov's portrait is placed under the magnifying-glass.
25. According to the legend handed down to the Smirnovs' generations, that article was presented to their ancestor by the empress personally.
26. The album includes a number of lithographic illustrations – the European scenes and sights of the cities.
27. The initials of Peter Smirnov – Nikoloz Smirnov's uncle – the owner of the family signet- ring, are carved on arms.

ბიბლიოგრაფია

БИБЛИОГРАФИЯ

BIBLIOGRAPHY

1. И.С. Аксаков. Письма к родным. М., 1988.
2. Е.И. Анненкова. Аксаковы. СПб., 1998.
3. Ш.С. Асланишвили. П.И. Чайковский в Грузии. Тб., 1940.
4. Л.А. Белова. Александра и Михаил. Последняя любовь Лермонтова. М., 2005.
5. В.В. Вересаев. Гоголь в жизни. Сочинения в 4 т. Том 3., М., 1990.
6. В.В. Вересаев. Пушкин в жизни. Сочинения в 4 т. Том 2., М., 1990.
7. П. Вяземский. Старая записная книжка. Л., 1929 г.
8. Н.В. Гоголь в воспоминаниях современников. В 2-х томах. М., 1985.
9. Друзья Пушкина. В 2-х томах. М., 1985.
10. В.П. Енишерлов. Свидетели времен минувших. "Памятники Отечества". 1985. №2.
11. "И зачем нужно было столько лгать?" Письма Льва Гумилева к Наталье Варбанец из лагеря. 1950-1956. Авторы-составители Т. Позднякова, М. Козырева. СПб., 2005.
12. Н.П. Колосова. Россети черноокая. М., 2003.
13. Н.П. Колосова. Смирнова и Гоголь. "Кавкасион", №3. Тб., 1985.
14. В.А. Кошелев. Алексей Степанович Хомяков, жизнеописание в документах, в рассуждениях и разысканиях. М., 2000.
15. М.Ю. Лермонтов в воспоминаниях современников. М., 1972.
16. Лермонтовская энциклопедия. М., 1981.
17. Н.И. Лорер. Записки декабриста. Иркутск, 1984.
18. З.А. Макашвили. Смирнов-Кавказский. Тб., 1988.
19. И.А. Муравьева. Салоны пушкинской поры. СПб., 2008.
20. Переписка Н.В. Гоголя. В 2-х томах. М., 1988.
21. Петербургские встречи Пушкина. Сост. Л.Е. Кошечая. Л., 1987.
22. Пушкинские места. Путеводитель. В 2-х частях. М., 1988.
23. Пушкинская энциклопедия 1799-1999. М., 1999.
24. А.С. Пушкин в воспоминаниях современников. В 2-х томах. М., 1985.
25. Святиков А.Я. Пушкинский мемориал дома Смирновых. Тб., 1995.
26. А.О. Смирнова. Записки, дневник, воспоминания, письма. Подгот. Л.В. Крестовой. М., 1929.
27. А.О. Смирнова. Записки А.О. Смирновой (Из записных книжек 1826-1845 г.г.). Ч. 1-2. СПб., 1895.
28. А.О. Смирнова. Автобиография (неизданные материалы). Подгот. Л.В. Крестовой. М., 1931.
29. А.О. Смирнова-Россет. Дневник. Воспоминания. Подгот. С.В. Житомирская. М., 1989.
30. А.О. Смирнова-Россет. Записки. Сост. О. Смирнова. М., 2003.
31. А.О. Смирнова-Россет. Воспоминания. Письма. Сост. Ю.Н. Лубченков. М., 1990.
32. И.А. Смирнова. А.О. Смирнова-Россет в русской культуре XIX века. М., 2004.
33. Солнце русской поэзии. М., 1989.
34. Спутники Пушкина: По книге В. Вересаева "Спутники Пушкина". М., 1987.
35. Л.А. Черейский. Пушкин и его окружение. Л., 1989.
36. М.А. Цявловский. Книга воспоминаний о Пушкине. М., 1931.

სარჩევი
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS

სმირნოვების ოჯახი საქართველოში СЕМЬЯ СМІРНОВЫХ В ГРУЗИИ THE SMIRNOVS IN GEORGIA	7
სმირნოვების სახლი ДОМ СМІРНОВЫХ THE SMIRNOVS' HOUSE	73
ავეჯი МЕБЕЛЬ FURNITURE	84
ფერწერა ЖИВОПИСЬ PAINTING	104
ხატები და ჯვრები ИКОНЫ И РАСПЯТИЯ ICONS AND CROSSES	127
გრაფიკა ГРАФИКА GRAPHIC	144
ქანდაკება СКУЛЬПТУРА SCULPTURE	165
მიწა ИЗДЕЛИЯ ИЗ СТЕКЛА THE GLASSWARE	175
კერამიკა КЕРАМИКА CERAMIC	197
სუფრის ვერცხლქუთი СТОЛОВОЕ СЕРЕБРО THE SILVER CUTLERY	219
სამკაულები, ჯიბისა და მავის საათები УКРАШЕНИЯ, КАРМАННЫЕ И НАРУЧНЫЕ ЧАСЫ ARTICLES OF PRECIOUS METALS	225

ბრინჯაოს ნივთები ПРЕДМЕТЫ ИЗ БРОНЗЫ THE BRONZE ARTICLES	240
ორდენები და მედლები ОРДЕНА И МЕДАЛИ ORDERS AND MEDALS	249
ბანკნოტები და მარკები БАНКНОТЫ И МАРКИ BANKNOTES AND STAMPS	256
წიგნები და დოკუმენტები КНИГИ И ДОКУМЕНТЫ THE BOOKS AND DOCUMENTS	260
ხელსაწყოები ПРИБОРЫ DEVICES	279
ტანსაცმელი და აქსესუარები ОДЕЖДА И АКСЕССУАРЫ CLOTHES AND APPURTENANCES	289
სხვადასხვა РАЗНОЕ DIFFERENT	299
ანოტაციები АННОТАЦИИ ANNOTATION	319
შენიშვნები ЗНАЧКИ NOTES	325
ბიბლიოგრაფია БИБЛИОГРАФИЯ BIBLIOGRAPHY	331

პროექტი განხორციელდა საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტროს და-
კვეთით 2007-2008 წლის სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში.

Проект осуществлен по заказу Министерства культуры, спорта и охраны памятников Грузии в
рамках государственной программы 2007-2008 гг.

The project is carried out according to the order of the Ministry of Culture, Protection of Monuments
and Sports within the state program 2007-2008.

გამოცემა განხორციელდა საქველმოქმედო ფონდის «ქართუ» დახმარებით
Издание осуществлено при поддержке Благотворительного фонда «КАРТУ»
The edition was carried out with the assistance of charitable fond «QARTU»

© საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის სამინისტრო
Министерство культуры, спорта и охрана памятников Грузии
The Ministry of Culture, Protection of Monuments and Sports of Georgia

© გ. ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიისა
და ძეგლთა დაცვის კვლევის ეროვნული ცენტრი
Национальный исследовательский центр истории грузинского искусства
и охраны памятников им. Г. Н. Чубинашвили
The G. Chubinashvili's National Research Center of the History of Georgian Art
and Protection of Monuments

© პროექტის ხელმძღვანელი მარიამ გაჩეჩილაძე
Руководитель проекта Мариам Гачечиладзе
The director of the project: Mariam Gachechiladze

ISBN 978-9941-0-1264-8

ყველა უფლება დაცულია.

ამ გამოცემის არც ერთი ნაწილის გამოყენება არ შეიძლება საავტორო უფლების მფლობელის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

Все права защищены.

Ни одна часть этого издания не может быть использована без письменного разрешения владельца авторских прав.

All rights are protected.

This book may not be reproduced in whole or in part in any form without written permission from the copyrights owner.

